NEW YORK TIMES BESTSELLER

EVADARE DIN LAGĂRUL 14

Incredibila odisee a unui om din Coreea de Nord până în lumea liberă

BLAINE HARDEN

„O POVESTE CAPTIVANTĂ, SPUSĂ FĂRĂ MENAJAMENTE."
– BILL KELLER, *THE NEW YORK TIMES*

BLAINE HARDEN

EVADARE DIN LAGĂRUL 14

Incredibila odisee a unui om
din Coreea de Nord până în lumea liberă

BLAINE HARDEN

EVADARE DIN LAGĂRUL 14

Incredibila odisee a unui om
din Coreea de Nord până în lumea liberă

Traducere de Adriana Ciorbaru
Cuvânt-înainte de Marius Oprea

CORINT

BLAINE HARDEN, colaborator la PBS *Frontline* şi *The Economist*, a fost corespondent pentru *The Washington Post* în Asia de Est, Europa de Est şi Africa. Este autorul cărţilor *Africa: Dispatches from a Fragile Continent* şi *A River Lost: The Life and Death af the Columbia*. De-a lungul carierei sale a primit numeroase premii pentru reportaje despre asediul asupra oraşului Sarajevo, în timpul războiului din Bosnia şi pentru articole despre Africa. Pentru *Evadare din Lagărul 14* a fost distins în Franţa cu Marele premiu al biografiei politice (Le Grand Prix de la biographie politique). Trăieşte în Seattle, Washington.

Redactare: Camelia Bădaşcu
Tehnoredactare computerizată: Olimpia Bolozan, Mihaela Ciufu
Designul copertei: Paul Buckley
Ilustraţia copertei: Blaine Harden
Fotografia de pe cotor: Eric Lafforgue

Escape from Camp 14, Blaine Harden
Copyright © Blaine Harden, 2012
All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin
Editurii CORINT, imprint al GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-973-135-756-0

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
HARDEN, BLAINE
Evadare din Lagărul 14 : incredibila odisee a unui om din Coreea de Nord până în lumea liberă / Blaine Harden;
trad.: Adriana Ciorbaru; pref.: Marius Oprea. - Bucureşti: Corint, 2013
ISBN 978-973-135-756-0

I. Ciorbaru, Adriana (trad.)
II. Oprea, Marius (pref.)

343.8(519.3)

„Cartea lui Harden, în afară de a fi o poveste captivantă, spusă fără menajamente, aduce o mulțime de informații despre această gaură neagră a unei țări."

Bill Keller, *The New York Times*

„Personajul principal în extraordinara carte a lui Blaine Harden *Evadare din Lagărul 14* dezvăluie mai mult, în două sute de pagini, despre întunecimile umane în cea mai nemiloasă dictatură din lume, decât ar fi putut s-o facă vreodată o mie de manuale... O carte captivantă, remarcabilă, care ar trebui să facă parte din bibliografia oricărei programe de liceu și a orelor de educație civică din facultăți. La fel ca și în cazul *Jurnalului Annei Frank* sau al relatării lui Dith Pran despre fuga sa din calea genocidului lui Pol Pot în Cambodgia, este imposibil să citești această poveste sfâșietor de personală despre monstruozități sistematice fără să te temi că ai putea fi copleșit."

The Seattle Times

„Mai mult decât orice altă carte despre Coreea de Nord, inclusiv a mea, *Evadare din Lagărul 14* dezvăluie cruzimea regimului nord-coreean. [Harden] spune cu măiestrie această poveste... Integritatea cărții strălucește în fiecare pagină."

Barbara Demick, autoarea cărții
Nothing to Envy: Ordinary Lives in North Korea

„În timp ce responsabilii politici americani se întreabă ce schimbări ar putea apărea după recenta moarte a liderului nord-coreean Kim Jong-il, această carte captivantă ar trebui să trezească atenția asupra brutalității care domnește peste acest straniu teritoriu."

Associated Press

„Ca poveste de acțiune, relatarea evadării și a fugii lui Shin este la nivelul *Marii Evadări*, plină de momente de curaj disperat și de noroc miraculos. Ca poveste omenească, îți strânge stomacul... Dar poate că mai importantă este lumina pe care cartea o aruncă asupra unei probleme prea puțin discutate, despre care Occidentului i s-ar putea cere socoteală într-o zi pentru pasivitatea sa."

The Daily Beast

„O nouă biografie fascinantă... Dacă vreți o perspectivă unică depre ceea ce se întâmplă în interiorul regimului dur, atunci trebuie să citiți această poveste teribilă despre rezistență și curaj."

CNN

„Povestea [lui Shin] devine și mai captivantă după călătoria lui fără precedent... după ce-și dă seama că a fost crescut drept ceva mai puțin decât uman. Încet-încet, șovăielnic – și, până acum, cu un succes discutabil – el se reconstruiește pe sine ca o ființă umană morală și simțitoare."

Fred Hiatt, *The Washington Post*

„Excelent... O puternică aducere aminte a faptului că, oricare ar fi amenințarea externă a Phenianului, cea mai periculoasă armă a regimului este îndreptată spre propriul popor."

Financial Times

„*Evadare din Lagărul 14* este în același timp o relatare șocantă despre lagărele politice nord-coreene și dovada puterii spiritului uman de a visa și de a spera chiar și în iadul cel mai întunecat."

Suzanne Scholte, laureată a Premiului Păcii
de la Seul și președinte al Coaliției pentru
libertate în Coreea de Nord

„Cititorii nu vor putea uita zâmbetul băiețesc și emancipat al lui Shin – noua imagine a libertății care a învins represiunea."

Will Lizlo, *Minneapolis Star Tribune*

„Carte fără termen de comparație, *Evadare din Lagărul 14* este un coșmar care oferă o mărturie despre lipsa de umanitate, o tragedie de nesuportat, amplificată de faptul că ororile continuă și în acest moment, fără un sfârșit previzibil."

Terry Hong, *The Christian Science Monitor*

„În puține pagini, această carte lasă o impresie puternică... mai mult decât suficientă pentru a ajunge la inimile noastre, pentru a ne face să vrem să aflăm mai multe și să ne întrebăm dacă nu se poate face mai mult pentru a aduce o schimbare."

Damien Kilby, *The Portland Oregonian*

„O carte subțire, modestă, mistuitoare – atât de aproape de perfecțiune pe cât pot fi aceste volume de mărturii chinuitoare."

Bookforum

„O carte pe care ar trebui s-o citească toți adulții."

Library Journal

Cuprins

Cuvânt-înainte: Omul care s-a născut în iad 9
Hărți 17
Prefață: O lecție pentru deținuți 21
Introducere: Nu cunoștea cuvântul „dragoste" 25

1. Băiatul care mânca mâncarea mamei 39
2. Perioada școlii 49
3. Crema societății 57
4. Mama încearcă să evadeze 70
5. Mama încearcă să evadeze, a doua versiune 75
6. Puiul de târfă nu cedează 79
7. Soarele strălucește și în gaura de șarpe 85
8. N-a putut privi în ochii mamei 89
9. Pui de târfă reacționar 92
10. În câmpul muncii 100
11. Puiul de somn de la fermă 108
12. Cusut și turnat 115
13. Decizia de a nu mai turna 122
14. Pregătirile pentru fugă 131
15. Gardul 137

16. La furat 142
17. Călătoria către nord 152
18. Granița 162
19. China 169
20. Azil 177
21. *K'uredit K'adus* 187
22. Sud-coreenii nu sunt prea interesați 196
23. SUA 205
Epilog: Fără scăpare 216

Anexă: Cele zece reguli ale Lagărului 14 221
Note 225
Mulțumiri 231
Postfața autorului 235

Cuvânt-înainte

Omul care s-a născut în iad

Cum să vrei libertate, dacă ea nu există, nici măcar în triada marxistă de relație-percepție-reprezentare, și cu atât mai puțin dincolo, în cer? Și, atunci, cum poți măsura curajul unui om care s-a născut fără nici cea mai mică idee despre sine și lume, în afara chipului său, oglindit în râu, de unde aducea găleți cu apă pentru a hrăni porcii gardienilor dintr-un lagăr, unde văzuse lumina zilei doar pentru a munci, lipsit fiind chiar și de percepția propriei sale condiții? Această carte, mica istorie a unui om pe nume Shin, care s-a născut și a trăit într-un lagăr nord-coreean, dovedește că veghează cineva asupra noastră, iar acela nu este întotdeauna ochiul gardianului.

Am citit multă memorialistică a supraviețuitorilor închisorilor comuniste, am putut măsura chiar prin investigații practice, arheologice s-ar spune, crima aceasta. Ea nu are propriu-zis o dimensiune; nu se poate cuantifica ori descrie acea ultimă trăire în fața glonțului sau ultima clipă într-o celulă ori lagăr, ori spital. Nici în film sau text, niciodată până la capăt. „Așa cum a fost" este întotdeauna beneficiul supraviețuitorilor; deseori ei sunt martori, dar cea mai dureroasă moarte, cea despre care de fapt nu

se știe nimic, poate fi doar intuită în tragismul ei. Și nu poate fi, până la capăt, descrisă.

Cartea de față oferă o altfel de perspectivă, cu puterea descrierii ei: moartea, viu fiind. Adică un fel de lipsă a valorii pe care o are viața. Este o descriere a morții de lângă noi, despre care **nu vrem** să știm nimic și de care îndeobște ne ferim. Cum s-a întâmplat cu „fenomenul Pitești". Astfel de lucruri se întâmplă și astăzi, când citiți această carte; încă se întâmplă. Le puteți citi în povestirile unui evadat, pe nume Shin, dintr-un lagăr nord-coreean de deținuți politici. Singura lui vină, pe care o poate descrie, este că s-a născut acolo, atât mama cât și tatăl său fiind condamnați. Lagărul nord-coreean în care s-a născut pentru a evada poartă numărul 14 și are întinderea unui oraș mediu. Nimic din povestea lui Shin nu are seamăn. Celebrul „1984" al lui Orwell, care ne-a cutremurat prin previziunea sa asupra naturii opresive a comunismului, este depășit prin lectura de față. Aflăm că astăzi, lângă noi, acolo, în acel lagăr nord-coreean, încă în funie, există ființe fără gânduri, într-o lume paralelă, oglindită doar în castronul de ciorbă.

Coreea de Nord este ceea ce ar fi devenit România în zilele noastre. Un stat totalitar dinastic, de tip asiatic, folosind comunismul drept o nouă religie. Este un stat în care cultul defunctului Kim Ir-sen, al fiului său, mort și el, și al nepotului pe linie dinastică a ajuns la cote greu de înțeles, chiar și pentru unii dintre românii maturi, trăiți o vreme în „Epoca de aur". Ceea ce acolo oamenii recită și mulți cred este așa: „Gândesc, vorbesc și muncesc precum Kim Il Sung și Kim Jong-il". Este o țară în care oamenii plâng în piețe, în tunicile lor cenușii, ajunse un fel de uniformă națională, dacă Iubitul Conducător are gripă. Cel puțin asta se vede din afară. Îndeobște se spune, deseori cu o nuanță de cinism, că fiecare are ceea ce merită; că dacă și-l iubesc, să și-l aibă. Acum,

după această halucinantă lectură, mi-am adus aminte ceea ce se spunea și despre noi, cum că mămăliga nu explodează. Dar istoria de față, de un tragism pe care rar l-am întâlnit, istoria unui tânăr transfug nord-coreean, ne deschide o fereastră către înțelegere. Coreea de Nord este o țară care seamănă, dar întrece cu asupra de măsură România de la începutul anilor 1950 sau de la mijlocul anilor 1980. Numărul locuitorilor și întinderea sunt apropiate. Diferă însă toate; până și cultul personalității, pastișat de Ceaușescu după vizita sa acolo în 1971, urmată de „Cântarea României" și numele său scris cu trupuri pe stadioane, precum văzuse în vara acelui an; nu doar în Coreea de Nord, ci și în China. S-a întors din vizita la comuniștii orientali cu un patriotism de operetă îndreptat, și cu susținerea tacită a tovarășilor chinezi, împotriva sovieticilor. Multor români le-a plăcut de el, atunci, din acest motiv. Dar purta și o ascunsă și grea povară pentru noi, crezută de el și sicofanții săi drept un mare dar, anume o icoană. Icoana sa. Tovarășii comuniști din Coreea și China i-au oferit modelul.

Mă tulbură, de pildă, uitarea. Cartea de față poate fi cumpărată, să spunem, dintr-un mall. Mi-am amintit că aceste construcții gigantice fuseseră inițial proiectate să devină așa-numite „Circuri ale foamei", adăpostind cantinele și magazinele gen „Gospodina"; acolo trebuia să ne întoarcem de la serviciu, mâncând la comun și apoi, poate, cu un pachet acasă; cu burta oarecum plină de chiftele de stavrid și creveți de la tovarășii vietnamezi.

Ne-a ajutat Dumnezeu! Am fost foarte aproape de scenariul descris mai sus – o demonstrează această carte, cu forță și naturalețe.

Născut în vâltoarea războaielor împotriva imperialismului japonez, apoi împotriva „cotropitorului capitalist", comunismul asiatic cunoaște ceea ce al nostru, de import sovietic și birocratic-edulcorat, nu a trăit niciodată până la capăt: fanatismul. Dacă în

genere, mai mult sau mai puțin, am mimat credința, acolo nu se poate și, mai mult, nu se poate imagina altceva. Tocmai de aceea, această carte, arată Blaine Harden, ziaristul care consemnează istoria lui Shin, tânărul evadat din lagărul nord-coreeean cu numărul 14, reușește să spargă un adevărat complot al tăcerii care stăruie și s-a împământenit ca politică de stat a autorităților de la Phenian. Relatările transfugilor sau ale observatorilor din lumea liberă sunt rare și întotdeauna negate cu înverșunare de cei care continuă să se mențină prin teroare la putere în Coreea de Nord. Shin s-a născut într-un lagăr de concentrare, a cărui existență este negată de comuniștii nord-coreeni. Nu a avut nici măcar o idee despre lumea de dincolo de sârma ghimpată electrificată a lagărului. În Lagărul 14, nimic nu amintea de normalitate. Nimic bun nu era de așteptat de la ziua de mâine, în afara nădejdii într-o masă care să-ți umple stomacul – întotdeauna aceeași, anume o mână de mălai și un blid de ciorbă din varză acră, primite de la cazan, la capătul unei zile de muncă istovitoare. Nicio speranță, niciun alt gând. O lume în care singura certitudine era aceea că poți oricând să fii pedepsit, că moartea te privește întotdeauna din spate și te așteaptă, răbdătoare, ca pe o pradă sigură. Un iad în care soarele apunea doar spre a lăsa loc unui somn fără vise, în afara acelora chinuitoare în care mâncai pe săturate, pentru a te trezi cu o foame obsedantă, chinuitoare. Pe parcursul evadării, singurul prieten pe care l-a avut în lagăr, bătrânul Park, de la care aflase că există viață și în afara gardului electrificat, chiar și carne de porc pe care o poți cumpăra în schimbul muncii, a murit electrocutat. Shin s-a târât peste trupul său, care conducea electricitatea mortală în pământ. Nu avea idee încotro să o apuce, știa doar că trebuie să se îndepărteze cât mai grabnic de lagăr. Printr-o întâmplare, pentru prima dată în viața sordidă de până atunci, norocul era de partea sa: lăsând tot mai în urmă lagărul, se îndrepta fără să știe spre granița cu China. A trecut prin sate și orașe

cenușii, diferite de lagăr doar prin absența gardienilor, înlocuiți de omniprezența milițienilor, ofițeri ai Bowibu, Departamentul Securității Statului, și militari, omniprezenți într-un regim în care elita comunistă se bazează exclusiv pe o teroare exercitată deschis, vădit, *manu militari*. Nimeni nu l-a băgat în seamă, mai ales după ce a reușit să fure un palton dintr-o locuință. S-a pierdut ușor în masa cenușie și înfometată a restului nord-coreenilor. A învățat că, în schimbul unor bucățele mici de hârtie, numite bani și căpătate în urma vânzării unui săculeț de orez de asemenea furat, poate căpăta de mâncare pe săturate. În rest, povestea Shin, nu se simțea cu nimic altfel decât în lagăr, excepție făcând faptul că nu îl mai punea nimeni la muncă și nu trebuia să mai toarne pe nimeni, pentru un blid de varză în plus. Lumea nu era îmbrăcată cu mult diferit și, la fel ca în lagăr, pentru a se hrăni, trebuia să fure.

Dar să nu povestesc eu. Citiți și dumneavoastră relatarea tragică despre lipsa de conștiență și conștiință și povestea frumoasă a recuperării lor. Descrierea unei evadări din iad. Printr-o minune, pe care nici el nu o poate înțelege, Shin a ajuns printre noi și ne-o istorisește.

Marius Oprea

Pentru nord-coreenii rămaşi în lagăre

Nu există o „problemă a drepturilor omului" în această țară. Toată lumea duce o viață cât se poate de demnă și fericită.

Agenția Centrală de Știri [Nord-] Coreeană, 6 martie 2009

HARTA LAGĂRULUI 14 TRASATĂ DE SHIN

LEGENDĂ

- Gardul lagărului
- ◉ Post de gardă
- [1] Locuința lui Shin Dong-hyuk
- [2] Teren de execuție
- [3] Școala lui Shin
- [4] Locul în care a fost hărțuită clasa lui Shin de copiii gardienilor
- [5] Barajul la care a lucrat Shin și unde a adunat cadavre
- [6] Crescătoria de porci la care a lucrat Shin
- [7] Fabrica de textile în care Shin a aflat despre lumea exterioară
- [8] Zona gardului prin care a evadat Shin

© 2012 Jeffrey L. Ward

DRUMUL LUI SHIN DE LA LAGĂRUL 14 ÎN CHINA

Număr total estimativ de kilometri: 600

CHINA

0 Kilometri 50

Yalu

COREEA DE NORD

Yalu

Taedong

Hamhung

LAGĂRUL 14

Maengsan

Bukchang

Golful Coreei

Phenian

Marea Galbenă

COREEA DE SUD

Seul

© 2012 Jeffrey L. Ward

RUSIA

Helong

Tumen

Musan

Chongjin

Gilju

Marea Japoniei

REGIUNEA COREEI DE NORD

RUSIA

CHINA

Vladivostok

Beijing

COREEA DE NORD

Phenian

Seul

COREEA DE SUD

Marea Japoniei

Tokyo

JAPONIA

Marea Galbenă

Shanghai

Marea Chinei de Est

Oceanul Pacific

0 Kilometri 400

PREFAȚĂ

O LECȚIE PENTRU DEȚINUȚI

Cea mai veche amintire a lui este o execuție.

Mergea împreună cu mama sa către lanul de grâu de lângă râul Taedong, unde gardienii adunaseră câteva mii de deținuți. Intrigat de freamătul mulțimii, băiatul s-a strecurat printre picioarele adulților până a ajuns în rândul din față, de unde a văzut cum gardienii legau un bărbat de un stâlp de lemn.

Shin In Geun avea patru ani, prea mic pentru a înțelege discursul rostit înaintea execuției. În zecile de ocazii similare la care a fost martor mai târziu, avea să asculte un gardian-șef spunând mulțimii că deținutului condamnat la moarte i se oferise posibilitatea de a se „achita" de pedeapsă prin muncă grea, dar el refuzase generozitatea guvernului nord-coreean. Pentru a-l împiedica pe deținut să blesteme statul care urma să îi ia viața, gardienii îi umpleau gura cu pietre și îi puneau pe cap o glugă.

La acea primă execuție, Shin a văzut trei gardieni luând ținta. Fiecare a tras trei focuri. Bubuitul puștilor l-a îngrozit pe băiat și l-a făcut să cadă pe spate. Dar s-a ridicat în picioare la timp pentru a vedea cum gardienii dezlegau cadavrul flasc, plin de sânge, îl înfășurau într-o pătură și îl aruncau într-o căruță.

În Lagărul 14, o închisoare pentru inamicii politici ai Coreei de Nord, adunările de mai mult de doi deținuți erau interzise, cu excepția execuțiilor. Toată lumea era obligată să asiste la ele. Lagărul de muncă folosea execuția în public – și teama pe care o genera – ca pe o lecție pentru deținuți.

Gardienii din lagărul lui Shin îi erau învățători – și cei care îl creșteau. Ei îi aleseseră mama și tatăl. Ei îl învățaseră că deținuții care încalcă regulile lagărului merită să moară. Pe versantul unui deal din apropierea școlii lui se citea sloganul: TOTUL CONFORM REGULILOR. Băiatul a memorat cele zece reguli ale lagărului, „Cele zece porunci", așa cum le-a numit mai târziu, și le poate spune încă pe de rost. Prima suna: „Deținuții prinși încercând să evadeze vor fi împușcați imediat."

Zece ani după acea primă execuție, Shin a revenit pe același lan. Gardienii strânseseră și de astă dată o mulțime de deținuți. În pământ fusese înfipt din nou un stâlp de lemn. În plus, se construise o spânzurătoare rudimentară.

De data aceasta, Shin a fost adus pe bancheta din spate a unui automobil condus de un gardian. La mâini avea cătușe și era legat la ochi cu o cârpă. Lângă el în mașină era tatăl lui, de asemenea încătușat și legat la ochi.

Cei doi fuseseră eliberați după opt luni de detenție în închisoarea subterană a Lagărului 14. Ca o condiție a eliberării, se angajaseră în scris că nu aveau să discute niciodată despre ceea ce li se întâmplase acolo.

În acea închisoare din închisoare, gardienii au încercat prin tortură să obțină mărturisiri de la Shin și de la tatăl lui. Voiau să afle despre încercarea eșuată de evadare a mamei și a unicului frate al lui Shin. Gardienii l-au dezbrăcat pe Shin, i-au legat funii în jurul gleznelor și încheieturilor mâinilor și l-au agățat de un cârlig din

tavan. L-au coborât deasupra unui foc. Shin a leşinat când a început să-i ardă carnea.

Dar nu a mărturisit nimic. Nu avea nimic de mărturisit. Nu conspirase împreună cu mama şi fratele lui în vederea evadării. Credea ceea ce gardienii îl învăţaseră de când se născuse în interiorul lagărului: nu avea cum să scape şi trebuia să aducă la cunoştinţa gardienilor orice discuţie despre evadare. Nici în vis nu şi-ar fi putut imagina Shin că ar putea trăi în afara gardului.

Gardienii nu l-au învăţat niciodată ceea ce învaţă orice elev nord-coreean: americanii sunt nişte „bastarzi" care pun la cale să le invadeze şi umilească patria. Coreea de Sud este „târfa" stăpânului său american. Coreea de Nord este o ţară măreaţă ai cărei bravi şi străluciţi conducători stârnesc invidia lumii întregi. De fapt, Shin nici nu auzise de existenţa Coreei de Sud, a Chinei sau a Statelor Unite ale Americii.

Spre deosebire de compatrioţii lui, nu a crescut cu omniprezentul portret al Iubitului Conducător, după cum este numit Kim Jong-il. Nici nu văzuse fotografii sau statui ale tatălui lui Kim, Kim Ir-sen, Marele Conducător care a întemeiat Coreea de Nord şi care rămâne Eternul Preşedinte al ţării, cu toate că a murit în anul 1994.

Deşi nu fusese suficient de important pentru a i se spăla creierul, Shin a fost şcolit să îşi toarne familia şi colegii de clasă. Câştiga mâncare ca răsplată şi îi bătea, alături de gardieni, pe copiii trădaţi. La rândul lor, colegii îl pârau şi îl băteau.

Când i s-a scos cârpa care îi acoperea ochii şi a văzut mulţimea, stâlpul de lemn şi spânzurătoarea, Shin a crezut că urma să fie executat.

Totuşi nu i s-au pus pietre în gură. I-au fost scoase cătuşele. Un gardian l-a condus în faţa mulţimii. El şi tatăl lui aveau să fie spectatori.

Gardienii au târât la spânzurătoare o femeie de vârstă mijlocie și au legat de stâlp un tânăr. Erau mama și fratele mai mare al lui Shin.

Un gardian a strâns un laț în jurul gâtului mamei. Ea a încercat să-i surprindă privirea lui Shin. El a întors capul. Când femeia a încetat să se zvârcolească la capătul funiei, fratele lui Shin a fost împușcat de trei gardieni. Fiecare a tras trei focuri.

Văzându-i pe ai lui murind, Shin s-a simțit ușurat că nu este în locul lor. Era furios că mama și fratele lui plănuiseră să evadeze. Cu toate că nu va recunoaște în fața nimănui vreme de cincisprezece ani, Shin știa că era răspunzător de execuția lor.

INTRODUCERE

NU CUNOȘTEA CUVÂNTUL „DRAGOSTE"

La nouă ani după ce mama lui a fost spânzurată, Shin s-a strecurat printr-un gard electric și a luat-o la fugă prin zăpadă. Era 2 ianuarie 2005. Până atunci, niciun om născut într-un lagăr de muncă nord-coreean pentru deținuții politici nu mai reușise să evadeze. Din informațiile existente, Shin este încă singurul care a făcut-o.

Avea douăzeci și trei de ani și nu cunoștea pe nimeni dincolo de gard.

După o lună ajunsese în China. După doi ani, locuia în Coreea de Sud. Patru ani mai târziu, trăia în sudul Californiei și era ambasador al organizației americane pentru apărarea drepturilor omului Liberty in North Korea (LiNK).

În California, merge cu bicicleta la lucru, este suporter al echipei Cleveland Indians (pentru că acolo joacă sud-coreeanul Shin-Soo Choo) și mănâncă de două sau trei ori pe săptămână la In-N-Out Burger unde, după părerea lui, se fac cei mai buni hamburgeri din lume.

Acum se numește Shin Dong-hyunk. Și-a schimbat numele după ce a ajuns în Coreea de Sud, în încercarea de a se reinventa

ca om liber. Este un bărbat arătos, cu ochi ageri, circumspecți. Un dentist din Los Angeles i-a reparat dantura, pe care nu și-o putuse peria în lagăr. Are o stare generală a sănătății excelentă. Însă trupul îi trădează toate greutățile copilăriei petrecute într-un lagăr de muncă pe care guvernul nord-coreean îl declară inexistent.

Afectat de subnutriție, este scund și firav – are 1,67 metri și 55 de kilograme. Brațele îi sunt deformate de la munca grea din copilărie. Pe spate și fese se văd urmele arsurilor pricinuite de tortură. Pe pielea pubisului, cârligul de care era agățat deasupra focului i-a lăsat o cicatrice. Gleznele poartă amprenta cătușelor de care era atârnat cu capul în jos în celulă. Degetul mijlociu de la mâna dreaptă îi este retezat de la prima articulație, o pedeapsă aplicată de un gardian pentru că a scăpat pe jos o mașină de cusut în fabrica de confecții a lagărului. De la genunchi la glezne, picioarele îi sunt mutilate de arsurile provocate de firele electrice ale gardului cu sârmă ghimpată care nu a reușit să-l țină în interiorul Lagărului 14.

Shin este cam de aceeași vârstă cu Kim Jong-un, mezinul bucălat al lui Kim Jong-il care a preluat conducerea în 2011 după moartea tatălui său. Dar, chiar dacă sunt de același leat, Shin și Kim Jong-un întruchipează antipozii privilegiului și privațiunii din Coreea de Nord, o societate care se declară lipsită de clase, dar în care, de fapt, apartenența socială decide totul.

Kim Jong-un s-a născut prinț comunist și a crescut în spatele zidurilor palatului. A fost educat sub un nume fals în Elveția și apoi în Coreea de Nord într-o universitate de elită numită după bunicul lui. Dată fiind descendența sa, trăiește deasupra legii. Pentru el, totul este posibil. În 2010, a fost numit general de patru stele în Armata Poporului Coreean, în ciuda lipsei de experiență militară de teren. Un an mai târziu, după ce tatăl lui a murit în urma unui atac de cord, presa de stat din Coreea de Nord l-a descris drept

„un alt conducător trimis din ceruri". Cu toate acestea, ar putea fi silit să-și împartă dictatura pământeană cu rude și lideri militari.

Shin s-a născut ca un sclav și a crescut în spatele unui gard de sârmă ghimpată conectat la înaltă tensiune. La școala lagărului a căpătat noțiuni rudimentare de citit și socotit. Având sângele întinat de crimele fraților tatălui lui, a trăit sub lege. Pentru el, nimic nu era posibil. Traiectoria vieții pe care i-a planificat-o statul consta din muncă grea și o moarte timpurie provocată de boală sau de foamea cronică – fără vreo acuzație sau un proces, totul în secret.

În poveștile despre supraviețuitorii lagărelor de concentrare există un arc narativ convențional. Forțele de securitate răpesc protagonistul din sânul unei familii iubitoare, dintr-un cămin confortabil. Pentru a supraviețui, el renunță la principiile morale, își suprimă sentimentele față de alții și încetează să mai fie o ființă umană.

În poate cea mai cunoscută poveste de acest fel, *Noaptea**, aparținând câștigătorului Premiului Nobel pentru pace Elie Wiesel, naratorul în vârstă de treisprezece ani își explică supliciul, descriind viața normală pe care o ducea familia lui înainte de a fi urcată în trenurile care aveau ca destinație lagărele de concentrare naziste. Elie Wiesel studia în fiecare zi Talmudul. Tatăl său ținea o prăvălie și veghea asupra comunității dintr-un sat din România. Bunicul participa întotdeauna la sărbătorile evreiești. Dar după ce întreaga familie a pierit în lagăre, Wiesel a rămas „singur, îngrozitor de singur într-o lume fără Dumnezeu, fără om. Fără dragoste sau milă." Povestea supraviețuirii lui Shin este diferită.

Mama sa îl bătea, iar el o privea ca pe un concurent la mâncare. Tatăl lui, căruia gardienii îi permiteau să petreacă doar cinci nopți pe an alături de soție, îl ignora. Fratele îi era ca un străin.

* Carte apărută la Editura Corint în 2012 (n. red.).

Copiii din lagăr erau răi și nu te puteai încrede în ei. Înainte de a învăța altceva, Shin a învățat să supraviețuiască turnându-i pe toți.

Dragostea, mila și familia erau cuvinte lipsite de înțeles. Dumnezeu nu dispăruse, nici nu murise. Shin nu auzise niciodată de el.

Într-o prefață la *Noaptea*, Wiesel a scris că toate cunoștințele despre rău și moarte ale unui adolescent „ar trebui să se limiteze la ce descoperă în literatură".

În Lagărul 14, Shin nu avea habar că literatura există. A văzut o singură carte în lagăr, o gramatică a limbii coreene, în mâinile unui profesor care purta uniformă de gardian, avea un revolver la șold și a omorât în bătaie un copil din clasă.

Spre deosebire de supraviețuitorii lagărelor de concentrare, Shin nu fusese răpit de la un trai civilizat și forțat să descindă în iad. El se născuse și crescuse acolo. Îi acceptase valorile. Îl numise acasă.

Lagărele de muncă ale Coreei de Nord au o existență de două ori mai îndelungată decât a Gulagului sovietic și de douăsprezece ori mai mare decât a lagărelor de concentrare naziste. Nu există dubii în legătură cu amplasamentul lor. Fotografiile de înaltă rezoluție făcute din satelit, accesibile pe Google Earth oricui are o conexiune la internet, arată incinte largi împrejmuite cu garduri, ascunse în munții colțuroși ai Coreei de Nord.

Guvernul sud-coreean estimează că în aceste lagăre se găsesc circa 154 000 de persoane, în timp ce Departamentul de Stat american și unele organizații pentru apărarea drepturilor omului sunt de părere că numărul lor ar ajunge la 200 000. Studiind imaginile lagărelor luate din satelit de-a lungul unui deceniu, Amnesty International* a observat că în 2011, în incinta lagărelor au apărut

* Fondată în 1961, Amnesty International este o organizație neguvernamentală internațională care promovează drepturile omului (n. red.).

construcții noi, deducând cu îngrijorare că numărul deținuților era în creștere, posibil pentru a preveni tulburările pe care le putea stârni transferul puterii de la Kim Jong-il către fiul său tânăr și neexperimentat[1].

Sunt șase lagăre, potrivit agenției sud-coreene de informații și organizațiilor pentru apărarea drepturilor omului. Cel mai mare se întinde pe cincizeci de kilometri, cu o lățime de patruzeci, acoperind o suprafață mai mare decât orașul Los Angeles. Gardurile de sârmă ghimpată electrificată – punctate de turnuri de pază și patrulate de bărbați înarmați – încercuiesc majoritatea lagărelor. Două dintre ele, numărul 15 și numărul 18, au zone de reeducare în care unii deținuți norocoși beneficiază de învățăturile lui Kim Jong-il și Kim Ir-sen. Dacă prizonierii le memorează și conving gardienii că sunt loiali regimului, pot fi eliberați, dar sunt monitorizați pentru tot restul vieții de organele securității de stat.

Celelalte lagăre sunt „districte sub control total" în care prizonierii numiți „irecuperabili"[2] sunt munciți până la moarte.

Lagărul lui Shin, numărul 14, este un district sub control total. Are reputația de a fi cel mai cumplit dintre toate, date fiind condițiile de muncă deosebit de dure, vigilența gardienilor și faptul că statul nu ignoră crimele grave comise de cei închiși acolo, mulți dintre ei foști membri importanți ai partidului unic de guvernământ sau ai armatei și familiile lor. Înființat în 1959 în centrul Coreei de Nord – Kaechon, în sudul provinciei Pyongan – Lagărul 14 găzduiește un număr estimat de 15 000 de deținuți. Lung de circa cincizeci de kilometri și lat de douăzeci și cinci, conține ferme, mine și fabrici înșirate pe văile dintre munții abrupți.

Cu toate că Shin este singura persoană născută într-un lagăr care a scăpat și a putut să-și relateze povestea, în lumea liberă există cel puțin alți șaizeci de martori oculari ai lagărelor de muncă[3]. Printre ei se numără cel puțin cincisprezece nord-coreeni care au fost

deținuți în districtul de reeducare al lagărului 15, și-au câștigat eliberarea și au reușit să fugă ulterior în Coreea de Sud, unde au ajuns și foști gardieni din alte lagăre. Kim Yong, un fost locotenent-colonel nord-coreean provenit dintr-o familie privilegiată din Phenian, a petrecut șase ani în două lagăre înainte de a evada într-un tren încărcat cu cărbuni.

O prezentare a mărturiilor lor realizată de Baroul Coreean din Seul zugrăvește o imagine amănunțită a vieții de zi cu zi în lagăr. Câțiva deținuți sunt executați public în fiecare an. Alții sunt omorâți în bătaie sau uciși în secret de gardieni, care au mână liberă să abuzeze de prizonieri după bunul plac. Cei mai mulți muncesc la câmp sau în mine de cărbune, cos uniforme militare sau fac ciment, fiind hrăniți cu porumb, varză și sare, doar cât să nu moară de foame. Își pierd dinții, gingiile li se înnegresc, oasele li se șubrezesc și, pe la patruzeci de ani, sunt aduși de spate. Primesc un set de haine o dată sau de două ori pe an, muncesc și dorm de obicei în zdrențe murdare, trăind fără săpun, ciorapi, mănuși, lenjerie de corp sau hârtie igienică. Sunt obligați să trudească între douăsprezece și cincisprezece ore pe zi până ajung să moară, de obicei din cauza subnutriției, înainte de a împlini cincizeci de ani[4]. Deși nu se cunosc cifrele exacte, guvernele occidentale și organizațiile pentru apărarea drepturilor omului estimează că în aceste lagăre au pierit sute de mii de oameni.

În general, nord-coreenii sunt trimiși în lagăre fără a fi judecați și mulți mor acolo fără să afle ce acuzații li se aduc. Sunt luați de acasă, de obicei noaptea, de către Bowibu, Departamentul Securității Statului, parte a unui aparat polițienesc cu un personal estimativ de 270 000 de persoane[5]. Vinovăția prin asociere este legală în Coreea de Nord. Un răufăcător este adeseori trimis în lagăr împreună cu părinții și copiii săi. Kim Ir-sen a proclamat legea în

1972: „Seminția dușmanilor de clasă, oricare ar fi aceștia, trebuie distrusă până la a treia generație."

L-am cunoscut pe Shin în iarna anului 2008. Ne-am întâlnit să luăm masa de prânz într-un restaurant cu specific coreean din centrul orașului Seul. Vorbăreț și flămând, a înfulecat câteva porții de orez și carne de vită. În timp ce mânca, mi-a povestit – cu ajutorul unui translator – cum a asistat la spânzurarea mamei lui. O găsea vinovată de tortura la care fusese supus el însuși în lagăr și a ținut să sublinieze că încă era furios pe ea. A spus că nu fusese „un fiu bun", dar nu a vrut să explice de ce.

În anii petrecuți în lagăr nu auzise nici măcar o dată cuvântul „dragoste", cu siguranță nu de la mama lui, o femeie pe care continua să o urască, chiar dacă aceasta murise. Auzise despre noțiunea de iertare într-o biserică sud-coreeană. Dar era confuz. Mi-a zis că în Lagărul 14 a cere iertare însemna „să implori să nu fii pedepsit".

Scrisese o carte despre viața în lagăr, care însă nu trezise prea mult interes în Coreea de Sud. Era șomer, falit, în urmă cu plata chiriei și nu știa ce să facă în viitor. Regulile Lagărului 14 îl împiedicaseră, sub sancțiunea execuției, să aibă contact intim cu vreo femeie. Își dorea acum să aibă o iubită, dar nu știa cum și-ar putea găsi una.

După dejun, m-a dus în apartamentul lui mic și mohorât din Seul, pe care nu și-l putea permite. Deși evita să mă privească în ochi, mi-a arătat degetul ciunt și spatele plin de cicatrice. M-a lăsat să-l fotografiez. Îndurase multe greutăți, dar chipul său era cel al unui copil mic. Avea acum douăzeci și șase de ani – trei ani trăiți în afara Lagărului 14.

Eu aveam cincizeci și șase de ani la momentul acelui dejun memorabil. În calitate de corespondent al ziarului *Washington Post*

pentru Asia de Nord-Est, căutam de peste un an o poveste care să explice modul în care Coreea de Nord folosea represiunea pentru a se menține pe linia de plutire.

Implozia politică devenise specialitatea mea. Pentru *Post* și *New York Times*, am petrecut aproape trei decenii scriind despre statele eșuate din Africa, prăbușirea comunismului în Europa de Est, dezmembrarea Iugoslaviei și decăderea lentă a Birmaniei sub regimul generalilor. Privită din exterior, Coreea de Nord părea coaptă – ba chiar răscoaptă – pentru genul de colaps la care fusesem martor în alte locuri. Într-o parte a lumii în care aproape toți ceilalți se îmbogățeau, acest popor devenea din ce în ce mai izolat, sărac și înfometat.

Totuși, dinastia Kim rămânea la conducere. Represiunea totalitară îi menținea statutul de neajutorare.

Problema mea în a arăta modul de acțiune a guvernului era lipsa accesului. În alte părți ale lumii, statele represive nu reușeau întotdeauna să își închidă granițele. Am putut să lucrez la vedere în Etiopia lui Mengistu, în Congo sub Mobutu și în Serbia lui Miloșevici, și reușisem să mă strecor ca turist pentru a scrie despre Birmania.

Coreea de Nord era mult mai precaută. Reporterii străini, mai ales americani, erau rareori lăsați să pătrundă în țară. Am vizitat Coreea de Nord numai o dată, am văzut ceea ce au dorit însoțitorii mei să îmi arate și am aflat foarte puține lucruri. Dacă jurnaliștii intrau ilegal, riscau luni sau ani de închisoare pentru spionaj. Pentru a-și câștiga eliberarea aveau uneori nevoie de ajutorul unui fost președinte american[6].

Date fiind restricțiile, despre Coreea de Nord existau prea puține informații de la fața locului. Scrise din Seul, Tokio sau Beijing, reportajele începeau cu o relatare a ultimei provocări a Phenianului, de pildă scufundarea unui vas sau împușcarea unui turist.

Urmau imediat stereotipurile jurnalistice: autoritățile americane și sud-coreene își exprimau revolta. Oficialitățile chineze rugau părțile implicate să se abțină. Experții opinau despre ce ar putea semnifica acțiunea. Am scris și eu destule astfel de articole.

Însă Shin a spulberat aceste convenții. A deschis o ușă ferecată, permițând celor din afară să vadă felul în care familia Kim își susținuse dinastia prin crime și sclavie infantilă. La câteva zile după întâlnirea noastră, fotografia lui Shin și înspăimântătoarea lui poveste apăreau pe prima pagină a ziarului *Washington Post.*

„Fantastic", mi-a scris Donald E. Graham, președintele companiei *Washington Post*, într-un e-mail de un singur cuvânt pe care l-am primit a doua zi după apariția articolului. Un regizor german care se afla întâmplător în vizită la Muzeul Memorial al Holocaustului în ziua publicării articolului s-a hotărât să realizeze un documentar despre viața lui Shin[7]. *Washington Post* a publicat un editorial în care sugera că atrocitățile la care fusese supus Shin erau îngrozitoare, dar mai cutremurătoare era indiferența lumii față de existența lagărelor de muncă nord-coreene.

„Elevii de liceu din Statele Unite ale Americii dezbat motivul pentru care președintele Franklin D. Roosevelt nu a bombardat șinele de cale ferată care duceau înspre lagărele lui Hitler", conchidea editorialul. „Copiii lor s-ar putea întreba, peste o generație, de ce Occidentul s-a uitat la imaginile clare luate din satelit ale lagărelor lui Kim Jong-il și n-a făcut nimic."

Se pare că povestea lui Shin i-a impresioant pe cititorii obișnuiți. Aceștia au trimis scrisori, e-mailuri, au oferit bani, cazare și s-au rugat pentru Shin.

Un cuplu căsătorit din Columbus, Ohio, a văzut articolul, l-a căutat, l-a găsit pe Shin și i-a plătit drumul spre Statele Unite ale Americii. Lowell și Linda Dye i-au spus lui Shin că voiau să-i fie părinții pe care nu-i avusese niciodată.

O tânără americană de origine coreeană din Seattle, Harim Lee, a citit articolul și s-a rugat să îl întâlnească pe Shin. Mai târziu l-a căutat în California de Sud și între ei s-a înfiripat o poveste de dragoste.

Articolul meu vorbise foarte puțin despre viața lui Shin. M-am gândit că o relatare mai profundă ar dezvălui mașinăria secretă care susține totalitarismul din Coreea de Nord. De asemenea, ar arăta – prin dezvăluirea detaliilor fugii improbabile a lui Shin – că mașinăria opresivă nu mai funcționează, dacă a permis unui tânăr neștiutor să scape și să străbată, fără a fi găsit, un stat polițienesc înainte de ajunge în China. La fel de important, niciun om care ar citi o carte despre un băiat crescut de Coreea de Nord pentru a fi muncit până la moarte nu ar mai putea ignora vreodată existența lagărelor.

L-am întrebat pe Shin dacă era interesat. I-au trebuit nouă luni ca să se hotărască. În acest timp, militanții pentru drepturile omului din Coreea de Sud, Japonia și Statele Unite ale Americii l-au îndemnat să coopereze, spunându-i că o carte în engleză ar deschide ochii lumii, ar spori presiunea internațională asupra Coreei de Nord și probabil că i-ar aduce niște bani, atât de necesari, în buzunar. După ce Shin a acceptat, au urmat șapte runde de interviuri, la început în Seul, apoi în Torrance, California, și în final în Seattle, Washington. Am convenit să împărțim pe din două banii pe care îi va aduce cartea. Înțelegerea mi-a dat însă mie controlul asupra conținutului.

Shin a început să țină un jurnal în 2006, la aproximativ un an după ce fugise din Coreea de Nord. În Seul, după ce a fost spitalizat pentru depresie, a continuat să scrie. Jurnalul a stat la baza autobiografiei sale scrise în limba coreeană, *Escape to the Outside World* (Evadare în lumea exterioară), publicată în Seul, în 2007 de organizația Database for North Korean Human Rights.

Autobiografia a constituit punctul de plecare pentru interviuri. A fost, de asemenea, sursa multor citate directe care le sunt atribuite în această carte lui Shin, membrilor familiei sale, prietenilor și gardienilor din vremea în care se afla în Coreea de Nord și în China. Dar fiecare gând și acțiune ale lui Shin în aceste pagini se bazează pe numeroasele întrevederi pe care le-am avut, în timpul cărora a dezvoltat și, în multe cazuri, a corectat informațiile din autobiografia coreeană.

Deși a fost cooperant, Shin părea să se teamă de discuțiile cu mine. Uneori, mă simțeam ca un dentist care lucrează fără anestezie. „Frezarea" a continuat, cu unele pauze, vreme de peste doi ani. Unele ședințe au avut pentru el un efect purificator; altele l-au deprimat.

Îi era greu să aibă încredere în mine. De fapt, după cum recunoaște, nu reușește să aibă încredere în nimeni. Este o consecință inevitabilă a felului în care a fost crescut. Gardienii l-au învățat să-și toarne părinții și prietenii, și presupune că toți cei pe care-i întâlnește vor dori, la rândul lor, să-l vândă.

Scriind această carte, și mie mi-a fost greu uneori să am încredere în el. În primul interviu m-a indus în eroare în legătură cu rolul pe care l-a jucat în moartea mamei lui și a continuat să o facă pe parcursul unei perioade îndelungate. Când și-a schimbat povestea, m-am întrebat ce altceva o mai fi născocit.

Faptele nu pot fi verificate când este vorba de Coreea de Nord. Nimeni din afară nu a vizitat lagărele pentru deținuții politici. Relatările despre ce se petrece acolo nu pot fi probate independent. Deși imaginile din satelit ne-au ajutat să înțelegem evenimentele din lagăre, transfugii rămân principala sursă de informații, iar motivele și credibilitatea lor pot fi puse uneori la îndoială. În Coreea de Sud și în alte părți, adeseori ei se luptă să-și câștige un trai, fiind gata să confirme ideile preconcepute ale militanților

pentru drepturile omului, ale misionarilor anticomuniști și ale ideologilor de dreapta. Unii supraviețuitori ai lagărelor refuză să vorbească dacă nu sunt plătiți înainte. Alții repetă povești interesante pe care le-au auzit, dar la care nu au fost martori.

Chiar dacă Shin a rămas circumspect în ceea ce mă privește, mi-a răspuns la toate întrebările despre trecutul său care mi-au trecut prin minte. Viața lui poate părea incredibilă, dar se aseamănă cu experiențele altor deținuți din lagăre, precum și cu relatările foștilor gardieni.

„Tot ce spune Shin corespunde cu ceea ce am auzit despre lagăre", a declarat David Hawk, un specialist în drepturile omului care a stat de vorbă cu Shin și cu aproximativ șaizeci de foști deținuți din lagărele de muncă pentru a scrie „Gulagul ascuns", un raport care corelează relatările supraviețuitorilor cu imagini din satelit adnotate. Acesta a fost publicat pentru prima dată în 2003 de către Comitetul american pentru Drepturile Omului în Coreea de Nord și a fost actualizat pe măsură ce s-au obținut alte mărturii și imagini din satelit cu rezoluție superioară. Hawk mi-a spus că Shin, fiind născut și crescut în lagăr, cunoaște lucruri pe care alți supraviețuitori ai lagărelor nu le știu. Povestea lui Shin a fost verificată și de autorii lucrării *White Paper on Human Rights in North Korea 2008* (Cartea albă a drepturilor omului din Coreea de Nord) a Baroului Coreean. Aceștia au discutat in extenso cu Shin, precum și cu alți supraviețuitori ai lagărelor dornici să vorbească. După cum a scris Hawk, Coreea de Nord ar putea „dezminți, contrazice sau infirma" foarte ușor mărturia lui Shin și a altora, permițând experților din exterior să viziteze lagărele. Altfel, declară Hawk, mărturiile lor rămân în picioare.

Dacă statul nord-coreean ajunge cu adevărat la colaps, Shin ar putea avea dreptate când prezice că liderii lui, temându-se de judecata pentru crimele de război, vor demola lagărele înainte ca

acestea să poată fi văzute de anchetatori. După cum explica Kim Jong-il, „trebuie să ne învăluim într-o ceață groasă pentru a-i împiedica pe dușmani să afle ceva despre noi"[8].

Utilizând puținele informații existente, am petrecut aproape trei ani scriind despre armata, conducerea, economia, penuria de alimente și încălcarea drepturilor omului din Coreea de Nord. Am intervievat zeci de fugari nord-coreeni, inclusiv trei foști deținuți din Lagărul 15 și un fost gardian și șofer care a lucrat în patru lagăre de muncă. Am discutat cu savanți și tehnocrați sud-coreeni care merg adesea în Coreea de Nord și am trecut în revistă cercetările științifice și memoriile personale despre lagăre. În Statele Unite ale Americii, am stat de vorbă pe îndelete cu americanii de origine coreeană cu care s-a împrietenit Shin.

Când citiți povestea lui Shin, nu uitați că mulți alți deținuți au îndurat greutăți asemănătoare, dacă nu mai rele, potrivit lui An Myeong Chul, un fost gardian și șofer: „Shin a avut o viață relativ ușoară după standardele altor copii din lagăr", a spus An.

Detonând bombe nucleare, atacând Coreea de Sud și cultivând o reputație de beligerantă extremă, guvernul Coreei de Nord a instalat o stare de urgență semipermanentă în Peninsula coreeană.

Când binevoiește să intre în diplomația internațională, Coreea de Nord reușește întotdeauna să elimine tema drepturile omului de pe agenda negocierilor. Discuțiile Statelor Unite ale Americii cu Nordul s-au axat de obicei pe gestionarea crizei, pe rachetele și armele nucleare. Nici vorbă de lagărele de muncă.

„Nu s-a putut vorbi cu ei despre lagăre", mi-a spus David Straub, care a lucrat în Departamentul de Stat în timpul administrațiilor Clinton și Bush și a fost responsabil de relația cu Phenianul. „Îi apucă nebunia când deschizi subiectul acesta."

Lagărele nu au reușit să capteze atenția lumii. În Statele Unite ale Americii, în pofida articolelor din ziare, existența lor rămâne aproape necunoscută. Timp de câțiva ani în Washington, câțiva transfugi și supraviețuitori ai lagărelor nord-coreene s-au adunat în fiecare primăvară în fața la Capitoliu pentru discursuri și marșuri. Presa de la Washington le-a acordat prea puțină atenție. Unul din motive poate să fi fost limba. Cei mai mulți fugari vorbesc doar coreeana. La fel de important, într-o cultură media care se hrănește din celebritate, niciun star de cinema, idol pop sau câștigător al Premiului Nobel nu a ieșit în față pentru a cere Occidentului să investească emoțional într-o problemă care nu este susținută de imagini video spectaculoase.

„Tibetanii îi au pe Dalai Lama și pe Richard Gere, birmanezii pe Aung San Suu Kyi, Darfurul pe Mia Farrow și George Clooney", observa Suzanne Scholte, o veche militantă care a adus la Washington supraviețuitori ai lagărelor. „Pe nord-coreenii nu îi sprijină nicio personalitate."

Shin mi-a spus că nu este demn să vorbească în numele zecilor de mii de oameni care încă trăiesc în lagăre. Îi este rușine de ce a făcut pentru a supraviețui și a evada. Nu și-a dat silința să învețe bine limba engleză, în parte pentru că nu vrea să-și spună povestea iar și iar într-o limbă care l-ar putea face important. Dar vrea cu disperare ca lumea să înțeleagă ceea ce Coreea de Nord se străduiește să ascundă. Povara lui este grea. Nimeni altcineva născut și crescut în lagăr n-a mai evadat pentru a putea explica ce se petrecea înăuntru – ce încă se petrece înăuntru.

CAPITOLUL 1

BĂIATUL CARE MÂNCA MÂNCAREA MAMEI

Shin şi mama lui au trăit în zona cea mai bună a Lagărului 14: un „sat model" situat lângă o livadă şi în apropierea câmpului unde a fost spânzurată mai târziu mama sa.

Fiecare dintre cele patruzeci de clădiri cu un nivel din sat adăpostea patru familii. Shin şi mama lui aveau o cameră a lor, în care dormeau unul lângă altul pe podeaua din beton. Familiile împărţeau o bucătărie comună cu un singur bec şi aveau curent electric doar două ore pe zi, de la patru la cinci dimineaţa şi de la zece la unsprezece seara. Ferestrele erau din plastic gri, prea opace ca să vezi ceva prin ele. Camerele erau încălzite – în stilul coreean – cu ajutorul unei sobe cu cărbuni în bucătărie, cu conducte de încălzire care treceau pe sub podeaua dormitorului. Lagărul avea propriile mine de cărbune, aşa că nu era greu să găseşti cărbuni pentru încălzire.

Nu existau paturi, scaune sau mese. Nu exista apă curentă. Nu erau băi sau duşuri. Uneori, vara, deţinuţii care voiau să se îmbăieze se duceau la râu. Circa treizeci de familii aveau la dispoziţie o fântână pentru apa de băut. De asemenea, foloseau în comun o latrină, împărţită în două pentru bărbaţi şi femei. Era obligatoriu să

îți faci toate nevoile acolo, fiindcă excrețiile erau utilizate ca îngrășăminte pe ogoarele lagărului.

Dacă mama lui Shin își îndeplinea norma de muncă zilnică, putea să aducă acasă mâncare pentru seara aceea și pentru a doua zi. La patru dimineața, pregătea micul dejun și prânzul pentru fiul ei și pentru ea. Fiecare masă era la fel: terci de porumb, varză murată și ciorbă de varză. Este ceea ce a mâncat Shin aproape zilnic, timp de douăzeci și trei de ani, în afara situațiilor în care era supus înfometării drept pedeapsă.

Când era prea mic ca să meargă la școală, mama lui îl lăsa singur acasă dimineața și se întorcea la amiază pentru masă. Lui Shin îi era mereu foame și își mânca prânzul de cum pleca mama la muncă dimineața.

Îi mânca și porția ei.

Când femeia venea și nu mai găsea nimic de mâncare, se înfuria și își bătea fiul cu o sapă, o lopată sau orice altceva avea la îndemână. Unele bătăi erau la fel de violente ca acelea pe care le-a primit mai târziu de la gardieni.

Cu toate acestea, Shin lua cât de mult și cât de des putea din mâncarea mamei. Nu-i trecea prin cap că dacă îi mânca prânzul, ea avea să flămânzească. Mulți ani mai târziu, când ea era moartă, iar el locuia în Statele Unite ale Americii, avea să-mi spună că își iubea mama. Dar asta era retrospectiv, după ce aflase că un copil civilizat trebuie să-și iubească mama. Când se afla în lagăr – depinzând de ea pentru toate mesele, furându-i mâncarea, îndurându-i bătăile – vedea în ea un concurent în lupta pentru supraviețuire.

Numele ei era Jang Hye Gyung. Shin și-o amintește scundă și ușor rotofeie, cu brațe puternice. Era tunsă scurt, asemenea tuturor femeilor din lagăr, și trebuia să își acopere capul cu o basma albă legată la ceafă. Shin i-a descoperit data nașterii – 1 octombrie 1950 – într-un document pe care l-a văzut în timp ce a fost anchetat în închisoarea subterană.

Ea nu i-a vorbit vreodată despre trecut, familie sau despre motivul pentru care ajunsese în lagăr, iar el nu a întrebat niciodată. Existența lui ca fiu al ei fusese aranjată de gardieni. Aceștia îi aleseseră pe ea și pe bărbatul care a devenit tatăl lui Shin ca premii unul pentru celălalt într-o căsnicie „răsplată".

În lagăr existau dormitoare separate pentru femei și pentru bărbați. A opta regulă a Lagărului 14, după cum fusese Shin obligat să o memoreze, spunea: „Deținuții care au contact sexual fără aprobare prealabilă vor fi împușcați imediat."

Aceeași regulă se aplica și în alte lagăre de muncă nord-coreene. Dacă în urma contactului sexual neautorizat rezulta o sarcină sau o naștere, femeia și copilul erau de obicei uciși, potrivit informațiilor pe care le-am obținut discutând cu un fost gardian și câțiva foști deținuți. Aceștia mi-au spus că femeile care se culcau cu gardienii pentru a primi mai multă mâncare sau o muncă mai ușoară știau la ce riscuri se expuneau. Dacă rămâneau gravide, dispăreau.

Căsătoria ca formă de răsplată era singura cale legală prin care deținuții puteau avea contact sexual. Aceasta era „oferită" prizonierilor ca premiu suprem pentru muncă susținută și denunțuri. La bărbați, vârsta potrivită pentru căsătorie era douăzeci și cinci de ani, la femei douăzeci și trei. Gardienii anunțau căsătorii de trei sau patru ori pe an, de obicei cu ocazia unor sărbători, ca de pildă de Anul Nou sau la aniversarea lui Kim Jong-il. Mirele și mireasa nu aveau mare lucru de spus în alegerea partenerului. Dacă unul dintre ei găsea că perechea aleasă era inacceptabil de bătrână sau urâtă, gardienii anulau uneori căsătoria. Dar în acest caz, nici bărbatul și nici femeia nu aveau dreptul să se mai căsătorească vreodată.

Tatăl lui Shin, Shin Gyung Suh, i-a spus acestuia că gardienii i-au dat-o pe Jang drept răsplată pentru iscusința lui ca strungar în

atelierul mecanic al lagărului. Mama lui Shin nu i-a spus niciodată de ce i se acordase onoarea căsătoriei.

Dar pentru ea, la fel ca pentru multe alte mirese din lagăr, căsătoria era un fel de promovare. Îi aducea o slujbă ceva mai bună și condiții de cazare superioare – satul model, în care existau o școală și o clinică. La scurtă vreme după căsătorie, a fost transferată acolo dintr-un dormitor aglomerat pentru muncitoarele de la fabrica de confecții a lagărului. Jang a primit o slujbă la o fermă din apropiere, de unde mai puteau fura porumb, orez și legume.

După căsătorie, mirilor li s-a permis să doarmă împreună cinci nopți consecutive. De atunci înainte, tatăl lui Shin, care a continuat să locuiască într-o baracă de la locul lui de muncă, a putut să o viziteze pe Jang de câteva ori pe an. Din relația lor au rezultat doi fii. Cel mai mare, He Geun, s-a născut în 1974, iar Shin opt ani mai târziu.

Frații de-abia dacă se cunoșteau între ei. Când Shin a venit pe lume, fratele său mai mare petrecea zece ore pe zi la școala primară. Când Shin a împlinit patru ani, fratele lui s-a mutat din casă la căminul școlii, așa cum erau obligați toți copiii la împlinirea vârstei de doisprezece ani.

Cât despre tatăl lui, Shin își amintește că uneori apărea noaptea și pleca dimineața devreme. Îi dădea puțină atenție băiatului, iar Shin a ajuns să fie indiferent la prezența lui.

În anii care au urmat evadării din lagăr, Shin a aflat că mulți oameni asociau căldura, siguranța și afecțiunea cu vorbele „mamă", „tată" și „frate". Nu era și cazul lui. Gardienii i-au învățat pe copiii din lagăr că erau prizonieri din cauza „păcatelor" părinților lor și le-au spus că trebuia să le fie veșnic rușine pentru sângele lor trădător, însă puteau totuși să își „spele" păcatele înnăscute muncind din greu, supunându-se gardienilor și dându-le informații despre părinți. A zecea regulă a Lagărului 14 spunea că un deținut trebuie

să vadă în fiecare gardian un învățător. Lui Shin i se părea logic. Tot timpul în copilăria și adolescența lui, părinții erau epuizați, distanți și necomunicativi.

Shin a fost un copil costeliv, lipsit de curiozitate și fără prieteni, care credea doar în vorbele gardienilor despre mântuirea prin tunătorie. Felul în care înțelegea binele și răul a fost influențat însă de întâlnirile dintre mama lui și gardieni la care a fost martor.

Când avea zece ani, Shin a plecat într-o seară să-și caute mama. Îi era foame și era vremea ca ea să pregătească masa. S-a dus la câmpul de orez din apropiere pe care lucra mama lui și a întrebat-o pe o femeie dacă o văzuse.

— Face curățenie la *bowijidowon*, i-a spus aceasta, arătând spre ghereta gardianului care supraveghea munca la câmpul de orez.

Shin s-a dus acolo și a găsit ușa din față încuiată. A tras cu ochiul printr-un geam lateral și a văzut-o pe mama lui în genunchi, frecând podeaua. Apoi, în câmpul lui vizual a apărut *bowijidowon*-ul. A luat-o pe mama lui pe la spate și a început să o pipăie. Femeia nu a opus nicio rezistență. Amândoi și-au scos hainele. Shin i-a urmărit făcând sex.

N-a întrebat-o niciodată pe mama lui despre ce văzuse și nu i-a pomenit nimic despre întâmplare tatălui.

În același an, elevilor din clasa lui Shin de la școala primară li s-a cerut să se ofere voluntar să-și ajute părinții la muncă. Shin și-a urmat mama într-o dimineață la câmp, la plantat răsaduri de orez. Femeia părea să nu se simtă bine și a rămas în urmă cu munca. Cu puțin înainte de pauza de masă, i-a captat atenția unui gardian.

— Târfă, a strigat la ea.

„Târfă" era forma standard de adresare când gardienii vorbeau cu deținutele. Lui Shin și altor deținuți de sex masculin gardienii le spuneau de obicei „pui de târfă".

— Oi vrea să te îmbuibi când nici să plantezi orez nu ești în stare? a urlat gardianul.

Ea s-a scuzat, dar gardianul era din ce în ce mai furios.

— Târfa asta este obraznică, a țipat el și a inventat o pedeapsă pentru ea. Du-te și stai în genunchi cu mâinile sus, acolo pe movilă. Rămâi așa până mă întorc de la masă.

Mama lui Shin a stat în acea poziție, în plin soare, timp de o oră și jumătate, cu brațele ridicate către cer. Băiatul stătea lângă ea și o privea. Nu știa ce să spună. Nu a zis nimic.

Când a revenit, gardianul i-a ordonat mamei lui Shin să se întoarcă la muncă. Slăbită și flămândă, femeia a leșinat pe la mijlocul după-amiezii. Shin a dat fuga la gardian, cerșindu-i ajutor. Alți muncitori au tras-o într-un loc la umbră, unde și-a recăpătat cunoștința.

În acea seară, Shin s-a dus împreună cu mama lui la o adunare de „luptă ideologică", o ședință obligatorie de autocritică. Mama lui Shin a căzut din nou în genunchi când patruzeci de colegi de la fermă au urmat exemplul *bowijidowon*-ului și au pedepsit-o pentru că nu și-a îndeplinit norma de muncă.

În nopțile de vară, Shin și alți băieți din sat se furișau în livada care se afla la nord de clădirile de beton în care locuiau. Culegeau pere și castraveți necopți și îi mâncau cât de repede puteau. Când erau prinși, gardienii îi băteau cu bastoanele și le tăiau rația de prânz de la școală pentru câteva zile.

Gardienilor nu le păsa totuși dacă Shin și amicii lui mâncau șobolani, broaște, șerpi și insecte. Acestea se găseau din belșug pe întinderea lagărului, care utiliza puține pesticide, însă folosea reziduurile umane pentru fertilizarea terenurilor agricole și nu furniza apă pentru baie sau pentru curățarea latrinelor.

Hrana cu şobolani, pe lângă că umplea stomacurile goale, era esenţială pentru supravieţuire. Carnea lor putea preveni pelagra, o boală uneori fatală care făcea ravagii în lagăr, mai ales în timpul iernii. Pelagra, consecinţă a unui regim alimentar lipsit de proteine şi vitamina B3, provoca bolnavilor o stare de moleşeală, leziuni ale pielii, diaree şi demenţă; constituia o cauză frecventă de deces.

Shin făcuse o pasiune din prinsul şi friptul şobolanilor. Îi vâna prin casă, pe câmpuri şi în latrină. Seara se întâlnea cu prietenii la şcoala primară, unde exista un grătar cu cărbuni, şi îi frigeau. Shin îi jupuia, le scotea măruntaiele, săra ceea ce rămânea şi mânca restul – carne, oase, labe.

Vara târziu şi toamna, când câmpurile erau pline de lăcuste şi libelule, Shin prindea insectele şi le perpelea la foc pe frigărui făcute din tulpini de coada-vulpii. În pădurile din munţi, unde elevii erau trimişi adeseori să adune vreascuri, Shin mânca struguri sălbatici, agrişe şi zmeură coreeană.

Iarna, primăvara şi vara devreme se găsea mai puţină mâncare. Shin şi ceilalţi băieţi încercau atunci strategii care, după spusele prizonierilor mai vechi, te ajutau să rabzi mai uşor foamea. Îşi mâncau puţina hrană fără apă sau supă, după teoria că lichidele accelerează digestia şi grăbesc întoarcerea junghiurilor de foame. De asemenea, se abţineau de la defecat, crezând că în acest fel se vor simţi plini şi mai puţin obsedaţi de mâncare. O metodă alternativă era de inspiraţie bovină: regurgitau o masă recentă şi o mâncau din nou. Shin a încercat de câteva ori, dar metoda nu i-a potolit foamea.

Vara, când copiii erau trimişi la câmp pentru a ajuta la sădit şi plivit, era sezonul de vârf pentru şobolani şi şoareci de câmp. Shin îşi aminteşte că mânca astfel de animale în fiecare zi. Momentele cele mai fericite ale copilăriei sale au fost cele în care a avut burta plină.

* * *

„Problema alimentară", după cum i se spune adesea în Coreea de Nord, nu este specifică lagărelor de muncă, ci a afectat dezvoltarea fizică a câtorva milioane de oameni din întreaga țară. Adolescenții care au fugit din Coreea de Nord în ultimul deceniu sunt, în medie, cu doisprezece centimetri mai scunzi și cu unsprezece kilograme mai slabi decât băieții care au crescut în Coreea de Sud[1].

Retardul mintal provocat de subnutriția din primii ani de viață afectează aproximativ un sfert din tinerii nord-coreeni chemați la recrutarea în armată, potrivit Consiliului Național de Informații, un institut de cercetare care aparține comunității de informații a Statelor Unite ale Americii. Raportul său arată că dizabilitățile intelectuale provocate de foame în rândul tinerilor ar afecta dezvoltarea economică chiar dacă țara s-ar deschide către exterior sau s-ar uni cu Sudul.

Din anii 1990 încoace, Coreea de Nord nu a fost capabilă să producă pe plan intern, să cumpere sau să furnizeze hrană suficientă pentru populația sa. Foametea de la mijlocul anilor 1990 a ucis în jur de un milion de nord-coreeni. O rată similară a decesului în Statele Unite ale Americii ar însemna curmarea a douăsprezece milioane de vieți.

Criza alimentară a Nordului s-a ameliorat pe la sfârșitul anilor 1990, când guvernul a acceptat să primească alimentele oferite de comunitatea internațională. SUA au devenit cel mai important donator al Coreei de Nord, rămânându-i totuși cel mai demonizat dușman.

În fiecare an, Coreea de Nord ar trebui să producă peste cinci milioane de tone de orez și cereale pentru a-și hrăni populația de douăzeci și trei de milioane de oameni. Producția este mai mică decât cea necesară, de obicei cu circa un milion de tone. Cu iernile lungi și ținutul muntos, țara este lipsită de teren arabil, nu oferă

stimulente fermierilor și nu își poate permite combustibil sau echipament agricol modern.

Ani de zile, țara a reușit cu chiu cu vai să evite o catastrofă alimentară mulțumită subvențiilor Moscovei. Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit, subvențiile au dispărut și economia centralizată a Coreei de Nord a încetat să funcționeze. Nu mai avea combustibil gratuit pentru fabricile vechi, nu mai dispunea de o piață garantată pentru marfa sa adeseori de calitate proastă și nu mai avea acces la îngrășămintele chimice de producție sovietică de care fermele de stat deveniseră dependente.

Vreme de câțiva ani, Coreea de Sud a oferit ajutoare, dând Phenianului jumătate de milion de tone de îngrășăminte pe an ca parte a „Politicii razei de soare" menite să reducă tensiunile dintre nord și sud.

Când, în 2008, noua conducere de la Seul a oprit donațiile de îngrășăminte, Coreea de Nord a încercat să se descurce pe plan intern așa cum a făcut decenii întregi în lagărele sale de muncă. A cerut populației să facă *toibee*, un îngrășământ produs prin amestecarea excrementelor umane cu cenușă. În iernile recente, din toaletele publice din orașele de pe tot cuprinsul țării s-au colectat reziduurile umane înghețate. Fabricilor, întreprinderilor publice și comunităților li s-a comandat să producă două tone de *toibee*, potrivit organizației caritabile budiste Good Friends care are informatori în Coreea de Nord. Primăvara, excrementele erau uscate la aer înainte de a fi transportate la fermele de stat. Dar îngrășămintele organice nu au înlocuit produsele chimice de care depindeau fermele de stat.

Închis în spatele unui gard electrificat în timpul anilor 1990, Shin nu avea habar că foametea afecta milioane de compatrioți. Nici el, nici părinții lui (din câte știa Shin) nu au auzit că guvernul

de-abia reușea să hrănească armata sau că oamenii mureau de inaniție în apartamentele lor din orașele nord-coreene, inclusiv în capitală.

Nu știau că zeci de mii de nord-coreeni își abandonaseră locuințele și se duceau în China în căutarea hranei. Nici nu beneficiau de ajutoarele alimentare în valoare de miliarde de dolari care ajungeau în Coreea de Nord. În timpul acelor ani haotici în care guvernul lui Kim Jong-il nu mai reușea să mențină țara pe linia de plutire, experții din Occident scriau cărți cu titluri apocaliptice precum „Sfârșitul Coreei de Nord".

Sfârșitul nu era vizibil din interiorul Lagărului 14, care își asigura toate cele necesare traiului, în afară de sare.

Prizonierii cultivau porumb și varză. În regimul de sclavie în care munceau, produceau la costuri scăzute legume și fructe, carne de porc și pește de crescătorie, și făceau uniforme, ciment, ceramică și sticlărie pentru economia în ruină din afara gardului.

Shin și mama lui au fost nefericiți și flămânzi în timpul foametei, dar nu mai mult decât erau obișnuiți. Băiatul a trăit ca înainte, vânând șobolani, furând mâncarea mamei și îndurându-i bătăile.

CAPITOLUL 2

PERIOADA ȘCOLII

Învățătorul s-a hotărât să facă o percheziție-surpriză și a scotocit buzunarele celor patruzeci de copii în vârstă de șase ani din clasa lui Shin.

Când a terminat, a găsit cinci boabe de porumb. Toate aparțineau unei fetițe scunde, slabe și, după cum își amintește Shin, foarte drăguțe. Nu mai știe cum o chema, dar toate celelalte amănunte ale acelei zile de școală din iunie 1989 i-au rămas întipărite în minte.

Învățătorul era în toane proaste când s-a apucat să-i caute prin buzunare. Când a găsit porumbul, a răbufnit.

— Târfă, ai furat porumb? Vrei să ți se taie mâinile?

I-a ordonat fetei să vină în fața clasei și să îngenuncheze. Cu arătătorul lung din lemn, a lovit-o în cap iar și iar. Shin și colegii lui au urmărit în tăcere cum pe cap îi creșteau cucuie. Din nas îi curgea sânge. Fata s-a prăbușit pe podeaua de beton. Shin și alți copii au ridicat-o și au dus-o acasă, la o fermă de porci din apropierea școlii. Mai târziu, în cursul acelei nopți, fetița a murit. Paragraful 3 al celei de a treia legi a Lagărului 14 spunea: „Deținuții care fură sau ascund mâncare vor fi împușcați imediat."

Shin văzuse că profesorii nu luau de obicei în serios această regulă. Dacă găseau mâncare în buzunarul unui elev, îi administrau câteva scatoalce. Dar de multe ori treceau cu vederea. De aceea, Shin și alți elevi își încercau adeseori norocul. Fetița cea drăguță avusese pur și simplu ghinion, după părerea lui Shin.

Fusese instruit de gardieni și profesori să creadă că de fiecare dată când era bătut, merita – din cauza sângelui trădător pe care îl moștenise de la părinți. Cazul fetiței nu era diferit. Shin găsea că pedeapsa era corectă și cuvenită și nu s-a supărat niciodată pe învățător pentru că a ucis-o. Credea că și ceilalți colegi simțeau la fel.

A doua zi la școală nu a vorbit nimeni despre bătaie. Nimic nu s-a schimbat în clasă. Din câte și-a dat seama Shin, învățătorul nu a fost sancționat pentru ceea ce făcuse.

Shin a făcut primii cinci ani de școală primară cu același învățător, care avea vreo treizeci de ani, purta uniformă și un pistol în tocul de la șold. În pauzele dintre ore le dădea voie să joace „piatră, foarfece, hârtie". Sâmbăta îi lăsa o oră sau două pentru a se despăduchea unul pe celălalt. Shin nu i-a aflat niciodată numele.

În școala elementară, Shin a fost învățat să se ridice în picioare, să se încline în fața profesorilor și să nu-i privească niciodată în ochi. La începutul școlii a primit o uniformă: pantaloni, cămașă, un maiou și o pereche de ghete. Erau schimbate o dată la doi ani, cu toate că începeau să se uzeze după numai o lună sau două.

Uneori, ca recompensă specială pentru munca susținută, elevilor li se distribuia săpun. Shin nu se remarca prin hărnicie, așa că rareori a avut contact cu săpunul. De murdărie și sudoare, pantalonii îi erau țepeni parcă ar fi fost făcuți din carton. Dacă se scărpina cu unghia, se luau straturi de jeg. Când era prea frig ca să se îmbăieze în râu sau să stea în ploaie, Shin, mama lui și colegii miroseau ca animalele de la fermă. Iarna, toată lumea avea genunchii

negri de la murdărie. Mama lui Shin îi cosea chiloți și ciorapi din zdrențe. După moartea ei, n-a mai purtat chiloți și s-a chinuit să găsească zdrențe cu care să își căptușească ghetele.

Școala, un grup de clădiri ușor vizibil în fotografiile din satelit, era la vreo șapte minute de mers pe jos de casa lui Shin. Avea geamurile din sticlă, nu din vinil. Aceasta era singura extravaganță. Asemenea casei mamei, școala era făcută din beton. Învățătorul stătea pe un podium în fața tablei. Băieții și fetele erau așezați separat de o parte și de alta a culoarului central. Dacă în orice clasă din Coreea de Nord portretele lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il sunt atârnate la loc de cinste, aici nu erau de găsit.

În schimb, școala îi învăța pe copii să citească și să socotească la nivel elementar, îi instruia în regulile lagărului și le reamintea permanent de sângele lor păcătos. Elevii din ciclul primar mergeau la școală șase zile pe săptămână. La ciclul secundar, programul era de șapte zile pe săptămână, cu o zi liberă pe lună.

— Trebuie să spălați păcatele mamelor și taților voștri, așa că munciți cu sârg! le spunea directorul în timpul adunărilor.

Ziua de cursuri începea la ora opt cu o ședință numită *chonghwa*. Cuvântul înseamnă armonie deplină, dar era de fapt o ocazie pentru profesor de a-i critica pe elevi pentru ceea ce greșiseră în ziua precedentă. Prezența se verifica de două ori pe zi. Absențele nu erau permise, oricât de bolnav ar fi fost un elev. Shin și-a ajutat uneori colegii să aducă un elev bolnav la școală. El însuși a fost arareori bolnav, în afara răcelilor ocazionale. A fost vaccinat o singură dată, pentru variolă.

Shin a învățat să citească și să scrie alfabetul coreean exersând pe hârtie făcută în lagăr din pănuși de porumb. În fiecare trimestru primea un caiet cu 24 de pagini. Drept creion folosea adeseori un băț de lemn carbonizat ascuțit. Nu știa că există radiere. Nu se făceau exerciții de citit, de vreme ce singura carte aparținea

învățătorului. Ca exerciții de scris, elevii aveau de explicat de ce nu munciseră așa cum se cuvine și încălcaseră regulile.

Shin a învățat adunarea și scăderea, dar nu și înmulțirea și împărțirea. Chiar și astăzi, când are nevoie să facă o înmulțire, adună o coloană de numere.

Educația fizică însemna alergat pe afară și joacă pe barele de fier din curtea școlii. Uneori elevii coborau la râu și adunau melci pentru învățător. Nu se practicau jocuri cu mingea. Shin a văzut pentru prima oară o minge de fotbal la vârsta de douăzeci și trei de ani, după ce a ajuns în China.

Obiectivele școlare pe termen lung pentru elevi puteau fi deduse din ceea ce profesorii nu-și băteau capul să predea. Shin a învățat la școală că țara lor era un stat independent și a aflat de existența automobilelor și a trenurilor. (Nu a fost tocmai o revelație, odată ce Shin văzuse gardieni care conduceau mașini, iar în colțul sud-vestic al lagărului exista o gară.) Dar profesorii nu au pomenit nimic despre geografia Coreei de Nord sau a statelor vecine, despre istoria țării sau despre conducătorii ei. Shin avea doar o vagă idee despre cine erau Marele Conducător și Iubitul Conducător.

La școală nu se puteau pune întrebări. Acestea îi înfuriau pe dascăli care ajungeau să îi bată. Profesorii vorbeau; elevii ascultau. Repetând în clasă, Shin a ajuns să stăpânească alfabetul și gramatica elementară. A învățat cum să pronunțe cuvintele, dar de multe ori nu avea idee ce însemnau. Învățătorul l-a făcut să-i fie frică, la un nivel intuitiv, să încerce să obțină mai multe informații.

Shin nu a întâlnit niciodată vreun copil născut în afara lagărului. Se pare că școala la care mergea era rezervată copiilor ca el, progenituri ale căsniciilor-răsplată. Din câte auzise, copiii născuți în exterior și veniți în lagăr împreună cu părinții nu erau școlarizați, ci ținuți în zonele cele mai îndepărtate ale lagărului, Văile 4 și 5.

În consecință, profesorii puteau forma mintea și valorile elevilor fără a fi contrazișiși de copiii care ar fi putut avea oareșce cunoștințe despre ceea ce se afla dincolo de gard.

Nu era niciun secret în legătură cu ce îi aștepta pe Shin și pe colegii lui. Ciclul primar și secundar al școlii îi pregătea pentru munca grea. Iarna, copiii curățau zăpada, tăiau lemne și cărau cărbuni pentru încălzirea școlii. Toți elevii (în jur de o mie) erau mobilizați la curățarea latrinelor din satul Bowiwon în care locuiau gardienii, unii împreună cu soțiile și copiii. Shin și colegii lui treceau de la casă la casă spărgând fecalele înghețate cu săpăliga și încărcând reziduurile cu mâinile goale (nu existau mănuși pentru prizonierii din lagăr) în *jige**. Apoi duceau excrementele pe câmpurile din apropiere, târându-le sau cărându-le în spate.

În zilele mai frumoase, clasa lui Shin mergea uneori, după-amiaza, după ore, pe dealurile sau munții din spatele școlii pentru a strânge fructe, ciuperci sau plante medicinale pentru gardieni. Deși contravenea regulilor, adeseori își burdușeau și ei uniformele cu ferigi și le duceau mamelor acasă pentru a le găti. Culegeau ciuperci albe în aprilie și râșcovi în octombrie. În timpul acestor plimbări lungi, copiii aveau voie să vorbească unii cu alții. Segregația dintre sexe nu mai era așa de strictă – băieții și fetele munceau, chicoteau și se jucau împreună.

Shin a început clasa întâi odată cu alți doi copii de la el din sat – Hong Sung Jo, un băiat, și Moon Sung Sim, o fată. Au mers împreună la școală timp de cinci ani și au stat în aceeași clasă. În ciclul secundar au petrecut alți cinci ani unul în compania celorlalți.

Pentru Shin, Hong Sung Jo era cel mai apropiat tovarăș. Jucau „cinci pietre" între orele de curs. Mamele lor lucrau la aceeași fermă. Totuși, niciunul dintre băieți nu l-a invitat pe celălalt acasă,

* Cadru folosit pentru cărat greutăți în spate (n. trad.).

la joacă. Încrederea între prieteni era otrăvită de lupta pentru hrană şi presiunea turnatului. Încercând să câştige raţii suplimentare de mâncare, copiii le spuneau profesorilor şi gardienilor ce mâncau, ce purtau şi ce spuneau vecinii.

Şi pedeapsa colectivă de la şcoală îi întorcea pe colegi unii împotriva celorlalţi. Clasa lui Shin primea adeseori sarcina de a planta un număr de copaci sau de a strânge o anumită cantitate de ghinde. Dacă nu reuşea să îşi facă norma, toată lumea era penalizată. Profesorii le ordonau copiilor să îşi cedeze raţia de la prânz (pentru o zi sau uneori chiar o săptămână) în favoarea copiilor din altă clasă care îşi făcuse norma. La muncă, Shin era de obicei lent, uneori ultimul.

Pe măsură ce copiii creşteau, sarcinile le ocupau din ce în ce mai mult timp şi erau mai grele. În perioada „strângerii buruienilor", activitate care avea loc din iunie până în august, elevii de la ciclul primar smulgeau buruieni din lanurile de porumb, fasole şi sorg de la patru dimineaţa până ce se lăsa întunericul.

Ajunşi la ciclul secundar, Shin şi colegii lui de-abia ştiau să citească. Dar instrucţia la clasă luase sfârşit. Profesorii deveniseră maiştri. Ciclul secundar pava drumul pentru munca în mină, la câmp sau la pădure. La sfârşitul unei zile, clasa se aduna pentru şedinţe lungi de autocritică.

Shin a intrat pentru prima oară într-o mină de cărbune la vârsta de zece ani. El şi alţi cinci colegi de clasă (trei băieţi şi trei fete, inclusiv vecina lui, Moon Sung Sim) au coborât printr-un puţ adânc în abataj. Treaba lor era să încarce cărbuni în vagonetele de două tone şi să le împingă sus pe şine până într-o zonă de depozitare temporară. Pentru a-şi îndeplini norma zilnică, trebuiau să urce pe deal patru vagonete pline.

S-au chinuit toată dimineaţa cu primele două. După prânzul cu mălai şi varză murată, copiii epuizaţi, cu feţele şi hainele pline

de praf de cărbune, se întorceau în abataj, folosind lumânări pentru a-şi lumina calea în bezna minei.

Într-o zi, împingând al treilea vagonet, Moon Sung Sim şi-a pierdut echilibrul şi un picior i-a alunecat sub o roată de oţel. Shin, care era lângă ea, a auzit un ţipăt. A încercat să ajute fata chircită de durere, transpirată, să-şi scoată gheata. Degetul mare de la picior îi era zdrobit şi plin de sânge. Un alt elev a improvizat un garou, legându-i un şiret în jurul gleznei.

Shin şi alţi doi băieţi au aşezat-o pe Moon într-un vagonet gol şi au scos-o afară. Apoi au dus-o la spitalul lagărului, unde degetul mare zdrobit i-a fost amputat fără anestezie şi tratat cu apă sărată.

Pe lângă munca fizică grea, elevii din ciclul secundar îşi petreceau destul timp găsindu-şi greşeli lor înşişi şi unul altuia. Scriau în caietele din pănuşi, pregătindu-se pentru şedinţele de autocenzură care aveau loc după masa de seară. La fiecare întâlnire, în jur de zece elevi trebuiau să îşi recunoască o vină sau alta.

Shin încerca să se vadă cu colegii înainte de aceste şedinţe pentru a stabili cine ce va mărturisi. Inventau păcate care aveau să fie pe placul profesorilor, fără a atrage pedepse draconice. Shin îşi aminteşte că a mărturisit că a mâncat câteva boabe de porumb pe care le-a găsit pe jos şi că a tras un pui de somn când a găsit prilejul. Dacă elevii spuneau suficiente păcate, pedepsele constau de obicei dintr-o lovitură peste ceafă şi avertismentul de a munci cu mai mult spor.

Înghesuiţi unii în alţii, douăzeci şi cinci de băieţi dormeau pe podeaua de beton din căminul şcolii secundare. Cei mai rezistenţi dormeau aproape – dar nu prea aproape – de locul în dreptul căruia trecea pe sub podea o conductă de încălzire. Băieţii mai pirpirii, printre care se număra şi Shin, aveau locuri mai departe de

sursa de căldură și de multe ori tremurau toată noaptea. Unii nu aveau de ales și erau nevoiți să doarmă chiar deasupra conductei, unde riscau arsuri grave când se puneau mai mulți cărbuni pe foc.

Shin își aduce aminte de un băiat de doisprezece ani voinic, bine făcut, pe nume Ryu Hak Chul. Acesta dormea unde voia și era singurul care îndrăznea să înfrunte un profesor.

Ryu și-a abandonat munca într-o zi și acest gest fost raportat cu promptitudine. Profesorul a trimis clasa lui Shin să-l găsească pe băiatul absent.

— De ce ai plecat de la muncă? l-a întrebat profesorul pe Ryu când, după ce fusese găsit, se întorceau cu toții la școală.

Spre uimirea lui Shin, Ryu nu s-a scuzat.

— Mi-a fost foame și m-am dus să mănânc, a spus pe un ton impasibil.

Profesorul a fost la fel de uluit.

— Puiul ăsta de târfă îndrăznește să răspundă?

A ordonat copiilor să-l lege pe Ryu de un copac. I-au scos cămașa și l-au legat cu sârmă.

— Bateți-l până ce își vine în fire, a spus profesorul.

Fără să stea o clipă pe gânduri, Shin s-a apucat să-l lovească pe Ryu, împreună cu ceilalți colegi.

CAPITOLUL 3

CREMA SOCIETĂȚII

Shin avea nouă ani când a înțeles cum funcționează sistemul de caste nord-coreean.

El și vreo treizeci de colegi de clasă se duceau într-o zi de început de primăvară la gară, trimiși de învățător să strângă cărbunii care se vărsaseră din vagoane la încărcare. Gara se afla în apropierea colțului sud-vestic al Lagărului 14 și pentru a ajunge acolo de la școală elevii aveau de trecut prin complexul Bowiwon, construit pe o faleză deasupra râului Taedong. Copiii gardienilor locuiau în complex și tot acolo mergeau la școală.

Văzându-i trecând, copiii gardienilor au început să strige de sus la Shin și la colegii lui:

— Vin puii de târfă reacționari!

O ploaie de pietre de mărimea pumnului s-a revărsat asupra copiilor de deținuți. Râul fiind dedesubt și faleza deasupra, copiii nu aveau unde să se ascundă. O piatră l-a lovit pe Shin drept în față, sub ochiul stâng, provocându-i o tăietură adâncă. Shin și colegii lui au luat-o la fugă țipând pe drumul plin de praf, încercând să își apere capetele cu brațele.

O a doua piatră l-a lovit pe Shin în cap, punându-l la pământ. Când și-a mai revenit, ploaia de pietre încetase. Mulți dintre colegi

gemeau și sângerau. Moon, vecina și colega lui care își pierduse degetul mare de la picior în mină, a fost doborâtă. Șeful clasei lui Shin, Hong Joo Hyun, care avea sarcina de a-i supraveghea pe colegi la muncă, era, și el, la pământ.

În acea dimineață, la școală, învățătorul le spusese să se grăbească să ajungă la gară și să se apuce de treabă. Avea să vină și el acolo ceva mai târziu.

Când învățătorul i-a ajuns, în sfârșit, pe elevi din urmă și i-a găsit întinși pe jos plini de sânge, s-a înfuriat.

— Cum de nu sunteți încă la muncă? a strigat.

Elevii au întrebat timid ce era de făcut cu colegii care nu-și recăpătaseră cunoștința.

— Luați-i în spate și cărați-i, i-a instruit învățătorul. Treaba voastră este să munciți și atâta tot.

De atunci înainte, de câte ori se întâmpla să vadă vreun copil Bowiwon undeva în lagăr, Shin grăbea pasul, dacă putea, în direcția opusă.

Copiii Bowiwon aveau toate motivele să arunce cu pietre în cei ca Shin. Sângele lui, de progenitură al unor păcătoși, era mânjit în cel mai grav mod imaginabil. Copiii Bowiwon proveneau însă din familii ale căror origini fuseseră sfințite de Marele Conducător.

Pentru a-și identifica și izola dușmanii politici, Kim Ir-sen a creat în 1957 o ordine ierarhică neofeudală, bazată pe origini. Guvernul a clasificat și, într-o măsură considerabilă, a segregat întreaga populație nord-coreeană în funcție de cât de sănătoase sunt originile locuitorilor. Coreea de Nord se autointitula Paradisul muncitorilor, dar cu toate că susține devotamentul pentru idealurile comuniste de egalitate, a inventat unul dintre cele mai stricte sisteme de caste din lume.

Au fost create trei clase mari, cu cincizeci şi una de subgrupe. La vârf, membrii clasei privilegiate puteau obţine slujbe în guvern, în Partidul Muncitorilor din Coreea, grade de ofiţer în armată şi în serviciile de informaţii. Această clasă includea ţărani, familii ale soldaţilor ucişi în timpul Războiului Coreean, familii ale trupelor care luptaseră în regimul Kim Ir-sen împotriva ocupaţiei japoneze şi funcţionari guvernamentali.

Următorul nivel era clasa medie sau neutră care includea soldaţi, tehnicieni şi profesori. Jos de tot era clasa ostilă, ai cărei membri erau bănuiţi că se opun guvernului. Printre aceştia se numărau foştii deţinători de proprietăţi, rudele coreenilor care fugiseră în Coreea de Sud, creştinii şi cei care lucraseră pentru guvernul colonial japonez care controlase Peninsula Coreeană înainte de cel de-al Doilea Război Mondial. Descendenţii lor lucrează acum în mine şi în fabrici. Nu au voie să meargă la facultate.

Sistemul dicta nu numai ce carieră puteau urma, ci şi zona în care aveau voie să locuiască, clasei privilegiate permiţându-i-se să trăiască în Phenian şi în împrejurimi. Mulţi membri ai clasei ostile au fost strămutaţi în provincii îndepărtate de-a lungul graniţei cu China. Unii membri ai clasei medii au urcat în sistem intrând în Armata Poporului Coreean, remarcându-se în serviciu şi, cu ceva noroc şi relaţii, asigurându-şi chiar un rang modest în partidul de guvernământ.

De asemenea, dezvoltarea rapidă a pieţelor private i-a îmbogăţit pe unii comercianţi din clasele neutră şi ostilă, ceea ce le-a permis să îşi cumpere drumul spre standarde de trai mai bune decât ale unor membri ai elitei politice[1].

Totuşi, pentru poziţiile guvernamentale, apartenenţa familială hotăra aproape totul – inclusiv cine avea dreptul să arunce cu pietre în Shin.

Singurii nord-coreeni consideraţi demni de încredere pentru a deveni gardieni în lagărele pentru deţinuţii politici erau oamenii precum An Myeong Chul, fiul unui ofiţer de informaţii nord-coreean.

An Myeong Chul fusese recrutat în Bowibu la nouăsprezece ani, după doi ani de serviciu militar, în urma testării loialității întregii lui familii. Pe lângă aceasta, i se ceruse să semneze un document prin care se angaja că nu va dezvălui niciodată existența lagărelor. Șaizeci la sută dintre cei două sute de tineri împreună cu care fusese el recrutat ca gardian erau tot fii de ofițeri de informații.

În anii '80, An a lucrat timp de șapte ani ca gardian și șofer în patru lagăre de muncă (Lagărul 14 nu s-a numărat printre ele). A fugit în China în 1994, după ce tatăl lui, care supraveghea distribuirea regională a alimentelor, a intrat în conflict cu superiorii săi și s-a sinucis. După ce a reușit să ajungă în Coreea de Sud, An s-a angajat la o bancă din Seul și s-a însurat cu o sud-coreeancă. Au doi copii. A devenit, de asemenea, activist pentru drepturile omului.

După dezertare, a aflat că sora și fratele lui au fost trimiși într-un lagăr de muncă, unde acesta din urmă a murit mai târziu.

Când l-am întâlnit în 2009 la un restaurant chinezesc din Seul, An purta un costum bleumarin, cămașă albă, cravată în dungi și ochelari cu jumătate de ramă. Părea un om înstărit și vorbea calm. Totuși, este un bărbat de o statură impunătoare, cu mâini mari și umeri de fundaș la fotbal american.

În timpul instruirii pentru munca de gardian, a studiat arta marțială coreeană taekwondo, a deprins tehnici de reprimare a revoltelor și a aflat că nu trebuia să-și facă griji dacă prin tratamentul său rănea sau ucidea deținuți. În lagăre, s-a obișnuit să-i lovească pe prizonierii care nu-și îndeplineau norma de muncă. Își amintește că a bătut odată un deținut cocoșat.

„Era normal să bați deținuții", mi-a spus, explicând că instructorii lui îl învățaseră să nu zâmbească niciodată și să vadă în prizonieri „câini și porci". „Am fost învățați să nu-i considerăm ființe umane. Instructorii ne spuneau să fim nemiloși: «Dacă arătați milă, deveniți prizonieri»".

Cu toate că mila era interzisă, nu existau multe alte interdicții în ceea ce privea tratamentul deținuților. În consecință, a spus An, gardienii erau liberi să-și satisfacă toate poftele și excentricitățile, profitând adeseori de deținutele tinere și drăguțe, care consimțeau, de obicei, să întrețină relații sexuale cu ei în schimbul unui tratament mai bun.

„Dacă în urma actului sexual, femeile rămâneau însărcinate și nășteau, atunci erau ucise împreună cu bebelușii lor", a spus An, adăugând că văzuse cu ochii lui cum au fost omorâți în bătaie cu rângi de fier copii nou-născuți. Lagărele fuseseră concepute pentru purificarea până la trei generații a familiilor celor care nu gândeau corect. Așa că nu ar fi avut sens să lași să se nască încă o generație.

Gardienii puteau să-și câștige admiterea la colegiu dacă prindeau un deținut care încerca să evadeze – un sistem stimulativ de care gardienii ambițioși știau să profite. Creau deținuților condiții de evadare, a povestit An, și îi împușcau înainte de a ajunge la gardurile care înconjurau lagărele.

De cele mai multe ori însă, după spusele lui An, deținuții erau bătuți, uneori până mureau, doar din cauză că gardienii se plictiseau sau erau în toane proaste.

Deși gardienii și copiii lor legitimi fac parte din clasa privilegiată, ei sunt funcționari de mâna a doua, fiind izolați pentru cea mai mare parte a vieții lor în ținuturile muntoase înghețate.

Crema societății trăiește la Phenian în apartamente spațioase sau case pentru o singură familie din cartiere selecte. Nu se știe cu exactitate cât de numeroasă este această elită nord-coreeană, dar experții sud-coreeni și americani cred că reprezintă o fracțiune minusculă a populației țării, între 100 000 și 200 000 din totalul de 23 de milioane.

Membrii loiali și talentați ai elitei primesc periodic permisiunea de a merge în străinătate, unde servesc ca diplomați și reprezentanți comerciali ai întreprinderilor de stat. În ultimul deceniu, guvernul american și serviciile polițienești din lume au strâns dovezi că unii dintre acești nord-coreeni sunt implicați în activități infracționale care asigură valută pentru Phenian.

Printre acuzațiile care li se aduc se numără falsificarea de bancnote de 100 de dolari, terorismul cibernetic, traficul de droguri și medicamente – de la heroină până la Viagra – și comercializarea de țigări de marcă (dar contrafăcute). De asemenea, încălcând rezoluțiile SUA, nord-coreenii au vândut rachete și arme nucleare Iranului, Siriei și altor țări, potrivit unor surse ONU.

Un membru al elitei nord-coreene care a umblat foarte mult prin lume mi-a povestit cum și-a câștigat poziția, obținând în același timp sprijinul și afecțiunea lui Kim Jong-il.

Numele său este Kim Kwan Jin și a crescut în Phenian ca membru al elitei cu sânge albastru. A studiat literatura engleză la Universitatea Kim Ir-sen, rezervată copiilor nomenclaturii. Înainte de a fugi în Coreea de Sud în 2003, administra pentru stat o fraudă globală în domeniul asigurărilor. Strângea sute de milioane de dolari de la unele dintre cele mai mari companii de asigurări pe baza unor cereri de despăgubiri falsificate pentru accidente industriale și dezastre naturale petrecute pe teritoriul Coreei de Nord. Apoi trimitea cea mai mare parte din bani Iubitului Conducător.

Încununarea festivă a acestei scheme avea loc în săptămâna ce preceda aniversarea lui Kim Jong-il, din 16 februarie. Șefii agenților Corporației Naționale Coreene de Asigurări cu sediul în străinătate, monopolul de stat care orchestra frauda, pregăteau un cadou special.

La începutul lunii februarie 2003, din biroul său din Singapore, Kim Kwan Jin a urmărit cum colegii lui au îndesat douăzeci de

milioane de dolari în două genți și le-au trimis, via Beijing, la Phenian. Erau banii care fuseseră plătiți de companiile de asigurări internaționale, și nu erau un „cadou" singular. Kim a declarat că în cei cinci ani în care a lucrat la Phenian pentru corporația de asigurări, sacii cu bani gheață ajungeau întotdeauna la timp pentru aniversarea conducătorului. Banii veneau din Elveția, Franța și Austria, precum și din Singapore.

Banii erau livrați Oficiului 39 al Comitetului Central al Partidului Muncitorilor din Coreea. Acest oficiu sau birou a fost înființat de Kim Jong-il în anii 1970 pentru a colecta valută și a-i oferi o sursă de putere independentă de a tatălui său care conducea încă țara. După spusele lui Kim (și ale atâtor alți transfugi), Oficiul 39 cumpără marfă de lux pentru a-și asigura loialitatea elitei nord-coreene și finanțează importul de componente pentru rachete și alte programe de înarmare.

După cum mi-a explicat Kim, escrocheria a funcționat astfel: managerii din Phenian ai monopolului de stat al asigurărilor scriau polițe care acopereau dezastre costisitoare, dar obișnuite în Coreea de Nord, precum accidentele miniere, feroviare și pierderile agricole în urma inundațiilor. „Operația de reasigurare mizează pe dezastru", mi-a spus el. „Oricând se produce un dezastru, devine o sursă de valută" pentru guvern.

Kim și alți funcționari ai companiei de asigurări nord-coreene de la oficiile din străinătate erau trimiși în toată lumea pentru a găsi brokeri de asigurări dornici să accepte primele de asigurare foarte mari pentru a compensa Coreea de Nord pentru pagubele acestor dezastre.

Reasigurarea este o industrie de multe miliarde de dolari care cedează o parte din riscurile asumate de o companie de asigurări unui număr de companii din jurul lumii. În fiecare an, Coreea de

Nord făcea tot ce-i stătea în putință să-și împartă ofertele între jucătorii importanți din reasigurări.

„Trecem de la unul la altul", mi-a zis Kim. „Într-un an, poate fi Lloyd's (din Londra). Anul următor, poate fi Swiss Re".

Repartizând pierderi relativ moderate între multe companii mari, Coreea de Nord ascundea amploarea riscului. Guvernul pregătea cereri de despăgubire meticulos documentate, le trecea rapid prin instanțele sale marionetă și cerea plata imediată. Dar adeseori limita posibilitatea reasiguratorilor de a trimite investigatori pentru a verifica cererile. Potrivit unui expert londonez din industria asigurărilor, Coreea de Nord exploata ignoranța și naivitatea politică a unor reasiguratori și a brokerilor. Mulți dintre ei credeau că au de-a face cu o firmă din Coreea de Sud, a declarat expertul, în timp ce alții nu erau conștienți că Coreea de Nord este un stat totalitar închis, cu o justiție coruptă, care nu putea fi tras la răspundere pe plan internațional.

Cu timpul, companiile de reasigurări au început să remarce frecvența neobișnuită a cererilor de despăgubiri costisitoare pentru accidente feroviare și scufundări de feriboturi imposibil de investigat. Gigantul german din domeniul asigurărilor Allianz Global Investors, Lloyd's din Londra și alți câțiva reasiguratori au dat în judecată Corporația Națională Coreeană de Asigurări la o instanță londoneză. Au contestat cererea de despăgubiri pentru prăbușirea în 2005 a unui elicopter peste un depozit din Phenian deținut de stat. În documentele depuse în instanță, companiile au susținut că prăbușirea a fost regizată, că decizia de impunere a instanței nord-coreene a fost manipulată și că, în domeniul asigurărilor, Coreea de Nord recurgea în mod obișnuit la fraudă pentru a face rost de bani pentru uzul personal al lui Kim Jong-il.

Companiile de reasigurări și-au retras însă acțiunea și au căzut la o înțelegere care a reprezentat o victorie aproape totală pentru

Coreea de Nord. Au făcut-o, spun analiștii juridici, din cauză că semnaseră contracte prin care se angajaseră să respecte legea nord-coreeană. După înțelegere, juriștii nord-coreeni au declarat că era „uluitor de nedrept" să se sugereze că țara lor recurgea la fraude în asigurări. Dar publicitatea generată de caz a alertat industria mondială a asigurărilor să evite Coreea de Nord, și acțiunile frauduloase s-au redus.

Kim Kwang Jin spune că, primind genții cu douăzeci de milioane de dolari din Singapore, Kim Jong-il a fost încântat.

„Ni s-a trimis o scrisoare de mulțumire și a fost mare sărbătoare", mi-a spus, adăugând că Kim Jong-il aranjase ca el și colegii lui să primească daruri care includeau portocale, mere, DVD-playere și pături.

Fructe, electrocasnice și pături.

Această manifestare meschină a recunoștinței dictatoriale este grăitoare. În Phenian, clasa privilegiată trăiește în lux numai după standardele unei țări în care o treime a populației suferă de foame cronică.

Elitele au apartamente relativ spațioase și acces la orez. De asemenea, au uneori posibilitatea de a cumpăra produse de lux de import precum fructele și băuturile alcoolice. Dar pentru locuitorii Phenianului, electricitatea se oprește frecvent, apa caldă se dă cu program, iar în străinătate cu greu poți călători dacă nu ești diplomat sau om de afaceri sponsorizat de stat.

„O familie de elită din Phenian nu trăiește nici pe departe la fel de bine – ca posesiuni materiale, confort și posibilități de divertisment – ca familia unui salariat obișnuit din Seul", mi-a spus Andrei Lankov, un politolog de origine rusă care a studiat la Phenian și predă acum la Universitatea Kookmin din Seul. Venitul mediu pe cap de locuitor în Coreea de Sud este de cincisprezece ori mai mare decât în Nord (1 900 de dolari în 2009). Printre țările cu

venituri mai mari pe cap de locuitor decât Coreea de Nord se numără Sudan, Congo și Laos.

Excepție face, desigur, familia Kim. Imaginile din satelit ale reședințelor sale sunt în discrepanță izbitoare cu peisajul dezolant din Coreea de Nord. Familia deține cel puțin opt case în afara capitalei, potrivit declarațiilor unui fost bucătar și ale unei foste gărzi de corp. Aproape toate au săli de cinema, terenuri de baschet și poligoane de tragere. Câteva au piscine interioare, săli de bowling și piste pentru role. Fotografiile din satelit arată un hipodrom, o gară privată și un parc acvatic.

Un iaht privat, care are o piscină de 50 de metri cu două tobogane, a fost fotografiat în apropierea locuinței din Wonsan a familiei, amplasată pe o peninsulă cu plaje cu nisip alb, care pare a fi una dintre preferatele familiei. Fosta gardă de corp a afirmat că Kim Jong-il mergea acolo frecvent pentru a vâna căprioare, fazani și gâște sălbatice. Toate casele au fost mobilate cu importuri din Japonia și Europa. Carnea pentru consumul familiei provine de la o crescătorie de vite specială, iar merele dintr-o livadă organică în care, pentru a îndulci fructele, solul este îmbogățit cu zahăr, o marfă rară și scumpă în Coreea de Nord[2].

Privilegiile sângelui sunt o moștenire valoroasă în familia Kim. Kim Jong-il a moștenit controlul dictatorial asupra Coreei de Nord de la tatăl său în 1994 – prima succesiune ereditară din lumea comunistă. A doua succesiune de acest fel a avut loc în decembrie 2011, după moartea lui Kim la vârsta de șaizeci și nouă de ani. Fiul lui cel mai mic, Kim Jong-un, a fost aclamat ca „lider suprem" al partidului, statului și armatei. Deși nu era clar dacă adevărata putere îi va reveni lui sau rudelor mai în vârstă, propagandiștii și-au dat toată silința să fabrice un nou cult al personalității. Kim Jong-un a fost descris în cotidianul partidului, *Rodong Sinmun*, drept un „pilon spiritual și far al speranței" pentru armată și popor.

Agenția statală de știri a observat că noul conducător este „un gânditor remarcabil – teoretician și comandant ilustru fără seamăn" care va constitui „o bază solidă pentru prosperitatea țării".

În afara descendenței, fiul avea prea puține recomandări pentru post. A mers la o școală în limba germană din Liebefeld, Elveția, unde a fost conducător de joc în echipa de baschet și și-a petrecut ore în șir făcând portrete în creion ale marelui Michael Jordan de la Chicago Bulls[3]. A revenit la Phenian la șaptesprezece ani pentru a urma cursurile universității Kim Ir-sen. Nu se știe exact ce anume a studiat acolo.

În 2008, la Phenian au început pregătirile pentru un al doilea transfer al puterii de la tată la fiu, după ce Kim Jong-il a suferit un atac de cord. În urma acestuia, Iubitul Conducător a rămas cu un șchiopătat vizibil, iar Kim Jong-un a ieșit din obscuritate.

În prelegerile ținute în fața unor auditorii selecte din Phenian în 2009, Kim Jong-un a fost descris drept un „geniu al artelor literare" și un patriot care „muncește fără odihnă" pentru promovarea Coreei de Nord ca superputere nucleară. Un cântec al propagandei, „Pe urmele înaintașilor", a fost circulat în bazele militare în vederea pregătirii cadrelor pentru venirea unui „Tânăr General" dinamic. Kim Jong-un era, într-adevăr, tânăr, la cei mai puțin de treizeci de ani ai săi, fiind născut în 1983 sau 1984.

La petrecerea de lansare din septembrie 2010, chipul Tânărului General a fost arătat lumii pentru prima oară. Era leit bunicul său, Kim Ir-sen, care a fost întotdeauna mult mai iubit decât Kim Jong-il.

Când Kim Jong-un a început să-și consolideze puterea după moartea tatălui său, asemănarea nefiresc de puternică a părut aranjată. Hainele și frizura lui – costume Mao și părul tuns scurt, fără perciuni – erau identice cu ale bunicului când venise la cârma Coreei de Nord în 1945. După unele zvonuri care au circulat în

Coreea de Sud, chirurgia plastică dăduse o mână de ajutor la obținerea imaginii menite să facă din tânăr un al doilea Mare Conducător.

Dacă noul lider va conduce țara cu aceeași mână de fier ca tatăl și bunicul lui, cu siguranță are nevoie de susținere publică, pe lângă sprijinul puternic al armatei. Tatăl său, Kim Jong-il, chiar dacă n-a fost niciodată prea popular, a avut la dispoziție aproape douăzeci de ani în care să învețe să-i domine pe cei mai vârstnici. Îi alesese cu grijă pe mulți dintre generalii de frunte și practic conducea deja țara la momentul morții tatălui său, în 1994.

La nici treizeci de ani, cu mai puțin de trei ani la dispoziție pentru a învăța să controleze pârghiile puterii, Kim Jong-un nu a avut același avantaj.

Totuși, în câteva luni de când a preluat puterea, el și consilierii lui de imagine au pus la punct o nouă față a dictaturii. Aceasta îl prezenta pe tânărul lider drept un fericit și tandru familist. Televiziunea de stat a lansat-o pe Ri Sol Ju, soția lui, până atunci necunoscută. Fostă cântăreață pe când abia împlinise 20 de ani, Tovarășa Ri se îmbrăca precum un tânăr director de la Samsung. Zâmbea des, stătea aproape de soțul ei și uneori chiar îi atingea brațul, în public.

Era o schimbare șocantă. Diferitele neveste și consoarte ale lui Kim Jong-il fuseseră secrete de stat; era periculos să șușoteșți despre ele[4]. Dar soția lui Kim Jong-un a devenit centrul atenției, cu acordul statului, jucând rolul unei Kate Middleton cu accesorii Dior pentru al său Prinț William. Ei au interacționat, în fața camerelor de luat vederi, cu copilași bine hrăniți, au vizitat un centru de fitness, au inspectat supermarketuri. Mai mult, au participat la un spectacol cu Mickey Mouse, iar Kim Jong-un a fost de acord cu un concert unde se interpreta tema muzicală din „Rocky."

Înregistrările video ciudate ale acestor evenimente au fost difuzate în lumea întreagă, ca părți ale unui documentar, *Entertainment Tonight (Divertisment în seara asta)*, cosmetizare a dinastiei Kim. Dintr-odată, Kim Jong-un era la modă pe internet. „Ne pare rău, doamnelor, dictatorul dumneavoastră nord-coreean favorit este ieșit de pe piață", suna o știre la MSN Now.

Noul lider a început să cocheteze și cu reforma. Le-a permis femeilor să poarte pantaloni la evenimentele publice. A concediat un general cu greutate. A părut să reducă din puterea nelimitată a armatei. Când o rachetă cu rază medie de acțiune a explodat la scurt timp după lansare, a admis eșecul. A declarat că schimbările economice pot rezolva problemele legate de hrana insuficientă și a pus oficiali să studieze capitalismul chinezesc. Au existat informații că țăranilor, după ce își vor îndeplini cotele de stat, li se va permite să păstreze și să vândă surplusul. Analiștii pe termen lung ai Coreei de Nord au speculat că o reformă economică reală ar putea fi posibilă.

În privința drepturilor omului, totuși, nimic nu părea să se schimbe. În iunie 2012, ONU a estimat că aproape două treimi din populație este subnutrită. Lagărele politice de muncă au rămas deschise. Negarea și starea de beligeranță au continuat. Agenția de știri oficială a statului îi califica pe defectorii care povesteau despre lagăre drept „gunoaie umane"

CAPITOLUL 4

MAMA ÎNCEARCĂ SĂ EVADEZE

În dormitorul şcolii, Shin tocmai îşi încălţa ghetele când a venit după el profesorul. Era într-o sâmbătă dimineaţă, 6 aprilie 1996.

— Haide, Shin, ieşi afară aşa cum eşti.

Neştiind de ce este chemat, Shin a ieşit în grabă din cămin şi s-a dus în curtea şcolii. Acolo, lângă un jeep, îl aşteptau trei bărbaţi în uniformă. I-au pus cătuşe, l-au legat cu o bucată de pânză neagră la ochi şi l-au împins pe bancheta din spate a maşinii. Fără o vorbă, au plecat la drum.

Shin nu avea nici cea mai mică idee unde era dus sau de ce. Dar după o jumătate de oră de zdruncinături, i s-a făcut frică şi a început să tremure.

Când maşina s-a oprit, bărbaţii l-au scos pe Shin afară şi l-au pus pe picioare. Shin a auzit cum se deschide şi se închide o uşă metalică grea, apoi scrâşnetul unei maşinării. Gardienii l-au îmbrâncit într-un lift şi a simţit cum coboară. Se afla într-o închisoare subterană din interiorul lagărului.

După ce a ieşit din lift, a fost condus pe un coridor până la o sală mare, goală, fără ferestre, în care gardienii i-au scos pânza de la ochi. Deschizând ochii, a văzut un ofiţer de armată cu patru stele

pe epoleții uniformei. Ofițerul stătea la un birou. Lângă el erau alți doi gardieni îmbrăcați în kaki. Unul dintre ei i-a ordonat lui Shin să stea jos pe un scaun cu spătarul drept.

— Ești Shin In Geun? l-a întrebat ofițerul cu patru stele.

— Da, este corect, a răspuns Shin.

— Shin Gyung Sub este numele tatălui tău?

— Da.

— Jang Hye Gyung este numele mamei tale?

— Da.

— Shin He Geun este numele fratelui tău?

— Da.

Ofițerul l-a privit lung pe Shin timp de vreo cinci minute. Shin nu înțelegea încotro se îndreaptă interogatoriul.

— Știi de ce ești aici? l-a întrebat, în cele din urmă, ofițerul.

— Nu știu.

— Să-ți spun eu?

Shin a încuviințat cu o mișcare din cap.

— Azi în zori mama și fratele tău au fost prinși încercând să evadeze. De-asta ești aici. Înțelegi? Ai știut ce au de gând să facă sau nu?

— Eu... eu n-am știut nimic.

Shin era atât de șocat de veste, încât îi venea greu să vorbească. Nici nu mai era sigur dacă era treaz sau visa. Ofițerul a devenit din ce în ce mai furios.

— Cum se poate să nu fi știut că mama și fratele tău vor să evadeze? a întrebat. Dacă ții la viața ta, fă bine și spune adevărul.

— Nu, chiar n-am știut, a spus Shin.

— Și taică-tău n-a zis nimic?

— N-am mai trecut de mult pe acasă, a răspuns Shin. Acum o lună, când am fost ultima dată în vizită, n-am auzit nimic.

— Ce nemulțumiri avea familia ta de a vrut să evadeze? a întrebat ofițerul.

— Sincer, nu știu nimic.

Aceasta a fost povestea pe care a istorisit-o Shin când a ajuns în Coreea de Sud către sfârșitul verii anului 2006. A spus-o mereu la fel, a spus-o des și bine.

La Seul a fost chestionat de agenții Serviciului Național de Informații. Interogatori experimentați, aceștia aveau discuții detaliate cu fiecare fugar din Coreea de Nord și erau deprinși să îi depisteze pe asasinii trimiși periodic în Sud de guvernul lui Kim Jong-il.

Shin și-a repetat povestea în fața consilierilor și psihiatrilor de la un centru guvernamental pentru azilanți, apoi activiștilor pentru drepturile omului și altor transfugi, iar apoi presei locale și internaționale. A inclus-o în autobiografia în limba coreeană publicată în 2007 și mi-a spus-o și mie când ne-am întâlnit pentru prima oară în decembrie 2008. Nouă luni mai târziu, mi-a oferit detalii în timpul unei săptămâni pe care am petrecut-o împreună în Seul stând de vorbă de dimineața până seara.

Bineînțeles că spusele lui nu puteau fi verificate. Shin era singura sursă de informații despre viața lui din lagăr. Mama și fratele lui erau morți. Tatăl era încă în lagăr sau poate murise și el. Iar confirmarea n-avea în niciun caz să vină de la guvernul nord-coreean, care nega chiar și existența Lagărului 14.

Totuși, toți cei care au auzit povestea – supraviețuitori ai altor lagăre de muncă, cercetători, militanți pentru drepturile omului, reprezentanți ai guvernului sud-coreean – au găsit povestea credibilă. Am crezut-o și eu și am inclus-o în articolul care a apărut în *Washington Post*. Am scris că odată ce mama lui nu-i vorbise despre planurile de evadare, Shin fusese „uimit la aflarea lor".

* * *

Într-o dimineață senină în Torrance, California, Shin și-a revizuit povestea.

De aproape un an lucram la carte, cu unele pauze, iar în ultima săptămână stătusem unul în fața celuilalt în camera mea slab luminată dintr-un hotel Best Western, cernând încet evenimentele vieții lui din lagăr.

Cu o zi înainte, Shin mi-a spus că avea ceva nou și important de dezvăluit. A insistat să găsesc un alt translator. A vrut să fie de față și Hannah Song, șefa lui de atunci și îngerul său păzitor. Song era director executiv al Liberty in North Korea, organizația cu sprijinul căreia venise Shin în SUA. Americancă de origine coreeană, în vârstă de douăzeci și nouă de ani, Song l-a ajutat pe Shin să-și gestioneze banii, vizele, călătoria, îngrijirea medicală și să-și modeleze comportamentul. Se descria, în glumă, drept mama lui Shin.

Shin și-a scos sandalele și și-a vârât picioarele goale sub el pe canapea. Am dat drumul reportofonului. În cameră se auzea zgomotul traficului matinal de pe bulevardul Torrance. Shin își tot făcea de lucru cu butoanele telefonului mobil.

— Deci care-i marea dezvăluire? am întrebat.

Shin a spus că mințise în legătură cu evadarea mamei sale. Inventase minciuna chiar înainte de a sosi în Coreea de Sud.

— Aveam o grămadă de lucruri de ascuns, a spus. Mi-era groază de o reacție negativă, să nu mă întrebe oamenii „Tu ești măcar ființă umană?"A fost o povară să țin totul în mine. La început nu mi-a păsat prea mult de minciună. A fost intenția mea să mint. Dar acum oamenii din jurul mei mă fac să-mi doresc să fiu sincer, să dau dovadă de moralitate. De aceea simt nevoia să spun adevărul. Am acum prieteni care sunt cinstiți. Am început să înțeleg ce este cinstea. Mă simt extrem de vinovat pentru tot ce s-a

întâmplat. Am fost mai credincios gardienilor decât familiei. Acasă ne spionam unul pe altul. Știu că dacă voi spune adevărul, oamenii mă vor disprețui. Cei din afară au o înțelegere greșită asupra lagărului. Nu doar soldații sunt nemiloși. Deținuții sunt răi unii cu alții. Nu există un sentiment al comunității. Eu sunt unul dintre acei deținuți ticăloși.

Shin a spus că nu se aștepta să fie iertat pentru ceea ce avea să dezvăluie. El însuși nu se iertase. Părea, de asemenea, că încerca să facă mai mult decât să-și ispășească vina. Voia să explice – știind foarte bine că și-ar putea pierde credibilitatea ca martor – felul în care lagărul îi schimbase caracterul.

A spus că dacă lumea înțelegea ce s-a întâmplat în lagăre cu deținuții politici – ceea ce încă se întâmplă – cu copii născuți în spatele gardurilor, își putea ispăși minciuna și faptele.

CAPITOLUL 5

MAMA ÎNCEARCĂ SĂ EVADEZE, A DOUA VERSIUNE

Această poveste începe cu o zi mai devreme, în după-amiaza zilei de vineri, 5 aprilie 1996.

La sfârşitul programului şcolar, profesorul i-a făcut lui Shin o surpriză. I-a spus că nu trebuia să petreacă noaptea la cămin. Putea să se ducă acasă şi să mănânce cu mama lui.

Era o răsplată pentru comportamentul lui bun din ultima vreme. După doi ani petrecuţi în cămin, Shin începuse să înţeleagă cum merg lucrurile. Era mai rar codaş, mai rar bătut şi mai des turnător.

Shin nu ţinea neapărat să doarmă la mama lui. Faptul că au trăit despărţiţi nu le îmbunătăţise relaţia. Nu credea că femeia este capabilă să aibă grijă de el, iar ea părea încă încordată în prezenţa lui. Dar profesorul i-a spus să se ducă acasă. Aşa că s-a dus.

Dacă gestul profesorului fusese neaşteptat, ajuns acolo îl aştepta o surpriză şi mai mare. Fratele lui, He Geun, venise şi el acasă. Lucra la fabrica de ciment a lagărului, situată la câţiva kilometri depărtare, în partea de sud-est a lagărului. Shin de-abia îl cunoştea şi îl vedea rar pe He Geun, care plecase de acasă cu un deceniu în urmă şi avea acum douăzeci şi nouă de ani.

Shin știa doar că fratele lui nu era un muncitor fruntaș. Arareori i se dăduse permisiunea de a pleca de la fabrică pentru a-și vizita părinții. Dacă acum era la mama lui acasă, și-a spus Shin, înseamnă că făcuse în sfârșit vreun lucru bun.

Mama lui Shin nu s-a bucurat să se trezească pe neașteptate cu fiul ei mai mic la cină. Nu i-a urat bun-venit și nici nu i-a spus că i-a fost dor de el.

— Ah, ai venit acasă, a fost singura ei reacție.

S-a apucat să gătească, folosind rația zilnică de șapte sute de grame de mălai pentru a face terci în singura oală pe care o avea. Au mâncat cu toții din castroane, așezați pe podeaua bucătăriei. După masă, Shin s-a dus să se culce în dormitor.

A fost trezit mai târziu de vocile care se auzeau din bucătărie. Curios să afle ce se întâmplă, a tras cu ochiul prin ușa întredeschisă a dormitorului.

Mama fierbea orez. Pentru Shin, era ca o palmă în față. El primise o zeamă subțire de mălai, același terci pe care-l mâncase în fiecare zi a vieții. Dar fratele lui primea orez.

Cu greu poate fi supraestimată importanța orezului în cultura nord-coreeană. Orezul înseamnă bogăție, evocă apropierea din sânul familiei și sfințește o masă adevărată. Deținuții din lagărele de muncă nu mâncau aproape niciodată orez, iar absența acestuia este un semn zilnic al faptului că nu pot spera vreodată la normalitate.

Și în afara lagărului penuria cronică de alimente scosese orezul din meniurile multor nord-coreeni, mai ales ale celor din clasele ostile. Transfugii adolescenți din Nord, ajunși în Coreea de Sud, povestesc consilierilor psihologici un vis recurent: stau la masă împreună cu familia și mănânc orez cald. Una dintre posesiunile cele mai râvnite ale unei familii înstărite din Phenian, adevărat însemn al condiției sociale, este oala electrică pentru orez.

Văzând-o pe mama lui gătind, Shin și-a spus că trebuie să fi furat orezul, câteva boabe o dată, de la ferma la care lucra, ascunzându-l acasă.

În dormitor, Shin spumega.

Şi trăgea cu urechea.

Se auzea mai mult vocea fratelui său. He Geun nu primise o zi liberă. Plecase fără permisiune de la fabrica de ciment unde se pare că făcuse ceva rău.

Shin şi-a dat seama că fratele său a intrat într-o belea şi că va fi pedepsit când va fi prins. Mama şi fratele discutau despre ce ar fi de făcut.

Evadare.

Shin a fost uluit să audă acel cuvânt. Fusese pronunţat de fratele lui. Avea de gând să fugă. Mama îl ajuta. Preţioasa ei rezervă de orez era de luat la pachet pe drum.

Shin nu a auzit-o pe mama lui spunând că ar vrea să îl însoţească. Dar nici nu încerca să-l convingă să rămână, cu toate că ştia că dacă el evada sau murea în timp ce încerca, ea şi alţi membri ai familiei vor fi torturaţi şi probabil ucişi. Orice deţinut cunoştea prima regulă a Lagărului 14, paragraful 2: „Oricine este martor la o tentativă de evadare şi nu o raportează va fi împuşcat imediat."

Mama lui nu părea îngrijorată. Dar Shin era. Inima îi bătea cu putere. Era furios că ea îi pune viaţa în pericol de dragul fratelui mai mare. Îi era teamă că va fi implicat în evadare şi împuşcat.

În plus, era gelos pentru că fratele lui primea orez.

Pe podeaua dormitorului mamei, luptându-se să-şi stăpânească teama, bietul băiat de treisprezece ani se lăsă cuprins de instinctele dobândite în lagăr: trebuia să spună unui gardian. S-a ridicat de pe podea, s-a dus în bucătărie şi s-a îndreptat către uşă.

— Unde te duci? l-a întrebat mama.

— La privată, a răspuns.

Shin a luat-o la fugă către şcoală. Era ora unu noaptea. A intrat în cămin. Profesorul lui plecase acasă, în satul Bowiwon.

Cui îi putea spune?

În camera aglomerată în care dormea clasa lui, Shin l-a găsit pe prietenul lui, Hong Sung Jo, şi l-a trezit.

Era singurul în care avea încredere.

Shin i-a spus ce aveau de gând să facă mama și fratele lui și i-a cerut sfatul. Hong i-a sugerat să raporteze paznicului de noapte al școlii. S-au dus împreună. Intrând în biroul gardianului din clădirea școlii, Shin s-a gândit cum să profite de pe urma acestei informații.

Gardianul era treaz și în uniformă. Le-a spus băieților să intre în birou.

— Trebuie să vă spun ceva, s-a adresat Shin gardianului pe care nu-l cunoștea. Dar înainte de asta, vreau să primesc ceva în schimb.

Gardianul l-a asigurat pe Shin că îl va ajuta.

— Vreau să primesc mai multă mâncare, a spus Shin.

A doua lui cerere a fost să fie numit șef de clasă, poziție care i-ar fi permis să muncească mai puțin și să ia bătaie mai rar.

Gardianul i-a garantat că îi vor fi îndeplinite solicitările.

Crezând spusele acestuia, Shin a povestit despre planurile fratelui și mamei lui și a spus unde se aflau. Gardianul a telefonat superiorilor săi. Le-a spus lui Shin și Hong să se întoarcă la cămin și să se culce. Avea să se ocupe el de tot.

În dimineața următoare, Shin a fost așteptat în curtea școlii de niște bărbați în uniformă.

Așa cum a scris în autobiografie și cum a spus tuturor în Coreea de Sud, a fost încătușat și legat la ochi, împins pe bancheta din spate a unui jeep și dus în tăcere la o închisoare subterană din incinta lagărului.

Dar Shin știa de ce veniseră după el. Și se aștepta ca gardienii de la conducerea Lagărului 14 să știe că el le oferise informația despre evadare.

CAPITOLUL 6

PUIUL DE TÂRFĂ NU CEDEAZĂ

Ştii de ce eşti aici?

Shin ştia ce făcuse; urmase regulile lagărului şi dejucase o evadare.

Dar ofiţerul nu ştia – sau nu-i păsa – că Shin fusese un informator conştiincios.

— Azi în zori mama şi fratele tău au fost prinşi încercând să fugă. De asta eşti aici. Înţelegi? Cum este posibil ca tu să nu fi ştiut că mama şi fratele tău încearcă să evadeze? Dacă ţii la viaţa ta, spune adevărul.

Derutat şi din ce în ce mai speriat, lui Shin îi era greu să vorbească. Nu înţelegea de ce era interogat ca un complice.

Mai târziu, Shin avea să-şi dea seama că gardianul de noapte de la şcoală îşi asumase meritul pentru descoperirea planului de evadare. Raportând superiorilor, nu pomenise de rolul lui Shin.

Dar în acea dimineaţă, în închisoarea subterană, Shin nu pricepea ce se petrece. Era un băiat înspăimântat în vârstă de treisprezece ani. Ofiţerul cu patru stele îl tot întreba despre planul de evadare al familiei. Shin nu a fost în stare să spună nimic coerent.

În cele din urmă, ofiţerul i-a împins nişte hârtii peste birou.

— În acest caz, târâtură, citeşte asta şi pune-ţi degetul mare dedesubt.

Documentul era un fel de cazier al familiei. Conţinea numele, vârstele şi crimele de care erau acuzaţi tatăl lui Shin şi cei unsprezece fraţi ai lui.

În capul listei se găsea fratele cel mai mare, Shin Tae Sub. Lângă numele lui era trecută o dată: 1951, al doilea an al Războiului Coreean. Pe acelaşi rând, Shin văzu crimele unchiului său: tulburarea ordinii publice, acte de brutalitate şi fugă în Sud. Aceleaşi infracţiuni erau enumerate alături de numele celui de-al doilea unchi al lui Shin.

Lui Shin i-au trebuit multe luni pentru a înţelege ceea ce i se permisese să vadă. Hârtiile explicau de ce familia tatălui său fusese trimisă în Lagărul 14.

Crima de neiertat pe care o săvârşise tatăl lui Shin era faptul că era frate cu doi tineri care fugiseră în Sud în timpul unui război fratricid care distrusese mare parte din Peninsula Coreeană şi divizase sute de mii de familii. Faptul că era fiul tatălui său era crima de neiertat a lui Shin. Tatăl lui nu-i vorbise niciodată despre toate acestea.

I-a povestit însă mai târziu despre ziua din anul 1965 în care familia a fost ridicată de organele de securitate. Înainte de zori, spărseseră uşa casei deţinute de bunicul lui Shin în districtul Mundok din provincia Pyonganul de Sud. Este o zonă agricolă fertilă situată la vreo 60 de kilometri nord de Phenian. „Strângeţi-vă lucrurile", au strigat bărbaţii înarmaţi. Nu au explicat de ce era arestată familia sau unde era dusă. Când s-a crăpat de ziuă, a apărut un camion în care li s-au încărcat lucrurile. Familia a călătorit o zi întreagă (o distanţă de circa 75 de kilometri pe drumuri de munte) până a ajuns la Lagărul 14.

* * *

Shin și-a pus degetul pe document așa cum i se ordonase.

Gardienii l-au legat din nou la ochi, l-au scos din sala de interogatoriu și l-au condus de-a lungul unui coridor. Când i-au scos pânza cu care îi acoperiseră ochii, Shin a citit numărul „șapte" pe ușa unei celule. Gardienii l-au împins înăuntru și i-au aruncat o uniformă de pușcăriaș.

— Schimbă-te în asta, pui de târfă.

Uniforma era pe măsura unui adult solid. Când Shin a îmbrăcat-o peste corpul lui firav și osos, parcă era acoperit cu ceea ce semăna mai degrabă cu un sac.

Celula lui Shin era un pătrat de beton, în care de-abia putea să stea culcat. Într-un colț erau o toaletă și o chiuvetă cu apă curentă. Becul care atârna din tavan era aprins când Shin a intrat în celulă și nu putea fi stins. Fără ferestre, Shin nu știa dacă este zi sau noapte. Pe podea erau două pături subțiri. Nu i s-a dat nimic de mâncat și n-a putut să adoarmă.

Crede că a trecut o zi până când gardienii au deschis ușa, l-au legat la ochi și l-au dus într-o altă sală de interogatoriu în care îl așteptau doi ofițeri necunoscuți. Aceștia i-au ordonat lui Shin să îngenuncheze și l-au silit să explice de ce a vrut familia lui să evadeze. Ce nemulțumiri avea mama lui? Ce a discutat cu ea? Care erau intențiile fratelui său? Shin a spus că nu avea răspunsuri la aceste întrebări.

— Ești la începutul vieții, i-a spus un gardian lui Shin. Mărturisește și o să poți să trăiești în continuare. Vrei să mori aici?

— Eu... chiar nu știu nimic, a bâiguit el.

Era din ce în ce mai înspăimântat, flămând și se străduia să priceapă de ce gardienii nu știau că el fusese cel care furnizase informația.

Gardienii l-au trimis înapoi în celulă.

În ceea ce părea a fi dimineața celei de a treia zi, în celulă au intrat unul dintre anchetatori și trei gardieni. I-au încătușat

gleznele, au legat o funie de un cârlig din tavan și l-au atârnat cu capul în jos. Apoi au plecat și au încuiat ușa — totul fără o vorbă.

Tălpile aproape că atingeau tavanul. Capul îi era suspendat la ceva mai mult de jumătate de metru deasupra podelei. Dacă întindea brațele pe care gardienii nu i le legaseră nu ajungea jos. Shin s-a tot zvârcolit încercând să își găsească o poziție mai bună, dar nu a reușit. Gâtul i-a înțepenit și gleznele îl dureau. Până la urmă, i-au amorțit picioarele. Capul, inundat de sânge, îl durea din ce în ce mai tare cu fiecare oră ce se scurgea.

Gardienii s-au întors seara târziu. Au dezlegat băiatul și au plecat, fără nicio vorbă. I s-a adus mâncare în celulă, dar Shin a constatat că îi era aproape imposibil să mănânce. Nu-și putea mișca degetele. Gleznele îi sângerau, tăiate de marginile metalice ale cătușelor.

În cea de a patra zi, anchetatorii erau îmbrăcați în civil, nu în uniforme.

După ce a fost legat la ochi și scos din celulă, Shin i-a întâlnit într-o cameră cu tavan înalt, slab luminată. Arăta ca un atelier mecanic.

Dintr-un scripete din tavan atârna un lanț. De cârligele fixate în pereți erau agățate un ciocan, un topor, clești și rângi de diverse forme și mărimi. Pe un banc mare de lucru, Shin a văzut un clește mare, precum cei folosiți pentru apucarea și transportarea bucăților de metal încins.

—Îți place în camera asta? l-a întrebat un anchetator.

Shin nu știa ce să zică.

— Te mai întreb o singură dată, i-a spus anchetatorul-șef. Ce aveau de gând să facă tatăl, mama și fratele tău după evadare?

— Zău că nu știu, a replicat Shin.

— Dacă spui adevărul chiar acum, te salvez. Dacă nu, te omor. Ai înțeles?

Shin își amintește că era paralizat de frică.

— M-am purtat blând cu tine până acum pentru că ești un copil, a spus anchetatorul. Nu-mi pune răbdarea la încercare.

Nici de astă dată Shin nu a reușit să răspundă.

— Puiul ăsta de târfă nu cedează! urlă anchetatorul-șef.

Ajutoarele șefului l-au flancat pe Shin și i-au scos hainele. I-au pus cătușe în jurul gleznelor și le-au fixat de lanțul care atârna din tavan. Scripetele a fost pus în mișcare, trăgându-l pe Shin de picioare. Capul i s-a izbit de podea. Mâinile i-au fost legate cu o frânghie care a fost trecută pe după un cârlig prins în plafon. Lanțul a fost oprit din mișcare când Shin a ajuns să aibă corpul în forma unui U, cu fața și labele picioarelor către tavan și cu spatele gol spre podea.

Anchetatorul-șef i-a mai pus câteva întrebări. Shin își amintește că nu a dat răspunsuri coerente. Șeful i-a cerut unuia dintre oameni să aducă ceva.

Sub Shin a fost împinsă o cadă plină cu cărbuni încinși. Unul din oameni a aţâţat cărbunii cu niște foale. Scripetele s-a pus în mișcare și l-a coborât pe Shin deasupra flăcărilor.

— Dă-i înainte până vorbește, a spus șeful.

Shin, înnebunit de durere, mirosindu-și carnea arsă, s-a răsucit pentru a scăpa de fierbințeală. Unul dintre gardieni a luat un harpon de pe perete și l-a împuns pe băiat în burtă, ținându-l deasupra flăcărilor până ce și-a pierdut cunoștința.

S-a trezit în celula lui. Gardienii îl îmbrăcaseră cu uniforma sa, pe care o murdărise de excremente și urină. Nu avea idee cât timp zăcuse inconștient pe podea. Spatele îi era plin de băşici și lipicios de puroi. În jurul gleznelor nu mai avea carne aproape deloc.

Vreme de două zile, Shin reuși să se târască prin celulă și să mănânce. Gardienii i-au adus ştiuleți întregi de porumb fiert, terci

de mălai și ciorbă de varză. Dar când arsurile i s-au infectat, Shin a făcut febră, și-a pierdut apetitul și nu s-a mai putut mișca aproape deloc.

Văzându-l pe Shin încolăcit pe podeaua celulei, un gardian a strigat pe coridorul închisorii, „E dat dracului avortonul ăsta!"

Shin crede că au trecut zece zile până la interogatoriul final. Acesta a avut loc în celula lui, pentru că era prea slăbit ca să se ridice de pe podea. Dar nu-i mai era teamă. Pentru prima oară, a găsit cuvintele cu care să se apere.

— Eu am fost cel care a raportat despre evadare, a spus. Am făcut o treabă bună.

Anchetatorii nu l-au crezut. Dar în loc să-l amenințe sau să-l tortureze, i-au pus întrebări. El a explicat tot ce auzise în casa mamei și ce-i spusese gardianului de noapte de la școală. I-a implorat pe anchetatori să vorbească cu Hong Sung Jo, colegul care îi putea confirma povestea.

Ei nu au promis nimic și au ieșit din celulă.

Shin a făcut febră și mai mare. Bășicile de pe spate i s-au umplut de puroi. În celula lui era un miros îngrozitor, iar gardienii refuzau să intre acolo.

După câteva zile (deși câte anume nu se poate ști, odată ce Shin își pierdea frecvent cunoștința), gardienii au deschis ușa celulei și doi deținuți au intrat înăuntru. L-au ridicat și l-au dus de-a lungul coridorului la o altă celulă. Gardienii l-au încuiat pe Shin acolo. În celulă mai era un deținut.

Lui Shin i se comutase pedeapsa. Hong îi confirmase povestea. Shin nu avea să-l mai vadă vreodată pe gardianul de noapte al școlii.

CAPITOLUL 7

SOARELE STRĂLUCEȘTE ȘI ÎN GAURA DE ȘARPE

După standardele Lagărului 14, colegul de celulă al lui Shin era realmente bătrân, având vreo cincizeci de ani. A refuzat să explice de ce fusese adus în închisoarea subterană a lagărului, dar a spus totuși că se afla acolo de mulți ani și că îi lipsea foarte mult soarele.

O piele palidă, ca de cretă, îi acoperea trupul descărnat. Îl chema Kim Jin Myung. A cerut să i se spună „Unchiul".

Vreme de câteva săptămâni Shin nu a fost în stare să vorbească mare lucru. Febra îl ținuia pe podeaua rece, unde se aștepta să moară. Nu putea mânca și i-a spus colegului de celulă să ia și mâncarea lui. Unchiul a mâncat din ea, dar numai până ce băiatului i-a revenit apetitul.

Între timp, Unchiul s-a apucat să-l îngrijească pe Shin.

A transformat orele de masă în ședințe de tratament medical, folosind o lingură de lemn pentru a curăța bășicile infectate ale băiatului.

— Ai mult puroi, i-a spus lui Shin. O să-l curăț, încearcă să rabzi durerea.

Îi ştergea rănile cu ciorbă de varză sărată, ca dezinfectant. Îi masa braţele şi picioarele ca să nu i se atrofieze muşchii. Pentru a împiedica urina şi fecalele să intre în contact cu rănile băiatului, îi aducea oala de noapte şi îl ridica ca să o poată folosi.

Shin crede că această îngrijire intensivă a continuat vreme de vreo două luni. Avea senzaţia că nu era pentru prima oară când Unchiul făcea aşa ceva, judecând după priceperea şi răbdarea de care dădea dovadă.

Din când în când, Shin şi Unchiul auzeau ţipetele şi gemetele vreunui deţinut schingiuit. Sala cu scripetele şi rângile părea a fi foarte aproape, pe acelaşi coridor. Regulile închisorii interziceau conversaţiile între deţinuţi. Dar în celula lor, care era atât de mică încât Shin şi Unchiul erau nevoiţi să stea aproape lipiţi unul de altul, puteau şopti. Shin a descoperit mai târziu că gardienii erau la curent cu conversaţiile lor.

Shin avea impresia că Unchiul avea un statut special în ochii gardienilor. Îl tundeau şi îi împrumutau foarfece ca să-şi taie barba. Îi aduceau căni cu apă. Îi spuneau ce oră este atunci când întreba. Îi dădeau mâncare în plus, pe care le o împărţea cu Shin.

— Puştiule, ai multe zile de trăit, îi spunea Unchiul. Se zice că soarele străluceşte şi în gaura de şarpe.

Îngrijirea medicală şi cuvintele afectuoase ale bătrânului l-au ţinut pe băiat în viaţă. Febra i-a cedat, mintea i s-a limpezit şi arsurile s-au transformat încet în cicatrice.

Pentru prima oară în viaţă Shin era tratat cu bunătate şi era recunoscător dincolo de cuvinte. Dar era şi nedumerit. Nu avusese încredere în mama lui că nu l-ar fi lăsat să moară de foame. La şcoală, nu avea încredere în nimeni, poate cu excepţia lui Hong Sung Jo, şi el însuşi îi turna pe toţi. Se aştepta, în schimb, să fie maltratat şi trădat. În celulă, Unchiul l-a făcut să vadă altfel lucrurile. Bătrânul i-a spus că se simţea singur şi părea cu adevărat

fericit să-şi împartă spaţiul şi hrana cu altcineva. Nici măcar o dată nu l-a supărat sau speriat pe Shin şi l-a ajutat să se refacă.

Rutina vieţii în închisoare, după ce interogatoriile şi tortura luaseră sfârşit – făcând abstracţie de ţipetele care se auzeau tot timpul de-a lungul coridorului – era ciudat de liniştitoare.

Cu toate că mâncarea nu avea gust, gardienii aduceau porţii suficiente pentru ca Shin şi Unchiul să supravieţuiască. Nu trebuiau să facă munca din lagăr, nu existau norme epuizante. Pentru prima oară în viaţă, Shin nu era obligat să muncească fizic.

Pe lângă îngrijirea băiatului, Unchiul ştia cum să-şi petreacă timpul. Făcea gimnastică în fiecare zi. Îl tundea pe Shin. Era un bun povestitor, ale cărui cunoştinţe despre Coreea de Nord îl uimeau pe Shin, mai ales când subiectul era mâncarea.

— Unchiule, spune-mi o poveste, îl ruga Shin.

Bătrânul vorbea despre mâncarea din afara lagărului, cum mirosea, ce gust avea. Mulţumită descrierilor apetisante pe care le făcea fripturii de porc, supei de pui şi scoicilor savurate pe malul mării, lui Shin i-a revenit pofta de mâncare.

Când starea sănătăţii i s-a îmbunătăţit, gardienii au început să îl cheme afară din celulă. Acum erau convinşi că Shin îşi turnase propria familie. L-au presat să dea informaţii despre bătrân.

— Voi doi staţi acolo împreună, i-a spus un gardian lui Shin. Ce spune? Să nu-mi ascunzi nimic.

Înapoi în celulă, Unchiul a vrut să ştie ce îl întrebaseră.

Prins între binefăcătorul lui şi gardieni, Shin a ales să spună ambelor părţi adevărul. I-a spus Unchiului că gardienii îi ceruseră să fie informator. Bătrânul nu a fost surprins. A continuat să îi spună lui Shin poveşti lungi despre tot felul de bunătăţi culinare. Dar nu i-a oferit informaţii biografice. Nu vorbea niciodată despre familia lui. Nu exprima opinii despre guvern.

Shin bănuia – judecând după modul în care Unchiul vorbea – că fusese odinioară un om important și bine educat. Dar era doar o presupunere.

Cu toate că era o crimă să vorbești despre evadarea din Lagărul 14, nu era interzis să visezi despre cum ar arăta viața dacă ai fi eliberat. Unchiul i-a spus lui Shin că amândoi vor fi eliberați într-o bună zi. Până atunci, aveau însă obligația sacră să rămână în putere, să trăiască pe cât posibil de mult și să nu se gândească vreodată la sinucidere.

— Ce zici? îl întreba apoi Unchiul pe Shin. Crezi că o să ajung și eu să fiu liber?

Shin se îndoia, dar nu spunea nimic.

Un gardian a descuiat ușa celulei lui Shin și i-a dat uniforma școlară cu care venise îmbrăcat în ziua în care fusese adus la închisoarea subterană.

— Îmbracă-te și vino repede, i-a spus gardianul.

Schimbându-se, Shin l-a întrebat pe Unchi ce se va întâmpla. Bătrânul l-a asigurat că îi va fi bine și că se vor întâlni din nou afară.

— Lasă-mă să te îmbrățișez, i-a spus, strângându-i tare mâinile lui Shin.

Shin nu voia să plece din celulă. Nu mai avusese încredere în nimeni și nu mai iubise pe cineva până atunci. În anii următori, avea să se gândească la bătrânul din cămăruța întunecoasă mai des și cu mai multă afecțiune decât se gândea la părinți. Dar după ce gardienii l-au scos din celulă și au încuiat ușa, nu l-a mai văzut vreodată pe Unchi.

CAPITOLUL 8

N-A PUTUT PRIVI ÎN OCHII MAMEI

L-au dus pe Shin în încăperea mare și goală în care fusese interogat prima dată, la începutul lunii aprilie. Acum era sfârșitul lui noiembrie. Shin împlinise de curând paisprezece ani. Nu mai văzuse soarele de mai mult de jumătate de an.

Ceea ce a văzut acolo l-a luat prin surprindere: tatăl lui îngenuncheat în fața a doi anchetatori așezați la birourile lor. Părea mult mai bătrân și mai ros de griji decât îl știa. Fusese adus la închisoarea subterană cam în același timp cu Shin.

Îngenunchind lângă el, Shin a observat că piciorul drept al tatălui său avea un aspect nefiresc. Shin Gyung Sub fusese și el schingiuit. Oasele piciorului îi fuseseră rupte mai jos de genunchi și se sudaseră la loc într-un unghi ciudat. Infirmitatea avea să pună capăt slujbei lui relativ comode de mecanic și strungar. Va șchiopăta de acum ca muncitor necalificat în construcții.

În timpul petrecut în închisoarea subterană, gardienii îi spuseseră tatălui lui Shin că fiul lui mai mic fusese cel care informase autoritățile în legătură cu planul de evadare. Când Shin a avut, mai târziu, ocazia să vorbească despre acest lucru cu tatăl său, conversația a fost încordată. Tatăl a declarat că a fost mai bine să spună

gardienilor, decât să riște ascunzând planul. Dar tonul lui caustic l-a derutat pe Shin. Părea că știa că primul instinct al fiului său era să toarne.

— Citiți și puneți degetul, a spus unul dintre anchetatori, înmânând câte un document lui Shin și tatălui său.

Era o declarație de confidențialitate care stipula că tatăl și fiul nu aveau să spună nimănui ce s-a întâmplat în închisoare. Dacă vorbeau, vor fi pedepsiți.

După ce și-au pus degetele muiate în cerneală pe formulare, au fost încătușați, legați la ochi și conduși la lift. La suprafață, tot cu cătușe și ochii acoperiți, au fost urcați pe bancheta din spate a unei mașini mici.

În mașină, Shin s-a gândit că el și tatăl lui vor fi duși în lagăr. Ce rost avea să fie puși să semneze un angajament de confidențialitate dacă urmau să fie apoi împușcați. Dar când mașina s-a oprit după vreo treizeci de minute și i s-a scos banda care îi acoperea ochii, Shin a intrat în panică.

Pe ogorul gol din apropierea casei mamei lui se adunase o mulțime de oameni. Era locul în care Shin asistase în fiecare an la două sau trei execuții, încă de când era mic. În pământ era înfipt un stâlp, iar alături fusese improvizată o spânzurătoare.

Shin era sigur acum că el și tatăl lui vor fi executați. A devenit conștient de aerul care-i intra și ieșea din plămâni. Și-a zis că erau ultimele răsuflări din viața lui.

S-a mai liniștit când un gardian a lătrat numele tatălui lui.

— Hei, Gyung Sub, treci în față.

Lui Shin i s-a spus să se ducă lângă tatăl lui. Un gardian le-a scos cătușele. S-au așezat pe jos. Ofițerul însărcinat cu execuția a început să vorbească. Au fost aduși mama și fratele lui Shin.

Shin nu îi văzuse și nu mai auzise nimic de ei de când plecase din casa mamei în noaptea în care îi trădase.

— Executați-i pe Jang Hye Gyung și Shin He Geun, trădători ai neamului, a ordonat ofițerul.

Shin s-a uitat la tatăl lui. Plângea în tăcere.

La rușinea pe care o simțea Shin în legătură cu execuțiile s-au adăugat minciunile pe care a început să le spună în Coreea de Sud de-a lungul anilor.

— Nimic din viața mea nu se compară cu povara asta, mi-a spus Shin în ziua în care a explicat cum și de ce și-a prezentat trecutul într-o lumină falsă.

Dar în ziua execuțiilor nu era cuprins de rușine. Era furios. Își ura mama și fratele precum un adolescent nedreptățit și jignit.

După cum vedea el lucrurile, fusese torturat și aproape ucis, iar tatăl lui schilodit din cauza planului lor nechibzuit.

Cu numai câteva minute înainte să îi vadă aduși la locul de execuție, Shin crezuse că avea să fie împușcat din cauza nesăbuinței lor.

Când gardienii au târât-o la spânzurătoare, Shin a văzut că mama lui arăta tumefiată. Au silit-o să stea în picioare pe o ladă de lemn, i-au pus un căluș, i-au legat brațele la spate și i-au trecut lațul în jurul gâtului. Nu i-au acoperit ochii umflați.

Ea s-a uitat în mulțime și l-a zărit pe Shin. El a refuzat să-i susțină privirea.

Când gardienii au tras lada, ea a zvâcnit disperat. Văzând-o pe mama lui chinuindu-se, Shin s-a gândit că merita să moară.

Legat de stâlpul de lemn, fratele lui Shin era lipsit de putere. Trei gardieni au tras cu pușca de trei ori. Gloanțele au făcut praf funia care îi ținea fruntea pe stâlp. Locul s-a umplut de sânge și creieri împrăștiați, imagine care l-a îngrețoșat și speriat pe Shin. Dar și-a zis că și fratele lui o meritase.

CAPITOLUL 9

PUI DE TÂRFĂ REACȚIONAR

Execuția părinților pentru tentative de evadare nu era ceva neobișnuit în lagăr. Shin a fost martor la câteva și înainte și după ce a fost spânzurată mama lui. Nu era clar însă ce se întâmpla cu copiii rămași în lagăr. După câte își putea da seama Shin, aceștia nu mai aveau voie să meargă la școală.

Cu excepția lui.

Poate din cauză că făcuse dovada faptului că era un turnător de încredere, autoritățile l-au trimis înapoi la școală. Dar întoarcerea nu a fost ușoară.

Necazurile au început imediat ce Shin a plecat de pe câmpul de execuție și a ajuns la școală, unde a avut o discuție între patru ochi cu profesorul său. Shin îl cunoștea de doi ani pe acest bărbat (cu toate că nu-i aflase niciodată numele) și îl considera un om rezonabil, cel puțin după standardele lagărului.

Însă când s-au întâlnit, profesorul spumega. Voia să știe de ce Shin îl informase pe gardianul de noapte despre tentativa de evadare.

— De ce nu ai venit întâi la mine? a strigat.

— Am vrut, dar nu aveam cum să dau de dumneavoastră, a replicat Shin, explicând că era noaptea târziu și el nu avea voie să circule în zona profesorilor.

— Puteai să aştepţi până dimineaţa, a spus profesorul.

Profesorul nu s-a putut remarca în faţa superiorilor cu dezvăluirea unui plan de evadare. De această nedreptate îl găsea vinovat pe Shin şi l-a avertizat că avea să plătească scump pentru nesăbuinţa lui. Când clasa lui Shin, în jur de treizeci şi cinci de elevi, s-a adunat mai târziu pentru a începe orele, profesorul a arătat către Shin şi a strigat:

— Vino în faţă. În genunchi!

Shin a stat îngenuncheat pe podeaua de beton aproape şase ore. Când se foia în căutarea unei poziţii mai bune, profesorul îl pocnea cu arătătorul din lemn.

În a doua zi de şcoală, Shin s-a dus cu clasa la câmp să strângă paiele rămase după recoltatul porumbului. Shin era înhămat la un *jige* încărcat cu paie. Era o muncă relativ uşoară în comparaţie cu aceea de a împinge vagonete de cărbuni, însă băiatul trebuia să poarte un fel de ham a cărui chingă de piele i se freca de spatele care nu i se vindecase complet.

N-a trecut mult şi sângele îi şiroia pe picioare, îmbibându-i pantalonii uniformei.

Shin nu a îndrăznit să se plângă. Profesorul îl avertizase că va trebui să trudească mai mult decât colegii lui pentru a spăla păcatele mamei şi fratelui.

La şcoală sau în timpul muncii la câmp, toţi elevii trebuiau să ceară voie dacă aveau nevoie la toaletă. Când Shin a făcut acest lucru după eliberarea din închisoare, a fost refuzat. Băiatul a încercat să reziste pe tot parcursul zilei de şcoală, dar a sfârşit udându-şi pantalonii de câteva ori pe săptămână, de obicei atunci când clasa era trimisă la muncă afară. Fiind iarnă şi foarte frig, muncea în pantalonii îmbibaţi de urină.

Shin își cunoștea majoritatea colegilor de clasă de când aveau șapte ani și începuseră școala primară împreună. Deși era printre cei mai pirpirii din clasă, colegii îl tratau ca pe un egal. Dar acum, urmând exemplul profesorului, copiii au început să-l batjocorească și să-l chinuiască.

Îi furau mâncarea, îi trăgeau pumni în burtă și îl făceau în toate felurile. Numele cu care îl strigau erau variații pe tema „pui de târfă reacționar".

Shin nu este sigur dacă elevii știau că își trădase mama și fratele. Crede că prietenul lui, Hong, nu spusese nimănui. În orice caz, motivul jignirilor nu era niciodată trădarea familiei. Ar fi fost nepatriotic și riscant, odată ce toți elevii aveau obligația de a da informații referitoare la familie și colegi.

Înainte de a merge la închisoare, Shin reușise să facă o alianță strategică. Se împrietenise cu Hong Joo Hyun, șeful clasei. (Era poziția pe care Shin încercase să o câștige în noaptea în care își turnase familia.) Hong îi supraveghea pe elevi când mergeau la muncă și era autorizat de profesor să-i lovească pe cei care trăgeau chiulul. Era, de asemenea, cel mai de încredere informator al profesorului.

Lui Hong nu i se administrau bătăi și nu i se tăiau mesele dacă clasa rămânea în urmă la muncile agricole și nu își făcea norma. Poziția lui era similară cu cea a *jagubbanjang*, deținuți adulți care erau șefi de echipă. Gardienii le acordau acestora, care erau întotdeauna bărbați și de obicei cu statură impozantă, mână aproape liberă asupra celorlalți deținuți din echipă. Având de dat socoteală pentru eventualele greșeli ale echipei, șefii erau adeseori mai vigilenți, mai brutali și mai nemiloși decât gardienii.

După ce mama și fratele lui Shin au fost executați, Hong a început să-l urmărească atent pe Shin. Într-o zi în care au mers cu clasa să ajute la repararea unui drum, a observat că Shin își încăr-

case excesiv roaba. Shin se tot opintea să o împingă, dar era prea grea pentru a fi urnită de băiatul numai piele și os.

Văzându-l pe șeful de clasă că se apropie cu o lopată, Shin s-a așteptat inițial la o mână de ajutor. S-a gândit că Hong va chema alți elevi să vină și să împingă roaba. În schimb, Hong a ridicat lopata și l-a lovit pe Shin peste spate, trântindu-l la pământ.

— Împinge roaba cum trebuie, a spus Hong.

I-a tras un picior în cap și i-a spus să se ridice. În timp ce Shin se străduia să își recapete echilibrul, Hong i-a aplicat o altă lovitură de lopată, zdrobindu-i nasul, care i s-a umplut imediat de sânge.

După bătaie, și elevii mai mici decât Shin au început să-i insulte mama. Fiind încurajați de profesor, îl jigneau și îl băteau.

Detenția în închisoarea subterană îl făcuse pe Shin să-și piardă mult din forță și din puterea de a rezista. Revenirea la munca grea de dimineața până seara și la mâncarea insuficientă îl făcea să înnebunească de foame.

În cantina școlii căuta mereu resturi; dacă găsea ciorbă de varză vărsată pe jos, își înmuia degetele în ea și apoi le lingea. Se uita pe podele, drumuri și câmpuri în speranța că va găsi boabe de orez, fasole sau balegă care conținea boabe nedigerate de porumb.

Într-o dimineață de decembrie, la vreo două săptămâni după întoarcerea la școală, aflat cu clasa la muncă, Shin a descoperit un știulete uscat de porumb într-o grămadă de paie și l-a devorat. Hong Joo Hyun era prin preajmă. A venit în fugă la Shin, l-a înșfăcat de păr și l-a târât în fața profesorului.

— Tovarășe profesor, în loc să muncească, Shin caută mâncare.

Când Shin a căzut în genunchi cerșind iertare (gest pe care-l făcea din instinct), profesorul l-a lovit în cap cu bastonul și a chemat restul clasei să-l ajute să-l pedepsească pe vinovat.

— Veniți și pălmuiți-l, a spus profesorul.

Shin știa ce avea să urmeze. Dăduse și el destule palme și pumni colegilor în cadrul rundelor de pedepse colective. Elevii s-au așezat în șir în fața lui Shin. Fetele l-au pălmuit pe obrazul drept, băieții pe stângul. Shin crede că le-a venit rândul de cinci ori până ce profesorul a anunțat că era vremea mesei.

Înainte de a ajunge la închisoarea secretă și până când profesorul și colegii lui au început să se ia de el, lui Shin nu-i trecuse prin minte să dea vina pe cineva pentru nașterea lui în interiorul Lagărului 14.

Existența sa limitată îl făcea să se concentreze asupra găsirii mâncării și evitării bătăii. Nu-l interesau lumea exterioară, părinții lui sau istoria familiei. Dacă era să creadă în ceva, credea în predicile gardienilor despre păcatul originar. Ca progenitură de trădători, singura lui șansă de salvare – și singura cale de a se feri de inaniție – era munca grea.

Însă de când se întorsese la școală, era plin de resentimente. Nu îl rodea încă sentimentul de vinovăție în legătură cu mama și fratele lui; asta avea să vină mult mai târziu. Dar lunile petrecute în celulă alături de Unchiul ridicaseră un colț al perdelei de pe lumea de dincolo de gard.

Shin devenise conștient de ceea ce nu putea mânca și nu putea vedea vreodată. Murdăria, duhoarea și lipsa oricărei speranțe îi distrugeau spiritul. Descoperea singurătatea, regretul și dorința – de ce anume, nu știa nici el.

Mai presus de orice, era furios pe ambii părinți. Din cauza uneltirilor mamei, credea el, ajunsese el să fie torturat. O găsea vinovată și de bătăile și umilințele la care îl supuneau profesorul și colegii. Îi disprețuia deopotrivă pe mama și pe tatăl lui pentru că se împerecheaseră în mod egoist într-un lagăr de muncă și au adus pe lume odrasle sortite să moară în spatele sârmei ghimpate.

Pe terenul de execuție, după uciderea mamei și fratelui lui Shin, tatăl lui încercase să-l liniștească.

— Ești teafăr? Ești rănit pe undeva? Ai văzut-o pe maică-ta acolo? îl tot întreba tatăl lui, referindu-se la închisoarea subterană.

Shin era prea furios pentru a răspunde.

După execuție, i s-a părut dezgustător chiar și să pronunțe cuvântul „tată". În rarele zile libere de la școală – vreo paisprezece în fiecare an – Shin era trimis să îl vadă. În timpul vizitelor, refuza adeseori să vorbească.

Tatăl lui încerca să se scuze.

— Știu că suferi din cauză că ne-ai avut pe noi ca părinți, i-a spus lui Shin. Ai avut ghinion. Dar ce poți să faci? Așa a fost să fie.

Sinuciderea este o tentație puternică pentru nord-coreenii smulși de la viețile lor obișnuite și supuși regimului de muncă grea, foame, bătăi și privare de somn al lagărelor de muncă.

„Sinuciderea nu era neobișnuită în lagăr", scrie Kang Chol-hwan în memoriile despre deceniul petrecut în Lagărul 15. „Mai mulți vecini de-ai noștri au ales această cale ... De obicei lăsau scrisori prin care criticau regimul, sau cel puțin organele de securitate... Adevărul este că familia avea să fie pedepsită într-un fel sau altul chiar dacă nu existau scrisori critice de adio. Era o regulă care nu admitea excepție. Partidul vedea în sinucidere o încercare de sustragere de sub controlul său și, dacă individul care recursese la șmecherie nu mai era acolo ca să plătească, trebuia găsit altcineva"[1].

Departamentul Securității Statului din Coreea de Nord îi avertizează pe toți prizonierii că sinuciderea va fi pedepsită cu sentințe mai lungi pentru rudele supraviețuitoare, potrivit Baroului Coreean din Seul.

În memoriile sale despre cei șase ani petrecuți în două lagăre, Kim Yong, fost locotenent-colonel al armatei nord-coreene spune că tentația sinuciderii era „copleșitoare".

„Deținuții erau atât de înfometați, încât ajungeau să delireze", scrie Kim, care spune că a petrecut doi ani în Lagărul 14 până ce a fost transferat în Lagărul 18, situat de cealaltă parte a râului Taedong, o închisoare politică în care gardienii erau mai puțin brutali, iar prizonierii aveau ceva mai multă libertate.

Pentru că nu mai putea suporta viața din Lagărul 14, Kim spune că s-a aruncat în puțul unei mine de cărbuni. Când a ajuns la fund, rănit grav, a simțit mai mult dezamăgire decât durere: „Am regretat că n-am fost în stare să găsesc o cale mai bună de a pune cu adevărat capăt acestui chin de nedescris"[2].

Oricât de cumplită a devenit viața lui Shin după execuția mamei și fratelui lui, sinuciderea nu a fost niciodată pentru el mai mult de un gând trecător.

Exista o deosebire fundamentală, în viziunea lui, între deținuții care sosiseră de afară și cei care se născuseră în lagăr: primii, tulburați de contrastul dintre un trecut liniștit și un prezent nenorocit, nu-și puteau găsi sau păstra dorința de a supraviețui. Un avantaj al nașterii în lagăr era absența așteptărilor.

Și astfel, nefericirea lui Shin nu s-a transformat niciodată în deznădăjduire totală. Nu avea speranțe de pierdut, trecut de jelit, mândrie de apărat. Nu i se părea degradant să lingă ciorbă de pe jos. Nu-i era rușine să cerșească iertare unui gardian. Nu-i tulbura conștiința să trădeze un prieten pentru mâncare. Toate acestea erau tehnici de supraviețuire, nu motive de sinucidere.

La școala lui Shin, profesorii nu prea se schimbau. În cei șapte ani de când începuse școala, băiatul cunoscuse doar doi. Dar la patru luni după execuție, Shin a avut în sfârșit parte de puțin noroc. Într-o dimineață, profesorul care îl chinuia și îi încuraja pe copii să facă la fel a dispărut.

Înlocuitorul lui nu părea, la prima vedere, să fie mai puțin brutal. Asemenea tuturor gardienilor din lagăr, era un bărbat voinic, fără nume, la treizeci și ceva de ani, care cerea elevilor să-și ferească ochii și să-și plece capul când vorbeau cu el. Shin și-l amintește ca fiind la fel de rece, distant și dominator ca toți ceilalți.

Noul profesor nu părea totuși să țină neapărat să-l vadă pe Shin mort de inaniție.

Prin martie 1997, la vreo patru luni după eliberarea lui din închisoarea subterană, Shin era într-o condiție deplorabilă. Hărțuit de profesor și de ceilalți elevi, nu reușea să găsească destulă hrană pentru a-și menține greutatea. Arsurile nu i se vindecaseră. Cicatricele îi sângerau încă. Era din ce în ce mai slăbit și de multe ori nu putea să-și îndeplinească norma de muncă, ceea ce însemna noi bătăi, mai puțină mâncare, alte sângerări.

Noul profesor l-a dus pe Shin la cantină după orele de masă. I-a spus să mănânce toate resturile pe care le găsea. Uneori îi dădea mâncare pe furiș. Îl punea la muncile mai puțin extenuante și avea grijă ca băiatul să aibă un loc călduros de dormit în camera de la cămin.

La fel de important, noul profesor nu i-a mai lăsat pe colegii lui Shin să îl bată și să îi fure mâncarea. Batjocurile legate de mama lui decedată au luat sfârșit. Hong Joo Hyun, șeful clasei care-l lovise peste față cu o lopată, i-a devenit din nou prieten. Shin a pus pe el câteva kilograme. În sfârșit, arsurile de pe spate i s-au vindecat.

Poate că profesorului îi era milă de un copil nedreptățit care își văzuse mama murind. Este posibil și ca gardienii mai mari în grad din lagăr să fi descoperit că un profesor nemulțumit maltrata un turnător de încredere. Poate că noului profesor i se ordonase să-l țină pe băiat în viață.

Shin nu cunoștea motivul pentru care noul profesor făcea acest efort. Dar este sigur că fără ajutorul lui ar fi murit.

CAPITOLUL 10

ÎN CÂMPUL MUNCII

În fiecare zi, tractoarele aduceau remorci pline cu mâncare la locul de muncă. Erau grămezi de mălai și vase uriașe cu ciorbă de varză.

Shin avea cincisprezece ani și muncea alături de mii de alți deținuți. Era în anul 1998 și pe râul Taedong, care delimitează la sud Lagărul 14, se construia o hidrocentrală. Proiectul era destul de urgent pentru a asigura hrana muncitorilor-sclavi de trei ori pe zi. Gardienii îi lăsau pe aceștia – în jur de cinci mii de deținuți adulți și vreo două sute de elevi de la ciclul secundar al școlii din lagăr – să prindă pește și broaște din râu.

Pentru prima oară în viață, Shin a mâncat bine vreme de un an întreg.

Guvernul nord-coreean hotărâse că lagărul, cu gardul lui conectat la înaltă tensiune și fabricile în care se produceau uniforme militare, articole de sticlă și ciment, avea nevoie de o sursă locală de electricitate, și asta rapid.

— Hei! Păzea! Cade! Cade!

Shin a strigat cât l-au ținut plămânii. Căra plăci de beton umed când a observat că un zid de beton proaspăt turnat se crăpase și

începea să se prăbușească. La baza lui, o echipă de opt oameni finisa un alt zid.

A strigat cât de tare a putut. Dar a fost prea târziu.

Toți muncitorii – trei adulți, trei fete de cincisprezece ani și doi băieți de cincisprezece ani au fost uciși. Câțiva au fost zdrobiți atât de tare încât nu mai puteau fi recunoscuți. Gardianul supraveghetor nu a oprit munca după accident. La finalul schimbului le-a ordonat lui Shin și altor muncitori să curețe locul de cadavre.

Munții Coreei de Nord sunt străbătuți de râuri iuți, mari și mici. Potențialul lor hidroelectric este atât de mare, încât 90% din electricitatea Peninsulei Coreene dinaintea separării provenea din Nord[1].

Dar sub dinastia Kim, statul nord-coreean nu a mai construit hidrocentrale și nici nu a mai reușit să întrețină rețeaua de baraje hidroelectrice existente, multe dintre ele situate în zone îndepărtate. Când Uniunea Sovietică a stopat furnizarea de petrol ieftin în anii 1990, generatoarele orășenești care funcționau cu păcură au rămas fără combustibil. Luminile s-au stins în aproape toată țara. În mare parte a timpului, sunt încă stinse.

Fotografiile făcute noaptea din satelit Peninsulei Coreene arată o gaură neagră între China și Coreea de Sud. Țara nu are destulă energie pentru a ține luminile aprinse nici măcar în Phenian, unde guvernul își protejează elita. În februarie 2008, când m-am aflat timp de trei zile și două nopți la Phenian, făcând parte dintr-o delegație numeroasă de jurnaliști străini căreia i se permisese să intre în țară pentru a scrie despre un spectacol al filarmonicii new-yorkeze, guvernul a aprins luminile în mare parte a orașului. Imediat ce orchestra și presa au părăsit orașul, luminile s-au stins la loc.

Este astfel de înțeles de ce construirea de hidrocentrale mici și medii – capabile să deservească industria locală și clădite mai mult prin muncă manuală, cu tehnologii rudimentare – a devenit o prioritate în anii 1990. Într-o frenezie a muncii extenuante s-au construit mii.

Pe lângă contribuția la menținerea economiei pe linia de plutire, barajele sunt importante din punct de vedere ideologic pentru familia care conduce țara. După cum spun povestea hagiografii lui, realizarea intelectuală cea mai importantă a lui Kim Ir-sen – strălucita lui idee *juche* – afirmă că mândria națională merge mână-n mână cu independența.

După cum explica Marele Conducător:

Juche înseamnă, pe scurt, să fii stăpânul schimbării și reconstrucției în propria-ți țară. Aceasta înseamnă să îți păstrezi o poziție independentă, să refuzi să depinzi de alții, să gândești singur, să crezi în forțele tale, să dai dovadă de spirit revoluționar și astfel să-ți rezolvi problemele de unul singur, asumându-ți întreaga responsabilitate, în orice împrejurare[2].

Bineînțeles că nimic din toate acestea nu este nici pe departe posibil într-o țară guvernată atât de greșit. Coreea de Nord a depins întotdeauna de ajutorul guvernelor străine și fără acesta probabil că dinastia Kim s-ar prăbuși. Chiar și în anii săi cei mai buni, Coreea de Nord nu și-a putut asigura necesarul alimentar. Țara nu are petrol și economia ei nu a fost niciodată capabilă să producă cantități suficiente de bani pentru a cumpăra destul combustibil sau alimente de pe piața mondială.

Coreea de Nord ar fi pierdut Războiul Coreean și ar fi dispărut ca stat fără ajutorul chinezilor, care s-au opus Statelor Unite ale Americii și altor forțe occidentale. Până în anii 1990, economia

Coreei de Nord era ținută pe picioare în mare măsură de subvențiile primite de la Uniunea Sovietică. Din 2000 în 2008, Coreea de Sud a susținut Nordul – și și-a cumpărat o oarecare coexistență pașnică – cu cantități uriașe de îngrășăminte și alimente oferite necondiționat, plus investiții generoase.

De atunci, Phenianul a devenit din ce în ce mai dependent de China pentru facilități comerciale, ajutoare alimentare și combustibil. O dovadă grăitoare a influenței în creștere a Chinei este că în lunile premergătoare lansării oficiale din 2010 a lui Kim Jong-un ca succesor al lui Kim Jong-il, președintele în funcție s-a dus de două ori la Beijing, unde diplomații spun că a rugat China să-i binecuvânteze planul de succesiune.

Cu toate acestea, Coreea de Nord continuă să susțină sus și tare că numai bazându-se pe propriile forțe își va îndeplini mult trâmbițatul obiectiv de a deveni până în 2012, la a suta aniversare a nașterii lui Kim Ir-sen, „o națiune măreață, prosperă și puternică".

Pentru împlinirea acestui vis fantastic guvernul obligă frecvent masele să se implice în activități groaznice disimulate sub sloganuri nobile. Propaganda poate fi destul de creativă: foametea a fost re-etichetată drept „Anevoiosul marș", o luptă patriotică pe care nord-coreenii au fost încurajați să o câștige sub sloganul mobilizator: „Să mâncăm de două ori pe zi".

În primăvara anului 2010, când penuria de alimente a devenit din nou acută, guvernul a lansat o campanie masivă de întoarcere la glie, pentru a-i convinge pe locuitorii orașelor să se mute la țară și să cultive pământul. Orășenii aveau să fie ajutoare permanente în „lupta plantării orezului", campania anuală care trimite funcționarii, elevii și soldații la țară timp de două luni primăvara și două săptămâni toamna. Iarna, orășenii au datoria de a-și colecta fecalele (ale lor și ale vecinilor) pentru însămânțarea de primăvară.

Alte sarcini urgente și patriotice la care au fost îndemnați nord-coreenii să pună umărul sunt: „Producții mai mari de pește în crescătorii!", „Să extindem creșterea caprelor și să avem mai multe păsuni în conformitate cu directivele Partidului!" și „Să cultivăm mai multă floarea-soarelui!" Succesul acestor campanii mobilizatoare a fost îndoielnic, mai ales în ceea ce privește eforturile nepopulare ale guvernului de a-i convinge pe oamenii crescuți la oraș să se ducă la munca agricolă grea.

În cazul construirii hidrocentralei în incinta Lagărului 14, nu existau astfel de probleme cu motivația.

După cum Shin a fost martor, la scurtă vreme după ce gardienii au anunțat o nouă „întrecere" pentru construirea unui baraj hidroelectric, mii de deținuți adulți au fost mutați din fabrici în barăcile improvizate ridicate pe malul nordic al râului Taedong. Shin și colegii lui de clasă au părăsit căminul școlii. Toți munceau, mâncau și dormeau pe șantierul situat la vreo zece kilometri sud-est de centrul lagărului.

Munca la baraj – pe care fotografiile din satelit îl arată a fi o structură de beton întinsă de-a latul fluviului, cu turbine și deversoare pe malul nordic – se desfășura zi și noapte. Camioanele aduceau neîncetat ciment, nisip și piatră. Shin a văzut un singur excavator diesel. Muncitorii săpau și construiau cu lopata, găleata și mâinile goale.

Shin mai văzuse deținuți murind în lagăr – de foame, boală, bătăi și execuții publice – dar nu din cauza unei munci de rutină.

Cele mai mari pierderi de vieți omenești la baraj au avut loc la scurt timp după ce a început construcția în sine. Sezonul ploios a provocat revărsarea râului Taedong în iulie 1998, iar în furia lor apele au luat cu ele sute de muncitori și elevi. Shin i-a văzut cum dispar dintr-o zonă înaltă a malului unde cără nisip. A fost pus

numaidecât la treabă pentru a confirma identitatea elevilor morți și a le îngropa corpurile.

În a treia zi după inundație, își amintește că a dus în spate corpul umflat al unei fete. La început era moale, dar curând a devenit țeapăn, cu brațele rigide și picioarele răsfirate în afară. Pentru a înghesui cadavrul în groapa îngustă, săpată cu mâinile, a trebuit să-i împreuneze picioarele.

Apele revărsate i-au lăsat pe unii elevi înecați fără haine. Când Hong Joo Hyun a descoperit un coleg gol în gunoaiele rămase după retragerea apelor, și-a scos propriile haine și a acoperit cadavrul.

Zilele acelea Shin s-a întrecut cu mulți alți elevi la găsirea de cadavre. Pentru fiecare cadavru îngropat, primeau una sau două porții de orez.

În zona Lagărului 14, râul Taedong era prea lat și iute pentru a îngheța în iarna nord-coreeană, ceea ce permitea desfășurarea muncii la baraj pe tot parcursul anului. În decembrie 1998, Shin a fost pus să intre în râu și să ridice bolovani. Pentru că nu a putut să mai îndure frigul, a încercat să iasă pe mal, împreună cu alți câțiva elevi, fără aprobarea gardianului.

— Ieșiți din apă și o să am grijă să muriți toți de foame, ați înțeles? a strigat gardianul.

Tremurând, Shin a continuat să muncească.

Elevii făceau în general munci necalificate. Adeseori cărau bare de fier-beton pentru a fi legate de muncitorii mai bătrâni cu sfoară sau sârmă pe măsură ce barajul se ridica de la albia râului într-un caroiaj de blocuri de beton. Elevii nu aveau mănuși și de multe ori, iarna, mâinile li se lipeau de fiarele reci. Uneori, li se jupuia pielea de pe palme și degete.

Shin își amintește că atunci când unul din colegii lui, Byun Soon Ho, s-a plâns că are febră și se simte rău, un gardian i-a dat o lecție de stoicism.

— Soon Ho, scoate limba, i-a spus gardianul.

I-a ordonat băiatului să-şi lipească limba de bara îngheţată. După aproape o oră, Soon Ho, cu lacrimi în ochi şi gura plină de sânge, a reuşit să-şi desprindă limba.

Munca la baraj era periculoasă, dar lui Shin îi dădea şi motive de bucurie.

În primul rând datorită mâncării. Nu că ar fi fost gustoasă, dar era destulă. Pauzele de masă de la baraj au fost cele mai fericite momente ale adolescenţei sale. Şi-a recâştigat greutatea şi puterea pe care le pierduse în închisoarea subterană. Putea să ţină pasul la muncă. A devenit încrezător în forţa lui de a supravieţui.

În plus, faptul că locuia lângă baraj i-a dat lui Shin un oarecare grad de independenţă. Vara, sute de elevi dormeau afară sub un umbrar. Când nu lucrau, puteau să se ducă – ziua – oriunde pe întinderea Lagărului 14. Pentru munca lui susţinută, Shin a câştigat o recomandare de la şeful de clasă care i-a permis să plece de pe şantier de patru ori în vizite de o noapte la tatăl lui. Pentru că nu se împăcaseră, Shin nu a petrecut cu el decât o noapte.

Lucra la baraj de aproape un an când a terminat ciclul secundar al şcolii în mai 1999. Şcoala însemnase doar ceva mai mult decât pepiniera de sclavi din care era trimis să care pietre, să plivească buruieni şi să muncească la baraj. Dar absolvirea însemna că, la vârsta de şaisprezece ani, devenise un muncitor adult. Era pe punctul de a i se da o slujbă permanentă în interiorul lagărului.

În jur de 60% dintre elevii din clasa lui Shin au fost repartizaţi la minele de cărbuni, unde accidentele mortale provocate de prăbuşiri, explozii şi otrăviri cu gaz erau la ordinea zilei. Numeroşi mineri se îmbolnăviseră de antracoză, boala plămânului negru, după zece sau cincisprezece ani de muncă în subteran. Cei mai mulţi mineri mureau la patruzeci şi ceva de ani, dacă nu înainte.

După părerea lui Shin, o repartiție la mine echivala cu o condamnare la moarte.

Decizia privitoare la repartiție aparținea profesorului lui Shin, bărbatul care cu doi ani înainte îi salvase viața oferindu-i mâncare mai multă și nelăsându-i pe colegi să îl mai persecute. Profesorul a dat repartițiile fără explicații, spunându-le sec elevilor unde aveau să-și petreacă restul vieții. Imediat după aceea, elevii au fost conduși la locurile de muncă de noii lor maiștri de la fabricile, minele și fermele lagărului.

Profesorul i-a comunicat lui Hong Joo Hyun că avea să meargă la mine. Shin nu l-a mai văzut niciodată.

Fata care își pierduse degetul mare de la picior în mină la vârsta de unsprezece ani, Moon Sung Sim, a fost trimisă la fabrica de textile.

Hong Sung Jo, prietenul care îl salvase pe Shin confirmând torționarilor că acesta informase despre mama și fratele lui, a fost trimis tot la mine. Shin nu l-a mai văzut nici pe el vreodată.

Dacă exista vreo rațiune în spatele repartițiilor, Shin nu a înțeles-o vreodată. Crede că se făceau după toanele profesorului, care își ascundea mereu intențiile. Poate că profesorului îi plăcea de Shin, sau îi era milă de el. Poate că i se ordonase să aibă grijă de băiat. Shin nu are nici cea mai mică idee.

În orice caz, profesorul i-a salvat din nou viața. I-a repartizat o slujbă permanentă la ferma de porci a Lagărului 14, în care două sute de bărbați și femei creșteau în jur de opt sute de porci, dar și capre, iepuri, pui și câteva vaci. Ferma avea și terenuri ale căror culturi furnizau hrana animalelor.

— Shin In Geun, ești repartizat la fermă, a spus profesorul. Să muncești cu spor.

Nicăieri altundeva în Lagărul 14 nu era atâta mâncare de furat.

CAPITOLUL 11

PUIUL DE SOMN DE LA FERMĂ

Shin nu muncea pe brânci.

Maiştrii îi băteau uneori, pe el şi pe alţi muncitori care nu-şi dădeau toată silinţa, dar nu prea serios şi niciodată cu intenţia de a-i omorî. Ferma de porci era cel mai bun lucru pentru Shin în Lagărul 14. Uneori, după-amiaza, reuşea chiar să se ascundă pentru a trage un pui de somn.

Porţiile de la cantina fermei nu erau mai mari decât cele de la fabrica de ciment, cea de textile sau mine. Nici mâncarea nu era mai bună. Dar între mese, Shin putea lua din mălaiul cu care hrănea purceii între lunile noiembrie şi iulie. Din august până în octombrie mergea la câmp pentru plivit sau cules, iar acolo găsea porumb, varză şi alte legume. Uneori maiştrii aduceau o oală mare la câmp şi toată lumea mânca până se sătura.

Ferma era amplasată sus pe dealuri, departe de fluviu, la vreo jumătate de oră de mers de fosta şcoală a lui Shin şi de casa în care locuise cu mama lui. Femeile cu copii făceau zilnic drumul de acasă la fermă, dar majoritatea lucrătorilor locuiau într-o clădire de lângă fermă.

Shin dormea pe podea într-o cameră pentru bărbaţi. Nu trebuia să se lupte pentru un locşor cald. Dormea bine.

Ferma avea un abator în care se tăiau în jur de cincizeci de porci de două ori pe an, exclusiv pentru gardieni și familiile lor. Ca deținut, Shin nu avea voie să mănânce din carnea animalelor crescute la fermă. Dar prizonierii puteau uneori să fure. Mirosul de carne ar fi alertat gardienii, atrăgând bătăi și înjumătățirea rațiilor de mâncare pentru săptămâni întregi, așa că mâncau carnea crudă.

Niciodată la fermă Shin nu se gândea, nu vorbea sau visa la lumea exterioară.

Nimeni de acolo nu pomenea despre planul de evadare pentru care au fost executați mamei și fratelui lui. Gardienii nu i-au cerut lui Shin să-și toarne colegii de muncă. Nu mai era atât de furios cum fusese după moartea mamei. Înainte de a fi torturat în închisoarea subterană și de a auzi poveștile Unchiului despre lumea de dincolo de gard, Shin fusese complet dezinteresat de orice în afară de următoarea masă.

La ferma de porci, i-a revenit vechea stare de pasivitate. Shin folosește cuvântul „relaxant" pentru a descrie timpul petrecut la fermă, din 1999 până în 2003.

În afara lagărului, viața în Coreea de Nord nu prea era relaxantă.

Foametea și inundațiile de pe la mijlocul anilor 1990 aproape distruseseră economia planificată. Sistemul guvernamental de distribuție publică, care hrănise majoritatea nord-coreenilor începând cu anii 1950, se prăbușise. Pentru a contracara foametea, se dezvoltase trocul și apăruseră din ce în ce mai multe piețe private. Nouă din zece gospodării făceau troc pentru a supraviețui[1]. Tot mai mulți nord-coreeni treceau pe furiș granița în China pentru a face rost de mâncare sau de un loc de muncă, pentru negoț sau pentru a fugi în Coreea de Sud. Nici China, nici Coreea de Sud nu au dat publicității cifre, dar se estimează că numărul acestor imigranți economici a fost de la câteva zeci de mii la patru sute de mii.

Kim Jong-il a încercat să controleze haosul. Guvernul lui a creat o nouă rețea de centre de detenție pentru cei prinși că fac mic comerț de frontieră. Dar cu pesmeți și țigări aceștia își puteau adeseori cumpăra libertatea de la polițiștii și soldații înfometați. Gările, piețele în aer liber și străzile lăturalnice din orașele importante s-au umplut de vagabonzi lihniți de foame. Numeroșii copii orfani găsiți în aceste locuri au devenit cunoscuți drept „vrăbii hoinare".

Shin nu știa încă nimic din toate acestea, dar firavele tentative capitaliste, micul comerț de frontieră și corupția nestăpânită creau fisuri în statul polițienesc care înconjura Lagărul 14.

Ajutoarele alimentare din Statele Unite ale Americii, Japonia, Coreea de Sud și alte țări au contribuit substanțial la atenuarea crizei alimentare de la sfârșitul anilor 1990. Dar, într-un mod indirect și accidental, au dezvoltat și comerțul de frontieră și stradal, dând un impuls traficanților care aveau să-i fie de ajutor lui Shin pe drumul către China.

Spre deosebire de alți beneficiari de pe glob, guvernul Coreei de Nord insista să fie singura autoritate care transporta alimentele donate. Acest lucru a înfuriat SUA, cel mai mare donator, Coreea de Nord refuzând chiar monitorizarea Programului Alimentar Mondial al ONU care se asigura că ajutoarele ajung la cei cărora le sunt destinate. Dar nevoia era atât de urgentă și frecvența deceselor atât de ridicată, încât Occidentul și-a învins repulsia și a trimis în Coreea de Nord alimente în valoare de peste un miliard de dolari între 1995 și 2003.

Pe parcursul acestor ani, refugiații nord-coreeni ajunși în Sud declarau oficialităților că văzuseră orez, grâu, porumb, ulei vegetal, lapte praf, îngrășăminte, medicamente, haine de iarnă, pături, biciclete și alte articole la vânzare pe piețele private. În fotografiile și filmele făcute în piețe vedeai saci cu cereale care purtau inscripția „Cadou de la poporul american".

Birocraţii, oficialii partidului, ofiţerii din armată şi alte elite guvernamentale bine plasate au ajuns să fure în jur de o treime din ajutoare, potrivit estimărilor experţilor străini şi ale agenţiilor internaţionale de ajutoare. Le vindeau negustorilor privaţi, adeseori pe dolari sau euro, şi livrau marfa folosind vehicule guvernamentale.

Fără a avea această intenţie, ţările donatoare bogate au injectat un fel de adrenalină în lumea sordidă a comerţului de stradă nord-coreean. Furtul lucrativ al ajutoarelor alimentare internaţionale a stimulat apetitul celor bine plasaţi pentru bani uşori şi a contribuit la transformarea pieţelor private în principalul motor economic al ţării.

Pieţele private, care astăzi furnizează cea mai mare parte a hranei nord-coreenilor, au devenit motivul fundamental pentru care majoritatea experţilor străini afirmă că este puţin probabil ca ţara să se mai confrunte cu o foamete catastrofală precum cea din anii 1990.

Însă ajutorul pe care îl ofereau pieţele nu era suficient pentru a preveni foamea sau subnutriţia. În plus, acestea par a fi crescut inegalitatea între oameni, creând o prăpastie între cei care au învăţat să se descurce şi cei ce nu.

Pe la sfârşitul anului 1998, cu câteva luni înainte ca Shin să fie repartizat la ferma de porci, Programul Alimentar Mondial a întreprins un studiu asupra nutriţiei copiilor, care a acoperit 70% din Coreea de Nord. Studiul a găsit că aproximativ două treimi dintre subiecţi erau subnutriţi sau subponderali. Proporţia era de două ori mai mare decât în Angola, aflată atunci la capătul unui lung război civil, iar guvernul nord-coreean s-a înfuriat când cifrele au fost date publicităţii.

Zece ani mai târziu, când pieţele private din Nord vindeau orice, de la fructe din import la CD-playere produse în China, alimentaţia în instituţiile de stat pentru copii şi bătrâni nu se îmbunătăţise

notabil, potrivit unui studiu al Programului Alimentar Mondial care a fost acceptat ca o condiție pentru primirea ajutoarelor.

„Copiii păreau foarte triști, slăbiți peste măsură", mi-a spus o nutriționistă care a lucrat la sondajul din 2008. Participase la realizarea sondajelor anterioare privind nutriția care începuseră la sfârșitul anilor 1990 și ajunsese la concluzia că foamea cronică și subnutriția gravă persistaseră în mare parte a Coreei de Nord, în pofida răspândirii piețelor.

Studiile internaționale privind alimentația au scos la iveală și inegalitatea geografică. Foamea, subnutriția și bolile debilitante sunt de trei până la patru ori mai răspândite în provinciile îndepărtate al Coreei de Nord – unde trăiesc clasele ostile – decât în capitală și în jurul acesteia.

După cum a observat și Shin în lagărul de muncă, locul cel mai bun în care poate locui un nord-coreean în toiul foametei este o fermă. Analizând dovezile, țăranii (cu excepția celor ale căror recolte erau distruse de inundații) rezistau în condiții de foamete mult mai bine decât orășenii. Chiar dacă lucrau la cooperativele agricole, unde recoltele aparțineau statului, aveau posibilitatea de a ascunde și stoca alimente, precum și a le vinde pe bani gheață sau a le schimba pe îmbrăcăminte și alte lucruri necesare traiului.

Guvernul nu prea avea de ales – după foamete, după prăbușirea sistemului de distribuție a alimentelor și după dezvoltarea piețelor private – decât să ofere agricultorilor prețuri mai mari și să crească stimulentele pentru producții sporite de alimente. În 2002 s-a legalizat agricultura privată pe bucăți mici de pământ. Aceasta a condus la intensificarea comerțului fermă-piață, ceea ce a crescut puterea comercianților și autonomia fermierilor productivi.

Kim Jong-il, totuși, nu a agreat niciodată reforma pieței. Guvernul lui o numea „otravă dată prin miere".

„Elementele capitaliste și nesocialiste trebuie înăbușite decisiv din față", potrivit *Rodong Sinmun*, ziarul central al partidului. „Când este tolerată otrăvirea imperialistă ideologică și culturală, până și credința de nestrămutat în fața amenințării baionetei va ceda asemenea unui zid de chirpici umed."

Capitalismul care înflorea în orașele Coreei de Nord a slăbit strânsoarea de fier a guvernului asupra vieții de zi cu zi și a contribuit prea puțin la îmbogățirea statului. Kim Jong-il s-a plâns în mod public, spunând, „Statul nu are bani, dar oamenii au cât bugetul pe doi ani"[2].

Guvernul lui a contraatacat.

Ca parte a erei „armata pe primul plan" proclamate în mod oficial în 1999 de guvernul Kim, Armata Poporului Coreean, cu peste un milion de soldați de hrănit de trei ori pe zi, a trecut agresiv la confiscarea unei părți substanțiale a producției cooperativelor agricole.

„La vremea recoltei, soldații vin cu camioanele la câmp și pur și simplu se servesc", mi-a spus în Seul Kwon Tae-jin, un specialist în agricultura nord-coreeană de la Institutul Coreean de Economie Rurală fondat de guvernul sud-coreean.

Din nordul îndepărtat, unde hrana a fost întotdeauna insuficientă, iar țăranii sunt considerați ostili din punct de vedere politic, armata își însușește un sfert din producția totală de cereale, a spus Kwon. Din alte zone ale țării, ia între cinci și șapte la sută. Pentru a se asigura că nu este păcălită de țărani, armata postează soldați la toate cele trei mii de cooperative agricole pe toată durata sezonului de recoltare. Când zeci de mii de orășeni sunt aduși la ferme pentru a ajuta la strângerea recoltei, soldații îi supraveghează pentru a se asigura că nu fură alimente.

Prezența permanentă a soldaților la ferme a dat naștere corupției. Kwon afirmă că șefii cooperativelor îi plătesc pe soldați să închidă ochii la furtul pe scară largă de produse agricole care ajung

mai târziu să fie vândute pe piețele private. Disputele dintre grupurile de soldați corupți conduc periodic la bătăi cu pumnii și împușcături, potrivit unui număr de fugari și rapoartelor grupurilor de sprijin. Good Friends, organizație budistă caritabilă care are informatori în Nord, a raportat în 2009 că un soldat de la o fermă de stat a fost înjunghiat cu o seceră în timpul unei încăierări pe porumb.

Izolat la ferma lui de porci, Shin nu știa nimic despre comerțul de stradă, corupția și călătoriile extralegale între orașe care – în mai puțin de doi ani – îl vor ajuta să ajungă în China.

Ascuns pe un vârf de munte care era un fel de lagăr în lagăr, și-a trăit fără mari incidente ultimii ani de adolescență, ținându-și capul plecat, mintea goală și energia concentrată asupra furtului de mâncare. Cea mai vie amintire a lui din acești ani este legată de pedeapsa primită pentru că a fript la grătar niște mațe de porc furate. A fost bătut, privat de hrană pentru cinci zile și rația de la cantină i-a fost redusă la jumătate pentru trei luni.

Împlinind douăzeci de ani la fermă, credea că acela este locul în care avea să îmbătrânească și să moară.

Dar perioada de liniște de la ferma de porci s-a sfârșit brusc în martie 2003. Din motive care nu i-au fost comunicate vreodată, Shin a fost transferat la fabrica de confecții a lagărului, un loc de muncă aglomerat, haotic, stresant, în care două mii de femei și cinci sute de bărbați făceau uniforme militare.

La fabrică, viața lui Shin a devenit din nou complicată. Permanent se exercitau presiuni pentru mărirea producției. I s-a cerut din nou să-și toarne colegii. Gardienii aveau obiceiul de a profita sexual de muncitoare.

Acolo avea Shin să întâlnească un nou-venit, un deținut educat sosit din Phenian. Fusese școlit în Europa și locuise în China. El îi va povesti lui Shin despre ceea ce-i lipsea.

CAPITOLUL 12

CUSUT ȘI TURNAT

O mie de femei coseau uniforme militare în schimburi de douăsprezece ore. Când mașinile de cusut mecanice acționate la picior se stricau, Shin le repara.

Era responsabil de circa cincizeci de mașini de cusut și de croitoresele care le foloseau. Dacă la sfârșitul zilei nu era îndeplinită norma de uniforme militare, pe Shin și pe muncitoare le aștepta „munca umilitoare" care consta în două ore suplimentare în fabrică, de obicei de la zece la miezul nopții.

Croitoresele cu experiență reușeau să-și țină mașinile în stare de funcțiune în cea mai mare parte a timpului, dar nu același lucru se putea spune despre cele mai nepricepute sau bolnave. Pentru a repara o mașină stricată, făcută din fontă la o turnătorie din incinta Lagărului 14, mecanicii trebuiau să o care în spate până la atelierul de reparații situat la etaj.

Efortul suplimentar îi înfuria pe mulți dintre mecanici, care își vărsau nervii pe lucrătoare luându-le de păr, dându-le cu capul de pereți și lovindu-le cu picioarele. Maiștrii din fabrică, care erau deținuți aleși de gardieni pentru duritatea lor, întorceau, de obicei, capul când femeile erau bătute. I-au spus lui Shin că teama încuraja producția.

Cu toate că era scund și pipernicit, Shin nu mai era un copil pasiv, subnutrit și traumatizat de tortură. În primul lui an la fabrică, și-a dovedit-o (și a demonstrat și colegilor) într-o confruntare cu un bărbat care repara mașini de cusut.

Gong Jin Soo era un om iute la mânie. Shin îl văzuse pierzându-și mințile când una dintre femeile din sectorul lui rupsese axul mașinii de cusut. Gong o lovise cu picioarele până când s-a prăbușit la pământ.

Când Gong i-a cerut unei femei din sectorul lui Shin un transportor – o piesă importantă a unei mașini de cusut care fixează avansul prin reglarea vitezei de înaintare a materialului – , ea l-a refuzat scurt.

— Târfă, dacă un mecanic îți cere o piesă, i-o dai, a spus Gong. La ce te holbezi așa?

Shin a văzut cum Gong i-a tras un pumn în față, umplându-i nasul de sânge.

Spre surprinderea muncitoarelor și chiar a sa, Shin și-a pierdut controlul. A înșfăcat o cheie mare și s-a aruncat asupra lui Gong, încercând să-i spargă capul. Cheia s-a oprit în antebrațul acestuia, pe care îl ridicase la timp pentru a se apăra.

Gong a urlat și a căzut pe podea. Șeful de schimb, cel care îl instruise pe Shin, a venit în fugă. L-a găsit speriat și cu cheia în mână, stând în picioare lângă Gong, pe brațul însângerat al căruia creștea o umflătură de mărimea unui ou. Șeful de schimb l-a pălmuit pe Shin peste față și i-a luat cheia. Femeile s-au întors la muncă. De atunci înainte, Gong a păstrat distanța.

Fabrica de confecții este formată din șapte clădiri mari care se observă clar în fotografiile făcute din satelit. Construită lângă râul Taedong, este situată la intrarea în Valea 2, nu departe de barajul hidroelectric și de fabricile de sticlărie și porțelan.

În perioada în care Shin a lucrat la fabrica de confecții, în vecinătatea sa existau cămine pentru 2 000 de femei care lucrau la mașinile de cusut, precum și pentru 500 de bărbați care reparau mașinile, se ocupau cu întreținerea fabricii și cu livrări. Intendentul fabricii era singurul Bowinwon din complex. Maiștrii, inclusiv *chongbanjang*, adică maistrul-șef, erau deținuți.

Munca în fabrică l-a adus pe Shin în contact zilnic cu câteva sute de femei tinere – adolescente sau femei la douăzeci, treizeci de ani. Unele erau extrem de atrăgătoare și sexualitatea lor crea tensiuni în fabrică. În parte, acest lucru se datora uniformelor largi. Femeile nu aveau sutiene și puține purtau chiloți. În lagăr nu existau absorbante, iar uniformele femeilor erau uneori pătate cu sânge menstrual.

Virgin la douăzeci și unu de ani, Shin nu se simțea deloc în largul lui în preajma acestor femei. Îl interesau, dar era conștient că deținuții care aveau relații sexuale fără aprobare anterioară își riscau viața. Shin a avut grijă să nu se apropie de nicio femeie. Dar regula lagărului care interzicea sexul nu însemna nimic pentru intendent și pentru câțiva prizonieri privilegiați care ocupau posturile de maiștri.

Intendentul, un gardian în vârstă de treizeci și ceva de ani, se plimba printre muncitoare asemenea unui cumpărător într-un târg de vite. Shin îl vedea cum alegea altă fată la două sau trei zile, ordonându-i să-i facă curat în cameră, care era amplasată în interiorul fabricii. Cele care nu făceau curățenie la intendent erau țintele maistrului-șef și ale altor deținuți care aveau posturi de supraveghere în fabrică.

Femeile nu puteau decât să se conformeze. Aveau și ceva de câștigat, cel puțin pe termen scurt. Dacă erau pe placul intendentului sau al unui dintre maiștri, se puteau aștepta la mai puțină muncă și la mai multă mâncare. Dacă stricau o mașină de cusut, nu erau bătute.

Park Choon Young era o muncitoare care făcea frecvent curățenie în camera intendentului. Shin o cunoștea din școala secundară, iar femeia lucra la una din mașinile de care răspundea el. Avea douăzeci și doi de ani și era foarte drăguță. La patru luni după ce a început să-și petreacă după-amiezile în camera intendentului, Shin a auzit de la alt fost coleg că era gravidă.

Sarcina ei a fost ținută secret, până ce a început să i se vadă burta proeminentă. Apoi femeia a dispărut.

Shin a învățat cum să-și dea seama ce este în neregulă cu o mașină de cusut după zgomotul pe care-l face. Mai greu îi era să care mașinile voluminoase la atelierul de reparații. În vara anului 2004, în timp ce ducea una în spate pe scări, s-a împiedicat și a scăpat-o. Mașina s-a rostogolit pe trepte până jos și s-a făcut țăndări, fiind imposibil de reparat.

Superiorul său, maistrul care avusese răbdare cu Shin cât își învățase rostul în fabrică, l-a pălmuit de câteva ori când a văzut mașina distrusă. Mașinile de cusut erau considerate mai prețioase decât deținuții și era cât se poate de grav să strici una.

La câteva minute după incident, Shin a fost chemat în biroul intendentului fabricii, împreună cu maistrul-șef și cu maistrul de secție care raportase incidentul.

— La ce-ți stătea mintea? a strigat intendentul la Shin. Vrei să mori? La cât bagi în tine într-una nu ești în stare să ții o mașină în spate? Chiar dacă mori, mașina de cusut nu poate fi adusă înapoi, a adăugat intendentul. Mâna ta este problema. Tăiați-i degetul!

Maistrul-șef i-a înșfăcat mâna lui Shin și i-a lipit-o de o masă din biroul intendentului. Cu un cuțit de bucătărie, i-a retezat degetul mijlociu deasupra primei încheieturi.

Maistrul lui Shin l-a ajutat să iasă din biroul intendentului și l-a escortat înapoi în secție. Mai târziu în acea noapte, bărbatul l-a

dus pe Shin la dispensarul lagărului, unde o deținută care lucra ca asistentă medicală i-a spălat degetul cu apă sărată, i l-a cusut și i l-a pansat cu o cârpă.

Degetul s-a infectat totuși. Dar din vremea petrecută în celula subterană, Shin și-a amintit că Unchiul îi freca rănile cu ciorbă de varză acră. În pauzele de masă, Shin își cufunda degetul în ciorbă. Infecția nu a ajuns la os și peste trei luni degetul bont i se acoperise cu piele nouă.

În primele două zile după retezarea degetului, maistrul lui Shin i-a preluat sarcinile din fabrică. Era un gest neașteptat care i-a permis lui Shin să se recupereze. Maistrul cel bun nu a rezistat mult în serviciu. A dispărut, împreună cu soția lui, la câteva luni după incidentul cu mașina de cusut scăpată pe jos. Shin a auzit de la alți mecanici că soția maistrului fusese martoră din întâmplare, în timp ce muncea în pădure, la o execuție secretă dintr-o zonă muntoasă.

Înainte să dispară, maistrul i-a adus lui Shin un cadou.

— Uite niște făină de orez. Este de la tatăl tău, i-a spus acesta.

Când a auzit de unde este darul, Shin s-a înfuriat. Cu toate că încerca să le înăbușe, resentimentele pe care le avea față de mama și fratele lui deveniseră și mai puternice după moartea lor. Îi otrăviseră și sentimentele pentru tatăl lui. Shin nu voia să aibă nimic de-a face cu el.

— Ia-o tu, a spus Shin.

— Ție ți-a trimis-o tatăl tău, a replicat maistrul, nedumerit. N-ar trebui să o mănânci?

Cu toate că îi era foame, Shin a refuzat.

Cu atâția deținuți muncind atât de aproape unii de alții, fabrica era un mediu perfect de proliferare a turnătoriei.

Un coleg l-a trădat pe Shin la câteva săptămâni după ce a scăpat mașina de cusut. Schimbul lui nu își îndeplinise norma de producție

a zilei și Shin a trebuit să facă muncă umilitoare. El și alți trei mecanici nu au ajuns în dormitor decât după miezul nopții.

Erau foarte flămânzi și unul dintre ei a sugerat să dea o raită prin grădina de legume a fabricii, unde erau varză, salată verde, castraveți, vinete și ridichi. Ploua și era beznă. Și-au zis că sunt slabe șanse să fie prinși. S-au furișat afară, și-au umplut brațele de legume și s-au întors în dormitor, unde le-au mâncat și apoi s-au culcat.

Dimineața, cei patru au fost chemați în biroul intendentului. Cineva raportase masa lor nocturnă. Intendentul i-a pocnit pe toți în cap cu un băț. Apoi i-a spus unuia dintre mecanici, Kang Man Bok, să iasă din birou. Un turnător este în stare să miroasă alt turnător; Shin a știut instinctiv că Kang a fost cel care a informat.

Intendentul a ordonat ca rațiile celor trei mecanici rămași să se reducă la jumătate pentru două săptămâni și i-a mai lovit cu bățul de câteva ori. Întorcându-se la fabrică, Shin a observat că Kang îi evita privirea.

N-a trecut mult și lui Shin i s-a cerut să-și spioneze colegii de muncă. Intendentul l-a chemat în biroul său și i-a spus că, dacă voia să spele păcatele mamei și fratelui său, trebuia să ofere informații despre orice fărădelege. După două luni, Shin a avut ce raporta.

Trezindu-se într-o noapte, l-a văzut pe unul din colegii de cameră, Kang Chul Min, un bărbat la douăzeci și ceva de ani, cârpindu-și pantalonii de lucru. Ca să peticească o gaură folosea o bucată de material de uniformă militară. Probabil că o furase din fabrică.

A doua zi dimineață, Shin s-a dus la intendent.

— Am văzut o bucată de material furată.

— Zău? La cine?

— La Kang Chul Min, în camera mea.

Shin a lucrat în acea seară până târziu și a fost printre ultimii mecanici care au venit la ședința de luptă ideologică de la ora zece, o sesiune obligatorie de autocritică.

Intrând în sală, l-a văzut pe Kang Chul Min. Era în genunchi și legat în lanțuri. Pe spatele gol i se vedeau urmele unor lovituri de bici. Iubita lui secretă, o lucrătoare despre care Shin auzise niște zvonuri, a îngenuncheat lângă el. Și ea era în lanțuri. Au rămas așezați în genunchi în tăcere pe toată durata de nouăzeci de minute a ședinței. Când aceasta s-a încheiat, intendentul a ordonat tuturor participanților să treacă să-i pălmuiască pe Kang și pe prietena lui înainte de a pleca. Shin s-a conformat.

A auzit că au fost târâți afară și obligați să stea în genunchi pe beton vreme de mai multe ore. Cei doi nu au știut niciodată cine informase despre cârpa furată. Shin și-a dat toată silința să le evite privirea.

CAPITOLUL 13

DECIZIA DE A NU MAI TURNA

Intendentul i-a dat o altă sarcină lui Shin.

Park Yong Chul, scund și îndesat, cu o claie de păr alb, era un nou prizonier important. Trăise în străinătate. Soția lui avea relații mari. Cunoștea persoane de vază din guvernul nord-coreean.

Intendentul i-a ordonat lui Shin să-l învețe pe Park să repare mașini de cusut și să-i devină prieten. Shin trebuia să raporteze tot ce spunea Park despre trecutul lui, politică și familie.

— Park trebuie să se confeseze, a spus intendentul. Se ferește de noi.

În octombrie 2004, Shin și Park au început să petreacă paisprezece ore pe zi împreună în fabrica de confecții. Park asculta atent instrucțiunile lui Shin privind întreținerea mașinilor de cusut. Politicos, evita întrebările despre trecutul lui. Shin nu a aflat mare lucru.

Apoi, după patru săptămâni de tăcere, Park l-a surprins pe Shin cu o întrebare personală.

— Domnule, unde e casa dumneavoastră?

— Casa mea? s-a mirat Shin. Casa mea este aici.

— Eu sunt din Phenian, domnule, a spus Park.

Park i se adresa lui Shin folosind pronumele de politețe și terminațiile verbale corespunzătoare. În limba coreeană, acestea semnificau superioritatea lui Shin maestrul asupra lui Park ucenicul.

Park era un bărbat demn, trecut de patruzeci de ani, dar preţiozitatea lingvistică îl irita şi stingherea pe Shin.

— Sunt mai tânăr decât tine, i-a zis Shin. Te rog, lasă politeţurile astea cu mine.

— Aşa voi face, a spus Park.

— Pentru că veni vorba, a întrebat Shin, unde este Phenianul?

Întrebarea lui Shin l-a uimit pe Park.

Totuşi, bărbatul mai în vârstă nu a râs de ignoranţa lui Shin. A părut mai degrabă intrigat. I-a explicat că Phenianul, situat la 80 de kilometri sud de Lagărul 14, era capitala Coreei de Nord, oraşul în care trăiau oamenii cei mai puternici ai ţării.

Naivitatea lui Shin a spart gheaţa. Park a început să vorbească despre sine. I-a povestit că crescuse într-un apartament mare şi confortabil din Phenian şi urmase traiectoria educaţională privilegiată a elitelor nord-coreene, studiind în Germania Democrată şi Uniunea Sovietică. După ce se întorsese acasă, devenise şeful unui centru de antrenament taekwondo din Phenian. Având acea poziţie importantă, cunoscuse pe mulţi dintre bărbaţii aflaţi la cârma ţării.

Atingând cu mâna dreaptă, mânjită de ulei, o maşină de cusut, Park a spus:

— Cu mâna asta am strâns mâna lui Kim Jong-il.

Park arăta ca un sportiv. Avea mâinile mari şi cărnoase. Era impresionant de puternic, chiar dacă puţin cam gras în jurul mijlocului. Dar ceea ce îl impresiona pe Shin era decenţa lui Park. Nu-l făcea pe Shin să se simtă prost. Încerca, cu răbdare, să-i explice cum era viaţa în afara Lagărului 14 – şi în afara Coreei de Nord.

Astfel a început un seminar în doi, care a durat o lună şi îi va schimba pentru totdeauna viaţa lui Shin.

Mergând împreună prin fabrică, Park i-a spus lui Shin că ţara uriaşă aflată la doi paşi distanţă se numea China. Poporul ei se îmbogăţea rapid. I-a spus că la sud exista o altă Coree. În Coreea de Sud toată lumea era deja bogată. Park i-a explicat noţiunea de

bani. I-a vorbit despre existența televiziunii, a calculatoarelor, a telefoanelor mobile. I-a explicat că Pământul este rotund.

Pentru Shin, spusele lui Park, mai ales la început, erau de multe ori greu de înțeles sau de crezut. Alteori erau irelevante. Pe Shin nu-l interesa în mod deosebit modul în care funcționa lumea. Ceea ce îl încânta – și îi tot cerea lui Park să-i spună – erau poveștile despre mâncare, mai ales despre fripturi, care îl țineau pe Shin treaz noaptea, visând cu ochii deschiși la o viață mai bună. Aceasta se datora, în parte, muncii epuizante din fabrică. Mesele erau neîndestulătoare, orele de lucru nesfârșite, iar lui Shin îi era veșnic foame. Dar mai era ceva – ceva îngropat în memoria lui Shin de la vârsta de treisprezece ani, când se lupta să se refacă în urma arsurilor în închisoarea subterană: bătrânul lui coleg de celulă i-a aprins imaginația cu poveștile despre mese copioase. Unchiul îi dăduse lui Shin puterea de a visa că într-o zi va ieși din lagăr și va mânca după pofta inimii. Libertatea, în mintea lui Shin, era doar un alt cuvânt pentru friptură.

Dacă bătrânul din închisoarea subterană mâncase bine în Coreea de Nord, Park gustase mâncarea din întreaga lume. Acesta i-a descris savoarea cărnii de pui, de porc și de vită în China, Hong Kong, Germania, Anglia și fosta Uniune Sovietică. Cu cât Shin auzea mai mult, cu atât își dorea mai tare să fie în afara lagărului. Tânjea după o lume în care o persoană neînsemnată ca el putea să intre într-un restaurant și să-și umple stomacul cu orez și carne. Visa la o evadare împreună cu Park pentru că voia să mănânce asemenea lui.

Fascinat de ceea ce auzea de la deținutul pe care fusese pus să-l spioneze, Shin a luat prima decizie liberă din viața lui. A hotărât să nu toarne.

Această decizie a marcat o schimbare majoră a strategiei lui de supraviețuire. Experiența îi arătase lui Shin că merita să fii turnător. Turnătoria îl salvase de la a fi executat alături de mama

și fratele lui. După execuție, poate să fi fost motivul pentru care profesorul de la școala secundară se îngrijise să aibă mâncare, să nu mai fie hărțuit și să primească o slujbă ușoară la ferma de porci.

Dar hotărârea lui Shin de a respecta confidențele lui Park nu însemna o nouă înțelegere a naturii binelui și răului. Retrospectiv, Shin consideră că, în esență, comportamentul lui a fost egoist. Dacă dădea informații despre Park, putea câștiga o porție în plus de varză. Poate că ar fi fost chiar promovat pe post de maistru, cu o dispensă specială de a profita de femeile din secție.

Dar poveștile lui Park erau mult mai prețioase pentru Shin. Deveniseră un drog esențial și energizant, schimbându-i așteptările legate de viitor și dându-i voința de a-l planifica. Credea că ar fi înnebunit dacă ar fi fost privat de ele.

În rapoartele făcute intendentului, Shin a spus o minciună minunat de eliberatoare. Park, a declarat el, nu avea nimic de zis.

Un deceniu mai devreme, în închisoarea subterană, bătrânul coleg de celulă al lui Shin îndrăznise să-i povestească despre mâncarea din afara lagărului. Dar Unchiul nu vorbise niciodată despre el însuși sau despre politică. Era prudent, suspicios și rezervat. Bănuia că Shin era informator și nu avea încredere în el – Shin nu s-a simțit jignit. I s-a părut normal. Încrederea era drumul cel mai drept către împușcare.

Park, în schimb, deși reticent la început, nu era suspicios. Crezând că Shin era la fel de demn de încredere pe cât era de ignorant, Park și-a istorisit povestea vieții.

Park a spus că și-a pierdut poziția de șef al centrului de antrenament taekwondo din Phenian în 2002, după ce se certase cu un ștab din partid care se pare că îl turna superiorilor din guvern. Rămas fără slujbă, Park a plecat împreună cu soția lui înspre nord, au trecut ilegal frontiera în China și au locuit la unchiul lui timp de

optsprezece luni. Intenționaseră să se întoarcă la Phenian, unde lăsaseră în urmă un copil adolescent de care se îngrijeau părinții lui Park.

În China, Park asculta zilnic posturile de radio sud-coreene. Era foarte atent la emisiunile lui Hwang Jang Yop, arhitect de primă mărime al ideologiei nord-coreene și oficialul cu gradul cel mai înalt care fugise vreodată din țară, în 1997, devenind astfel o celebritate în Seul.

În timpul rondurilor făcute împreună prin fabrica de confecții, Park i-a explicat lui Shin că Hwang îl criticase pe Kim Jong-il pentru că transformase Coreea de Nord într-un stat feudal corupt. (În 2010 guvernul lui Kim a trimis agenți să-l asasineze pe Hwang. Aceștia au fost însă arestați în Seul, iar Hwang a murit în același an din cauze naturale, la vârsta de optzeci și șapte de ani.)

Park a părăsit China și s-a întors în Coreea de Nord în vara anului 2003, împreună cu soția și copilul lor născut în China. Voia să ajungă în Phenian la timp pentru a vota în alegerile din august pentru Adunarea Populară Supremă, parlamentul marionetă al Coreei de Nord.

Alegerile din Coreea de Nord sunt simple ritualuri. Cei care candidează sunt aleși de Partidul Muncitoresc Coreeni și nu există candidați din opoziție. Dar Park se temea că dacă lipsea de la vot i se va observa absența și va fi declarat trădător, ceea ce însemna că familia îi va fi trimisă într-un lagăr de muncă. În Coreea de Nord nu este obligatoriu sa votezi, dar guvernul îi ia în vizor pe cei care nu se prezintă la vot.

La frontieră, autoritățile nord-coreene i-au reținut pe Park și pe membrii familiei. A încercat să-i convingă că nu era transfug, că mersese doar să-și viziteze familia în China și se întorcea ca să voteze. Autoritățile nu au înghițit povestea. L-au acuzat că se convertise la creștinism și spiona pentru Coreea de Sud. După câteva runde de interogatorii, Park, soția lui și copilul au fost trimiși în

Lagărul 14. În toamna lui 2004 Park a fost repartizat la fabrica de confecții a lagărului.

Când l-a întâlnit pe Shin, Park era furios pe sine pentru că se întorsese în Coreea de Nord. Prostia îl costase libertatea și, după cum i-a spus lui Shin, avea să-l coste și căsnicia. Soția intentase divorț. Provenea dintr-o familie de vază din Phenian, cu relații foarte bune în partid și încerca să-i convingă pe gardieni că ea fusese o soție loială și supusă, în timp ce soțul ei era un criminal politic.

În ciuda furiei care mocnea în el – pe corupția din Coreea de Nord, pe soția lui, pe sine însuși – Park se purta întotdeauna cu demnitate, în special când era vremea mesei.

Pe Shin asta îl uimea profund. Toți cei din lagăr se purtau la masă ca niște animale intrate în panică. Park, chiar și atunci când era flămând, era calm. Dacă Shin prindea un șobolan în fabrică, Park insista să aibă răbdare. Nu-l lăsa pe Shin să mănânce până ce nu găseau un cuptor sau o flacără pe care să poată găti șobolanul cum se cuvine, întins pe o lopată.

La fel de greu de înțeles era seninătatea de care dădea Park dovadă. După părerea lui Shin, era uneori exagerată.

În ceea ce privea cântatul, de pildă.

În toiul unui schimb de noapte, Park l-a speriat pe Shin apucându-se să cânte.

— Hei! Ce faci? a întrebat Shin, temându-se că putea fi auzit de un maistru.

— Cânt, a răspuns.

— Termină imediat, l-a apostrofat Shin.

Shin nu cântase niciodată în viața lui. Singurul lui contact cu muzica avusese loc la fermă, când la difuzoarele montate pe camion se puneau marșuri în timp ce prizonierii smulgeau buruieni. Pentru Shin, cântatul era nefiresc și comporta un risc nebunesc.

— Vrei să cânți și tu cu mine? l-a întrebat Park.

Shin a negat vehement, făcându-i semn cu mâna să tacă.

— Cine mă aude la ora asta? a zis Park. Cântă cu mine măcar puțin.

Shin a refuzat.

Park l-a întrebat de ce se temea atât de un cântecel, când nu-l deranja să asculte povești subversive despre hoția lui Kim Jong-il și starea deplorabilă în care ajunsese Coreea de Nord.

Shin i-a răspuns că tolera astfel de lucruri deoarece Park avea bunul-simț să le spună în șoaptă.

— Aș vrea să nu mai cânți, a adăugat Shin.

Park s-a învoit. Dar peste alte câteva nopți i-a venit din nou cheful de cântat și s-a oferit să-l învețe și pe Shin versurile. Deși avea îndoieli și îi era teamă, Shin le-a ascultat și a cântat, în șoaptă, împreună cu Park.

Versurile „Cântecului solstițiului de iarnă", despre care cei veniți recent din Coreea de Nord spun că este tema muzicală a unui program popular al televiziunii nord-coreene, vorbesc despre niște tovarăși de călătorie care îndură greutăți și suferințe.

Mergând pe lungul drum al vieții
Rămâne-vom tovarăși buni, în vifor și în ploaie.
Drumul este presărat cu bucurii, dar și cu dureri.
Le-om duce, împreună la bine și la rău.

Până astăzi, este singurul cântec pe care-l știe Shin.

În noiembrie, la scurt timp după ce Park fusese repartizat la fabrica de confecții, patru gardieni Bowinwon au apărut pe neașteptate la ședința de autocritică a deținuților. Doi dintre ei erau necunoscuți și Shin s-a gândit că erau din afara lagărului.

La sfârșitul ședinței, gardianul-șef a spus că voia să vorbească despre păduchi, o problemă cronică în lagăr. Voia să știe care prizonieri erau infestați.

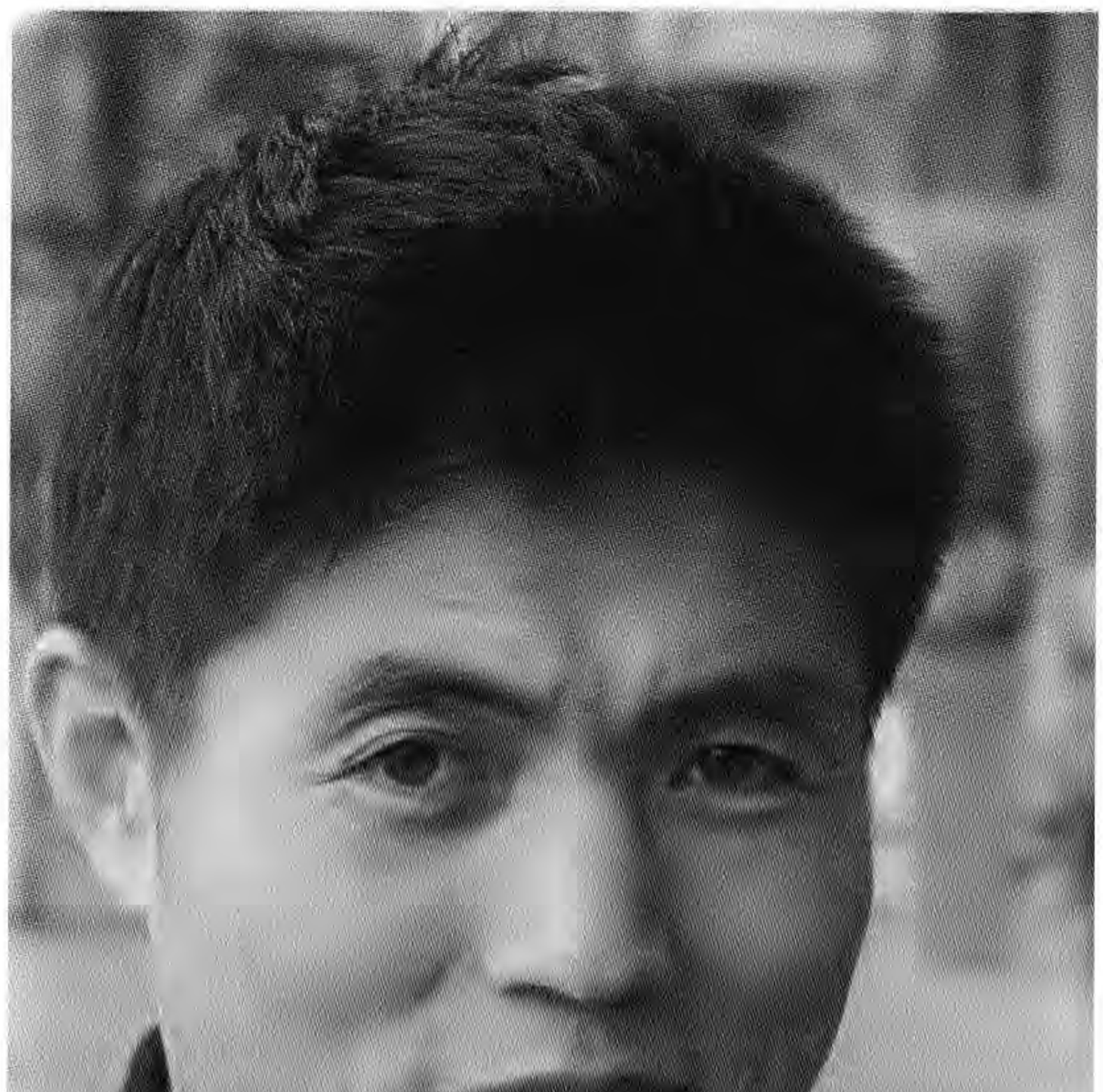

SHIN DONG-HYUK s-a mutat în 2009 din Coreea de Sud în sudul Californiei, unde a colaborat cu *Liberty in North Korea* (LiNK), o organizație pentru apărarea drepturilor omului. Ulterior, a locuit în Seattle, unde a fost făcută, în 2011, această fotografie.

FOTOGRAFIE LUATĂ DIN ARHIVA GUVERNULUI.

KIM JONG-UN, liderul nord-coreean, este de vârsta lui Shin. Puțin cunoscut, cel de-al treilea fiu al lui Kim Jong-il a apărut pentru prima dată în fața presei mondiale în 2010. Un an mai târziu, după moartea tatălui său, presa de stat din Coreea de Nord l-a considerat „un alt conducător trimis din ceruri".

KYODO VIA AP IMAGES.

După 17 ani la putere, **KIM JONG-IL** a murit în 2011, ca urmare a unui atac de cord. Iubitul Conducător, care moștenise dictatura de la tatăl lui, avusese un atac cerebral în 2008. Atunci a început să-și pregătească fiul, Kim Jong-un, pentru a prelua conducerea.

AGENȚIA CENTRALĂ DE ȘTIRI COREEANĂ /SERVICIUL DE ȘTIRI COREEAN VIA AP IMAGES.

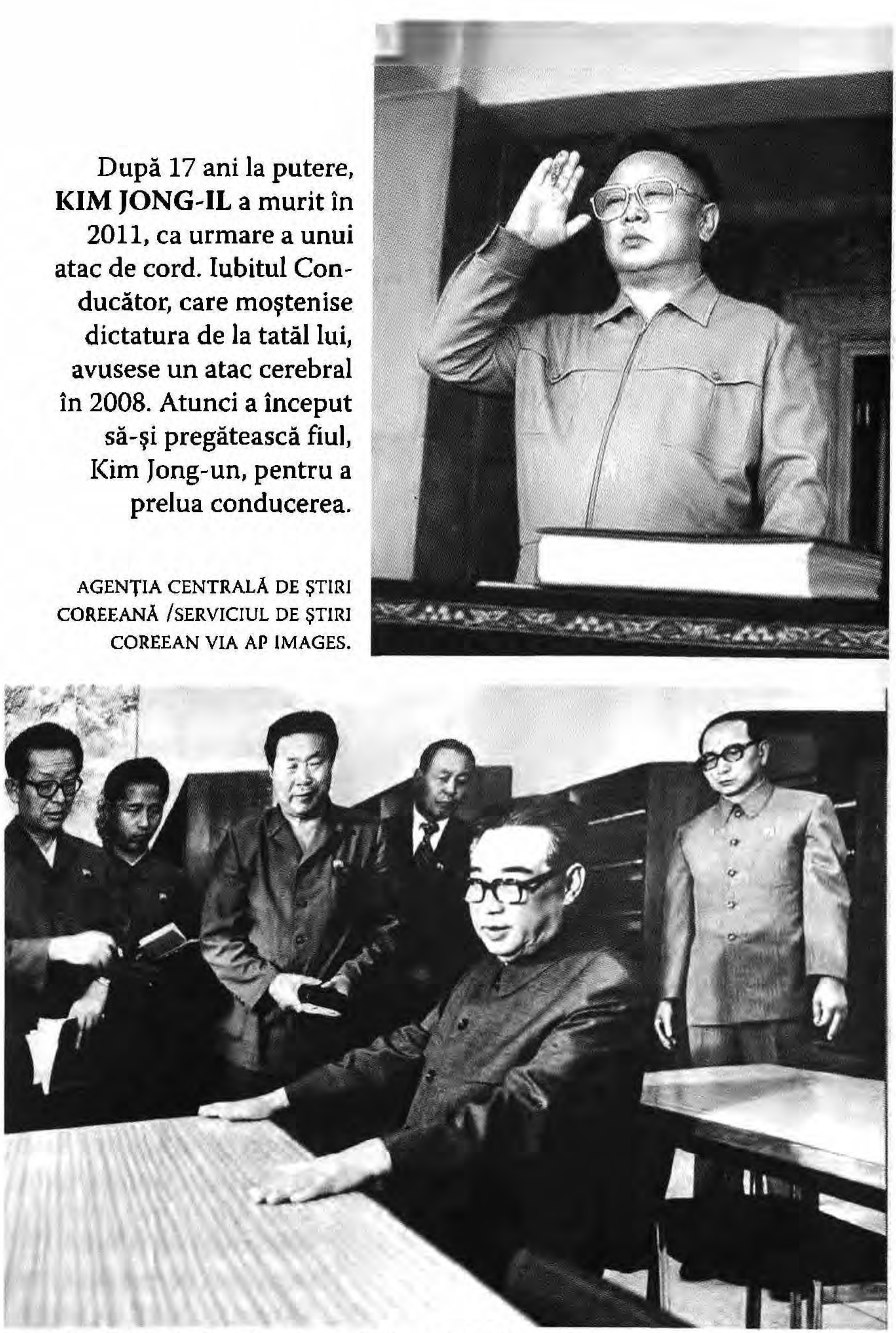

KIM IL-SUNG a fost fondatorul Coreei de Nord și a rămas Eternul Președinte, în ciuda morții sale din 1994. În această fotografie oficială, nedatată, el dă celebrele indicații „pe loc" în Marea Casă de Studiu a Poporului, biblioteca națională centrală.

FOTOGRAFIE LUATĂ DIN ARHIVA GUVERNULUI

Această reprezentare hagiografică a lui **KIM JONG-IL** este una dintre nenumăratele picturi, fotografii și statui ale „Iubitului Conducător" care sunt expuse – și întreținute cu grijă – pe tot cuprinsul Coreei de Nord.

Cultul personalității în jurul familiei Kim a început cu Marele Conducător, **KIM IL-SUNG**, care era înfățișat în propaganda guvernamentală drept un tată iubitor pentru poporul său. Deși a condus țara într-un mod violent, moartea lui, în 1994, a fost adânc deplânsă.

FOTOGRAFII FĂCUTE DUPĂ TABLOURI

Profesorii de la școala lui Shin din Lagărul 14 erau gardieni în uniformă care întotdeauna purtau pistoale. Shin l-a văzut pe unul dintre ei bătând o fată de șase ani, cu un arătător din lemn, iar aceasta a murit mai târziu.

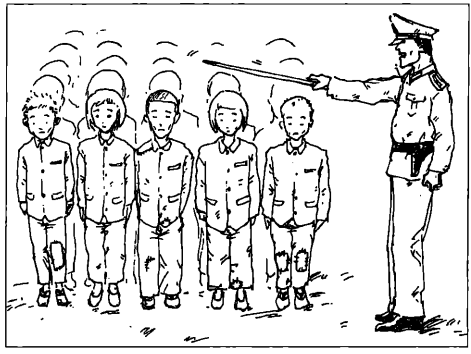

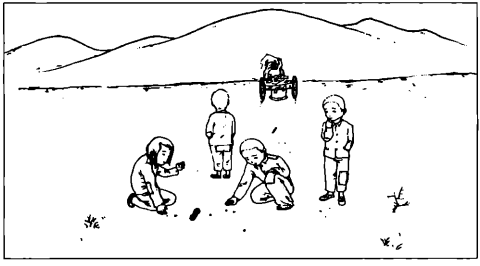

Copiii din lagăr, mereu flămânzi, mâncau șobolani, insecte și boabe de porumb, pe care la găseau în bălegarul vacilor.

Shin a privit cum mama sa a fost spânzurată, iar fratele lui împușcat pentru tentativă de evadare.

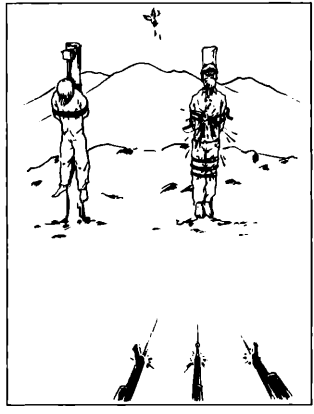

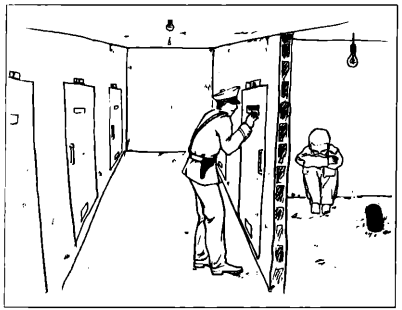

După descoperirea planului de evadare al mamei și fratelui său, Shin a fost închis timp de șapte luni într-o închisoare subterană secretă din cadrul Lagărului 14. Avea 13 ani.

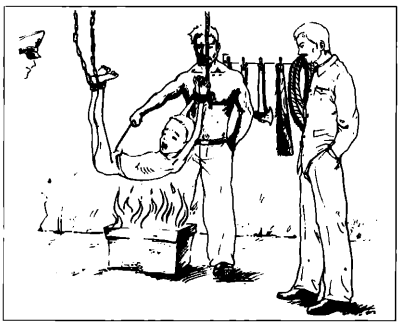

În închisoarea subterană, gardienii l-au torturat pe Shin deasupra unui foc de cărbuni, încercând să afle rolul lui în planuita evadare a mamei și a fratelui.

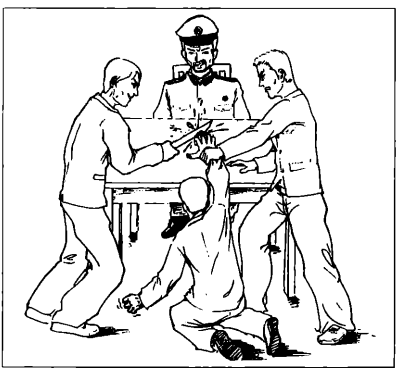

Drept pedeapsă pentru că scăpase din brațe o mașină de cusut în perioada în care lucra la o fabrică de confecții din lagăr, gardienii au folosit un cuțit ca să-i taie lui Shin mijlociul de la mâna dreaptă, la nivelul primei articulații.

ȘASE DESENE LUATE DIN CARTEA *ESCAPE TO THE OUTSIDE WORLD*, SCRISĂ DE SHIN DONG-HYUK, PUSE LA DISPOZIȚIE DE DATABASE CENTER FOR NORTH KOREAN HUMAN RIGHTS, ORGANIZAȚIA CARE I-A PUBLICAT LUCRAREA.

SHIN revine deseori în Coreea de Sud, unde încearcă să trezească atenția asupra lagărelor din Nord. În această fotografie din 2009, Shin se află în fața unui templu din centrul orașului Seul.

FOTOGRAFIE FĂCUTĂ DE BLAINE HARDEN.

Autorul a realizat interviuri cu Shin în Coreea de Sud, California de Sud, Seattle și Washington. În această fotografie din 2009, **SHIN** și **HARDEN** se află în fața unui magazin Louis Vuitton din Seul.

FOTOGRAFIE FĂCUTĂ DE JENNIFER CHO.

În Torrance, California, **SHIN** a împărțit casa cu alți tineri care lucrau la LiNK, organizație dedicată drepturilor omului. I-a plăcut camaraderia cvasihaotică din acea casă, unde trăiau împreună până la 16 tineri.

FOTOGRAFIE FĂCUTĂ DE BLAINE HARDEN.

LOWELL ȘI LINDA DYE, din Columbus, Ohio, au plătit călătoria lui Shin din Coreea de Sud în California, după ce au citit povestea din *Washington Post* despre viața lui. Shin le spune „tata și mama". Această fotografie din 2009 a fost făcută în New York, la un eveniment despre drepturile omului.

FOTOGRAFIE PUSĂ LA DISPOZIȚIE DE LOWELL ȘI LINDA DYE.

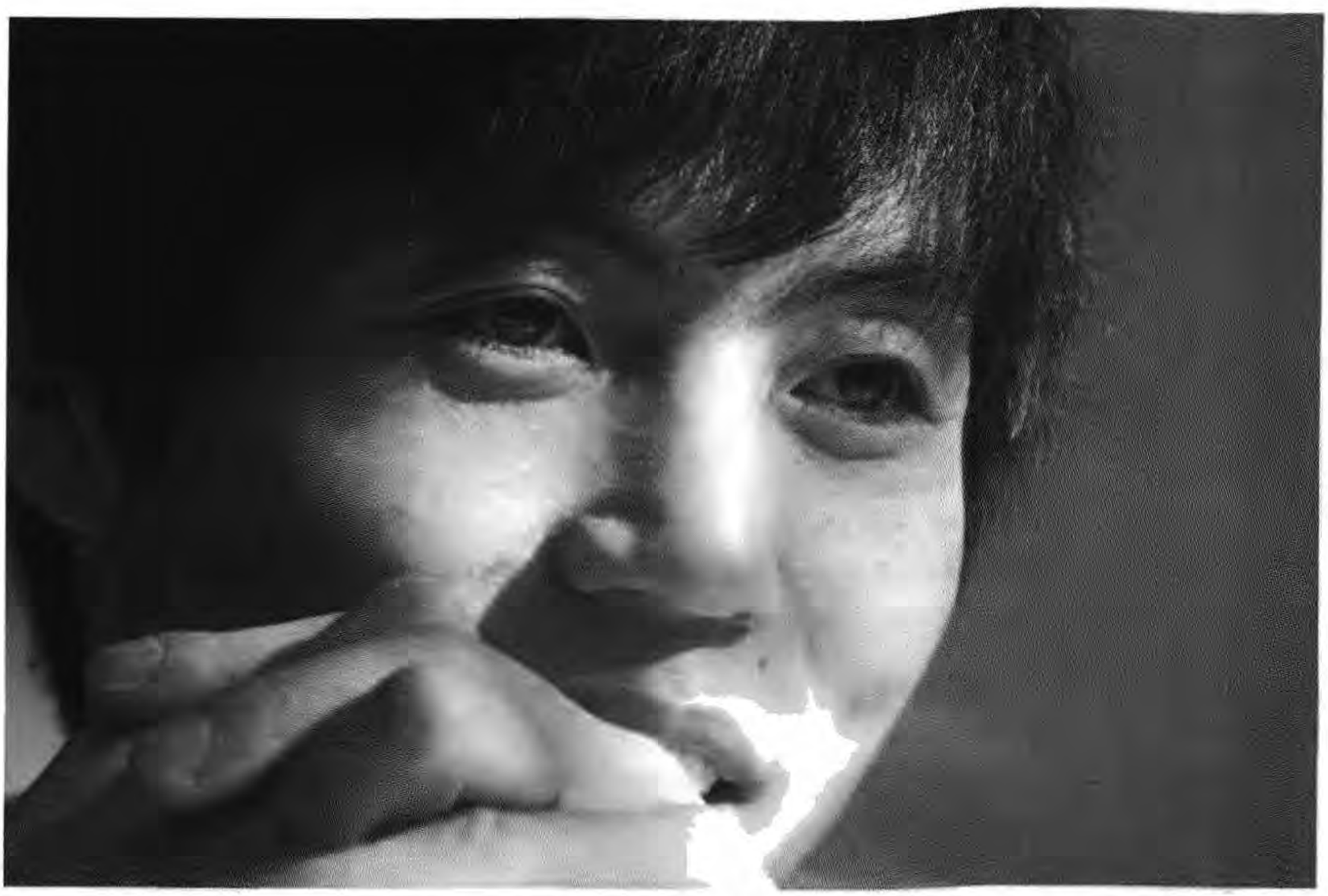

Acomodarea lui **SHIN** la viața în afara Lagărului 14 a fost ezitantă. „Evoluez din stadiul de animal", a spus. „Dar este un proces foarte, foarte lent. Uneori încerc să plâng și să râd precum ceilalți oameni, doar ca să văd dacă simt ceva normal." Această fotografie din 2008 este făcută în Seul.

FOTOGRAFIE FĂCUTĂ DE BLAINE HARDEN.

Un bărbat și o femeie care erau șefi în dormitoarele lor s-au ridicat în picioare și au spus că la ei existau păduchi. Gardienii le-au dat câte o găleată plină cu un lichid tulbure care mirosea a chimicale agricole.

Pentru a-i demonstra eficiența în combaterea păduchilor, gardienii au cerut unui număr de cinci bărbați și cinci femei din dormitoarele infestate să se spele cu lichidul tulbure. Shin și Park aveau și ei, firește, păduchi, dar nu li s-a dat prilejul să folosească tratamentul.

După vreo săptămână, toți cei zece deținuți care se spălaseră cu lichidul aveau pielea plină de bășici. După câteva săptămâni, pielea a început să le putrezească și să se exfolieze. Au făcut febră mare și nu mai puteau să muncească. Shin a văzut cum deținuții bolnavi au fost urcați într-un camion care a sosit la fabrică. De atunci, nu i-a mai văzut niciodată.

Acela a fost momentul, la mijlocul lunii decembrie 2004, când a hotărât că îndurase destul. Shin a început să se gândească la evadare.

Park a făcut posibile acele gânduri, i-a schimbat lui Shin felul în care relaționa cu alți oameni. Prietenia lor i-a schimbat modul în care vedea lucrurile, bine înrădăcinat încă din copilărie, din vremea relației ostile pe care o avusese cu mama lui, când nu avea încredere în nimeni.

Relația lor s-a asemănat, în multe feluri, legăturilor de încredere și protecție reciprocă pe care le-au întreținut prizonierii în lagărele de concentrare naziste. În acele lagăre, cercetătorii consideră că „elementul de bază pentru supraviețuire" a fost perechea, nu individul.

„În perechi au reușit prizonierii să mențină vie aparența de umanitate", a conchis Elmer Luchterhand, un sociolog de la Yale care a intervievat cincizeci și doi de supraviețuitori ai lagărelor de concentrare la scurt timp după eliberarea lor[1].

Perechile furau mâncare și îmbrăcăminte unul pentru altul, schimbau mici cadouri și făceau planuri de viitor. Dacă un membru al perechii leșina de foame în fața unui ofițer SS, celălalt îl susținea.

„Supraviețuirea... putea fi doar o realizare socială, nu un accident individual", scria Eugene Weinstock, un luptător din rezistența belgiană, evreu născut în Ungaria, care a fost trimis la Buchenwall în 1943[2].

Adeseori, moartea unuia dintre membrii perechii îi pecetluia soarta celuilalt. Femeile care au cunoscut-o pe Anne Frank în lagărul Bergen-Belsen au spus că nu foamea sau tifosul au răpus-o pe tânăra care avea să devină cea mai faimoasă memorialistă a erei naziste. Voința de a trăi și-a pierdut-o după moartea surorii sale, Margot[3].

Asemenea lagărelor de concentrare naziste, lagărele de muncă din Coreea de Nord utilizează detenția, foametea și teroarea pentru a crea un fel de cușcă Skinner, o cameră închisă, atent controlată, în care gardienii au putere absolută asupra deținuților[4]. Totuși, dacă Auschwitz a existat doar trei ani, Lagărul 14 este o cușcă Skinner care funcționează de cincizeci de ani, un experiment de represiune și control al minții în care deținuții sunt controlați, izolați și asmuțiți unul împotriva altuia încă de la naștere.

Miracolul prieteniei lui Shin cu Park este repeziciunea cu care a dărâmat cușca.

Modul de gândire al lui Park, demnitatea și informațiile lui prețioase i-au oferit lui Shin ceva atât fascinant, cât și insuportabil: un context, o cale de a visa la viitor.

Brusc, a înțeles unde era și ce îi lipsea.

Lagărul 14 nu mai era casa lui. Era o cușcă odioasă.

Iar Shin avea acum un prieten de nădejde umblat prin lume, care să-l ajute să iasă din ea.

CAPITOLUL 14

PREGĂTIRILE PENTRU FUGĂ

Planul lor era simplu şi nebunesc de optimist.

Shin cunoştea lagărul. Park cunoştea lumea. Shin se ocupa de trecerea dincolo de gard. Park avea grijă să ajungă până în China, unde unchiul lui avea să le ofere adăpost, bani şi ajutor să plece în Coreea de Sud.

Shin a fost primul care a propus o evadare împreună. Dar înainte de a avansa ideea, s-a agitat zile-n şir, temându-se că Park ar putea fi un informator, că i se întindea o cursă, că avea să fie executat asemenea mamei şi fratelui lui. Chiar şi după ce Park a îmbrăţişat ideea, lui Shin i-a venit greu să scape de paranoia: îşi vânduse propria mamă; de ce nu ar fi vândut, la rândul lui, de Park?

Totuşi, nu au renunţat la planul de evadare şi entuziasmul lui Shin i-a învins teama. Se trezea dimineaţa însufleţit după o noapte în care visase numai fripturi. Căratul maşinilor de cusut în sus şi în jos pe scările din fabrică nu i se mai părea o povară. Pentru prima oară în viaţă, Shin avea ceva pentru care să fie nerăbdător.

Odată ce Park primise ordinul de a-l urma pe Shin peste tot, fiecare zi de muncă le dădea o mulţime de ocazii să vorbească în şoaptă despre pregătirile de evadare şi să-şi împărtăşească poveştiri motivante despre mâncarea grozavă care îi aştepta în China.

Au hotărât că în cazul în care gardienii i-ar fi descoperit lângă gard, Park avea să-i neutralizeze folosind taekwondo. Cu toate că gardienii aveau arme automate, Shin și Park s-au convins unul pe celălalt că aveau șanse să nu fie uciși.

Din orice perspectivă, așteptările lor erau absurde. Nimeni nu reușise să evadeze din Lagărul 14. De fapt, din informațiile existente, în afară de Shin, doar alte două persoane au evadat vreodată din lagărele nord-coreene pentru prizonierii politici și au ajuns în Occident. Una este Kim Yong, fost locotenent-colonel care avea prieteni înalt plasați pe întreg teritoriul Coreei de Nord. Dar Kim nu a trecut prin gard. A evadat mulțumită unei „șanse miraculoase", după cum singur o descrie. În 1999, în timpul colapsului guvernamental care a marcat apogeul foametei nord-coreene, s-a ascuns sub un panou de metal fixat sub un vagon de tren degradat care era încărcat cu cărbuni. Când trenul a ieșit din Lagărul 18, l-a luat cu el pe Kim, care cunoștea bine țara și și-a folosit la graniță contactele personale pentru a trece în China.

Cealaltă persoană este Kim Hye Sook, o femeie care a evadat tot din Lagărul 18. Împreună cu familia, a fost dusă în lagăr în 1975, când avea treisprezece ani. Autoritățile au eliberat-o, dar mai târziu au trimis-o înapoi în Lagărul 18. A evadat și în 2009 a ajuns în Coreea de Sud, după ce trecuse prin China, Laos și Thailanda.

Kim Yong fugise dintr-o închisoare care nu era nici pe departe la fel de bine păzită ca aceea în care își plănuiau evadarea Shin și Park. După cum a scris în memoriile sale, *Long Road Home* (Lungul drum al întoarcerii acasă), nu ar fi reușit niciodată să evadeze din Lagărul 14 deoarece „gardienii de acolo se purtau ca și cum ar fi fost pe un front de război"[1]. Înainte de a fi transferat în lagărul din care a reușit în cele din urmă să scape, Kim petrecuse doi ani în Lagărul 14. Descrie condițiile de acolo drept „atât de severe, încât nici nu m-aș fi gândit la o asemenea posibilitate".

Shin și Park nu auziseră de evadarea lui Kim Yong și nu aveau posibilitatea de a-și calcula șansele de ieșire din Lagărul 14 sau de supraviețuire pe drumul către China. Dar Park era înclinat să creadă transmisiunile radio de la Seul pe care le auzise în timp ce locuia în China. Erau rapoarte despre eșecurile și slăbiciunile guvernului nord-coreean. Park i-a spus lui Shin că Națiunile Unite începuseră să critice încălcările drepturilor omului din lagărele de muncă ale Coreei de Nord. I-a mai spus că auzise că lagărele vor dispărea într-un viitor nu prea îndepărtat[2].

Cu toate că Park era destul de umblat prin Coreea de Nord și China, i-a mărturisit lui Shin că munții abrupți, înzăpeziți, slab populați din afara gardului nu îi erau cunoscuți. Nici despre drumurile pe care ar fi putut circula fără riscuri până în China nu știa mare lucru.

După nenumărate zile de cărat lemne și adunat ghinde, Shin cunoștea topografia lagărului dar nu avea idee despre cum ar putea trece peste sau prin gardul conectat la înaltă tensiune care înconjura lagărul. Shin nu știa dacă vor muri în caz că vor atinge sârma, deși își făcea griji în această privință.

De asemenea, îi venea greu, de-a lungul săptămânilor și zilelor dinaintea evadării, să nu se gândească la ce li se întâmplase mamei și fratelui lui. Nu era vorba de vinovăție. Se temea că va muri în același fel. Îi veneau mereu în minte imagini ale execuțiilor. Se vedea stând în fața plutonului de execuție sau pe o ladă, cu un laț în jurul gâtului.

Făcând un calcul în baza a puține informații, dar multe aspirații, Shin și-a zis că avea nouăzeci la sută șanse de a trece dincolo de gard și zece la sută de a fi ucis.

Primele pregătiri de evadare ale lui Shin au constat în a fura haine groase și ghete noi de la un alt prizonier.

Acesta dormea în aceeași încăpere cu el și lucra la fabrica de confecții, ceea ce îi permitea să facă rost de bucăți de pânză, pe care le oferea la schimb pentru mâncare sau alte bunuri. Omul era meticulos cu îmbrăcămintea. Spre deosebire de ceilalți deținuți, croitorul își făcuse rost un set suplimentar complet de haine de iarnă și ghete.

Shin nu mai furase niciodată haine de la un alt prizonier. Dar de vreme ce el însuși nu mai turna, devenise din ce în ce mai intolerant față de deținuții care continuau să dea informații despre vecinii lor. Îl antipatiza în mod deosebit pe croitor, care raporta despre oricine fura mâncare din grădina fabricii. Shin considera că merita să fie jefuit.

Deținuții nu aveau vestiare și nici alte locuri în care să-și țină lucrurile în siguranță, drept pentru care Shin nu a avut decât să aștepte până ce croitorul ieșea din dormitor, să-i ia hainele și ghetele și să le ascundă până la evadare. Croitorul nu l-a bănuit pe Shin când a observat dispariția lucrurilor. Ghetele furate nu i s-au potrivit lui Shin (oricum ghetele din lagăr se potriveau arareori purtătorilor), dar erau relativ noi.

În lagăr se distribuia îmbrăcăminte numai o dată la șase luni. La sfârșitul lunii decembrie, când Shin și Park își planificaseră evadarea, pantalonii lui Shin erau plini de găuri la genunchi și șezut. Când a venit vremea să fugă, s-a hotărât să își țină pe el hainele vechi, pe sub cele furate. Nu avea palton, căciulă sau mănuși pentru a face față frigului năprasnic.

Shin și Park au hotărât să încerce să fugă atunci când vor primi o sarcină pentru realizarea căreia trebuiau să iasă din fabrică și care le va da o scuză să se afle în apropierea gardului.

Ocazia s-a ivit de Anul Nou, o rară sărbătoare în care mașinile din fabrică tăceau timp de două zile. Pe la sfârșitul lui decembrie

Shin a aflat că pe 2 ianuarie, a doua zi în care fabrica era închisă, echipa lui de mecanici și câteva dintre femeile care coseau la mașină vor fi duși pe o creastă de pe marginea estică a lagărului. Acolo vor curăța copaci și vor face stive de lemne.

Shin mai muncise pe muntele acela. Știa că prin vârful crestei trecea gardul electrificat. Înștiințat despre asta, Park a fost de acord să evadeze pe 2 ianuarie 2005.

Pe 1 ianuarie, când s-a închis fabrica, Shin s-a hotărât, fără prea mare tragere de inimă, să îi facă o ultimă vizită tatălui său.

Relația lor, întotdeauna distantă, se răcise și mai tare. În puținele zile în care nu trebuia să muncească la fermă sau la fabrică, Shin profitase arareori de regulile lagărului care îi permiteau să îl viziteze. Devenise un chin să petreacă timp alături de tatăl lui.

Shin nu știa nici el de ce era atât de supărat pe tatăl său. Mama, și nu tatăl, îi pusese viața în pericol cu tentativa ei de evadare, când el avea treisprezece ani. Gestul ei și al fratelui său a dus la arestarea, torturarea și hărțuirea lui la școală. Tatăl lui nu fusese decât o altă victimă.

Dar tatăl era în viață și făcea eforturi să se împace cu Shin. După calculul nemilos al relațiilor dintre tații distanți și fiii plini de resentimente, acesta era un motiv suficient pentru ura lui Shin.

Într-o atmosferă apăsătoare, au luat cina de Anul Nou în cantina locului de muncă al tatălui său, mâncând terci de mălai și ciorbă de varză. Shin nu a pomenit nimic despre planul de evadare. Își spusese, mergând să-și viziteze tatăl, că orice manifestare de emoție, orice semn de rămas-bun îi putea periclita fuga. Nu avea încredere totală în el.

Tatăl lui încercase, după uciderea soției și a fiului său mai mare, să fie mai atent. Se scuzase pentru că nu fusese un părinte bun și își pentru că își expusese băiatul la violențele din lagăr. Își încurajase

fiul să „vadă cum este lumea", dacă i se ivea ocazia. Aprobarea unei eventuale evadări poate să fi fost formulată în termeni atât de vagi din cauză că nici tatăl lui Shin nu se încredea sută la sută în fiul lui.

După ce Shin fusese trimis să muncească la fabrica de confecții, unde nu prea reușea să găsească sau să fure mâncare, tatăl lui se dăduse peste cap să facă rost de niște făină de orez și să i-o trimită fiului ca dar părintesc. Shin a fost dezgustat de cadou și, deși flămând, l-a dat de pomană.

Stând împreună în cantină, niciunul nu a pomenit de dar și când Shin a plecat în acea seară nu și-au luat rămas-bun într-un mod aparte. Shin se gândea că atunci când gardienii vor afla despre evadare aveau să-l ducă pe tatăl lui din nou la închisoarea subterană. Era aproape sigur că tatăl lui nu știa ce îl așteptă.

CAPITOLUL 15

GARDUL

A doua zi dimineață devreme, Shin, Park și alți vreo douăzeci și cinci de deținuți au plecat spre creastă, conduși de un maistru de la fabrica de confecții. Au început lucrul de sus, de lângă vârf, coborând panta lungă de vreo 350 de metri. Cerul era senin și soarele strălucea puternic peste stratul gros de zăpadă, dar era frig și bătea vântul. Unii deținuți detașau cu toporul crengile copacilor tăiați, în timp ce alții făceau stive.

Sarcina cu lemnele de foc era perfectă pentru Shin și Park. Se puteau afla, astfel, la o aruncătură de băț de gardul care urma linia crestei muntelui. Pe partea îndepărtată a gardului, terenul coboară abrupt, dar nu într-atât încât să nu poată fi parcurs cu piciorul. Nu departe de gard începe pădurea.

Un turn de pază se înalța pe linia gardului la circa 400 de metri, către nord, de locul în care tăiau lemne prizonierii. Gardienii patrulau câte doi de-a lungul gardului, pe partea interioară a lagărului. Shin a observat că între patrulări erau intervale lungi.

Maistrul răspunzător de echipa de lucru era tot un deținut, ceea ce însemna că nu era înarmat. În pauzele dintre patrulări, nu era nimeni în preajmă care să poată trage cu arma după Shin și

Park. Cei doi hotărâseră că vor aștepta până ce se înserează, când urmele pașilor pe zăpadă vor fi mai puțin vizibile.

În timp ce muncea și aștepta, Shin se întreba cum de ceilalți deținuți nu sunt conștienți de șansa de a se afla în apropierea gardului. Erau ca niște vaci, și-a spus, aveau pasivitatea vitelor rumegătoare, resemnate cu viețile lor lipsite de orice orizont. Așa fusese și el până ce-l cunoscuse pe Park.

Pe la ora patru, la asfințit, Shin și Park au început să se apropie încet de gard, continuând să taie crengi în timp ce se mișcau. Nimeni nu le-a dat atenție.

Shin a ajuns curând lângă gard, care avea înălțimea de trei metri. Chiar în fața lui era un munte de zăpadă înalt cam până la genunchi și se vedea poteca făcută de gardieni în patrulare. Dincolo de acesta era o fâșie de nisip pe care s-ar fi văzut urmele cuiva care ar fi trecut pe acolo. Iar dincolo de ea era gardul în sine, care consta din șapte sau opt fire de sârmă ghimpată conectate la înaltă tensiune, întinse la vreo treizeci de centimetri unul de altul între stâlpi înalți.

Gardurile care înconjoară unele dintre lagărele de muncă din Coreea de Nord includ șanțuri cu țepușe menite să străpungă pe oricine ar cădea în ele, potrivit lui Kwon Hyuk, un transfug care a lucrat în administrația Lagărului 22. Dar Shin nu a observat vreun șanț sau țepușe.

El și Park își spuseseră că dacă reușeau să treacă printre sârmele gardului fără să le atingă, totul va fi bine. Cum anume aveau să facă acest lucru nu era clar. Și totuși, Shin a fost surprins să constate că apropierea momentului evadării nu-l speria.

Park părea însă preocupat.

După ce gardienii și-au făcut rondul de după-amiază, Shin a simțit teamă în vocea lui Park.

— Nu știu dacă pot să fac asta, a șoptit el. Ce-ar fi să încercăm altă dată?

— Nici gând! i-a răspuns Shin. Dacă n-o facem acum, nu vom mai avea altă ocazie.

Shin se temea că vor trece luni, dacă nu chiar ani, până se vor mai afla, pe înserat, în afara fabricii, în apropierea unei zone a gardului care nu putea fi văzută din turnul de pază.

Nu putea – nu voia – să mai aştepte.

— Să fugim! a strigat.

L-a luat pe Park de mână şi l-a tras către gard. Timp de o secundă nesfârşită, Shin a fost nevoit să-l târască pe omul care îi insuflase dorinţa de evadare. Dar Park a început apoi să fugă.

Stabiliseră că Shin avea să conducă drumul până ce treceau de gard, dar Shin a alunecat şi a căzut în genunchi pe gheţuşul format pe poteca de patrulare.

Park a ajuns primul la gard. Căzând în genunchi, şi-a vârât braţele, capul şi umerii printre firele de jos ale gardului.

Peste câteva secunde, Shin a văzut scântei şi a simţit miros de carne arsă.

Cele mai multe garduri construite în scopuri de securitate îi resping pe vizitatorii nedoriţi cu un impuls electric dureros, dar foarte scurt. Nu sunt făcute să ucidă, ci să sperie animalele şi oamenii. Gardurile electrice mortale, pe de altă parte, folosesc un curent continuu care îl ţine pe cel care l-a atins legat de sârmă, pentru că tensiunea provoacă contracţii involuntare ale muşchilor, paralizie şi moarte.

Înainte ca Shin să se fi ridicat în picioare, Park nu se mai mişca. Probabil că murise. Greutatea corpului lui trăgea în jos firul de sârmă, fixându-l de sol şi formând o mică deschizătură în gard.

Fără ezitare, Shin s-a târât peste trupul prietenului său, folosindu-l ca pe un fel de scut izolator. Strecurându-se prin gard, a simţit curentul. În tălpi parcă îl înţepau o mie de ace.

Aproape că trecuse de cealaltă parte când gambele i-au alunecat de pe corpul lui Park și au intrat în contact direct, deși prin cele două perechi de pantaloni pe care le purta, cu firul de jos. Tensiunea din sârmă i-a provocat arsuri grave de la glezne la genunchi. Rănile i-au sângerat săptămâni întregi.

Dar au trecut câteva ore până ca Shin să-și dea seama cât de grav era rănit.

Când se gândește la acel moment, cel mai bine își amintește de mirosul de ars degajat de trupul lui Park.

Corpul omenesc este imprevizibil când este vorba despre conducerea electricității. Din motive care nu sunt pe deplin înțelese, abilitatea de a suporta un șoc de înaltă tensiune variază mult de la om la om. Nu este vorba de statură sau de forma fizică. Oamenii corpolenți nu par să aibă o rezistență mai mare decât cei slabi.

Pielea omului poate fi un izolator destul de bun, dacă este uscată. Gerul îi închide porii, reducând conductivitatea. Straturile multiple de haine sunt, de asemenea, de folos. Dar mâinile transpirate și hainele umede pot contracara rezistența naturală a pielii la curentul electric. Odată ce electricitatea penetrează un corp bine împământat (ghete umede pe sol înzăpezit), lichidele și sărurile din sânge, mușchii și oasele devin foarte buni conducători. În condiții de umezeală, oameni care s-au ținut de mâini au murit împreună.

Faptul că Shin a reușit să se strecoare printr-un gard electric construit în scopul de a ucide pare să fi ținut de noroc. Noroc extraordinar în cazul lui; ghinion pentru Park. Dacă Shin nu ar fi alunecat pe zăpadă, el ar fi ajuns primul la gard și probabil că ar fi murit.

Shin nu știa, dar pentru a trece cu bine prin gard avea nevoie de un dispozitiv care putea șunta curentul electric din gard la pământ.

Trupul lui Park, făcând legătura între terenul umed și firul de jos al gardului electric, a constituit acel dispozitiv.

Cu trupul lui Park deturnând curentul și îndreptându-l către sol, nivelul tensiunii la care a fost expus Shin când s-a târât peste spatele prietenului său a fost, probabil, departe de a fi mortal. Straturile suplimentare de haine pe care le purta i-au oferit o protecție suplimentară.

Ajuns dincolo de gard, Shin nu avea nici cea mai mică idee încotro s-o apuce. Pe creasta muntelui, singura direcție posibilă era în jos. A dat la început de un pâlc de copaci. Dar peste câteva minute aceștia s-au rărit, lăsând loc pășunilor luminate sporadic când luna se ivea de după nori.

A alergat vreme de două ore, mereu în jos, până când a ajuns la o vale. Vedea hambare și case risipite. Nu se auzeau împușcături, strigăte sau urletul unei sirene. După cât își putea da seama, nu era urmărit.

Când și-a mai revenit după fugă, Shin a observat că pantalonii erau lipicioși sub genunchi. I-a ridicat și de-abia când a văzut sângele care-i șiroia pe gambe și-a dat seama de gravitatea arsurilor. Și labele picioarelor îi sângerau. Călcase pe cuie, probabil în apropierea gardului lagărului. Era foarte frig, mai puțin de –15 grade Celsius. Nu avea palton.

Park, mort pe gard, nu-i spusese cum să ajungă în China.

CAPITOLUL 16

LA FURAT

Alergând în întunericul serii prin mirištea lanului de porumb, Shin dădu de un hambar pe jumătate îngropat în coasta dealului. Uşa era încuiată. Nu erau case prin preajmă, aşa că a spart lacătul cu ajutorul unui topor găsit pe jos.

Cum a intrat, a găsit trei ştiuleţi de porumb şi i-a devorat. De-abia acum îşi dădea seama cât de foame îi era. Ajutat de lumina lunii, a inspectat hambarul în speranţa că va găsi şi altceva de mâncare. A zărit, în schimb, o pereche veche de tenişi şi o uniformă militară uzată.

Uniforme există pretutindeni în Coreea de Nord, cea mai militarizată societate a lumii. Recrutarea este aproape universală. Serviciul militar este obligatoriu: zece ani pentru bărbaţi, şapte ani pentru femei. Cu peste un milion de oameni în serviciul activ, cam 5% din populaţia ţării poartă uniformă, în comparaţie cu jumătate de procent în Statele Unite ale Americii. Alte cinci milioane de persoane fac parte din corpul de rezervă al armatei, mare parte a vieţii lor adulte. Armata este „poporul, statul şi partidul", spune guvernul, care nu se mai descrie ca stat comunist. Principiul său călăuzitor, potrivit constituţiei, este „armata mai întâi de toate". Soldaţii în uniformă caută scoici şi lansează rachete, culeg mere şi

construiesc canale de irigații, cresc ciuperci și monitorizează exportul jocurilor Nintendo contrafăcute.

În mod inevitabil, găsești uniforme și în hambare.

Pantalonii și cămașa găsite de Shin îi erau prea mari, la fel și tenișii. Dar faptul că găsise haine de schimb – la mai puțin de trei ore după evadarea din lagăr și înainte de a fi văzut de cineva – era un noroc extraordinar.

S-a descălțat de ghetele lui ude și reci și și-a scos ambele perechi de pantaloni de prizonier. De la genunchi în jos erau plini de sânge și zăpadă. A încercat să își bandajeze arsurile de pe picioare cu foi smulse dintr-o carte pe care a găsit-o în hambar, însă acestea i s-au lipit de gambele rănite. Și-a pus pe el uniforma zdrențuită și s-a încălțat cu tenișii.

Acum nu mai arăta ca un prizonier evadat, devenise doar un nord-coreean oarecare: prost îmbrăcat și prost hrănit. Într-o țară în care o treime a populației era subnutrită cronic, în care piețele locale și gările erau ticsite de negustori jegoși și în care mai toată lumea fusese în armată, Shin putea trece neobservat.

Ieșind din hambar, Shin a găsit un drum și, urmându-l, a ajuns într-un sat situat în fundul văii. Acolo, spre mirarea lui, a văzut râul Taedong.

Fugise atât de mult, numai ca să ajungă la trei kilometri în aval de Lagărul 14.

Vestea evadării lui nu ajunsese în sat. Străzile erau întunecate și pustii. Shin a traversat un pod peste Taedong și a luat-o spre est pe un drum paralel cu râul. S-a ascuns când a văzut că se apropie o mașină. Apoi a dat de o cale ferată care părea părăsită și și-a continuat drumul de-a lungul ei.

Până la lăsarea nopții parcursese vreo zece kilometri și ajunsese la periferia Buckchangului, un oraș minier situat la sud de râu, cu o populație de circa zece mii de locuitori. Pe străzi erau câțiva

oameni, dar prezența lui Shin nu a părut să atragă atenția. Într-un oraș care avea o fabrică de aluminiu, mine de cărbuni și o termocentrală mare, multă lume lucra în schimbul de noapte și era normal să vezi oameni pe străzi la orice oră.

Shin a văzut o cocină de porci, un loc familiar și liniștitor. A sărit gardul, a găsit niște paie de orez și și-a făcut un culcuș pentru noapte.

În următoarele două zile, Shin a umblat prin mahalalele Buckchangului, mâncând ce găsea pe jos sau prin grămezile de gunoaie. Nu știa ce să facă sau încotro s-o apuce. Oamenii de pe străzi păreau să nu-l bage în seamă. Îl dureau picioarele, îi era foame și frig. Dar nu mai conta. Era exaltat. Se simțea ca un extraterestru ajuns pe Pământ.

În lunile și anii următori, Shin avea să descopere toate lucrurile moderne: transmisiunile în direct pe internet, blogurile, călătoriile internaționale cu avionul. Va fi consiliat de terapeuți și specialiști în dezvoltarea carierei. Preoții îi vor arăta cum să se roage lui Dumnezeu. Prietenii îl vor învăța cum să se spele pe dinți, să folosească o carte de credit, să mânuiască un smartphone. Citind obsesiv online, avea să se familiarizeze cu politica, istoria și geografia celor două Coree, ale Chinei, Asiei de Sud-Est și Statelor Unite ale Americii.

Nimic din toate acestea însă nu avea să îi schimbe percepția modului în care funcționează lumea – și a felului în care interacționează între ele ființele umane – decât primele zile petrecute în afara lagărului.

A fost șocat să vadă că nord-coreenii își duceau viața de zi cu zi fără să primească ordine de la gardieni. Când aveau curajul să râdă împreună pe stradă sau să poarte haine viu colorate sau să se târguiască la preț în piață, Shin se aștepta ca bărbați înarmați să intervină și, lovind în dreapta și în stânga, să-i oprească pe acei oameni.

Cuvântul folosit de Shin pentru a descrie ce a simțit în primele zile este „șoc".

Pentru el nu avea nicio importanță că, în toiul iernii, Coreea de Nord este urâtă, murdară și întunecată sau că este mai săracă decât Sudanul sau că organizațiile pentru apărarea drepturilor omului o consideră cea mai mare închisoare a lumii.

Lumea pe care o cunoștea el după cei douăzeci și trei de ani de viață era o cușcă controlată de oameni care îi spânzuraseră mama, îi împușcaseră fratele, îi mutilaseră tatăl, uciseseră femei gravide, omorâseră în bătaie copii, îl învățaseră să își trădeze familia și îl torturaseră.

Se simțea minunat de liber – și, din câte își putea da seama – nimeni nu era pe urmele lui.

Dar era și slăbit de foame și, rătăcind pe străzi, a început să caute o casă goală în care să poată să mănânce și să se odihnească. A găsit una în capătul unei uliță. Nu i-a fost greu să intre pe o fereastră din spate – geamul era din plastic.

În bucătărie a găsit trei castroane cu orez fiert. A bănuit că proprietarii se vor întoarce curând, dacă pregătiseră masa. Fiindu-i teamă să mănânce sau să doarmă în casă, a golit orezul într-o pungă de plastic și a turnat peste el și puțină pastă de soia pe care a găsit-o pe un raft.

Cercetând restul casei, a găsit o pereche de pantaloni de iarnă puși pe un umeraș și o altă pereche de încălțări. A mai găsit un rucsac și o jachetă groasă cafenie cu aspect militar, mult mai călduroasă decât orice haină avusese el vreodată. A deschis un ultim sertar al dulapului din bucătărie și a găsit un sac de cinci kilograme de orez. L-a pus în rucsac și a plecat.

În apropierea centrului orașului, a fost strigat de o precupeață. Voia să știe ce avea în rucsac și dacă era ceva de vânzare. Încercând

să își păstreze calmul, Shin a zis că avea niște orez. Femeia s-a oferit să i-l cumpere pe patru mii de woni nord-coreeni, care făceau cam patru dolari pe piața neagră de schimb.

Shin auzise pentru prima oară de existența banilor de la Park. Înainte de a fi abordat de precupeață, urmărise mirat cum oamenii foloseau bucăți mici de hârtie – despre care a presupus că sunt bani – pentru a cumpăra mâncare sau alte produse.

Habar n-avea dacă patru mii de woni erau un preț bun pentru orezul lui furat, dar l-a vândut bucuros și și-a cumpărat niște pesmeți. A pus bine restul banilor și a plecat din oraș pe jos. Destinația lui era China, dar tot nu avea idee unde ar putea fi.

Pe drum, Shin a întâlnit câțiva oameni nevoiași și a tras cu urechea la ce vorbeau. Căutau de lucru, șterpeleau mâncare, rătăceau dintr-o piață într-alta și se străduiau să nu intre în vizorul poliției. Unul sau doi dintre ei l-au întrebat pe Shin de unde era. El a zis că din zona Bukchangului, răspuns destul de adevărat care a părut a le satisface curiozitatea.

Shin și-a dat seama curând că oamenii aceștia nu se cunoșteau unii cu alții. Dar se temea să pună prea multe întrebări. Nu voia să se simtă obligat să vorbească despre sine.

Oamenii care rătăceau în acea vreme prin Coreea de Nord erau, în general, muncitori rămași șomeri sau țărani fără pământ, potrivit unui studiu întreprins în China în 2004–2005 la care au participat peste o mie trei sute de refugiați nord-coreeni[1]. Printre ei se mai aflau și elevi, soldați, tehnicieni și câțiva foști funcționari de stat.

Studiul a sugerat că acești oameni băteau drumurile mai ales din motive economice, sperând să găsească de lucru în China. Au avut o viață extrem de grea și erau în relații încordate cu statul: aproape un sfert dintre bărbați și 37% dintre femei au declarat că în familia lor muriseră oameni de foame. Mai mult de un sfert

dintre refugiați fuseseră arestați în Coreea de Nord, iar 10% au spus că fuseseră trimiși la închisoare, unde înfometarea forțată, tortura și execuțiile erau de domeniul banalului. Pentru a pleca din Coreea de Nord, peste jumătate dintre ei au mituit autoritățile sau au plătit pentru a fi trecuți peste frontieră.

Shin li s-a alăturat acestor hoinari, simțind că va fi mai în siguranță în compania lor decât călătorind de unul singur. S-a străduit să copieze comportamentul oamenilor întâlniți pe drum. Nu a fost greu. Ca și el, aveau haine ponosite, erau murdari și veșnic în căutarea hranei.

Ca stat polițienesc, Coreea de Nord nu tolerează vagabondajul. Legea interzice strict cetățenilor să circule dintr-un oraș într-altul fără autorizație. Dar în perioada care a urmat foametei – cu prăbușirea economiei de stat, ascensiunea piețelor private și răspândirea în toată țara a comercianților de marfă de contrabandă din China – legile au fost adeseori ignorate. Poliția putea fi mituită; de fapt, cei mai mulți trăiau din mită. Vagabonzii care aveau un ban în buzunar puteau să se îndrepte către China fără a atrage atenție.

Nu se știe exact câți oameni au fugit în China sau câți rătăcesc pe cuprinsul Coreei de Nord. Șansele de a evita arestarea și de a ajunge cu bine în China par a varia de la sezon la sezon. Ele depind de cât de recent a luat guvernul nord-coreean măsuri de întărire a securității, de cât de vigilente sunt autoritățile chineze în repatrierea transfugilor, de cât de dispuse sunt forțele de la frontieră să primească mită și de cât de disperați sunt nord-coreenii să treacă granița. Guvernul nord-coreean a creat noi lagăre de muncă pentru traficanții sau călătorii prea săraci sau prea ghinioniști pentru a ajunge în nord.

O tendință este totuși clară. Numărul nord-coreenilor care cer azil în Coreea de Sud a crescut aproape în fiecare an din 1995

încoace. În 1995 au fost 41. În 2009, numărul ajunsese la aproape 3 000. Între 2005 și 2011 au venit în Sud mai mulți nord-coreeni decât în întreaga perioadă scursă de la sfârșitul Războiului Coreean, din 1953, până atunci. Până în 2012, existau aproximativ 24 000 de defectori în Coreea de Sud.

Când Shin și-a început călătoria către graniță în ianuarie 2005, condițiile pentru a fugi par a fi fost destul de bune. Dovada este numărul mare de nord-coreeni – în jur de 4 500 – care au sosit în Coreea de Sud în 2006 și 2007. De obicei, transfugilor le trebuie un an sau doi să ajungă din China în Coreea de Sud.

Permeabilitatea graniței Coreei de Nord tinde să se îmbunătățească atunci atunci când poliția de frontieră și autoritățile locale pot accepta mită fără a fi pedepsite draconic de superiori.

„Mai mult decât oricând, banii vorbesc", observa Chun Ki-won, un preot de la Seul care mi-a spus că între 2000 și 2008 ajutase peste șase sute de nord-coreeni să treacă în China și să ajungă în Coreea de Sud.

La momentul evadării lui Shin din Lagărul 14, exista o rețea bine dezvoltată de trafic uman care avea tentacule întinse până în inima țării. După cum mi-au spus Chun și alte câteva persoane implicate de la Seul, dacă erau bani suficienți, puteau scoate din Coreea de Nord practic pe oricine.

Ofertele de „fugă planificată" ale agenților din Seul circulau din gură-n gură. Versiunile cele mai ieftine costau mai puțin de două mii de dolari și implicau trecerea din Coreea de Nord în China și apoi în Coreea de Sud, via Thailanda sau Vietnam. Călătoria dura luni sau chiar ani de zile și implica traversări periculoase de râuri, sute de kilometri de mers pe jos și săptămâni de așteptare în condiții mizere într-o tabără thailandeză de refugiați.

Versiunea de lux includea un pașaport chinezesc fals și un bilet de avion de la Beijing la Seul și costa de la 10 000 de dolari în sus.

În acest caz, călătoria putea dura doar trei săptămâni, după spusele transfugilor și ale agenților.

Sistemul fusese inițiat pe la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000 de pastorii militanți din bisericile sud-coreene care, prin intermediul unor grăniceri, ofereau autorităților nord-coreene bani donați de enoriașii din Seul. Între timp fusese preluat chiar de transfugi, mulți dintre ei foști ofițeri de poliție și armată din Coreea de Nord, și transformat într-o afacere lucrativă.

Această nouă „specie" de agenți primea adeseori plata în avans în bani gheață de la familiile sud-coreene înstărite sau cu venituri medii dornice să obțină eliberarea unei rude. Uneori acceptau plata în rate, fără avans sau cu un avans minim de la fugar sau de la familia lui. Când transfugul ajungea la Seul și avea acces la o parte din fondul de peste 40 000 de dolari pus la dispoziție de guvernul sud-coreean pentru nou-sosiți din Nord, agenții cereau, de obicei, sume mult mai mari decât cele inițiale.

„Șeful meu este gata să avanseze banii de mită necesari pentru a scoate pe cineva din țară", a spus un agent din Seul, fost ofițer al armatei nord-coreene. „Dar când ajungi la Seul, trebuie să plătești dublu pentru acest serviciu."

Prin 2008, mulți fugari nord-coreeni erau atât de îndatorați traficanților, încât guvernul sud-coreean a schimbat sistemul prin care oferea sprijin în bani. În loc de o plată unică, a început să dea banii în rate, cu stimulente pentru cei care își găseau și păstrau un loc de muncă. Circa un sfert din bani mergea direct la plata cazării, fără a mai putea fi virați agenților.

Folosindu-și contactele personale și instituționale din Nord, agenții angajau ghizi care îi conduceau pe oameni de la locuințele lor din Coreea de Nord până la granița cu China, unde îi predau altor ghizi vorbitori de chineză care îi duceau la aeroportul din Beijing.

În afara Seulului, am stat de vorbă cu o transfugă nord-coreeană care plătise 12 000 de dolari unui agent pentru a-i scoate din țară fiul în vârstă de unsprezece ani.

„Nu știam că va merge atât de repede", a spus mama, care nu a vrut să își dezvăluie numele deoarece, împreună cu rudele, încerca la acel moment să-și aducă și mama. „În numai cinci zile, fiul meu a fost scos din țară și trecut peste granița în China. Nu mi-a venit să cred când am fost sunată de la aeroportul din Seul și mi s-a spus că fiul meu era acolo."

La frontieră și în interiorul țării, guvernul nord-coreean încearcă să zădărnicească aceste operații de trafic cu persoane – și uneori reușește.

„Mulți oameni sunt prinși", mi-a spus Lee Jeong Yeon, fost ofițer de grăniceri nord-coreean. „Politica este aceea de a-i executa pe cei prinși că ajută oameni să fugă. Am văzut cu ochii mei câteva astfel de execuții. Agenții de succes sunt oameni experimentați care au contacte bune în armată și mituiesc grănicerii, a adăugat. Grănicerii se schimbă des, așa că trebuie să mituiești mereu pe altcineva."

Lee, a cărui identitate a fost confirmată de serviciile de informații sud-coreene, a lucrat trei ani la granița dintre China și Coreea de Nord. A avut în subordine ofițeri sub acoperire care se dădeau drept agenți și călăuze pentru a se infiltra și contracara traficul de persoane. După fuga lui în Sud, Lee mi-a spus că își folosise relațiile din Nord pentru a scoate din țară treizeci și patru de persoane.

Shin nu auzise de serviciile prestate de acești agenți și oricum nu avea banii sau contactele necesare pentru a le utiliza și în mod cert nu cunoștea pe nimeni în afara țării care să angajeze profesioniști pentru el.

Dar ținându-și gura închisă și ochii deschiși a pătruns în „siajul" de contrabandă, trafic, mituire rămas în urma foametei în economia nord-coreeană.

Traficanții i-au arătat căpițe de fân în care putea dormi, cartiere în care putea pătrunde în case și piețe în care putea vinde ceea ce furase pentru a-și cumpăra mâncare. Shin își împărțea adeseori hrana cu ei când se strângeau noaptea laolaltă în jurul unui foc aprins la marginea drumului.

Părăsind Bukchangul în acea zi, îmbrăcat în haina furată și având la el niște biscuiți, Shin s-a alăturat unui mic grup de traficanți care întâmplător mergeau către nord.

CAPITOLUL 17

CĂLĂTORIA CĂTRE NORD

Dacă nu se mişca foarte repede, Shin se temea că în curând va fi prins.

A mers 15 kilometri până la un orăşel de munte numit Maengsan, unde traficanţii i-au spus că lângă piaţa centrală avea să vină un camion. Pentru o sumă mică de bani, ducea pasagerii la gara din Hamhung, al doilea oraş ca mărime din Coreea de Nord.

Shin nu învăţase încă destulă geografie pentru a şti unde era Hamhung. Dar nu-i păsa. Era disperat să găsească un mijloc de transport pentru că pe jos înainta greu din cauza durerii de picioare. Trecuseră trei zile de când se strecurase prin gardul electric şi se afla la doar 25 de kilometri de Lagărul 14.

După ce s-a alăturat grupului de oameni care aştepta camionul, a reuşit să găsească un loc în spate. Drumul era prost şi camionului i-a luat toată ziua să parcurgă suta de kilometri până la Hamhung. În spate, nişte bărbaţi l-au întrebat pe Shin de unde era şi unde mergea. Neştiind cine erau oamenii şi de ce îi puneau întrebări, Shin s-a făcut că nu pricepe şi n-a zis nimic. Bărbaţii şi-au pierdut interesul şi nu l-au mai băgat în seamă.

Shin nu avea de unde şti, dar călătoria lui avea loc într-o perioadă foarte prielnică.

Altădată, pentru a te deplasa în Coreea de Nord dintr-un oraș într-altul era obligatoriu să ai un permis de călătorie, care se elibera pe baza „certificatului de cetățean", un document de mărimea unui pașaport conceput după modelul cărții de identitate din fosta Uniune Sovietică.

Deținuților născuți în lagăr nu li se emitea niciodată un certificat de cetățean. Nord-coreenii care nu aveau astfel de certificate nu aveau cum să obțină permise de călătorie. De obicei, permisele se eliberau pentru deplasări în interes de serviciu sau pentru participarea la evenimente familiale care puteau fi confirmate de autorități, de pildă nunți sau înmormântări. Dar de prin 1997, poliția nu mai verifica sistematic aceste documente. Controale se mai făceau doar în Phenian și în alte zone restricționate[1]. Regulile nu mai erau respectate cu strictețe de când foametea îi făcuse pe oameni să plece la drum în căutarea hranei. De atunci, mitele date de traficanți i-au făcut pe polițiști să nu mai fie atât de duri în aplicarea legii. Pe scurt, lăcomia autorităților nord-coreene flămânde de bani făcuse posibilă călătoria lui Shin.

După toate probabilitățile, camionul în care urcase era un vehicul militar care fusese transformat în mod ilegal într-un mijloc de transport în comun. Sistemul, cunoscut sub denumirea de *servi-cha*, a fost inventat pe la sfârșitul anilor 1990 de elitele din guvern și armată pentru a stoarce bani de la traficanții care aveau nevoie să se deplaseze pe teritoriul țării. Făcea parte dintr-un sistem de transport nou creat pe care Daily NK, un website sud-coreean care oferă informații despre Nord, îl descrie drept „principalul mijloc de transport" al țării, cu probabil „cea mai mare influență asupra dezvoltării" pieței private[2].

În Coreea de Nord, vehiculele nu se află în proprietate privată, ci sunt deținute de stat, partid și armată. În cadrul acestor organizații s-au găsit operatori isteți care au schimbat destinația camioanelor și s-au asociat cu contrabandiștii pentru a importa

parcuri de automobile, furgonete și autobuze second-hand din China. După ce vehiculele erau înmatriculate în numele entității de stat, erau angajați șoferi particulari și vagabonzilor precum Shin li se oferea posibilitatea de a călători ieftin și discret prin cea mai mare parte a țării.

Capitalismul speria guvernul nord-coreean, care își arăta public îngrijorarea față de un derapaj care putea conduce la o schimbare de regim și la catastrofă. Dar încercările periodice de a-i disciplina pe cei care luau mită, de a restrânge activitățile de piață, de a limita circulația *servi-cha* și de a confisca banii erau întâmpinate cu rezistență generală. În bună parte, din partea funcționarilor prost plătiți ai statului a căror subzistență depindea de utilizarea autorității polițienești și administrative pentru a stoarce bani de la noii capitaliști.

Pentru a-i forța pe traficanți să plătească, forțele de securitate nord-coreene au inventat un nou tip de lagăre de muncă. În timp ce în lagărele precum cel în care s-a născut Shin erau închiși pe viață deținuții politici, în acestea erau încarcerați – și uneori torturați – traficanții care nu dădeau mită autorităților. Organele de securitate descindeau periodic în piețe și arestau comercianții sub acuzația încălcării legilor vagi care incriminau vânzarea și cumpărarea. Pedeapsa înspăimântătoare cu detenția într-un lagăr de muncă putea fi evitată doar cu o mită grasă în valută.

Existența acestor lagăre, pe care statul a început să le construiască înainte de evadarea lui Shin, a fost dezvăluită pentru prima dată în „Crimă și pedeapsă în Coreea de Nord", un raport bazat pe declarațiile a peste o mie de refugiați intervievați în China și Coreea de Sud între 2004 și 2008.

Organele de securitate foloseau lagărele ca pe o „metodă de extorcare", mi-a spus Marcus Noland, economist din Washington, coautor al raportului. „Arăta ca opera unei bande de mafioți."

Unii dintre deținuții din aceste lagăre, în jur de două treimi, erau eliberați în mai puțin de o lună, potrivit raportului. Lagărele erau mici, cu puțini gardieni și nu prea strict îngrădite, dar în timpul scurtei lor ședere acolo, mulți nord-coreeni asistaseră la execuții sau văzuseră oameni murind de foame sau în urma torturii. Aceste încarcerări temporare reușeau să bage spaima în sânul oamenilor care își câștigau existența din negoț.

„Poliția are ordin de a restrânge funcționarea pieței, dar nu se conformează întotdeauna pentru că de aici ies bani pentru mulți polițiști și alte autorități", a spus Jiro Ishimaru, redactor-șef al ziarului *Rimjin-gang* care apare în Japonia, compilând declarații ale martorilor oculari, fotografii și documente video oferite de colaboratori anonimi. „Pentru cei din afară nu este evident, dar Coreea de Nord se află în acest moment într-o perioadă drastică de schimbare."

Shin a ajuns noaptea lângă gara din Hamhung, un oraș portuar cu o populație de circa trei sferturi de milion de locuitori. Cei mai mulți dintre ei lucrează în fabrici, sau lucrau – înainte ca acestea să fie închise din cauza lipsei de electricitate și materie primă.

Hrănirea locuitorilor orașului Hamhung se realiza exclusiv prin sistemul statal de distribuție a alimentelor. De aceea, în timpul foametei din anii 1990, când sistemul s-a prăbușit, orașul a fost lovit de inaniție mult mai rău decât alte așezări nord-coreene, potrivit relatărilor refugiaților[3]. Jurnaliștii occidentali care au vizitat țara în 1997 au observat că dealurile din jurul orașului erau pline de morminte săpate recent. Un supraviețuitor a spus că 10% din populația orașului a murit, în timp ce altul a apreciat că 10% dintre locuitori au părăsit orașul în căutarea hranei.

În 2005, când Shin a ajuns la Hamhung, majoritatea fabricilor erau încă închise. Dar mare parte a traficului feroviar nord-sud al Coreei de Nord se desfășura tot pe acolo.

Fiind ajutat de întuneric, Shin s-a dus împreună cu alți oameni care veniseră cu camionul într-o parte a gării în care se formau trenurile de marfă. A văzut ceva pază în jurul gării, dar polițiștii nu verificau documentele de identitate și nu făceau niciun efort să-i împiedice pe traficanți să se urce în trenurile de marfă.

Stând lângă ceilalți, Shin s-a urcat într-un vagon care mergea la Chongjin, cel mai mare oraș din nordul îndepărtat al țării și principalul punct de legătură feroviară cu China. Trenul a plecat înainte de zori în călătoria lungă de 280 de kilometri. Dacă nu se întâmpla nimic deosebit, avea să parcurgă distanța într-o zi sau două.

Shin a aflat curând ceea ce toți ceilalți nord-coreeni știau de mult – trenurile merg încet, atunci când merg.

În următoarele trei zile, trenul a parcurs mai puțin de 150 de kilometri. În vagon, Shin s-a împrietenit cu un bărbat de vreo douăzeci de ani care se ducea acasă la Gilju, un oraș cu 65 000 de locuitori situat pe linia ferată care ducea la Chongjin. Tânărul i-a spus că fusese în căutare de lucru, dar nu găsise; nu avea nici mâncare, nici bani, nici palton. Dar s-a oferit să-l găzduiască pe Shin pentru câteva zile în apartamentul familiei lui, unde era cald și putea găsi ceva de mâncare.

Shin avea nevoie de odihnă. Era epuizat și foarte flămând. Mâncarea pe care o cumpărase la Bukchang se terminase. Arsurile de pe picioare continuau să-i sângereze. A acceptat cu recunoștință oferta tânărului.

Era seară, frig și tocmai începuse să ningă când au coborât din tren în gara din Gilju. La sugestia noului său prieten, care știa unde se putea mânca ieftin, s-au oprit pe drumul către casa lui și au cumpărat niște tăiței fierbinți de la un vânzător stradal. Shin a plătit masa cu ultimii bani rămași de pe urma vânzării orezului furat.

Când au terminat de mâncat, tânărul i-a spus că familia lui stătea la doi pași, dar îi era rușine să se ducă acasă în halul în care era

îmbrăcat. L-a rugat pe Shin să-i împrumute paltonul lui pentru câteva minute. Se ducea să-şi salute părinţii şi apoi se întorcea să-l ia şi pe Shin.

De când evadase din lagăr, Shin se tot străduise să afle care era comportamentul firesc al nord-coreenilor. Dar într-o singură săptămână nu apucase să se lămurească prea bine. S-a gândit că ar fi normal să-şi împrumute paltonul unui prieten care nu vrea să se facă de râs în faţa părinţilor. Aşa că i l-a dat şi a fost de acord să-l aştepte.

Au trecut ore. Zăpada continua să cadă. Prietenul nu se mai întorcea. Lui Shin nu-i trecuse prin minte să-l urmărească şi să vadă în ce bloc intra. A început să cerceteze străzile din apropiere. Nici urmă de tânăr. După câteva ore de tremurat, s-a învelit cu o folie murdară de plastic pe care a găsit-o pe stradă şi a aşteptat dimineaţa.

În următoarele douăzeci de zile, Shin a bântuit prin Gilju. Fără palton, fără bani, fără vreun cunoscut şi fără să ştie încotro s-o apuce, simpla supravieţuire era un obiectiv greu de atins. Temperatura medie din luna ianuarie era în acea zonă de minus zece grade.

Un lucru l-a salvat: compania vagabonzilor oraşului, mulţi dintre ei adolescenţi. I-a găsit prin jurul gării, unde cerşeau, bârfeau şi periodic plecau împreună în căutarea hranei.

Grupul în care a intrat Shin era specializat în căutarea de daikon – o ridiche albă, de forma unui morcov, din care se face mâncarea condimentată *kimchi*, felul coreean cel mai cunoscut în lume. Pe timp de iarnă, nord-coreenii protejau aceste legume împotriva degerării, îngropându-le în curte.

În timpul zilei, Shin cutreiera cu bandele de hoţi adolescenţi mahalalele oraşului, căutând case izolate în curtea cărora se vedeau movile care aveau o formă familiară. După o zi de săpat şi

mâncat daikon, Shin se întorcea în centrul orașului cu câte legume putea cără, le vindea la piață și cumpăra gustări. Când nu găsea daikon de furat, căuta prin gunoaie.

Noaptea, Shin se ținea după vagabonzi prin locurile semiadăpostite din apropierea blocurilor cu încălzire centrală. Uneori dormea în șuri de fân sau lângă focurile pe care le aprindeau tovarășii lui.

Nu și-a făcut prieteni și a avut grijă să nu vorbească despre el.

Shin vedea peste tot portrete ale lui Kim Jong-il și Kim Ir-sen – omniprezente, de altfel, pretutindeni în Coreea de Nord – în gări, în piețe, în locuințele în care intra prin efracție. Dar nu a auzit pe nimeni, nici măcar pe vagabonzi, criticându-i pe conducători sau bătându-și joc de ei. Nimeni nu îndrăznea. Această teamă, arată studiile realizate pe baza relatărilor nord-coreenilor ajunși în China, există de multă vreme și este aproape universală.

Pentru Shin, la fel ca și pentru o mulțime de alți nord-coreeni, grija principală era procurarea hranei.

„Furtul era o mare problemă", scria Charles Robert Jenkins în memoriile sale din 2008 despre cei patruzeci de ani petrecuți în țară. „Dacă nu îți păzeai bine lucrurile, se găsea numaidecât cineva care să te scape de ele"[4].

Sergent în armata americană, needucat și profund nefericit, Jenkins făcea parte din efectivele americane staționate în Coreea de Sud în 1965, când i-a venit ideea că iarba este mai verde în Coreea de Nord. A băut vreo zece beri, a luat-o pe două cărări către granița cea mai militarizată din lume și și-a predat pușca M14 soldaților nord-coreeni uluiți.

„Eram atât de ignorant", mi-a zis. A dezertat din armată pentru a se încarcera de bună voie într-o „gigantică închisoare dementă".

Totuși, ca dezertor american, Jenkins a fost mult mai mult decât un prizonier. Guvernul nord-coreean l-a folosit ca actor în

industria filmelor de propagandă care demonizau Statele Unite ale Americii: era nevoie de un chip caucazian ticălos.

Organele de securitate l-au pus să violeze o tânără japoneză. Femeia fusese adusă din oraşul ei din Japonia pe 12 august 1978 în cadrul unei operaţii secrete care consta în răpirea unor tineri japonezi din comunităţile lor de pe coastă. Trei agenţi nord-coreeni au luat-o într-o seară de lângă o plajă, au băgat-o într-un sac negru pentru cadavre şi au îmbarcat-o pe o navă.

Femeia, Hitomi Soga, a ajuns să se îndrăgostească de Jenkins. S-au căsătorit şi au crescut două fiice care au urmat o şcoală din Phenian în care se pregăteau spioni poligloţi.

Începutul sfârşitului ciudatelor aventuri ale lui Jenkins în Coreea de Nord s-a produs în 2002, când premierul japonez Junichiro Koizumi a venit la Phenian pentru o întâlnire extraordinară cu Kim Jong-il. În cursul întrevederii, Kim a recunoscut că agenţii lui răpiseră în cursul anilor 1970–1980 treisprezece civili japonezi, printre care Hitomi, soţia lui Jenkins. Femeia a fost lăsată imediat să plece din ţară cu avionul lui Koizumi. În urma celei de-a doua vizite din 2004 a premierului japonez în Coreea de Nord, li s-a permis să plece şi lui Jenkins şi fiicelor lui.

Când am stat de vorbă cu Jenkins, locuia împreună cu familia pe îndepărtata insulă japoneză Sado pe care se născuse şi de unde fusese răpită soţia lui de către agenţii nord-coreeni.

În deceniile petrecute în Nord, Jenkins avusese o casă la ţară şi îşi hrănise familia cu legumele cultivate în grădina proprie. Primea şi o sumă de bani gheaţă de la stat – suficientă pentru a-şi ţine familia în viaţă pe timpul foametei. Totuşi, pentru a supravieţui, cei patru trebuiau să aibă grijă să-i ţină la distanţă pe vecinii hoţi şi pe soldaţii care se aflau prin apropiere.

„Când se cocea porumbul, puneam paznici pe timp de noapte, altfel ni-l fura armata", scria el.

Hoția a ajuns la apogeu în timpul foametei din anii 1990, când în jurul gărilor din orașe precum Gilju, Hamhung și Chongjin au început să se formeze bande de tineri fără adăpost, mulți dintre ei orfani.

Comportamentul și disperarea lor sunt prezentate în *Nothing to Envy* (Nimic de invidiat), cartea Barbarei Demick care descrie felul în care au îndurat nord-coreenii obișnuiți anii foametei.

La gara din Chongjin, scria ea, copiii înhățau gustările din mâna călătorilor. Lucrând în echipă, cei mai mari răsturnau standurile de mâncare și o luau la fugă, iar vânzătorii furioși alergau după ei. În acest timp, cei mici adunau mâncarea vărsată. De asemenea, copiii înțepau cu bețe ascuțite sacii cu cereale din trenurile și camioanele în mișcare lentă[5].

În timpul foametei, personalul de curățenie al gării dădea ture cu o roabă de lemn și strângea cadavrele, scrie Demick. Umblau zvonuri despre canibalism și se credea că unii dintre copiii care își făceau veacul prin gări erau drogați, uciși și măcelăriți pentru carne.

Deși practica nu era larg răspândită, Demick este de părere că a existat într-adevăr.

„Din discuțiile cu transfugi reiese că au fost cel puțin două cazuri... de oameni arestați și executați pentru canibalism."

Când Shin a fost nevoit să rămână în Gilju în ianuarie 2005, problema hranei nu era atât de gravă.

Recoltele anului 2004 fuseseră relativ bune pe teritoriul Coreei de Nord. Coreea de Sud pompa în țară ajutoare alimentare și fertilizator gratuit. China și Programul Alimentar Mondial umpleau, la rândul lor, cuferele statului cu alimente – și unele dintre ele ajungeau în piețele stradale.

Vagabonzii din jurul gării erau flămânzi, dar Shin, cât a stat pe străzile orașului Gilju, nu a văzut pe nimeni murind sau mort de foame.

Pieţele oraşului erau pline de alimente uscate, proaspete sau procesate, inclusiv orez, tofu, biscuiţi, prăjituri şi carne. La vânzare erau şi haine, articole de menaj şi electronice. Când Shin aducea daikon furat, găsea precupeţe dispuse să îi cumpere legumele pe bani gheaţă.

Căutând să îşi asigure traiul în Gilju, lui Shin i-a ieşit din minte faptul că trebuia să ajungă în China. Vagabonzii cu care se înhăitase aveau alte planuri. Intenţionau să se ducă în luna martie la o fermă de stat la plantat de cartofi, o slujbă la care se asigura masa muncitorilor. Neavând altceva de făcut şi lipsit de alte cunoştinţe, Shin s-a hotărât să meargă cu ei. Totuşi, planul s-a schimbat din nou după o zi de furat foarte productivă.

Pe uliţele din mahalaua oraşului, Shin s-a îndepărtat de grup, ai cărui membri prădau o grădină de legume. De unul singur, a reuşit să intre într-o casă goală prin fereastra din spate.

Înăuntru a găsit haine de iarnă, o căciulă de lână în stil militar şi un sac de orez de şapte kilograme. S-a schimbat în hainele călduroase, a pus orezul în rucsac şi i l-a vândut unei precupeţe din Gilju pe 6 000 de woni, circa şase dolari.

Cu un nou teanc de bani pentru mâncare şi mite, părea din nou posibil să ajungă în China. Shin s-a dus la gara de mărfuri din Gilju şi s-a urcat într-un vagon care se îndrepta către nord.

CAPITOLUL 18

GRANIȚA

Râul Tumen, care formează cam o treime a frontierei dintre Coreea de Nord și China, este îngust și puțin adânc. De obicei îngheață iarna și poate fi trecut cu pasul în numai câteva minute. Malul chinezesc este plin de copaci, iar grănicerii chinezi în patrulare sunt puțini.

Shin a aflat despre Tumen de la traficanții din tren. Dar nu știa exact pe unde putea trece râul sau câtă mită trebuia să dea grănicerilor nord-coreeni care patrulau pe malul lui sudic.

Așa că a călătorit cu vagonul de marfă de la Gilju la Chongjin și apoi la Gomusan, un nod de cale ferată situat la vreo 40 de kilometri de graniță și a început să se intereseze printre localnici.

— Bună ziua, este frig, nu-i așa? i s-a adresat unui bărbat în vârstă care stătea ghemuit pe treptele gării din Gomusan.

Shin i-a oferit pesmeți.

— Mulțumesc tare mult, i-a zis omul. Pot să te întreb de unde ești?

Shin pregătise un răspuns adevărat, dar vag la această întrebare care i se punea adesea. A spus că foamea și viața grea îl determinaseră să fugă de acasă din Provincia Pyonganului de Sud, în care se găsește Lagărul 14.

Bătrânul i-a zis că trăise în China, unde viaţa era mult mai bună pentru că se găsea uşor de lucru şi mâncare. Cu opt luni înainte fusese arestat de poliţia chineză şi trimis înapoi în Coreea de Nord, unde fusese închis câteva luni într-un lagăr de muncă. L-a întrebat pe Shin dacă se gândea să se ducă în China.

— Se poate trece graniţa? l-a întrebat Shin, încercând să-şi stăpânească curiozitatea şi nerăbdarea.

Bătrânul nu a aşteptat să fie tras de limbă. I-a vorbit despre China câteva ore-n şir, explicându-i pe unde să traverseze Tumenul şi cum să se comporte la punctele de control de lângă frontieră. Mai toţi grănicerii de-abia aşteptau să ia mită. I-a dat şi alte instrucţiuni: când i se cere un document de identitate, să dea grănicerului câteva ţigări, un pachet de pesmeţi şi o sumă mică de bani. Să le spună că este soldat şi că merge să îşi viziteze nişte rude din China.

A doua zi dimineaţa devreme, Shin s-a urcat într-un tren încărcat cu cărbuni care mergea la Musan, un oraş minier de la frontieră. Fusese avertizat că oraşul era plin de soldaţi, aşa că a sărit din tren când acesta a încetinit pentru a intra în gara din Musan şi a luat-o pe jos către sud-vest. A mers toată ziua, străbătând aproape 30 de kilometri şi căutând o porţiune uşor de trecut a Tumenului.

Fără documente de identitate, Shin ştia că ar fi arestat dacă grănicerii îşi făceau treaba. La primul punct de control, un gardian i-a cerut actele. Încercând să-şi ascundă teama, Shin i-a spus că era soldat şi se întorcea acasă. Haina şi căciula de lână furate la Gilju, având culoarea verde închis caracteristică uniformelor militare, i-au susţinut afirmaţia.

— Uite aici, să ai ce fuma, a zis Shin, dând grănicerului trei pachete de ţigări.

Acesta a luat ţigările şi i-a făcut semn lui Shin să treacă.

La al doilea punct de control, un alt grănicer i-a cerut actele. Shin i-a oferit și lui țigări și un pachet de pesmeți. Mergând mai departe, a întâlnit un al treilea grănicer, apoi al patrulea. Erau tineri, slăbiți și flămânzi. Până ca Shin să apuce să deschidă gura, i-au cerut țigări și mâncare – nu documente de identitate.

Shin nu ar fi putut să iasă din Coreea de Nord dacă nu avea un car de noroc, mai ales la frontieră. În drumul lui spre China de la sfârșitul lunii ianuarie 2005, s-a întâmplat să găsească o portiță deschisă care i-a permis să treacă ilegal granița fără mari riscuri, împărțind mită în dreapta și în stânga.

Guvernul nord-coreean fusese forțat – de foametea catastrofală de la mijlocul anilor 1990 și importanța produselor chinezești pentru hrănirea populației – să tolereze permeabilitatea frontierei cu China. Această toleranță a devenit o politică semioficială în 2000, când Coreea de Nord a promis indulgență celor ce ieșeau din țară în căutarea hranei. Astfel, se recunoștea tardiv că zeci de mii de nord-coreeni loviți de foamete fugiseră deja în China și că țara era din ce în ce mai dependentă de banii trimiși de ei acasă. De asemenea, prin 2000, comercianții au început să treacă cu miile dintr-o parte într-alta a graniței, aprovizionând cu alimente și alte mărfuri piețele care înlocuiseră sistemul de distribuție publică al statului.

În urma decretului lui Kim, persoanele arestate pentru traversarea frauduloasă a frontierei erau eliberate după câteva zile de interogatorii sau, în cel mai rău caz, după câteva luni de muncă în lagăr, în afara cazului în care anchetatorii ajungeau la concluzia că luaseră contact în China cu sud-coreeni sau misionari[1]. De asemenea, guvernul nord-coreean a început să recunoască și să accepte rolul micului trafic de frontieră în asigurarea hranei pentru populație. După o verificare generală și șase luni de proceduri

birocratice, autoritățile statului eliberau uneori – mai ales dacă erau mituite – certificate prin care un comerciant primea permisiunea de a traversa legal granița cu China[2].

Permeabilizarea graniței cu China a schimbat vieți. Cei care călătoreau în mod frecvent prin zonele rurale ale Coreei de Nord au observat că mult mai mulți locuitori păreau să poarte haine călduroase de iarnă și că în piețele private se vindeau televizoare și videoplayere chinezești uzate, precum și casete și CD-uri video piratate. (CD-urile video oferă o rezoluție mult mai slabă decât DVD-urile, dar CD playerele erau mai ieftine decât DVD playerele).

Transfugii nord-coreeni ajunși la Seul au spus că radiourile cu tranzistoare produse în China le-au dat posibilitatea să asculte posturi chinezești și sud-coreene, precum și Radio Asia Liberă și Vocea Americii. Mulți au povestit cum făcuseră o pasiune pentru filmele de la Hollywood și telenovelele sud-coreene.

„Trăgeam draperiile și dădeam volumul mic de câte ori ne uitam la casete cu James Bond", mi-a spus la Seul o casnică nord-coreeană în vârstă de patruzeci de ani. Fugise din satul ei pescăresc într-o barcă împreună cu soțul și fiul lor. „Vizionând aceste filme am început să aflu ce se petrece în lume, așa înțelegeau oamenii că guvernul lui Kim Jong-il nu acționa pentru binele lor."

Fiul ei mi-a spus că se îndrăgostise de Statele Unite ale Americii, unde spera să locuiască într-o bună zi, urmărind casete video cu *Îngerii lui Charlie*.

Când filmele străine au devenit un adevărat fenomen, poliția nord-coreeană s-a alarmat și a adoptat noi tactici pentru a-i aresta pe cei care le vizionau. Tăiau alimentarea cu energie electrică a anumitor blocuri și controlau fiecare apartament pentru a vedea ce casete sau discuri rămăseseră blocate în aparatele de redare.

Pe la vremea în care Shin și Park își făceau planul de evadare, guvernul nord-coreean a ajuns la concluzia că frontiera devenise mult prea ușor de trecut și reprezenta o amenințare la securitatea internă. Phenianul nu era de accord cu inițiativele sud-coreene și americane care îi ajutau pe nord-coreenii ajunși ilegal în China să meargă și mai departe și să se stabilească în Occident. În vara anului 2004, în cadrul celei mai ample operații de acest fel, Coreea de Sud a asigurat zborul a 468 de nord-coreeni din Vietnam la Seul. Agenția nord-coreeană de știri a denunțat acțiunea drept „înșelăciune, răpire și terorism". Cam în același timp, Congresul american a adoptat o lege prin care se accepta stabilirea în Statele Unite ale Americii a refugiaților nord-coreeni, măsură considerată de Nord o tentativă de răsturnare a guvernului său sub pretextul promovării democrației.

Din aceste motive, prin 2004 au început să se schimbe regulile la graniță. Coreea de Nord a anunțat o nouă politică de pedepsire aspră a tentativelor de traversare ilegală a frontierei, cu închisoare de până la cinci ani. În 2006, Amnesty International a discutat cu șaisprezece persoane care trecuseră granița și au spus că noile reguli intraseră în vigoare iar autoritățile din Nord avertizau că până și cei ce treceau ilegal pentru prima oară aveau să fie trimiși la închisoare pentru cel puțin un an. Pentru a-și aplica regulile, Coreea de Nord a instituit supravegherea fotografică și electronică a graniței. A extins îngrădirea cu sârmă ghimpată și a construit noi bariere din beton[3]. China a întărit la rândul său securitatea la frontieră pentru a-i descuraja pe nord-coreeni să pătrundă în țară în perioada premergătoare Jocurilor Olimpice de Vară din 2008.

La sfârșitul lunii ianuarie 2005, când Shin se îndrepta pe jos către China înarmat cu țigări și gustări, portița de trecere a frontierei

începea să se închidă. Dar el a avut noroc: în ciuda ordinelor de sus, cei patru soldați flămânzi pe care i-a întâlnit de-a lungul râului Tumen încă mai primeau mită.

— Mor de foame aici, i-a spus lui Shin ultimul soldat mituit în drumul lui spre China. Părea să aibă în jur de șaisprezece ani. Nu ai ceva de mâncare?

Postul lui de pază era lângă un pod peste care se trecea în China. Shin i-a dat un cârnat din tofu, țigări și o pungă de bomboane.

— Trec mulți oameni în China? a întrebat Shin.

— Sigur, a răspuns grănicerul. Trec cu binecuvântarea armatei și se întorc după ce fac destui bani.

În Lagărul 14, Shin discutase adesea cu Park despre ce vor face după ce treceau frontiera. Aveau de gând să stea cu unchiul lui Park, și lui Shin i-a venit acum în minte acel unchi.

— Aș putea să-mi vizitez unchiul care stă în satul de dincolo de râu? a întrebat Shin, chiar dacă nu avea habar unde locuia de fapt unchiul lui Park. Îți fac cinste când mă-ntorc.

— Sigur, du-te, i-a răspuns grănicerul. Dar eu sunt de gardă numai până la 7 seara. Să te-ntorci până atunci, bine?

Grănicerul l-a condus pe Shin printr-o pădure până la râu, de unde putea să-l traverseze fără probleme. Era după-amiaza târziu, dar Shin a promis că se va întoarce la timp, cu mâncare pentru grănicer.

— Râul este înghețat? a întrebat Shin. Nu mi se întâmplă nimic?

Grănicerul l-a asigurat că râul era înghețat și chiar dacă se spărgea gheața, apa îi ajungea doar la glezne.

— Treci liniștit, i-a zis.

Râul avea aproximativ nouăzeci de metri lățime. Shin a înaintat cu grijă. Pe la mijlocul drumului, gheața s-a crăpat iar ghetele

i s-au umplut de apă rece. A sărit înapoi pe gheața tare și și-a continuat târâș traversarea.

Pe celălalt mal, Shin s-a ridicat în picioare și s-a întors ca să arunce o ultimă privire Coreei de Nord.

Se întreba dacă tatăl lui o fi fost ucis în lagăr.

Tânărul grănicer nord-coreean îl urmărise pe Shin cu privirea. Văzându-l că nu se grăbește, i-a făcut semn să dispară mai iute în pădure.

CAPITOLUL 19

CHINA

Shin a luat-o la fugă și s-a ascuns în pădure; curând, picioarele au început să-i înghețe. Se întuneca și era epuizat după o zi lungă petrecută în frig. Din cauză că își păstrase puținii bani pentru țigările și gustările destinate grănicerilor, mâncase insuficient în ultimele zile.

Pentru a se încălzi și a se îndepărta de râu, a urcat un deal și a luat-o pe un drum care se întindea printre niște lanuri acoperite de zăpadă. Dincolo de câmpuri, nu la foarte mare distanță, se vedea un cătun.

Între Shin și case erau doi oameni pe drum. Aveau lanterne și purtau veste cu ceva scris în chineză pe spate. Shin a aflat ulterior că erau soldați chinezi din paza de frontieră. Începând din 2002, când sute de nord-coreeni în căutare de azil puseseră China într-o situație delicată dând buzna în ambasadele străine, soldații începuseră să patruleze de-a lungul granițelor, repatriind silit zeci de mii de persoane care trecuseră ilegal frontiera[1]. Soldații pe care i-a zărit Shin se uitau la cer. Băiatul s-a gândit că numărau stelele. În orice caz, prezența lui nu părea să-i intereseze. Shin a grăbit pasul către pâlcul de case.

Planul lui de supraviețuire în China era la fel de neclar precum cel de evadare din Coreea de Nord. Nu știa unde să se ducă sau cu cine să ia legătura. Voia doar să se îndepărteze cât mai mult de graniță. Ajunsese într-o zonă săracă, muntoasă, slab populată a provinciei Jilin. Cel mai apropiat oraș era Helong, situat la vreo 50 de kilometri nord de locul în care traversase râul. Singura lui speranță stătea în zvonurile auzite de la comercianții itineranți din Coreea de Nord: în regiunea de frontieră trăiau destui chinezi de origine coreeană care i-ar fi putut oferi mâncare și adăpost, ba poate chiar de lucru.

Intrând în curtea unei case, Shin a declanșat o serie de lătrături. A numărat șapte câini – un număr surprinzător după standardele Coreei de Nord, unde animalele de casă fuseseră decimate de vagabonzi, mulți dintre ei copii orfani, care furau, jupuiau și frigeau câinii în timpul anilor foametei[2].

Când s-a deschis ușa casei, Shin a cerut ceva de mâncare și un loc de dormit. Un bărbat de origine coreeană i-a spus să plece. Poliția îl avertizase chiar în acea dimineață să nu dea ajutor nord-coreenilor. Shin a încercat la următoarea casă, unde a fost refuzat, de astă dată fără menajamente, de un alt chinez de etnie coreeană.

Shin n-a avut încotro și a plecat. Îi era groaznic de frig. Într-o groapă în care se făcuse foc a găsit niște tăciuni. A luat câțiva și i-a dus în pădurea de zadă din apropiere, a curățat zăpada de pe un petic de pământ, a găsit niște surcele și a reușit să facă un foc. Și-a scos ghetele și șosetele ude și le-a pus la uscat lângă foc. Fără să vrea, a adormit.

În zori, focul se stinsese. Fața lui Shin era plină de chiciură. Înghețat până la oase, și-a pus șosetele și ghetele, care erau încă ude. A plecat mai departe și a mers toată dimineața pe drumuri mai lăturalnice, sperând astfel să se îndepărteze de graniță. Pe la amiază

a văzut la distanță un punct de control, a părăsit drumul și a mers până ce a dat de o casă, la a cărei ușă a bătut.

— Puteți să mă ajutați, vă rog?

Un chinez coreean a refuzat să-l primească în casă. I-a spus că nevasta lui era bolnavă mintal. Dar i-a dat lui Shin două mere.

Pentru a evita punctele de control și a se îndepărta de graniță, Shin a luat-o de-a lungul unei poteci șerpuite care urca muntele și a mers pe ea aproape toată ziua. (Shin nu știe exact pe unde a umblat în prima zi în China; Google Earth arată, în acea regiune de lângă graniță, munți împăduriți și pâlcuri răzlețe de case.) Pe la asfințit, și-a încercat norocul la o altă casă țărănească, nou construită din BCA și înconjurată de cotețe de porci. Cinci câini au început să latre când a intrat în curte.

De după ușa din față s-a ivit fața unui bărbat de vârstă mijlocie.

— Ești din Coreea de Nord? l-a întrebat pe Shin.

Shin a dat din cap istovit.

Bărbatul, un țăran chinez care vorbea puțină coreeană, l-a invitat pe Shin înăuntru și a cerut unei tinere să fiarbă orez. Țăranul a spus că angajase odată doi fugari nord-coreeni și că aceștia făcuseră treabă bună. I-a oferit lui Shin mâncare, cazare și cinci yuani pe zi – circa șaizeci de cenți – dacă voia să îngrijească de porci.

Înainte de a mânca prima lui masă caldă în China, Shin avea o slujbă și un loc de dormit. Fusese deținut, turnător, fugar și hoț, dar niciodată angajat. Slujba era un început oportun și o eliberare enormă. Punea capăt unei luni îngrozitoare de fugă prin ger. O viață întreagă de sclavie devenea de domeniul trecutului.

În bucătăria crescătorului de porci Shin a găsit mâncare suficientă în cursul lunii următoare. Își umplea stomacul de trei ori pe zi cu carnea prăjită la care el și Park visaseră în Lagărul 14.

Se spăla cu săpun și apă caldă. A scăpat de păduchii cu care trăise de la naștere.

Fermierul i-a cumpărat lui Shin antibiotic pentru arsurile de pe picioare, haine groase și cizme de lucru. Băiatul a aruncat hainele furate care nu erau pe măsura lui și îl făceau să arate ca un nord-coreean.

Avea o cameră numai a lui, unde se culca pe podea, învelit cu câteva pături. Putea să doarmă chiar și zece ore pe noapte, un lux inimaginabil. Tânăra din casă – care s-a dovedit a fi concubina țăranului – îi gătea și îl învăța noțiuni de bază de chineză.

Shin lucra la porci din zori până la șapte sau opt seara pentru șaizeci de cenți pe zi. Uneori mergea cu fermierul la vânătoare de mistreți în munții din jur. Țăranul îi împușca, iar Shin târa carcasele până la fermă, unde erau tranșate și vândute.

Chiar dacă munca era adeseori extenuantă, nimeni nu-l bătea sau amenința pe Shin. Întremat de pe urma hranei abundente și a somnului, teama a început să-i dispară. Când s-au trezit într-o zi cu poliția la poartă, fermierul i-a spus lui Shin să se prefacă că este mut. Țăranul a garantat pentru el și poliția a plecat.

Totuși, Shin își dădea seama că era binevenit în casa fermierului numai din cauză că era mână de lucru ieftină.

Capacitatea zonelor chineze de frontieră de a atrage nord coreeni este considerabilă – și considerabil subapreciată în afara Asiei de Nord-Est. Regiunea nu este atât de străină – sau de neprimitoare – pentru imigranții vorbitori de coreeană.

Când ajung în China, primii „străini" întâlniți de fugari sunt, de obicei, de origine coreeană, oameni care vorbesc aceeași limbă, mănâncă același gen de mâncare și au aceleași valori culturale. Cu un pic de noroc, fugarii pot găsi, asemenea lui Shin, ceva de lucru, adăpost și un loc în care să se simtă în siguranță.

Așa stăteau lucrurile încă din anii 1860, când Coreea de Nord a fost lovită de foamete și mulți țărani au trecut în China peste râurile Tumen și Yalu în căutarea hranei. Mai târziu, guvernul imperial chinez a recrutat țărani coreeni pentru a crea o zonă tampon împotriva expansiunii ruse, iar dinastia coreeană Choson le-a permis să plece legal. Înainte de al Doilea Război Mondial, japonezii care au ocupat peninsula lor și nord-estul Chinei au împins zeci de mii de țărani coreeni peste graniță pentru a slăbi dominația chineză asupra regiunii.

Aproape două milioane de etnici coreeni trăiesc acum în cele trei provincii nord-estice ale Chinei, cea mai mare concentrație fiind în Jilin, unde a ajuns Shin după ce a traversat râul înghețat. În interiorul acestei provincii, China a creat Prefectura Autonomă Coreeană Yanbian, în care 40% din populație este de etnie coreeană și guvernul subvenționează școli și publicații în limba coreeană.

Vorbitorii de coreeană din nord-estul Chinei au contribuit la schimbarea culturală din interiorul Coreei de Nord, urmărind acasă seriale sud-coreene cu ajutorul antenelor de satelit, înregistrându-le pe CD-uri video de slabă calitate și trecându-le cu miile peste graniță în Coreea de Nord, unde le vând pe numai cincisprezece cenți, potrivit *Rimjin-gang*, revistă publicată la Osaka care primește informații din Nord.

Serialele sud-coreene – care prezintă mașini rapide, locuințe opulente și aplombul Coreei de Sud – sunt etichetate drept „material vizual imoral" și sunt interzise în Coreea de Nord. Cu toate acestea, au ajuns să aibă o audiență enormă în Phenian și în alte orașe, unde există informații că polițiștii însărcinați cu confiscarea CD-urilor le urmăresc ei înșiși, iar adolescenții imită inflexiunile limbii coreene vorbite de starurile din Seul[3].

Aceste programe TV au distrus propaganda nord-coreeană de decenii care pretinde că Sudul este un loc sărac, oprimat și

nefericit și că sud-coreenii tânjesc la unificare sub conducerea părintească a dinastiei Kim.

În ultima jumătate de secol, guvernele Chinei și Coreei de Nord și-au folosit în mod cooperativ forțele de securitate pentru a se asigura că numărul coreenilor care trec granița nu crește considerabil. Potrivit guvernului sud-coreean, între cele două țări s-a semnat la începutul anilor 1960 un acord secret asupra securității frontierei. Un al doilea acord din 1986 obligă China să-i trimită pe transfugii nord-coreeni înapoi acasă unde sunt de regulă arestați, torturați și supuși la luni sau ani de muncă forțată.

Ținându-și cetățenii prizonieri în interiorul țării, Coreea de Nord sfidează un acord internațional pe care s-a angajat să-l respecte. Acordul din 1966 spune: „Orice om este liber să părăsească orice țară, inclusiv țara proprie"[4].

Definindu-i pe transfugii nord-coreeni drept „refugiați economici" și trimițându-i acasă pentru a fi persecutați, China își încalcă obligațiile asumate ca semnatară a convenției internaționale din 1951 privind statutul refugiaților. Beijingul refuză să îi lase pe transfugi să ceară azil și nu permite reprezentanței înaltului Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite să lucreze de-a lungul graniței cu Coreea de Nord.

Legea internațională în vigoare a fost considerată mai puțin importantă decât interesele strategice ale Coreei de Nord și Chinei. Un exod în masă din Coreea de Nord ar fi putut depopula substanțial țara, submina capacitatea ei de a-și produce necesarul de alimente și slăbi – sau poate chiar răsturna – regimul. Riscul unui asemenea exod crește pe măsură ce economia Chinei se întărește, Coreea de Nord se prăbușește și se duce vorba că viața este mai bună în China.

Pentru guvernul chinez, un aflux necontrolat de refugiați coreeni sărmani este indezirabil din mai multe motive. Ar accentua

dramatic sărăcia din cele trei provincii de nord-est ale Chinei, care nu prea s-au bucurat de abundența generată de boom-ul economic al țării. Mai important, ar putea grăbi prăbușirea regimului din Coreea de Nord și conduce la unificarea Peninsulei lor sub un guvern seulez strâns aliat cu Statele Unite ale Americii. În acest proces, China ar pierde un tampon esențial între una dintre regiunile sale cele mai sărace și o Coree unită, înstărită, orientată către Occident. Aceasta, în schimb, putea stârni sentimente naționaliste în rândul minorității coreene din regiunile chineze de graniță.

Poziția Beijingului față de transfugii chinezi, transpusă în practică de poliție și grăniceri, este bine înțeleasă de fermieri, maiștri din fabrici și alți șefi din provinciile chineze nord-estice.

Totuși, după cum a aflat Shin, ei sunt destul de dispuși să ignore directivele naționale când au de-a face cu un nord-coreean harnic care-și ține gura și muncește din greu pentru șaizeci de cenți pe zi. Angajatorii chinezi au, de asemenea, libertatea de a-și înșela, abuza sau concedia oricând ajutoarele nord-coreene.

N-a trecut nici o lună și înțelegerea lui Shin cu fermierul a căzut.

Shin aducea apă de la un pârâu de lângă fermă când s-a întâlnit cu alți doi transfugi nord-coreeni. Le era foame și frig și se adăposteau într-o colibă abandonată din pădure, aflată nu departe de fermă. Shin l-a rugat pe fermier să-i ajute și el a făcut-o, dar fără tragere de inimă – fapt pe care Shin nu l-a sesizat imediat.

Unul dintre transfugi era o femeie la patruzeci și ceva de ani care mai trecuse granița și înainte. Soțul ei chinez și copilul pe care îl aveau trăiau în apropiere și femeia voia să ia legătura cu ei prin telefon. Fermierul a lăsat-o să folosească telefonul lui. În câteva zile, ea și celălalt transfug au plecat.

Dar fermierul a fost iritat de faptul că a trebuit să adăpostească trei nord-coreeni. I-a spus lui Shin că trebuie să plece și el.

Fermierul știa de o altă slujbă: un prieten de-al lui avea o creșcătorie de vite sus la munte. S-a oferit să-l conducă acolo cu mașina lui. După două ore pe drumuri de munte, au ajuns. Erau nu departe de Helong, un oraș cu o populație de circa 85 000 de locuitori. Dacă se ținea de treabă, i-a spus fermierul, Shin va fi răsplătit generos.

De-abia după ce a plecat fermierul, Shin a descoperit că nimeni de la ferma de vite nu vorbea coreeana.

CAPITOLUL 20

AZIL

În următoarele zece luni, Shin a rămas în locul unde l-a lăsat crescătorul de porci, având grijă de vite pe pășunile montane și dormind pe podeaua unei camere de la fermă împreună cu alți doi muncitori, niște chinezi ursuzi. Era liber să plece oricând ar fi vrut. Dar nu știa unde să se ducă sau ce altceva ar fi putut face.

Park trebuia să se ocupe de viitorul lor. În Lagărul 14, acesta îl asigurase pe Shin că, odată ajunși în China, va aranja plecarea în Coreea de Sud. Park intenționa să apeleze la ajutorul unchiului lui din China. Acesta le-ar fi făcut rost de bani, documente și contacte. Dar Park era mort și Coreea de Sud era imposibil de departe.

Faptul că se oprise momentan la acea fermă avea totuși unele avantaje. Rănile de pe picioarele lui Shin s-au vindecat; arsurile provocate de electricitate i s-au cicatrizat în sfârșit. De la văcari și administratorul fermei Shin a învățat un pic de chineză conversațională. Și pentru prima oară în viață avea acces la o mașină electrică de vise.

Un aparat de radio.

Aproape în fiecare dimineață Shin umbla la scală, navigând prin duzina de posturi în limba coreeană care transmiteau zilnic în Coreea de Nord și nord-estul Chinei. Aceste posturi, finanțate de

Coreea de Sud, Statele Unite ale Americii și Japonia, difuzau știri din Asia și din lume și reportaje extrem de critice despre Coreea de Nord și dinastia Kim. Temele principale erau penuria cronică de alimente din Nord, încălcările drepturilor omului, provocările militare, programul nuclear și dependența de China. Un timp considerabil de emisie era dedicat modului de viață decent, după standardele nord-coreene, al transfugilor care locuiau în Coreea de Sud, unde li se asigura o locuință și primeau și alte subvenții de la guvernul din Seul.

Unele posturi sunt conduse de transfugi (cu asistență financiară de la SUA și din alte surse) care au recrutat reporteri în interiorul Coreei de Nord. Acești reporteri, care folosesc telefoane mobile și trimit înregistrările audio și video pe stick-uri de memorie USB, au revoluționat transmisiunile de știri despre Coreea de Nord. În 2002, au trecut luni întregi până ce lumea a aflat despre reformele economice care au redus restricțiile privind piețele private din Coreea de Nord. Șapte ani mai târziu, când guvernul nord-coreean a lansat o reformă monetară dezastruoasă care a sărăcit și revoltat mii de comercianți, știrea a fost raportată după numai câteva ore de Radio Coreea de Nord Liberă.

În interiorul Coreei de Nord, pedeapsa pentru ascultarea acestor posturi poate fi de zece ani într-un lagăr de muncă. Dar țara a fost inundată în ultimii ani cu radiouri de trei dolari, aduse prin contrabandă din China, și cinci până la douăzeci la sută dintre nord-coreeni ascultă zilnic transmisiunile, potrivit datelor adunate în China de la transfugi, comercianți și alte persoane care au trecut frontiera[1]. Mulți au declarat că ascultarea posturilor străine le-a oferit o motivație importantă pentru a părăsi țara[2].

Ascultând radioul la ferma de vite din China, Shin se bucura să audă voci care vorbeau o limbă pe care o înțelegea. A auzit știrea senzațională – chiar dacă era veche de un an – că sute de trans-

fugi nord-coreeni fuseseră aduși cu avionul din Vietnam la Seul. O atenție deosebită dădea reportajelor despre condițiile de traversare a frontierei, traseele urmate de cei care călătoreau prin China înspre Coreea de Sud și viețile pe care le duceau odată ajunși acolo.

Lui Shin îi venea însă greu să înțeleagă cele auzite la radio.

Transmisiunile erau destinate în primul rând nord-coreenilor educați care crescuseră cu presa de stat care venerează puterile divine și înțelepciunea dinastiei Kim și care avertizează că americanii, sud-coreenii și japonezii complotează pentru a prelua întreaga Peninsulă Coreeană. În Lagărul 14 Shin nu fusese expus la această propagandă și asculta contrapropaganda Occidentului cu urechile unui copil curios, derutat, uneori plictisit, dar întotdeauna fără a înțelege contextul.

În cele patru săptămâni de prelegeri pe care i le ținuse lui Shin despre felul în care funcționa lumea, Park fusese la fel de critic față de guvernul nord-coreean. Dar Shin se prefăcuse doar a fi interesat, în afara ocaziilor în care Park vorbea despre mâncare.

Shin era derutat de multe dintre transmisiunile radio despre Coreea de Nord. Știa puține lucruri despre familia Kim și chiar mai puține despre felul în care era văzută pe mapamond. Chiar și când auzea informații interesante despre viețile nord-coreenilor ajunși în China și Coreea de Sud, nu avea cu cine sa le comenteze.

Fără o limbă comună în care să comunice cu cineva, a început să se simtă la ferma de vite mai singur decât în lagărul de muncă.

Pe la sfârșitul anului 2005, în pragul iernii, Shin s-a hotărât să plece mai departe.

Auzise la radio că bisericile coreene din China îi ajutau uneori pe transfugi. Așa că și-a făcut un plan sumar: să plece înspre vest și sud, punând o distanță cât mai mare între el, Coreea de Nord și grăniceri. Apoi avea să caute niște coreeni prietenoși. Cu ajutorul

lor, spera să găsească o slujbă stabilă în sudul Chinei și să-și clădească un trai modest. Renunțase la orice speranță să mai ajungă în Coreea de Sud.

Shin știa suficientă chineză ca să-i poată spune administratorului fermei de vite că pleacă. I-a explicat că dacă rămânea în apropierea frontierei avea să fie până la urmă arestat de poliție și trimis înapoi în Coreea de Nord.

Fără multă vorbă, bărbatul i-a plătit șase sute de yuani, adică vreo șaptezeci și doi de dolari. Avusese grijă de vite vreme de zece luni, așa că salariul zilnic era de mai puțin de 25 de cenți. Odată ce la ferma de porci primise 60 de cenți pe zi, Shin se aștepta la o sumă cel puțin dublă.

Fusese înșelat, dar asemenea tuturor nord-coreeni care munceau în China, nu era în poziția de a protesta. Ca dar de rămas-bun, administratorul fermei i-a dat lui Shin o hartă și l-a dus la stația de autobuz din orașul cel mai apropiat, Helong.

Față de aventura nord-coreeană, călătoria prin China i s-a părut lui Shin ușoară și lipsită de riscuri. Hainele sale – primite în dar de la primul fermier la care lucrase – erau confecționate local și nu atrăgeau atenția. Călătorind singur și ținându-și gura închisă, a descoperit că înfățișarea și comportamentul nu-i trădau identitatea de nord-coreean pe fugă.

Uneori, întâlnind etnici coreeni și cerându-le mâncare, bani sau ceva de muncă, Shin vedea că nimeni nu se mira să vadă un nord-coreean. Înaintea lui au mai fost și alți fugari. Pe cei mai mulți oameni pe care îi întâlnea nu-i îngrijorau și nici nu-i interesau nord-coreenii. Erau sătui de ei.

Nimeni nu i-a cerut lui Shin un document de identitate când și-a cumpărat în Helong bilet pentru călătoria de 170 de kilometri până la Changchun, capitala provinciei Jilin, sau când s-a urcat într-un tren pentru călătoria de 800 de kilometri până la Beijing,

sau când a călătorit peste 1 500 kilometri cu autobuzul spre Chengdu, un oraș cu cinci milioane de locuitori din sud-vestul Chinei.

Când a ajuns la Chengdu, o destinație pe care o alesese la întâmplare în autogara din Beijing, Shin s-a apucat să-și caute de lucru.

La un restaurant coreean, a găsit o revistă în care erau trecute numele și adresele câtorva biserici mici. La fiecare biserică, a cerut să vorbească cu pastorul, explicându-i că era un nord-coreean care avea nevoie de ajutor. Pastorii de etnie coreeană i-au dat bani, până la echivalentul a 15 dolari. Dar niciunul nu i-a oferit de lucru sau cazare. În plus, i-au spus să plece. Era ilegal să ajuți un transfug.

Când cerea ajutor în China, Shin avea grijă să nu spună prea mult. Nu a zis nimănui că evadase dintr-un lagăr de muncă pentru deținuții politici, temându-se că ar putea fi predat la poliție. Încerca să evite conversațiile lungi. Stătea departe de hoteluri și pensiuni, unde se temea că i s-ar cere documente de identitate.

În schimb, și-a petrecut multe nopți în internet café-uri, sălile răspândite pretutindeni în Asia de Est în care o grămadă de tineri, în special celibatari, se joacă pe calculator sau navighează pe internet la orice oră.

Shin a aflat că în astfel de locuri putea găsi informații folositoare și se putea odihni, chiar dacă nu dormea. Arăta la fel ca mulți dintre tinerii fără slujbă și fără țintă care pierdeau vremea pe acolo, și nimeni nu i-a cerut vreodată actele.

După ce a fost refuzat de opt biserici din Chengdu, Shin s-a hotărât să facă lungul drum înapoi la Beijing unde, vreme de zece zile, a căutat de lucru prin restaurantele coreene. Uneori patronii sau administratorii localelor îi dădeau de mâncare sau ceva bani. Dar niciunul nu i-a oferit un loc de muncă.

Negăsind de lucru, Shin nu a intrat în panică și nu s-a descurajat. Mâncarea însemna pentru el mult mai mult decât pentru alți

oameni, şi peste tot pe unde mergea în China se găsea din belşug. Spre uimirea lui, China era un loc unde până şi câinii păreau bine hrăniţi, iar daca rămânea fără bani de mâncare, putea să cerşească. A văzut că de obicei chinezii îi dădeau ceva.

Shin a ajuns să creadă că nu avea să mai flămânzească vreodată. Acest gând l-a liniştit şi i-a dat speranţă. Nu mai era nevoit să intre prin efracţie în case pentru a găsi bani, mâncare şi îmbrăcăminte.

Shin a plecat cu autobuzul la Tianjin, un oraş cu zece milioane de locuitori situat la 110 kilometri de Beijing, unde şi-a încercat din nou norocul în bisericile coreene. Pastorii i-au oferit sume mici de bani, dar nu şi un adăpost sau un loc de muncă. Cu autobuzul a parcurs alţi 350 kilometri spre sud până la Jinan, un oraş de cinci milioane de oameni şi a petrecut acolo cinci zile, luând la rând bisericile coreene. Nici de astă dată nu a reuşit să-şi găsească de lucru.

A plecat din nou către sud. Pe 6 februarie 2006 – la un an şi o săptămână după ce traversase Tumenul îngheţat şi ajunsese în China – Shin a ajuns la Hangzhou, un oraş cu vreo şase milioane de locuitori situat în delta fluviului Yang-ţî. În al treilea restaurant coreean în care a intrat, patronul i-a oferit o slujbă.

Restaurantul, numit Haedanghwa Korean Cuisine, fremăta de clienţi, iar Shin lucra ore lungi, spălând vase şi făcând curat la mese. După unsprezece zile, se săturase. I-a spus patronului că demisionează, şi-a luat plata şi s-a urcat într-un autobuz cu destinaţia Shanghai, la 150 kilometri în sud.

La autogara din Shanghai, Shin a răsfoit o revistă în limba coreeană, a găsit o listă a restaurantelor coreene şi a pornit din nou în căutare de lucru.

— Pot să vorbesc cu patronul? a întrebat-o Shin pe chelneriţa din primul restaurant de pe listă.

— De ce întrebi? a replicat aceasta.

— Sunt din Coreea de Nord, de-abia am venit cu autobuzul şi n-am unde să mă duc, a spus Shin. Mă întrebam dacă n-aş putea găsi ceva de lucru aici.

Chelneriţa i-a spus că patronul era ocupat.

— Ar fi ceva aici pentru mine? a insistat Shin.

— Nu avem niciun post liber, dar omul de acolo spune că este din Coreea, ar trebui să îl întrebi pe el.

Chelneriţa a arătat spre un client care lua masa.

— Scuzaţi-mă, sunt din Coreea de Nord şi caut ceva de muncă, a spun Shin. Vă rog să mă ajutaţi.

După ce a studiat faţa lui Shin o vreme, bărbatul l-a întrebat de unde anume era. Shin i-a zis că din Buckhang, oraşul din apropierea Lagărului 14, locul în care furase primul sac de orez.

— Chiar eşti din Coreea de Nord? a întrebat bărbatul, scoţând un carneţel de reporter şi începând să noteze ceva.

Shin întâlnise un jurnalist, un corespondent din Shanghai al unei importante companii media sud-coreene.

— De ce ai venit la Shanghai? l-a întrebat pe Shin.

Shin a repetat ce spusese mai înainte. Căuta de lucru. Îi era foame. Jurnalistul a notat totul. Nu era genul de conversaţie cu care era obişnuit Shin. Nu întâlnise niciodată un jurnalist. Se simţea neliniştit.

După o tăcere lungă, bărbatul l-a întrebat pe Shin dacă voia să se ducă în Coreea de Sud – o întrebare care l-a neliniştit şi mai mult pe Shin. La acea vreme, abandonase deja orice speranţă de a mai ajunge în Coreea de Sud. I-a spus jurnalistului că nu se putea duce acolo pentru că nu avea bani.

Jurnalistul i-a sugerat să plece de la restaurant împreună. Afară, în stradă, a oprit un taxi, i-a spus lui Shin să urce și a intrat și el alături. După câteva minute, i-a spus că mergeau la Consulatul Coreei de Sud.

Neliniștea lui Shin s-a transformat în panică în momentul în care jurnalistul a început să-i explice că la coborârea din taxi era posibil să se afle în pericol. I-a spus să fie gata de fugă în cazul în care îl înhăța cineva.

Apropiindu-se de consulat, au văzut mașini de poliție și câțiva ofițeri în uniformă postați în jurul intrării. Începând din anul 2002, guvernul de la Beijing se străduia – și reușise chiar – să-i împiedice pe nord-coreeni să pătrundă în ambasadele și consulatele străine pentru a cere azil.

Shin se ținuse departe de poliția chineză. Temându-se de arestare și deportare, nu îndrăznise niciodată să intre într-o casă pentru a fura haine sau mâncare. Încercase să se ascundă, și reușise.

Iată că acum un străin îl ducea într-o clădire bine păzită și îl sfătuia să o ia la sănătoasa dacă poliția încerca să-l rețină.

Când taxiul s-a oprit în fața clădirii pe care flutura steagul sud-coreean, Shin simțea că de-abia mai respiră. A coborât din mașină, dar nu știa nici dacă mai este în stare să meargă. Jurnalistul i-a spus să zâmbească, l-a luat pe după umeri și l-a tras aproape de el. Împreună s-au îndreptat către poarta consulatului. Vorbind în chineză, jurnalistul a spus polițiștilor că el și prietenul lui aveau treabă înăuntru.

Poliția a deschis poarta și le-a făcut semn să intre.

Odată intrați, jurnalistul i-a spus lui Shin să se relaxeze. Dar Shin nu-și dădea seama că este în siguranță. În ciuda asigurărilor repetate ale personalului consulatului, nu-i venea să creadă că se află cu adevărat sub protecția guvernului Coreei de Sud. Nu înțelegea ce înseamnă imunitatea diplomatică.

În consulat era o atmosferă plăcută, funcționarii sud-coreeni erau amabili și înăuntru mai era un fugar nord-coreean cu care putea să stea de vorbă.

Pentru prima dată în viață, Shin a făcut duș în fiecare zi. Avea haine noi, lenjerie curată. Odihnit și simțindu-se tot mai în siguranță, Shin a așteptat îndeplinirea formalităților care aveau să-i permită să plece în Coreea de Sud.

Auzise de la funcționarii din consulat că jurnalistul care îl ajutase (și care nu vrea nici acum să-i fie dat numele publicității) avusese necazuri cu autoritățile chineze.

Apoi, după șase luni de locuit la consulat, Shin a zburat la Seul, unde Serviciul Național de Informații al Coreei de Sud a manifestat un interes neobișnuit pentru el. În timpul discuțiilor care au durat aproape două săptămâni, Shin și-a depănat întreaga poveste a vieții în fața agenților Serviciului Național de Informații. A încercat să relateze totul cât mai fidel, trecând totuși sub tăcere episodul cu trădarea mamei și a fratelui său. Când agenții sud-coreeni au terminat de discutat cu Shin, a venit rândul celor de la Serviciului Secret al SUA. Exista o înțelegere din timpul războiului coreean, veche de peste un deceniu, care dădea Serviciului Secret american șansa să afle la prima mână care dintre dezertori știe ceva despre Nord.

Sergentul Matthew E. McMahon, crescut in Virginia, cel care era responsabil cu procedura de interogare în coreeană, a discutat cu Shin aproximativ o oră și jumătate, într-un spital militar. El a fost șocat cât de traumatizat și confuz părea Shin.

„Se străduia să-și stăpânească orice emoție", și-a amintit McMahon. „A spus povestea fără să își schimbe vreo trăsătură a feței. Nu cred că era pe deplin conștient despre ce urma să se întâmple sau despre locul unde se afla. Părea că nu mai vorbise vreodată cu un caucazian".

Spre deosebire de alți dezertori interogați de McMahon, Shin era complet ignorant în ceea ce privește viața de zi cu zi din Coreea de Nord. Nu știa nimic despre Kim Jong-il. În schimb, a spus o poveste pe care anchetatorul american a considerat-o credibilă și uluitoare. (Shin nu-i spusese că și-a turnat propria mamă). McMahon a scris rapid un raport lung, care a atras un interes deosebit din partea comunității lucrătorilor din serviciile secrete americane – oameni despre care el a spus că nciodată nu au acordat prea multă atenție lagărelor.

CAPITOLUL 21

K'UREDIT K'ADUS

Când agenții de informații au terminat de discutat cu el, Shin a fost trimis la Hanawon, care înseamnă „Casa Unității" în limba coreeană. Este un centru de refugiați administrat de stat, situat pe niște dealuri verzi la vreo 60 kilometri sud de Seul, un megalopolis de peste douăzeci de milioane de oameni. Complexul arată ca un spital pentru boli mintale bine finanțat și bine păzit: clădiri cu trei etaje din cărămidă roșie încercuite de un gard înalt, supravegheate de camere video și patrulate de soldați înarmați.

Hanawon a fost construit în 1999 de Ministerul Unificării pentru a adăposti, hrăni și învăța transfugii nord-coreeni să se adapteze și să supraviețuiască în cultura capitalistă ultracompetitivă a Sudului.

În acest scop, centrul are personal care include psihologi, consilieri de carieră și profesori pentru toate materiile, de la istoria lumii la șoferie. În centru mai există doctori, asistente medicale, dentiști. În cele trei luni pe care le petrec acolo, refugiații află ce drepturi au conform legii sud-coreene și vizitează în grup centre comerciale, bănci și stații de metrou.

„Toți refugiații au probleme de adaptare", mi-a spus Ko Gyoung-bin, directorul general al centrului Hanawon, când am vizitat locul.

Inițial, Shin a părut să se adapteze mai bine decât majoritatea. „Ieșirile în lume" nu l-au surprins sau speriat. După ce umblase de unul singur prin câteva dintre cele mai mari și mai prospere orașe ale Chinei, era obișnuit cu aglomerația, clădirile înalte, circulația mașinilor și obiectele electronice.

În prima lună de ședere la Hanawon, a primit un document de identitate cu fotografie care îi atesta cetățenia sud-coreeană, acordat automat tuturor fugarilor din Nord. De asemenea, a asistat la cursuri în care erau explicate numeroasele programe și ajutoare guvernamentale oferite refugiaților, inclusiv un apartament gratuit, o alocație de 800 dolari/lună pentru doi ani și 18 000 de dolari dacă se înscria într-o formă de învățământ superior sau curs de formare profesională.

La cursurile organizate pentru refugiați a învățat că Războiul Coreean a fost declanșat de invazia surpriză a Coreei de Nord asupra Sudului din 25 iunie 1950. Este o lecție de istorie care îi uluiește pe cei mai mulți nou-veniți din Nord. Încă din copilărie, guvernul i-a învățat că războiul a fost pornit de Coreea de Sud cu încurajarea și sprijin armat a Statelor Unite ale Americii. La Hanawon, mulți refugiați refuză pur și simplu să creadă că acest stâlp fundamental al istoriei nord-coreene este o minciună. Se înfurie. Probabil că tot așa ar reacționa americanii dacă le-ar spune cineva că al Doilea Război Mondial a început în Pacific în urma unui atac neașteptat al SUA asupra portului Tokyo.

Odată ce Shin nu fusese învățat mai nimic în Lagărul 14, istoria radical revizuită a Peninsulei Coreene nu-l șoca defel. Mult mai interesat era de cursurile la care învăța cum să utilizeze un calculator și să găsească informații pe internet.

Către sfârșitul primei luni la Hanawon, tocmai când ajunsese să se simtă în largul lui acolo, Shin a început să aibă vise tulburătoare. O vedea pe mama lui spânzurată, trupul lui Park electrocutat și vizualiza tortura la care credea că i-a fost supus tatăl după evadarea lui. Coșmarurile persistau, așa că a fost nevoit să renunțe la un curs de mecanică auto. Nu s-a dus la școala de șoferi. Era aproape paralizat de vinovăție.

Aproape toți refugiații ajunși la Hanawon prezintă simptome clinice de paranoia. Vorbesc în șoaptă și sar la bătaie. Le este teamă să-și dezvăluie numele, vârsta sau locul nașterii. Manierele lor sunt adeseori jignitoare pentru sud-coreeni. Nu sunt obișnuiți să spună „mulțumesc" sau „îmi pare rău".

În vizitele la bancă sunt îngroziți de întrebările pe care le adresează funcționarii în vederea deschiderii unui cont. Pun la îndoială motivația aproape oricărei persoane aflate într-o poziție de autoritate. Se simt vinovați pentru cei pe care i-au lăsat în urmă. Sunt neliniștiți, uneori până la panică, în legătură cu inferioritatea lor din punct de vedere educațional și financiar față de sud-coreeni. Le este rușine pentru felul în care se îmbracă, vorbesc sau își poartă părul.

„În Coreea de Nord, paranoia era o reacție rațională la condițiile reale și îi ajuta pe oamenii aceștia să supraviețuiască", a remarcat specialista în psihologia clinică Kim Hee-Kyung, cu care am discutat în cabinetul ei de la Hanawon. „Dar asta îi împiedică să înțeleagă ce se petrece în Coreea de Sud. Este un obstacol real în calea integrării."

Adolescenții din Nord petrec două luni pe an la liceul Hangyoreh, o școală de îndreptare finanțată de stat, afiliată Hanawonului. A fost construită în 2006 pentru a-i ajuta pe tinerii nou-sosiți din Nord care, în majoritatea lor, nu ar putea urma școlile publice din Coreea de Sud.

Aproape toți au probleme cu noțiunile de bază de citit și socotit. Unii au tulburări cognitive, provocate probabil de subnutriția din frageda copilărie. Cunoștințele de istoria lumii se rezumă, chiar și în cazul celor mai deștepți, la poveștile personale mitice despre Marele Conducător, Kim Ir-sen, și iubitul său fiu, Kim Jong-il.

„Educația din Coreea de Nord este inutilă pentru traiul în Coreea de Sud", mi-a spus Gwak Jong-moon, directorul liceului Hangyoreh. „Când ești rupt de foame, n-ai chef de învățătură și nici profesorii n-au chef de predat. Mulți dintre elevii noștri au stat ascunși în China ani de zile, fără acces la școlarizare. În copilărie, în Coreea de Nord, au crescut hrănindu-se cu coajă de copac și crezând că așa este normal."

În timpul ieșirilor la film, tinerii transfugi intră adeseori în panică când se sting luminile, temându-se că vrea cineva să-i răpească. Sunt uluiți de coreeana vorbită în Coreea de Sud, în care limba este împânzită de americanisme precum *syop'ing* (shopping) și *k'akt'eil* (cocktail).

Li se pare incredibil că banii sunt stocați în *K'uredit K'adus* de plastic.

Pizza, hotdogii și hamburgerii – hrana principală a adolescenților sud-coreeni – le provoacă indigestii. La fel și porțiile prea mari de orez, alimentul de bază care în era post-foamete a devenit un lux în Coreea de Nord.

O adolescentă de la școala Hangyoreh a făcut gargară cu balsam de rufe, confundându-l cu apa de gură. Alta a folosit detergent în loc de făină. Multe sunt îngrozite când aud pentru prima oară zgomotul unei mașini electrice de spălat. Pe lângă faptul că sunt paranoici, derutați și tehnofobi, refugiații suferă adeseori de boli și tulburări care pot fi prevenite și care sunt inexistente în Coreea de Sud. Chung Jung-hee mi-a spus că multe femei din Nord au chisturi și infecții ginecologice. Mi-a mai zis că mulți transfugi vin

infectați cu tuberculoză care nu a fost tratată nicicând cu antibiotice. În multe cazuri, vin cu indigestie cronică și hepatită B. Afecțiunile medicale de rutină sunt adeseori greu de diagnosticat din cauză că refugiații nu sunt obișnuiți cu controalele medicale și sunt suspicioși față de doctorii care le pun întrebări personale și le prescriu medicamente. Bărbații, femeile și copiii au probleme dentare grave cauzate de subnutriție și lipsa calciului în alimentație. Jumătate din banii cheltuiți anual pe îngrijirea medicală la Hanawon se duce pe tratamente stomatologice protetice.

Cei mai mulți dintre refugiații ajunși la Hanawon au fugit din Coreea de Nord cu ajutorul agenților sud-coreeni. Aceștia așteaptă ca transfugii să-și termine stagiul la centrul de refugiați și să înceapă să primească sumele lunare de la stat. Apoi își cer partea. Refugiații de la Hanawon sunt îngroziți de povara datoriilor, mi-a spus asistenta-șefă.

Shin nu avea de ce să-și facă griji pentru datorii, iar sănătatea lui fizică era relativ bună după jumătate de an de odihnă și mese regulate la consulatul din Shanghai.

Însă nu scăpase de coșmaruri.

Au devenit mai dese și mai tulburătoare. Imaginile oribile din Lagărul 14 care i se derulau în minte îi întunecau noua viață liniștită.

Când sănătatea mentală i s-a înrăutățit, personalul medical de la Hanawon și-a dat seama că avea nevoie de atenție specială și l-a transferat la secția psihiatrică a spitalului din apropiere unde a petrecut două luni și jumătate, parte a lor în izolare, și mai tot timpul pe medicație care îl ajuta să doarmă și să mănânce.

Începuse să țină un jurnal la consulatul sud-coreean din Shanghai, iar doctorii de la secția psihiatrică l-au încurajat să continue

să scrie, ca parte a tratamentului pentru tulburarea de stres post-traumatică pe care o diagnosticaseră.

Shin își amintește vag perioada petrecută la spital, știe doar că a început să doarmă ceva mai bine.

După externare, s-a mutat într-un apartament mic cumpărat pentru el de Ministerul Unificării la Hwaseong, un oraș cu circa 500 000 de locuitori situat în zona de câmpie din centrul Peninsulei coreene, pe lângă Marea Galbenă. Hwaseong se găsește la 50 de kilometri sud de Seul.

În prima lună, Shin a ieșit rar din casă. Urmărea desfășurarea vieții sud-coreene de la ferestrele apartamentului său. Până la urmă s-a aventurat pe străzi. Shin nu știe exact cum și când s-a întâmplat: a fost asemenea creșterii unei unghii – te trezești, pur și simplu, cu ea.

A început să ia lecții de șofat. Din cauza vocabularului limitat, a picat de două ori la examenul scris pentru obținerea permisului auto. Lui Shin i-a venit greu să găsească o slujbă pe placul lui sau să se țină de o slujbă care i se oferea. A strâns fier vechi, a făcut oale din lut și a lucrat într-un magazin din cartier.

Consilierii de carieră de la Hanawon spun că majoritatea nord-coreenilor în exil întâmpină aceleași greutăți. Imigranții așteaptă ca statul să le rezolve problemele și nu se consideră răspunzători pentru eșecurile pe piața muncii, chiar dacă sunt provocate de lipsa de zel sau de întârzierile la lucru. De multe ori își abandonează slujbele găsite de guvern și pornesc afaceri proprii care nu merg. Unii nou-veniți sunt dezamăgiți de ceea ce percep a fi decadența și inegalitatea vieții din Sud. Angajatorii conștienți de relația de lucru dificilă cu nord-coreeni sunt stimulați de Ministerul Unificării cu subvenții de 18 000 de dolari pe an dacă riscă să angajeze un transfug.

* * *

Shin a stat multe ore în garsoniera lui, simțindu-se disperat de singur. A încercat să dea de unchiul lui mai vârstnic, Shin Tae Sub, a cărui fugă în Coreea de Sud după Războiul Coreean constituise crima pentru care întreaga lui familie fusese trimisă în Lagărul 14.

Dar Shin nu avea decât un nume, iar guvernul sud-coreean i-a spus că nu deținea informații despre persoana cu acea identitate. Ministerul Unificării l-a informat că putea întreprinde cercetări numai pentru persoanele care ceruseră reunirea cu membrii pierduți ai familiei. Shin a renunțat până la urmă.

Unul dintre psihiatrii care îl trataseră pe Shin la spital l-a pus în legătură cu un consilier de la Database Center for North Korean Human Rights, organizația neguvernamentală din Seul care strânge, analizează și publică informații despre abuzurile săvârșite în Nord.

Consilierul l-a încurajat pe Shin să-și transforme jurnalul terapeutic într-un volum de memorii, pe care Database Center i l-a publicat în limba coreeană în 2007. Lucrând la carte, Shin a început să-și petreacă aproape tot timpul la sediul Database Center din Seul, unde i se dăduse un loc de dormit și unde s-a împrietenit cu redactorii și personalul.

Când s-a dus vorba în Seul despre nașterea și evadarea lui dintr-un lagăr de muncă etanș, a început să întâlnească mulți militanți de seamă pentru drepturile omului și conducători ai organizațiilor transfugilor. Povestea lui a fost analizată de alți foști deținuți și gardieni din lagăre, precum și de jurișți specializați în domeniu, jurnaliști sud-coreeni și alți experți care aveau cunoștințe vaste despre lagăre. Informațiile furnizate de Shin despre modul de funcționare a lagărelor, trupul lui plin de cicatrice, privirea hăituită au fost convingătoare – și a fost recunoscut drept primul nord-coreean care a reușit să ajungă în Sud după ce a evadat dintr-o închisoare politică.

An Myeong Chul, gardian și șofer în patru lagăre din Nord, a declarat pentru *International Herald Tribune* că nu avea nicio îndoială că Shin trăise într-o zonă de control complet. Când s-au întâlnit, An a spus că a observat semne grăitoare: evitarea contactului vizual și brațele deformate de munca prestată în copilărie[1].

„La început nu-mi venea să-l cred pe Shin, fiindcă nimeni nu mai reușise să evadeze", mi-a spus în 2008 Kim Tae Jin, președintele organizației Democracy Network Against Korean Gulag, el însuși transfug care a petrecut un deceniu în Lagărul 15 și a fost eliberat[2].

Dar Kim, asemenea altor oameni care cunoșteau lagărele din proprie experiență, a conchis în urma întâlnirii cu Shin că povestea lui era pe cât de extraordinară, pe atât de credibilă.

Și în afara Coreei de Sud, specialiștii în drepturile omului au început să audă de Shin. În primăvara lui 2008 a fost invitat în Japonia și Statele Unite ale Americii. A vorbit la Universitatea Berkeley din California și Universitatea Columbia și s-a adresat angajaților de la Google.

Făcându-și prieteni în rândul oamenilor care înțelegeau trauma suferită, Shin a căpătat încredere și a început să își îmbogățească cunoștințele despre patria lui. Devora știrile despre Coreea de Nord pe internet sau din ziare. Citise despre istoria Peninsulei Coreene, despre reputația dictaturii familiei Kim și statutul de paria internațional al țării sale.

La Database Center, unde personalul lucra de ani de zile cu nord-coreeni, Shin era văzut ca un fel de copil minune mai din topor.

„În comparație cu alți transfugi, Shin învăța repede și era extrem de adaptabil la șocul cultural", a spus Lee Yong-Koo, un lider de echipă de acolo.

Stând în compania noilor săi prieteni, Shin a început să meargă la biserică duminică dimineață, cu toate că nu înțelegea conceptul de Dumnezeu iubitor și iertător.

Din instinct, Shin se ferea să întrebe orice. În lagăr, profesorii îi pedepseau pe copiii care puneau întrebări. La Seul, deşi era înconjurat de prieteni bine informaţi, lui Shin îi era aproape imposibil să ceară îndrumări. Citea mult, dar nu căuta în dicţionar cuvintele pe care nu le ştia. Nu cerea niciodată unui prieten să-i explice ceva ce nu pricepea. Odată ce trecea rapid peste ceea ce nu înţelegea, călătoriile la Tokyo, New York şi în California nu i-au trezit cine ştie ce sentimente de uimire şi încântare. Shin ştia că îşi submina abilitatea de a se adapta la noua lui viaţă, dar mai ştia că nu se putea forţa să se schimbe.

CAPITOLUL 22

SUD-COREENII NU SUNT PREA INTERESAȚI

Singurele zile de naștere care contau în Lagărul 14 erau ale lui Kim Jong-il și Kim Ir-sen. Acestea sunt sărbători naționale în Coreea de Nord și, până și într-un lagăr de muncă pe viață, deținuții primesc o zi liberă.

Cât despre ziua de naștere a lui Shin, nimeni nu i-a dat vreo atenție în anii petrecuți în lagăr, nici măcar Shin.

Situația s-a schimbat când a împlinit douăzeci și șase de ani în Coreea de Sud. Patru prieteni au organizat pentru el o petrecere surpriză la T.G.I. Friday's în centrul Seulului.

„Am fost emoționat", mi-a spus când ne-am întâlnit pentru prima oară în decembrie 2008, la câteva zile după aniversarea zilei lui de naștere.

Dar astfel de ocazii erau rare și, cu toate că petrecerea îi plăcuse, Shin nu era fericit în Coreea de Sud. Tocmai renunțase la o slujbă de chelner cu jumătate de normă de la o berărie din Seul. Nu știa cum își va plăti chiria de 300 de dolari pe lună pentru cămăruța pe care o ocupa într-un apartament din centru în condițiile în care nu mai primea alocația lunară de 800 de dolari de la Ministerul Unificării. Își cheltuise și toți banii din

cont. Se văita că ar putea ajunge printre vagabonzii fără adăpost de la gara centrală din Seul.

Nici viața socială nu era mai promițătoare. Mânca uneori împreună cu colegii de apartament, dar nu avea o iubită sau un prieten bun. Evita să muncească sau să socializeze cu alți nord-coreeni care fuseseră eliberați din lagărele de muncă. În această privință era la fel ca mulți alți transfugi nord-coreeni. Studiile arată că au rețineri în a socializa și adeseori evită contactul cu alții în primii doi sau trei ani de la sosirea în Sud[1].

Cartea lui de memorii a fost un fiasco, cu vreo cinci sute de exemplare vândute din cele trei mii tipărite. Shin nu a scos niciun ban de pe urma ei.

„Oamenii nu prea sunt interesați", a declarat pentru *Christian Science Monitor* Kim Sang-hun, directorul Database Center, după ce organizația lui a publicat cartea. „Indiferența societății sud-coreene în ceea ce privește drepturile nord-coreene este cumplită"[2].

Dar Shin nu era în niciun caz primul supraviețuitor al unui lagăr din Nord salutat de publicul sud-coreean cu un căscat colectiv.

Kang Chol-hwan a petrecut împreună cu familia un deceniu în Lagărul 15 înainte de a fi declarați „recuperabili" și eliberați în 1987. Dar povestea lui tulburătoare, scrisă împreună cu jurnalistul Pierre Rigoulot și publicată mai întâi în limba franceză în 2000, a atras la fel de puțină atenție în Coreea de Sud până ce a fost tradusă în engleză sub titlul *The Aquariums of Pyongyang* (Acvariile Phenianului) și un exemplar a ajuns cumva pe masa președintelui George W. Bush. Acesta l-a invitat pe Kang la Casa Albă pentru a discuta despre Coreea de Nord și a descris ulterior *Acvariile* drept „una dintre cele mai influente cărți din câte am citit pe durata mandatului meu"[3].

* * *

„Nu vreau sa fiu critic la adresa acestei țări", mi-a spus Shin la prima noastră întâlnire, „dar aș spune că din întreaga populație a Coreei de Sud, numai 0,001 la sută au un interes real pentru Coreea de Nord. Modul de trai al sud-coreenilor nu le permite să se gândească la ce se petrece dincolo de granițele lor. N-au ce găsi acolo."

Shin exagera lipsa de preocupare a Sudului pentru Nord, dar avea dreptate într-o oarecare măsură. Este un punct mort care derutează grupurile locale și internaționale de apărare a drepturilor omului. Dovezile copleșitoare ale atrocităților din lagărele de muncă ale Nordului nu au reușit să provoace o reacție hotărâtă a publicului sud-coreean. După cum observa Asociația Baroului Coreean, „sud-coreenii, care preamăresc public virtutea iubirii frățești, sunt afundați în mod inexplicabil într-o mlaștină adâncă de indiferență"[4].

Când președintele sud-coreean Lee Myung-bak a fost ales în 2007, doar trei la sută dintre votanți au menționat Coreea de Nord drept zonă de preocupare majoră. Sondajele au arătat că principalul lor interes era să aibă salarii mai mari.

Când vine vorba de bani, Coreea de Nord este o pierdere de timp. Economia sud-coreeană este de 38 de ori mai puternică decât a Nordului, iar volumul tranzacțiilor internaționale este de 224 de ori mai mare[5].

Totuși, beligeranța periodică a Coreei de Nord reușește să declanșeze reacții de furie în Sud. În 2010, Coreea de Nord a lansat un atac submarin surpriză care a ucis patruzeci și șase de marinari sud-coreeni și a scufundat nava de război *Cheonan* care naviga în apele teritoriale sud-coreene. Peste câteva luni, Nordul a lansat tiruri de artilerie asupra unei mici insule sud-coreene,

ucigând patru persoane. Dar dorința de răzbunare a Sudului dispare repede.

După ce anchetatorii internaționali au confirmat că nava *Cheonan* a fost scufundată de o torpilă nord-coreeană, electoratul din Sud a refuzat să se ralieze în jurul președintelui Lee, care declarase că guvernul Coreei de Nord trebuia „să plătească". Nu a existat o versiune sud-coreeană a efectului „9/11" care a împins Statele Unite ale Americii în războaie cu Afganistanul și Irakul. În schimb, partidul lui Lee a fost învins în alegerile următoare, ceea ce a demonstrat că populația sud-coreeană era mai interesată de menținerea păcii și protejarea standardelor de trai decât în a da o lecție Coreei de Nord.

„Nimeni nu are de câștigat din declanșarea unui război, rece sau cald", mi-a spus Lim Seung-youl, un distribuitor de îmbrăcăminte din Seul în vârstă de douăzeci și șapte de ani. „Națiunea noastră este mai bogată și mai deșteaptă decât Coreea de Nord. Trebuie să folosim rațiunea, nu confruntarea."

De decenii, sud-coreenii „șlefuiesc" sensul rațiunii ca reacție la o dictatură vecină care și-a mutat circa 80% din artilerie la mai puțin de o sută de kilometri de zona demilitarizată, porțiunea de frontieră strict păzită care separă cele două Coree, și a amenințat nu o dată că va transforma Seulul (situat la doar 50 de kilometri de graniță) într-o „mare de foc". La fiecare zece sau cincisprezece ani, Nordul mai întreprinde un sângeros atac surpriză – de la raidul din 1968 al unui comando care a încercat să-l asasineze pe președintele Coreei de Sud, până la bombardarea în 1987 a unui avion de pasageri al Korean Air și încercarea nereușită de infiltrare submarină a comandourilor din forțele speciale din 1996 sau scufundarea în 2010 a navei de război și bombardarea insulei.

Atacurile au ucis sute de sud-coreeni, dar nu au determinat electoratul să ceară guvernului să lanseze un contraatac major.

Nici nu l-au oprit pe sud-coreeanul obișnuit să devină mai bogat, mai bine educat, să aibă o locuință mai bună în ceea ce a devenit a patra economie din Asia și a unsprezecea din lume.

Sud-coreenii au urmărit cu atenție consecințele unificării germane și au observat prețul plătit de Vest. Povara proporțională a Coreei de Sud, după cum arată unele studii, ar fi de două ori și jumătate mai mare decât cea a Germaniei de Vest după ce a absorbit fosta Germanie de Est. Studiile au descoperit că ar putea costa peste două miliarde de dolari pe o perioadă de treizeci de ani, ar presupune mărirea taxelor pentru șase decenii și ar necesita ca 10% din produsul intern brut al Sudului să fie cheltuit în Nord în viitorul apropiat.

Sud-coreenii își doresc unificarea cu Nordul, dar nu acum, cel puțin nu în timpul vieții lor – în principal din cauza costurilor care ar fi inacceptabil de mari.

Shin și mulți alți transfugi se plâng, destul de îndreptățiți, că sunt văzuți în Coreea de Sud ca niște țărănoi needucați, necioplți și prost îmbrăcați, a căror țară aduce numai bătaie de cap.

Există dovezi considerabile că societatea sud-coreeană nu îi ajută pe refugiați să se integreze. Rata șomajului nord-coreenilor din Sud este de patru ori mai mare decât cea națională; în rândul nord-coreenilor se produc de două ori și jumătate mai multe sinucideri decât printre sud-coreeni.

Dar sud-coreenii își caută locul în cultura lor obsedată de succes, de statut social și de educație. Shin încerca să se integreze într-o societate în care se muncea excesiv, nesigură și stresată. Sud-coreenii muncesc mai mult, dorm mai puțin și se sinucid într-o proporție mult mai ridicată decât cetățenii oricărei alte țări dezvoltate, potrivit Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) care sprijină dezvoltarea economică în treizeci și patru de țări bogate.

În plus, sud-coreenii se privesc unii pe alții cu un ochi nimicitor de critic. Pentru cei mai mulți dintre ei, nu ai valoare decât dacă ești admis la una dintre cele câteva universități de prestigiu selective și dacă ai o slujbă foarte bine plătită la un conglomerat precum Samsung, Hyundai și LG.

„Este o societate neiertătoare, necruțătoare și în continuă competiție", mi-a spus Andrew Eungi Kim, profesor de sociologie la Universitatea din Coreea, una dintre școlile de elită ale țării. „Dacă tinerii nu obțin calificările cuvenite devin pesimiști. Sunt convinși că nu pot avea un start bun în viață. Presiunea de a fi foarte bun la școală începe să se simtă încă de prin clasa a patra, dacă vreți să mă credeți, și devine un scop în sine pentru elevii din clasa a șaptea."

Cheltuielile școlare au ajuns astfel la cifre incredibile. Printre țările bogate, Coreea de Sud este pe primul loc la cheltuielile pentru educație pe cap de locuitor, care includ meditatori și cursuri de limba engleză în țară și în străinătate. Patru din cinci elevi de toate vârstele merg la cursuri de aprofundare a cunoștințelor în afara școlii. În jur de 6% din produsul intern brut al țării este repartizat educației; mai mult decât dublu față de procentajele care îi revin în Statele Unite ale Americii, Japonia sau Marea Britanie.

Obsesia Coreei de Sud pentru succes a plătit dividende uluitoare. Economiștii internaționali văd în Coreea de Sud cel mai impresionant exemplu pentru ceea ce pot face piețele libere, un guvern democratic și perseverența pentru a transforma o mică regiune agrară într-o superputere mondială.

Dar costurile umane ale îmbogățirii subite au fost la fel de uluitoare.

Cu toate că rata sinuciderilor în majoritatea celorlalte țări bogate a atins un vârf la începutul anilor 1980, în Coreea de Sud aceasta continuă să urce, dublându-se din 2000. În 2008 rata

sinuciderilor era de două ori și jumătate mai mare decât în SUA și semnificativ mai ridicată decât în țara vecină Japonia, în care suicidul este adânc înrădăcinat în cultură. Pare să se fi răspândit ca un fel de boală infecțioasă accentuată de ambiție, dorința de îmbogățire, destrămarea familiei și singurătate.

„Nu suntem dispuși să mergem la doctori pentru a ne trata depresiile. Ne este foarte teamă să nu fim considerați nebuni", mi-a spus Ha Kyooseob, psihiatru la Facultatea de Medicină a Universității Naționale din Seul și șef al Asociației Coreene pentru Prevenirea Suicidului. „Este aspectul cel mai întunecat al dezvoltării noastre rapide."

Deși presiunea succesului explică într-o bună măsură indiferența Coreei de Sud față de transfugii precum Shin, mai există un factor important: o schismă în opinia publică în ceea ce privește gestionarea riscurilor pe care le implică vecinătatea cu Coreea de Nord.

În funcție de direcția din care bat vânturile politice, publicul și guvernul de la Seul oscilează între conciliere limitată și confruntare prudentă.

După preluarea mandatului în 2008, președintele Lee și partidul său aflat la guvernare au adoptat o atitudine mai rigidă față de Coreea de Nord, tăind aproape toate ajutoarele și impunând condiții pentru cooperarea în curs pentru dezarmare nucleară și drepturile omului. Politica aceasta a condus la câțiva ani tensionați de lansări de rachete, afaceri economice înghețate, împușcături la granițe și amenințări periodice cu „războiul total" din partea Nordului.

Înaintea lui Lee, Coreea de Sud a avut o abordare aproape complet opusă. Ca parte a Politicii Razei de soare, președinții Kim Dae-jung și Roh Moo-hyun au participat la summituri cu Kim Jong-il la Phenian, au aprobat donații masive cu alimente și îngră-

şăminte şi au fost de acord cu afaceri economice generoase. Politica a ignorat însă existenţa lagărelor de muncă şi nu a făcut nicio încercare de a urmări cine anume în Coreea de Nord beneficia de ajutor. Dar i-a adus lui Kim Dae-jung Premiul Nobel pentru Pace.

Relaţia bolnăvicioasă a Sudului cu Nordul este ocazional pusă în scenă la graniţa dintre cele două Coree într-un fel de teatru Kabuki. Acolo, transfugii lansează către Coreea de Nord mesaje ofensatoare la adresa lui Kim Jong-il. Manifestele îl descriu ca pe un mare amator de vinuri scumpe de import, seducător de neveste ale altor bărbaţi, ucigaş, stăpân de sclavi şi „diavolul însuşi".

Am asistat la o astfel de lansare de baloane şi am văzut cum se străduia poliţia guvernului lui Lee să apere un transfug nord-coreean pe nume Park Sang Hak de furia unioniştilor şi a intelectualilor universitari, care insistau că interacţiunea paşnică era singura politică admisibilă.

Park a lovit pe unul dintre contraprotestatari drept în cap – o lovitură care a sunat ca o bâtă în contact cu o minge de baseball. Pe alţii i-a scuipat. Până să fie imobilizat de poliţie, a reuşit şi să scoată din buzunar un revolver cu gaze lacrimogene şi a tras. Dar nu a putut să-i oprească pe adversari să-i sfâşie cea mai mare parte a sacilor cu manifeste anti-nord-coreene.

În cele din urmă, grupul lui Park a reuşit să lanseze doar un balon din cele zece pregătite şi zeci de mii de manifeste s-au împrăştiat pe jos.

Pe Shin l-am întâlnit pentru prima oară în ziua care a urmat acestui fiasco. El nu participase. Confruntarea de stradă nu era stilul său. Urmărise filme vechi cu eliberarea prizonierilor din lagărele de concentrare naziste, care prezentau scene cu buldozere care dezgropau cadavre pe care cel de-al Treilea Reich al lui Adolf Hitler încercase să le ascundă.

„Este doar o chestiune de timp", mi-a spus Shin, „până când Coreea de Nord hotărăşte să distrugă lagărele. Sper că Statele Unite ale Americii, prin presiuni şi putere de convingere, pot determina [guvernul nord-coreean] să nu-i ucidă pe toţi acei deţinuţi din lagăre."

Shin nu se lămurise cum îşi va plăti facturile, îşi va asigura un trai sau îşi va găsi o iubită în Coreea de Sud. Dar se hotărâse ce voia să facă în viaţă: să militeze pentru drepturile omului şi să aducă în atenţia opiniei publice internaţionale existenţa lagărelor de muncă.

În acest scop, intenţiona să plece din Coreea de Sud şi să se mute în Statele Unite ale Americii. Acceptase oferta făcută de Liberty in North Korea, organizaţia non-profit care i-a sponsorizat prima călătorie în America. Se muta în sudul Californiei.

CAPITOLUL 23

SUA

Într-o seară răcoroasă de vară, într-o suburbie a Los Angelesului de pe malul oceanului, Shin se afla în fața unui auditoriu restrâns de adolescenți americani de origine coreeană. Îmbrăcat într-un tricou roșu, blugi și sandale, arăta relaxat și surâdea dulce copiilor atenți, așezați pe scaune pliante. Fusese invitat să țină un discurs la Prima Biserică Prezbiteriană din Torrance. Ca în toate aparițiile sale publice, tema era viața în Lagărul 14.

De mai mult de un an, sponsorii de la LiNK îl tot trimiteau la astfel de evenimente și îl băteau la cap să pregătească replici potrivite. Voiau să țină un discurs bine organizat, puternic emoțional, de preferință în limba engleză, care va face uz de povestea lui unică pentru a impresiona publicul american, motiva voluntarii și, posibil, strânge ceva bani pentru cauza drepturilor omului în Coreea de Nord. După cum mi-a spus unul dintre liderii organizației, „Shin ar putea fi extrem de valoros pentru această mișcare. Îi spunem mereu că el ar putea fi chipul Coreei de Nord."

Shin nu era la fel de sigur.

Pentru acea seară la Torrance nu pregătise nimic. După ce a fost prezentat de un membru LiNK, a salutat elevii în coreeană și

i-a invitat, printr-un interpret, să-i adreseze întrebări. Când o fată din public l-a rugat să explice cum a evadat, a părut îndurerat.

— Este o chestiune personală și sensibilă, a spus el. Mă feresc să vorbesc despre asta.

Fără tragere de inimă, a spus totuși câteva cuvinte despre evadare – o poveste scurtă, sumară și în general de neînțeles pentru cineva care nu îi cunoștea bine viața.

— Povestea mea este sfâșietoare, a spus după vreun sfert de oră, punând punct întâlnirii. N-aș vrea să vă întristez.

Își plictisise și zăpăcise auditoriul. Un băiat – nelămurit cine era Shin și ce făcuse în Coreea de Nord – a pus o ultimă întrebare. Cum fusese serviciul militar în Coreea de Nord? Shin l-a corectat pe băiat, precizând că nu servise în Armata Poporului Coreean. „Nu am fost vrednic", a adăugat.

După ce l-am urmărit în biserică l-am rugat pe Shin să-mi explice ce se întâmpla: De ce își dorea să fie un luptător pentru drepturile omului când îi venea atât de greu să vorbească în public despre viața din lagăr? De ce lăsa deoparte părțile poveștii care ar putea irita publicul?

— Întâmplările prin care am trecut mă privesc doar pe mine, mi-a răspuns, fără să se uite în ochii mei. Celor mai mulți oameni le va fi imposibil să priceapă despre ce vorbesc.

Coșmarurile – imagini ale mamei spânzurate – continuau să-i bântuie somnul. Țipetele lui nocturne îi trezeau pe voluntarii LiNK cu care împărțea apartamentul din Torrance. Refuza consilierea gratuită a psihoterapeuților vorbitori de coreeană din Los Angeles. Nu voia să se înscrie la cursurile care i-ar fi adus o diplomă echivalentă celei de absolvire a liceului. La facultate nici nu voia să se gândească.

În timpul lungilor noastre săptămâni de discuții, Shin a pomenit de mai multe ori de „partea moartă" din interiorul lui care îl

împiedica să simtă. Uneori se prefăcea că este fericit, mi-a spus, pentru a vedea cum reacţionează ceilalţi. Dar de cele mai multe ori nu făcea niciun efort.

Shin nu s-a acomodat uşor la stilul de viaţă american.

La scurtă vreme după ce a ajuns în California în primăvara anului 2009, Shin a început să aibă migrene grave şi frecvente. Colegii de la LiNK şi-au făcut griji că suferă de stres post-traumatic. S-a dovedit însă că durerile de cap erau de la dantura foarte stricată. În urma tratamentului stomatologic, migrenele i-au dispărut.

Această vindecare rapidă a fost o excepţie.

Pentru Shin nu exista – şi nu există – o cale rapidă de acomodare cu viaţa din afara gardului, fie în Statele Unite ale Americii sau în Coreea de Sud. Am înţeles acest lucru din discuţiile pe care le-am purtat cu prietenii lui şi cu el însuşi.

„Shin este încă prizonier", mi-a spus Andy Kim, un tânăr de origine coreeană care lucra pentru LiNK şi care, pentru o vreme, a fost cel mai apropiat confident al lui Shin. „Nu se poate bucura de viaţă când alţi oameni suferă în lagăre. Fericirea înseamnă pentru el egoism."

Andy şi Shin sunt cam de aceeaşi vârstă şi luau adesea masa împreună la Los Chilaquiles, un local mexican ieftin din apropierea sediului LiNK situat într-un centru industrial din Torrance. Shin era pasionat de mâncare şi îşi deschidea sufletul când se afla într-un restaurant coreean sau mexican. De-a lungul câtorva luni, Andy s-a întâlnit săptămânal cu Shin la prânz pentru a discuta despre viaţa lui în Statele Unite ale Americii.

Lucrurile se îmbunătăţiseră puţin. Shin devenise comunicativ şi vesel la lucru. Îi uimea pe Andy şi pe ceilalţi colegi de la LiNK intrând pe nepusă masă în biroul lor şi spunându-le că îi „iubeşte". Dar alteori nu reacţiona bine la sfaturile aceloraşi persoane şi nu

reușea să facă deosebirea între critica constructivă și trădarea personală. Shin nu învățase încă foare bine cum să-și administreze banii, cheltuind uneori mai mult decât își permitea pe mese sau bilete de avion pentru prieteni. Când era deprimat, spunea că este „un gunoi, un om de nimic".

„Uneori Shin se vede prin ochii noului său sine, iar alteori se vede prin ochii gardienilor din lagăr", crede Andy. „Trăiește și aici și acolo." Când l-am întrebat pe Shin dacă este adevărat, mi-a confirmat.

„Evoluez de la starea de animal", a spus. „Dar este un process foarte lent. Uneori încerc să plâng și să râd ca alți oameni, doar ca să văd cum este, dar nu-mi vin lacrimile, nu-mi vine râsul."

Comportamentul lui nu era neobișnuit: cercetătorii îl observaseră la supraviețuitorii lagărelor de concentrare de pretutindeni. Ei își trăiesc viața având, așa cum o numește psihiatrul de la Harvard, o „identitate contaminată".

„Oamenii aceștia suferă nu numai de sindromul post-traumatic clasic, ci și de schimbări profunde în relația cu Dumnezeu, cu alți oameni și cu ei înșiși" scrie Herman în cartea ei *Trauma and Recovery* (Traumă și recuperare), o analiză a consecințelor psihologice ale terorii politice. Cei mai mulți supraviețuitori sunt „copleșiți de rușine, dispreț de sine și un sentiment de eșec"[1].

Curând după sosirea lui Shin în California, Kyung Soon Chung, soția unui pastor născut la Seul, a început să-i facă de mâncare, să-i poarte de grijă și să-i urmărească pașii acomodării la viața americană. Prima dată când s-a dus la ea acasă pentru a lua cina, femeia a vrut să-l îmbrățișeze, însă Shin nu a lăsat-o – nu se simțea în largul lui să fie atins.

Dar a continuat să vină la cină, în parte pentru că-i plăcea la nebunie cum gătea Kyung. În plus, se împrietenise cu copiii de

douăzeci și ceva de ani ai lui Kyung: Eunice, militantă pentru drepturile omului pe care o cunoscuse la Seul, și fratele ei mai mic, David, proaspăt absolvent al Universității Yale, interesat la rândul lui de drepturile omului. Familia, de a cărei ospitalitate s-au bucurat mulți imigranți nord-coreeni, locuiește în Riverside, un oraș situat la 100 de kilometri est de Torrance. Kyung și soțul ei, Jung Kun Kim, administrează un mic așezământ creștin denumit Ivy Global Mission.

Shin a descoperit o familie coreeană care era deschisă, ospitalieră și iubitoare. Era invidios și puțin copleșit de intensitatea cu care țineau unii la alții – și la el. Timp de aproape doi ani, s-a dus din două în două sâmbete la cină la Kyung. Rămânea să doarmă peste noapte într-o cameră de oaspeți și mergea duminica la slujbă împreună cu familia.

Kyung, care nu vorbește bine engleza, a început să-l numească pe Shin fiul ei cel mai mare. În timp, Shin a ajuns să-i accepte – ba chiar să-i întoarcă – îmbrățișările. A aflat că îi plăcea înghețata de iaurt și înainte de a veni la cină se oprea la supermarket și îi cumpăra o cutie. Ea îl tachina, întrebându-l „Când ai de gând să-mi aduci o noră?" El o flata, spunându-i că a slăbit și că arată mai tânără. Stăteau de vorbă ore întregi, doar ei doi.

„De ce ești atât de bună cu mine? a întrebat-o Shin într-o zi în care era bântuit din nou de trecut. Nu știi ce am făcut?"

I-a spus lui Kyung că este „dezgustat" de el însuși, că nu își poate ierta faptul că și-a lăsat tatăl în lagăr și că se urăște pentru că s-a târât peste corpul lui Park. I-a mai spus că îi este rușine că a furat orez și îmbrăcăminte de la niște nord-coreeni săraci, după ce evadase din lagăr.

Shin nu va scăpa vreodată de sentimentele de vinovăție, crede Kyung. Dar ea i-a spus tot timpul că are o conștiință puternică și o inimă bună. I-a mai zis că are un avantaj în fața altor nord-coreeni:

nu a fost contaminat de propaganda sau de cultul personalității din jurul dinastiei Kim.

„Shin are o anume puritate", mi-a zis. „Nu i-au spălat creierul."

După cum au observat copiii lui Kyung, viața în California a produs schimbări izbitoare în încrederea și aptitudinile sociale ale lui Shin: a devenit mai puțin timid, a început să zâmbească, să îmbrățișeze lumea. Înainte și după unele dintre interviurile pe care le-am avut cu el în California, m-a îmbrățișat și pe mine.

„Înainte era stingherit în prezența prietenilor mei de la biserică", mi-a spus Eunice. „Acum glumește și râde cu ei."

David a fost de aceeași părere. „Shin manifestă o empatie reală față de ceilalți. Chestia asta care se numește dragoste – s-ar putea să existe în sufletul său." Autoevaluarea lui Shin a fost mai puțin sangvină.

„Pentru că sunt înconjurat de oameni buni, încerc să fac și eu bine", mi-a zis. „Dar nu este ceva care să vină de la sine."

În California, Shin a început să creadă că întregul merit pentru evadarea sa din Lagărul 14 și pentru toate întâmplările ulterioare îi revenea lui Dumnezeu. Abia de curând a început să creadă în divinitate. Nu auzise de Dumnezeu până ce nu fusese prea târziu pentru mama lui, fratele său și Park. Se îndoia că Dumnezeu îi păzise tatăl de răzbunarea gardienilor.

În mod similar, vinovăția nu fusese o problemă pentru Shin în Lagărul 14. Ca adolescent, era furios pe mama lui pentru că îl bătea, pentru că riscase evadarea, pentru că din cauza ei fusese el torturat. Nu a plâns-o după ce a fost spânzurată. Dar ca supraviețuitor adult, odată ce s-a distanțat emoțional față de lagăr, furia i s-a transformat în vinovăție și dispreț de sine. „Sunt sentimente care s-au înfiripat încet în sufletul meu", a spus. Văzând cum se comportă familiile iubitoare, este dureros să-și amintească ce fel de fiu a fost el odinioară.

* * *

Shin venise la Torrance cu gândul că va ajuta LiNK lucrând cu voluntarii organizației și vorbind la evenimente. În schimb, LiNK îi asigura cazarea și o alocație, dar nu un salariu. Cu ajutorul organizației, Shin a primit o viză cu intrări multiple pe zece ani, care îi permitea să stea în Statele Unite ale Americii timp de cel mult șase luni o dată.

Legea americană a imigrației acordă o atenție specială refugiaților nord-coreeni, iar statutul unic al lui Shin de victimă născută și crescută într-o închisoare politică îi dădea o șansă excelentă de a obține rezidență permanentă în SUA. Dar el nu a cerut o carte verde. Nu se putea hotărî unde voia să trăiască.

Îi era greu să se implice în orice activitate. La Torrance s-a înscris la un curs de limba engleză, dar s-a retras după trei luni. Cea mai mare parte a timpului și-o petrecea la sediul LiNK, unde citea pe net știri din Coreea de Nord și stătea la taclale cu personalul vorbitor de coreeană. Se mulțumea uneori să dea cu mătura, să sorteze cutii și să care mobilă. I-a spus lui Hannah Song, directoarea executivă, că voia să fie tratat exact ca și ceilalți membri ai personalului. Dar alteori se îmbufna și trântea când primea o sarcină care nu-i convenea. Din șase în șase luni făcea o pauză de la muncă, fiind nevoit să se întoarcă în Coreea de Sud pentru câteva săptămâni.

LiNK îi îndeamnă pe nord-coreenii pe care îi ajută să vină în Statele Unite ale Americii să își facă un „plan de viață" la scurtă vreme după sosire. Este o listă de obiective practice, realizabile, care pot ajuta un nou-venit să își clădească o viață stabilă și productivă; planul include stăpânirea limbii engleze, învățarea unei meserii, consiliere și lecții de administrare a banilor.

Shin a refuzat să își facă un astfel de plan, iar Song și ceilalți de la LiNK l-au lăsat în pace.

„Povestea lui este atât de puternică", a spus Song. „Se simțea îndreptățit să fie o excepție și noi am fost de acord. L-am lăsat să se plimbe, pur și simplu, prin Torrance. Simte nevoia să priceapă de ce a supraviețuit lagărului. Nu cred că s-a lămurit încă."

În afara Peninsulei Coreene, nu există loc mai bun decât Los Angeles unde un coreean nu este nevoit să învețe vreo altă limbă. Peste trei sute de mii de americani de origine coreeană s-au stabilit în interiorul și în jurul orașului.

În Torrance și în împrejurimi, puteai să mănânci, să îți faci cumpărăturile, să muncești și să te rogi în coreeană. Shin a învățat destulă engleză cât să își comande hamburgerii și mâncarea mexicană și să discute despre baseball și vreme cu colegii de apartament.

Dormea într-un pat suprapus din casa cu patru dormitoare pusă la dispoziție de LiNK, care adăpostea până la șaisprezece persoane – tineri voluntari și stagiari care veneau și plecau. În bucătărie, în ziua în care am fost eu în vizită, pe mașina de spălat vase era lipit un bilet pe care scria: „Vă rog să nu mă deschideți. Sunt stricată și miros urât". Mobila era uzată, covorul decolorat, iar pe veranda din față erau aruncați tenișii, sandale și șlapi. Shin împărțea un dormitor înghesuit cu alți trei voluntari de la LiNK.

Lui Shin îi plăcea camaraderia cvasihaotică, specifică unui cămin studențesc. Deși colegii născuți în America erau uneori gălăgioși, știau puțină coreeană și nu stăteau niciodată prea mult, Shin prefera prezența lor trecătoare decât traiul de unul singur. Probabil că era din cauza perioadei în care trăise în Lagărul 14. Dormea mai bine și savura mâncarea atunci când era înconjurat de oameni, chiar și de străini. Când nu reușea să adoarmă sau când îl trezeau coșmarurile, se dădea jos din pat și se culca pe podea, așa cum dormea în lagăr.

La muncă se ducea cu bicicleta. Era un drum de douăzeci de minute prin Torrance, un conglomerat industrial-suburban multicultural, veşnic scăldat în soare. Situat la 30 de kilometri sud-vest de centrul Los Angelesului, are o porţiune frumoasă de plajă la golful Santa Monica pe care Shin se plimba uneori. Bulevardele largi ale oraşului au fost trasate acum un secol de Frederick Law Olmsted Jr., arhitectul care a proiectat mallul din Washington. Faţada în stil neo-mediteranean a Liceului din Torrance a servit drept fundal pentru serialele TV *Beverly Hills, 90210* şi *Buffy, spaima vampirilor*. Torrance are şi o rafinărie ExxonMobil în care se prelucrează mare parte din ţiţeiul din sudul Californiei. Înainte de a trăi la comun în acea casă, Shin a stat pentru mai mult de jumătate de an într-un apartament supraaglomerat cu trei dormitoare pe care LiNK îl închiriase în apropierea unui depozit mare de petrol numit ConocoPhillips/Torrance Tank Farm.

LiNK s-a mutat la Torrance de la Washington, D.C., în căutarea unor chirii mai mici şi pentru a se concentra asupra dezvoltării mişcării. California de sud era un loc mai bun pentru recrutarea şi găzduirea temporară a tinerilor voluntari pe care-i numeşte „nomazi". După ce sunt instruiţi la Torrance, aceştia călătoresc peste tot în Statele Unite ale Americii, ţin prezentări şi vorbesc despre nerespectarea drepturilor omului în Coreea de Nord.

La sfârşitul celei de-a doua veri petrecute de Shin în California a venit o nouă voluntară, Harim Lee, o tânără suplă şi foarte atrăgătoare născută la Seul, care se mutase în SUA împreună cu familia la vârsta de patru ani.

Urmase liceul într-o suburbie a oraşului Seattle şi era studentă în anul doi la sociologie la Universitatea Washington când l-a văzut pe Shin pentru prima oară într-un filmuleţ pe YouTube. Acesta se adresa unui auditoriu din Mountain View, California, răspunzând întrebărilor despre viaţa lui angajaţilor la Google. Tânăra a găsit şi

articolul meu din *Washington Post* despre Shin, în care îl citam spunând că și-ar dori să aibă o iubită, dar nu știa cum ar putea-o găsi.

Harim, care este bilingvă, se întorsese pentru o scurtă perioadă în Coreea de Sud să lucreze ca traducătoare pentru o organizație neguvernamentală care milita pentru apărarea drepturilor omului în Coreea de Nord. După al treilea an de facultate, s-a hotărât să renunțe la studii și să se implice în problematica nord-coreeană. A găsit pe internet informații despre programul Nomad al LiNK. A aflat că Shin locuia la Torrance cu numai două săptămâni înainte de a pleca din Seattle pentru a-și începe pregătirea la LiNK. Pe drumul către Los Angeles s-a gândit numai la Shin. Îl considera o celebritate și se ruga să devină apropiați. În Torrance, l-a zărit venind cu bicicleta la sediul LiNK și și-a propus să găsească momentul și locul potrivit pentru a sta de vorbă cu el. S-au plăcut imediat unul pe celălalt. El avea douăzeci și șapte de ani; ea, douăzeci și doi.

La LiNK există o regulă strictă care interzice întâlnirile dintre refugiații nord-coreeni și stagiari, mulți dintre ei la vârsta studenției și departe de părinți. Ideea este de a-i proteja atât pe stagiari, cât și pe refugiați, și de a evita problemele în implementarea programului Nomad.

Shin și Harim au ignorat regula. Când au fost avertizați că trebuie să înceteze să se mai întâlnească până când Harim își termină stagiul, ambii s-au înfuriat. Harim a amenințat că pleacă. „Le-am arătat foarte clar că, după părerea noastră, regula era greșită", mi-a spus ea.

Shin a luat avertismentul ca pe o insultă personală. S-a plâns că era tratat ca un om de nimic și a remarcat că Andy Kim, confidentul lui, avea o relație cu o stagiară. „Pe mine mă desconsideră", mi-a spus. „Cred că îmi pot conduce viața personală."

După o călătorie în Coreea de Sud și câteva luni de chibzuială, Shin a plecat de la LiNK. Relația cu Harim nu a fost singurul motiv. Pe Hannah Song o deranja că Shin evita uneori să își asume răspunderea, se aștepta la un tratament privilegiat și nu făcea mare efort să învețe engleza, ceea ce îi limita rolul de vorbitor în Statele Unite ale Americii. Au fost și niște neînțelegeri legate de locuință. După cum a auzit Shin, LiNK nu avea să îi mai asigure cazarea. Song a spus că îl informase pe Shin că, la un moment dat, va trebui să se descurce singur.

Neînțelegerile erau, probabil, inevitabile. Cu siguranță nu a fost ceva ieșit din comun. În Coreea de Sud, transfugii nord-coreeni își abandonează adeseori locurile de muncă, pretinzând că sunt persecutați. La Hanawon, centrul pentru refugiați din Coreea de Sud, consilierii în carieră spun că paranoia legată de locul de muncă, demisiile furtunoase, sentimentele de trădare sunt probleme cronice ale nord-coreenilor. Mulți dintre ei nu ajung niciodată să se adapteze la noile condiții de viață.

Situația nu este foarte diferită în Statele Unite ale Americii. Cliff Lee, un american născut în Coreea care locuiește în Alexandria, Virginia, a oferit adăpost multor nord-coreeni în ultimii ani și a observat un punct comun al dificultăților de adaptare ale acestora: „Ei știu că în Coreea de Nord au auzit numai minciuni și sunt acum sceptici la tot ce le spune o organizație."

Song a fost îndurerată de decizia lui Shin de a pleca. S-a considerat vinovată pentru că nu i-a cerut mai devreme, de când a ajuns în California, să își asume responsabilitatea pentru propria persoană. Ceea ce o îngrijora cel mai tare, mi-a spus, era faptul că nu știa ce avea Shin de gând să facă pentru restul vieții.

EPILOG

FĂRĂ SCĂPARE

În februarie 2011, la câteva zile după plecarea de la LiNK, Shin a zburat pe Coasta de Vest, în statul Washington. S-a mutat cu Harim la locuința părinților ei din Sammamish, o suburbie a orașului Seattle din vestul Munților Cascadelor.

Mutarea lui bruscă m-a surprins. În plus, m-a îngrijorat, gândindu-mă, asemenea prietenilor lui din Los Angeles, că era impulsiv și își tăia punțile fără un motiv temeinic. Dar pentru mine a simplificat lucrurile din punct de vedere logistic. Întâmplător, sunt din statul Washington. După ce am plecat din Tokyo și de la *Washington Post*, m-am mutat înapoi la Seattle pentru a lucra la această carte. Când Shin m-a sunat acasă și mi-a spus în engleza lui stricată că îmi devenise vecin, l-am invitat la ceai.

Munca noastră împreună era aproape terminată, iar Shin își ținuse cuvântul. Mă lăsase să explorez colțurile cele mai întunecate ale trecutului său. Dar mai aveam nevoie de ceva: să înțeleg mai bine ceea ce voia de la viitor. Fiindcă stătea pe canapea, alături de Harim, în camera mea de zi, l-am întrebat dacă puteam să îi vizitez. Voiam să îi cunosc pe părinții lui Harim.

Shin și Harim au fost prea politicoși pentru a mă refuza. Mi-au spus, în schimb, că acum era prea multă dezordine. Mă vor anunța

când se ivea un moment potrivit. Fără a spune un nu explicit, mi-au dat de înțeles că preferau ca lungul meu interogatoriu să ia sfârșit – și asta cât mai curând.

Shin și Harim au bus bazele unui ONG pe care l-au denumit North Korea Freedom Plexus. Pentru a-l finanța, sperau să strângă bani din donații, iar Shin intenționa să țină multe discursuri. Ambițioasa lor misiune era să deschidă adăposturi pentru transfugii sosiți în China și să trimită manifeste împotriva regimului în Coreea de Nord. În acest scop, Shin mi-a spus că mersese de două ori în regiunile de frontieră din China și avea de gând să o mai facă. Când l-am întrebat dacă nu se temea că ar putea fi răpit sau arestat în China, pe teritoriul căreia se știe că acționează agenți nord-coreeni, mi-a spus că se bucură de protecția unui pașaport sud-coreean și că este întotdeauna prudent. Dar acesta nu este un răspuns care să-i bucure pe prietenii lui care l-au sfătuit să stea departe de China.

Lowell și Linda Dye – soții din Columbus care au citit articolul meu despre Shin din 2008 și care i-au plătit drumul spre Statele Unite ale Americii – au fost dezamăgiți și îngrijorați când au auzit că a plecat de la LiNK și s-a mutat la Seattle. Familia Dye și familia Kim din Riverside, California, i-au spus lui Shin că fondarea unui nou ONG este o idee riscantă și că ar fi fost mai productiv dacă lucra în continuare alături de o organizație bine-cunoscută și bine finanțată.

Shin s-a apropiat de soții Dye. Îi numește „părinți" și le ia îngrijorarea în serios. După ce s-a mutat la Seattle, a acceptat invitația de a se duce la Columbus și de a sta cu ei vreo două săptămâni, timp în care Harim avea să rămână acasă, la Seattle.

Soții Dye au vrut să-l ajute pe Shin să facă un plan de viitor. Lowell, consultant în management, crede că are nevoie de un impresar, de un contabil și de un jurist. Dar în Columbus, el și Shin nu

au reușit să aibă o discuție serioasă, în parte datorită faptului că Shin, din cauza fusului orar din Seattle, dormea până înspre prânz și stătea noaptea până târziu de vorbă cu Harim pe Skype.

„Ne-a zis că o iubește cu adevărat pe Harim", a spus Lowell. „Este drumul pe care a ales să meargă. Îl face fericit."

Când Shin s-a întors la Seattle, ne-am întâlnit din nou toți trei. Casa lor era tot de nevizitat, mi-au spus, așa că ne-am dus la o cafea la Starbucks. Când i-am întrebat cum le merge relația, Harim a roșit, a surâs, și s-a uitat iubitoare la Shin.

Shin nu a zâmbit.

Nu voia să vorbească despre acest subiect.

Am insistat, amintindu-i că îmi zisese de atâtea ori că nu credea că este în stare să iubească și, în mod sigur, nu se vedea însurat. Se mai schimbase ceva?

„Important acum este să muncim", a spus. „După ce terminăm ce avem de făcut, sunt speranțe de progres."

Relația lor nu a ținut. La șase luni după ce se mutase la Harim, Shin m-a sunat și mi-a spus că se despărțeau. Nu voia să discute motivele. A doua zi a luat avionul spre Columbus, ducându-se să stea la familia Dye. Nu știa sigur încotro avea să o apuce de acolo, poate înapoi în Coreea de Sud.

În perioada în care a locuit în zona Seattle, Shin m-a invitat la o biserică penticostală americano-coreeană din suburbiile de nord ale orașului. Ținea un discurs și părea nerăbdător să fiu prezent. Am ajuns la biserică cu câteva minute înainte de ora programată, într-o seară de duminică rece și ploioasă. Shin mă aștepta. Mi-a strâns mâna cu ambele lui mâini, m-a privit în ochi și m-a rugat să iau loc pe o bancă din față. Era îmbrăcat mai formal decât îl văzusem vreodată: costum gri elegant, cămașă azurie, pantofi negri bine lustruiți. Biserica era plină.

După un imn și o rugăciune rostită de pastor, Shin a venit în față și și-a început discursul. Fără notițe, fără emoții, a vorbit o oră întreagă. A început provocându-și publicul de imigranți coreeni și copiii lor adulți crescuți în SUA cu afirmația că Kim Jong-il era mai rău decât Hitler. Dacă Hitler își atacase dușmanii, Kim își muncea propriul popor până la moarte în locuri precum Lagărul 14.

După ce a captat atenția adunării, Shin s-a prezentat pe sine drept un animal de pradă care fusese învățat în lagăr să-și toarne familia și prietenii – și să nu aibă remușcări. „Nu știam decât că trebuie să-i vânez pe alții ca să supraviețuiesc eu", a spus.

În lagăr, când învățătorul a omorât în bătaie o colegă în vârstă de șase ani pentru că o prinsese cu cinci boabe de porumb în buzunar, Shin a mărturisit publicului că „nu simțise mare lucru."

„Nu știam ce sunt compasiunea sau tristețea", a spus. „Ne-au educat de la naștere așa încât să nu fim în stare de sentimente omenești normale. Acum că am scăpat de acolo, învăț să mă emoționez. Am învățat să plâng. Simt că devin uman."

Dar Shin a precizat că mai erau multe de făcut. „Am scăpat din punct de vedere fizic", a zis. „Nu și emoțional."

Pe la sfârșitul discursului, Shin a descris cum se târâse peste corpul electrocutat al lui Park. A spus că motivele pentru care evadase din Lagărul 14 nu erau nobile. Nu tânjea după libertate sau drepturi politice. Îi era doar foame.

Discursul lui Shin m-a uimit. În comparație cu vorbitorul reținut, incoerent pe care îl văzusem cu șase luni în urmă în sudul Californiei, era de nerecunoscut. Își valorificase ura de sine și o folosea pentru a acuza statul care îi otrăvise inima și îi ucisese familia.

Spovedania lui, după cum am aflat mai târziu, era rezultatul calculat al muncii susținute. Shin observase că sesiunile sale întortocheate de întrebări și răspunsuri îi plictiseau pe oameni.

Așa că se hotărâse să dea curs sfatului pe care îl ocolise ani întregi: să dea o formă discursului, să îl adapteze în funcție de public și să memoreze ceea ce voia să spună.

Pregătirea a dat roade. În acea seară, pe chipurile ascultătorilor puteai sentimente de nesiguranță, dezgust, furie și șoc. Pe unele fețe curgeau lacrimi. Când Shin a încheiat, spunând auditoriului că un singur om, dacă refuză să tacă, poate ajuta la eliberarea zecilor de mii care rămân în lagărele de muncă nord-coreene, biserica a explodat în aplauze.

În acel discurs, chiar dacă nu și în viața lui încă, Shin preluase controlul asupra trecutului său.

ANEXĂ

CELE ZECE REGULI ALE LAGĂRULUI 14

La şcoala din lagăr, Shin a fost obligat să memoreze aceste reguli şi a fost pus adeseori să le recite.

1. Nu încercaţi să evadaţi.

Deţinuţii prinşi încercând să evadeze vor fi împuşcaţi imediat.

Oricine este martor la o tentativă de evadare şi nu o raportează va fi împuşcat imediat.

Martorii unei tentative de evadare trebuie să înştiinţeze fără întârziere un gardian.

Deţinuţilor le este interzis să se adune în grupuri de doi sau mai mulţi pentru a plănui sau încerca o evadare.

2. Nu vă asociaţi.

Deţinuţii care s-au adunat într-un grup mai mare de doi fără permisiunea unui gardian vor fi împuşcaţi imediat.

Deţinuţii care intră fără permisiune în satul gardienilor sau care aduc pagube proprietăţii publice vor fi împuşcaţi imediat.

Nicio adunare nu va depăși numărul de deținuți încuviințat de gardianul responsabil.

În afara programului de muncă, deținuții nu au voie să se adune fără aprobare prealabilă.

Trei sau mai mulți deținuți nu au voie să se deplaseze împreună noaptea fără permisiunea gardianului responsabil.

3. Nu furați.

Deținuții prinși furând sau în posesia unor arme vor fi împușcați imediat.

Deținuții care nu raportează sau care ajută alți deținuți care au furat sau posedă arme vor fi împușcați imediat.

Deținuții care fură sau ascund mâncare vor fi împușcați imediat.

Deținuții care aduc în mod intenționat pagube oricărui material utilizat în lagăr vor fi împușcați imediat.

4. Respectați necondiționat ordinele gardienilor.

Deținuții care au intenții rele față de un gardian sau care atacă fizic un gardian vor fi împușcați imediat.

Deținuții care nu respectă întru totul ordinele unui gardian vor fi împușcați imediat.

Deținuții nu au voie să se plângă de gardieni sau să-i vorbească de rău.

Când întâlnesc un gardian, deținuții trebuie să se încline respectuos.

5. Raportați atunci când observați ceva suspect.

Deținuții care acoperă sau oferă ajutor unui fugar vor fi împușcați imediat.

Deținuții care dețin sau ascund posesiunile unui fugar, conspiră cu el sau nu îl raportează vor fi împușcați imediat.

6. Urmăriți-vă unii pe alții și raportați fără întârziere orice comportament suspect.

Toți deținuții trebuie să îi observe pe ceilalți și să fie vigilenți.

Trebuie observat atent felul în care vorbesc și se comportă ceilalți deținuți. Orice lucru care trezește suspiciune va fi raportat imediat unui gardian.

Deținuții trebuie să ia parte la ședințele de luptă ideologică și să critice cu vehemență comportamentul propriu și al celorlalți deținuți.

7. Îndepliniți-vă și depășiți-vă norma de muncă.

Deținuții care își neglijează norma de muncă sau nu și-o îndeplinesc vor fi considerați refractari și vor fi împușcați imediat.

Fiecare deținut este răspunzător de îndeplinirea normei sale de muncă.

A-ți îndeplini norma de muncă înseamnă să-ți speli păcatele și să răsplătești statul pentru îngăduința arătată.

Norma de muncă stabilită de un gardian nu poate fi schimbată.

8. În afară de locul de muncă, nu intrați în contact cu deținuți de sex opus din motive personale.

Deținuții care au contact sexual fără aprobare prealabilă vor fi împușcați imediat.

Deținuții de sexe opuse nu vor conversa în afara locului de muncă fără aprobare prealabilă.

Deținuții nu vor merge la toaleta pentru sexul opus fără aprobare prealabilă.

Deținuții de sexe opuse nu se vor ține de mână și nu vor dormi unii lângă ceilalți fără un motiv special.

Deținuții nu vor intra în zona de locuit a sexului opus fără aprobare prealabilă.

9. Căiți-vă sincer pentru greșelile voastre.

Deținuții care nu își recunosc păcatele și pretind că nu le au vor fi împușcați imediat.

Deținuții trebuie să cugete adânc la acțiunile pe care le-au săvârșit împotriva țării și societății și își vor da silința să își spele păcatele.

Deținuții se pot reabilita numai după ce și-au recunoscut păcatele și au reflectat îndelung la faptele lor.

10. Deținuții care încalcă regulile lagărului vor fi împușcați imediat.

Deținuții trebuie să vadă în gardieni adevărați învățători și, respectând cele zece reguli ale lagărului, să se străduiască, prin muncă grea și disciplină, să-și spele greșelile trecutului.

NOTE

INTRODUCERE: NU CUNOȘTEA CUVÂNTUL „DRAGOSTE"

1. Amnesty International, „Images Reveal Scale of North Korean Political Prison Camps", 3 mai 2011, http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/images-reveal-scale-north-korean-political-prison-camps-2011- 05-03.
2. Kang Chol-hwan și Pierre Rigoulot, *The Aquariums of Pyongyang* (New York: Basic Books, 2001), 79.
3. Acești martori, inclusiv Shin, au fost intervievați de David Hawk, cercetător din cadrul Comitetului pentru Drepturile Omului în Coreea de Nord, localizat în Washington, DC. Relatările lor pot fi găsite, alături de fotografii din satelit ale lagărelor, în a doua ediție a raportului lui Hawk „The Hidden Gulag: The Lives and Voices of «Those Who are Sent to the Mountains»», 2012, actualizat periodic.
4. Korean Bar Association, „White Paper on Human Rights in North Korea 2008" (Seul: Korea Institute for National Unification, 2008).
5. Ken E. Gause, „An Examination of the North Korean Police State"(Washington, D.C.: Comitetul pentru Drepturile Omului în Coreea de Nord, 2012), 17, 27, 37.
6. Jurnalistele TV americane Laura Ling și Euna Lee au petrecut aproape cinci luni în închisori nord-coreene după ce au intrat ilegal în țară în 2009. Au fost eliberate în urma vizitei la Phenian a lui

Bill Clinton, în cursul căreia președintele american s-a fotografiat împreună cu Kim Jong-il.

7. *Escape from Camp 14: Total Control Zone*, un film de Marc Wiesse, premiat la Festivalul de film de la Toronto în 2012.
8. Hyun-sik Kim și Kwang-ju Son, *Documentary Kim Jong Il* (Seul: Chonji Media, 1997), 202, citat în Ralph Hassig și Kongdan Oh, *The Hidden People of North Korea* (Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009), 27.

CAPITOLUL 1: BĂIATUL CARE MÂNCA MÂNCAREA MAMEI

1. Interviul autorului cu Chun Jung-hee, asistentă-șefă la centrul pentru refugiați Hanawon din Coreea de Sud. Din 1999, în centrul finanțat de guvern se măsoară înălțimea și greutatea transfugilor nord-coreeni.

CAPITOLUL 3: CREMA SOCIETĂȚII

1. Interviurile autorului cu transfugi realizate între 2007 și 2010. Sistemul este bine descris și de Andrei Lankov în *North of the DMZ* (Jefferson, N.C.: McFarland & Company, 2007), 67–69; și de Hassig și Oh în *The Hidden People of North Korea*, 198–199.
2. Stilul de viață al lui Kim Jong-il este descris în Hassig și Oh, 27–35. Vezi și fotografiile de pe Google Earth compilate de Curtis Melvin, pe blogul lui, North Korean Economy Watch, http://www.nkeconwatch.com/2011/06/10/friday-fun-kim-jong-ils-train/.
3. Andrew Higgins, „Who Will Succeed Kim Jong Il," *Washington Post* (16 iulie 2009).
4. „Crima" lui Kim Young Soon a fost aceea de a fi prietenă cu prima soție a lui Kim Jong-il. Pentru asta, a petrecut opt ani în Lagărul 15. Cei patru copii și părinții ei au fost trimiși și ei în lagăr, pentru „vinovăție prin asociere". Un reprezentant oficial al trupelor de securitate i-a spus că, dacă ar fi vorbit despre Iubitul Conducător și soția lui, n-ar fi părăsit niciodată lagărul.

CAPITOLUL 9: PUI DE TÂRFĂ REACȚIONAR

1. Kang și Rigoulot, *The Aquariums of Pyongyang*, 100.
2. Kim Yong, *Long Road Home* (New York: Columbia University Press, 2009), 85.

CAPITOLUL 10: ÎN CÂMPUL MUNCII

1. Andrea Matles Savada, ed., *North Korea: A Country Study* (Washington, D.C.: GPO for the Library of Congress, 1993).
2. Yuk-Sa Li, ed., *Juche! The Speeches și Writings of Kim Il Sung* (New York: Grossman Publishers, 1972), 157. Citat în *Stanford Journal of East Asian Affairs* 1, no. 1 (primăvara 2003), 105.

CAPITOLUL 11: PUIUL DE SOMN DE LA FERMĂ

1. Stephan Haggard și Marcus Noland, *Famine in North Korea* (New York: Columbia University Press, 2007), 175.
2. Wonhyuk Lim, „North Korea's Economic Futures" (Washington, D.C., Brookings Institution, 2005).

CAPITOLUL 13: DECIZIA DE A NU MAI TURNA

1. Elmer Luchterhand, „Prisoner Behavior and Social System in the Nazi Camp". *International Journal of Psychiatry* 13 (1967), 245–264.
2. Eugene Weinstock, *Beyond the Last Path* (New York: Boni și Gaer, 1947), 74.
3. Ernest Schable, „A Tragedy Revealed: Heroines' Last Days". *Life* (18 august, 1958), 7818144. Citat de Shamai Davidson în „Human Reciprocity Among the Jewish Prisoners in the Nazi Concentration Camps", *The Nazi Concentration Camps* (Ierusalim: Yad Vashem, 1984), 555–572.
4. Terrence Des Pres, *The Survivor: An Anatomy of Life in the Death Camps* (New York: Oxford University Press, 1976), 142.

CAPITOLUL 14: PREGĂTIRILE PENTRU FUGĂ

1. Yong, Long Road Home, 106.
2. Park era excesiv de optimist. Națiunile Unite, care numiseră în 2004 un raportor special pentru drepturile omului în Coreea de Nord, nu reușiseră să influențeze guvernul de la Phenian, nici să atragă atenția opiniei publice internaționale în legătură cu lagărele. Coreea de Nord a refuzat ferm intrarea în țară a reprezentantului ONU pentru drepturile omului și i-a condamnat rapoartele anuale, descriindu-le ca pe niște tentative de răsturnare a guvernului. Rapoartele s-au numărat printre cele mai critice și incisive analize ale crizei drepturilor omului din Coreea de Nord. În 2009, când și-a încheiat mandatul pe șase ani de raportor, Vitit Muntarbhorn a declarat, „Exploatarea oamenilor obișnuiți... a devenit prerogativa nocivă a elitei conducătoare." A adăugat că „situația drepturilor omului în țară rămâne înspăimântătoare, dată fiind natura represivă a puterii: concentrată în câteva mâini, absolută și crudă."

CAPITOLUL 16: LA FURAT

1. Yoonok Chang, Stephan Haggard, Marcus Noland, „Migration Experiences of North Korean Refugees: Survey Evidence from China" (Washington, D.C.: Peterson Institute, 2008), 1.

CAPITOLUL 17: CĂLĂTORIA CĂTRE NORD

1. Lankov, *North of the DMZ*, 180–183.
2. Vezi Daily NK, 25 octombrie 2010, pentru o descriere amănunțită a sistemului *servi-cha* și a unei alte încercări a guvernului de a-l anihila. http://www.dailynk.com/english/read.php?catald=nk01500&num=6941.
3. Andrew S. Natsios, *The Great North Korean Famine* (Washington, D.C.: United States Institute for Peace Press, 2001), 218.
4. Charles Robert Jenkins, *The Reluctant Communist* (Berkeley: University of California Press, 2008), 129.

5. Barbara Demick, *Nothing to Envy* (New York: Spiegel & Grau, 2009), 159–172.

CAPITOLUL 18: GRANIȚA

1. Human Rights Watch, „Harsher Policies Against Border-Crossers" (martie 2007).
2. Lankov, North of the DMZ, 183.
3. Interviul autorului realizat în Seul cu reprezentanți ai organizației budiste nonprofit Good Friends, care primește informații de pe teritoriul Coreei de Nord.

CAPITOLUL 19: CHINA

1. Chang et al., „Migration Experiences of North Korean Refugees", 9.
2. Demick, *Nothing to Envy*, 163.
3. *Rimjin-gang: News from Inside North Korea*, editat de Jiro Ishimaru (Osaka: AsiaPress International, 2010), 11–15.
4. United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, Article 12 (2), http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm.

CAPITOLUL 20: AZIL

1. Lee Gwang Baek, „Impact of Radio Broadcasts in North Korea", discurs la Conferința Internațională privind Drepturile Omului, 1 noiembrie 2010, http://nknet.org/eng/board/jbbs_view.
2. Peter M. Beck, „North Korea's Radio Waves of Resistance", *Wall Street Journal* (16 aprilie 2010).

CAPITOLUL 21: *K'UREDIT K'ADUS*

1. Choe Sang-hun, „Born and Raised in a North Korean Gulag", *International Herald Tribune* (9 iulie 2007).
2. Blaine Harden, „North Korean Prison Camp Escapee Tells of Horrors," *Washington Post* (11 decembrie 2008), 1. http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2008/12/10/AR2008121003855.html.

CAPITOLUL 22: SUD-COREENII NU SUNT PREA INTERESAȚI

1. Suh Jae-jean, „North Korean Defectors: Their Adaptation and Resettlement", *East Asian Review* 14, nr. 3 (toamna 2002), 77.
2. Donald Kirk, „North Korean Defector Speaks Out", *Christian Science Monitor* (6 noiembrie 2007).
3. George W. Bush, *Decision Points* (New York: Crown, 2010), 422.
4. Korean Bar Association, „White Paper on Human Rights in North Korea 2008", 40.
5. Moon Ihlwan, „North Korea's GDP Growth Better Than South Korea's", Bloomberg Businessweek (30 iunie 2009).

CAPITOLUL 23: SUA

1. Judith Herman, Trauma and Recovery (New York: Basic Books, 1997), 94–95.

MULȚUMIRI

Această carte nu ar fi putut fi scrisă, firește, fără curajul, inteligența și răbdarea lui Shin Dong-hyuk. Timp de doi ani și pe două continente a acceptat să își retrăiască suferințele trecutului, povestindu-mi-le cu lux de amănunte.

Îi mulțumesc Lisei Colacurcio, membră a Comitetului american pentru Drepturile Omului în Coreea de Nord, de la care am auzit pentru prima oară despre Shin. Kenneth Cukier, corespondent al revistei *The Economist*, mi-a sugerat că povestea lui Shin trebuia relatată într-o carte scrisă în limba engleză și mi-a oferit sfaturi utile în acest sens.

Nefiind vorbitor de coreeană, am avut nevoie de ajutorul traducătorilor. Le mulțumesc Stellei Kim și lui Jennifer Cho din Seul. Tot la Seul, am beneficiat de ajutorul lui Yoonjung Seo și al lui Brian Lee, iar la Tokyo, de cel al lui Akiko Yamamoto. În California am găsit în David Kim un excelent traducător, dar și un prieten. De asemenea, David m-a ajutat și cu sfaturile legate de manuscris.

La sediul din Torrance al organizației Liberty in North Korea (LiNK), Hannah Song și Andy Kim m-au ajutat să înțeleg modul în care s-a acomodat Shin cu stilul de viață american. În plus, Song a

petrecut multe ore rezolvând probleme logistice pentru Shin și pentru mine. La Seattle, m-am bucurat de ajutorul lui Harim Lee. În Columbus, Ohio, Lowell și Linda Dye, pe care Shin a ajuns să îi considere noii săi părinți, mi-au oferit sfaturi și un nou punct de vedere.

Pentru îndrumările în încercarea mea de a înțelege ce se petrece în interiorul Coreei de Nord îi mulțumesc lui Marcus Noland, director adjunct la Institutul Peterson pentru Economie Internațională din Washington, care și-a rupt cu generozitate din timpul său și mi-a împărtășit din cunoștințele sale. Studiul privind Coreea de Nord pe care l-a întreprins în colaborare cu Stephan Haggard a constituit o sursă foatre importantă. De asemenea, discuțiile purtate cu Kongdan Oh, cercetătoare la Institutul pentru Analize în Domeniul Apărării din Alexandria, Virginia, m-au ajutat să înțeleg ceea ce auzisem de la Shin și de la alți nord-coreeni. Cărțile pe care le-a scris împreună cu soțul ei, Ralph Hassig, un savant nord-coreean, au fost de neprețuit. La Seul, Andrei Lankov, care predă cursuri nord-coreene la Universitatea Kookmin, a fost mereu dispus să îmi împărtășească opiniile sale.

Doi bloggeri neobosiți, Joshua Stanton de la One Free Korea și Curtis Melvin de la North Korean Economy Watch, mi-au furnizat informații utile și permanent actualizate privind economia, guvernarea, politica și armata Coreei de Nord. Trebuie să menționez și cartea Barbarei Demick, *Nothing to Envy*, care m-a ajutat să înțeleg modul de gândire al nord-coreenilor obișnuiți.

Mulțumiri speciale doresc să adresez organizației Database for North Korean Human Rights din Seul. A publicat memoriile în limba coreeană ale lui Shin și l-a încurajat să colaboreze cu mine. O sursă la fel de prețioasă a fost „Cartea Albă a Drepturilor Omului în Coreea de Nord 2008" a Baroului Coreean.

David Hawk, autor al lucrării „The Hidden Gulag: Exposing North Korea's Prison Camps" și, probabil, cea mai importantă

personalitate care a semnalat lumii existența și activitățile care se defășoară în lagăre, mi-a împărtășit din experiența și informațiile sale. Îi mulțumesc și Suzannei Scholte, care a condus o serie de campanii internaționale pentru drepturile omului în Coreea de Nord. La Seattle, Blaise Aguera y Arcas și Sam Howe Verhovek mi-au oferit sugestii excelente în scrierea acestei cărți.

Impresarul meu, Raphael Sagalyn, are un merit deosebit în realizarea acestui proiect. Mulțumiri lui Kathryn Court, redactor la Viking, și asistentei sale Tara Singh pentru că a crezut în el și pentru sfaturile care au îmbunătățit considerabil manuscrisul.

David Hoffman, șeful departamentului de politică externă de la *Washington Post* care m-a trimis în Asia, mi-a recomandat să investighez mai îndeaproape Coreea de Nord. Când am ezitat, a insistat. Când am avut dificultăți, m-a încurajat. De asemenea, m-au sprijinit și redactorii Doug Jehl și Kevin Sullivan de la *Post*. Donald E. Graham, președintele companiei Washington Post, a dat extrem de multă atenție Coreei de Nord și mi-a spus întotdeauna atunci când am reușit să scriu ceva interesant despre această țară.

La final, vreau să menționez rolul crucial jucat de soția mea, Jessica Kowal, în realizarea acestei lucrări. Pe lângă sfaturile legate de text, m-a convins că istorisirea poveștii lui Shin era cel mai bun lucru pe care îl puteam face. Copiii mei, Lucinda și Arno, au pus o mulțime de întrebări despre viața lui Shin. Le-a fost imposibil să înțeleagă cruzimea Coreei de Nord, dar au recunoscut în Shin un om extraordinar. Sunt de aceeași părere.

POSTFAȚA AUTORULUI

Shin a părăsit Statele Unite ale Americii în 2011 și s-a întors în Coreea de Sud, unde și-a cumpărat un mic apartament în Seul. Se simțea mai bine acolo, datorită limbii, mâncării și companiei unor mici grupuri de tineri activiști pentru drepturile omului. Împreună cu aceștia, Shin a lansat o emisiune săptămânală pe internet, în care a invitat defectori să vorbească despre viața lor în Coreea de Nord și să explice de ce au fugit.

Purtând ochelari care îi dau aerul unui avangardist om de știință, Shin a devenit co-prezentator al serialului *InsideNK (În interiorul Corei de Nord)*, din care câteva episoade au fost postate pe Youtube cu subtitrare în engleză. În fața camerei, era calm, amabil și curios. Emisiunea nu era despre el, dar comentariile lui ocazionale aveau virulență politică. Într-o ediție a programului a spus că dictatorii din Coreea de Nord „își pot salva viețile recunoscând în fața lumii brutalitățile pe care le-au comis și cerându-și iertare cu captele plecate..."

Când *Evadare din lagărul 14* a fost publicată pentru prima dată, jurnaliștii l-au asaltat pe Shin cu întrebări. Voiau să știe despre mama lui. De ce-a trădat-o? De ce a mințit despre ea? De ce s-a decis să spună adevărul în carte?

Știa că aceste întrebări vor veni și a încercat să explice cât mai bine. „Înainte, gândeam ca un prizonier dintr-un lagăr de muncă și nu înțelegeam cu adevărat lucruri elementare ca prietenia sau familia", le-a spus el lui Evan Ramstad și Soo-ah Shin, de la *Wall Street Journal*. „A fost dureros să privesc în urmă, dar adevăratul mod de a depăși această situație era s-o scot la lumină, nu s-o ascund. Am început să mă simt responsabil pentru moartea mamei mele și să conștientizez că era păcatul meu. Și am vrut să o rog să mă ierte, chiar dacă murise deja. Am mărturisit această poveste în ideea de a-i cere iertare"[1].

O săptămână după ce a fost publicată cartea, Shin a călătorit la Washington, D.C., ca să vorbească la o conferință internațională despre lagăre[2]. Într-o sală plină de academicieni, jurnaliști și oficiali guvernamentali din Statele Unite ale Americii și Coreea de Sud, el a menționat un alt motiv pentru care s-a lăsat văzut drept un fiu cu inima de gheață care și-a trădat mama. A spus că a vrut ca lumea să înțeleagă că Coreea de Nord continuă să crească și să spele mințile copiilor sclavi în închisori precum Lagărul 14, iar acești copii – precum el – nu înțeleg nimic din emoțiile umane. Cuvintele sale au provocat o tăcere împietrită.

Mai mult decât ar fi îndrăznit să spere, povestea lui Shin a avut succes. *Evadare din Lagărul 14* a devenit bestseller internațional, tradus în 22 de limbi, inclusiv coreană și chineză. Au apărut fragmente în *The Guardian*, *The Wall Street Journal*, publicația online *Atlantic*, *Le Monde* și *Der Spiegel*. Cărții i s-a alocat o săptămână

[1] Evan Ramstad și Soo-Ah Shin, „A Conversation with Shin Dong-hyuk", *Wall Street Journal*, 26 martie 2012.

[2] „Hidden Gulag Second Edition: Political Prison Camps Conference", Comitetul pentru drepturile omului în Coreea de Nord, Wahington DC, 10 aprilie 2012. Găzduit de Institutul Peterson pentru economie internațională, http://www.hrnk.org/events-view.php?id=2.

de lectură pe roluri la BBC Radio 4. Shin a fost nevoit să treacă printr-un epuizant program de interviuri, uneori şapte pe zi, pentru ziare, posturi de radio şi TV din întreaga lume.

Deşi i s-a părut umilitor şi epuizant, în felul acesta a devenit imagina gulagului din Coreea de Nord. Oameni importanţi i-au învăţat numele. Secretarul de stat Hillary Clinton l-a pomenit într-un discurs ţinut la muzeul *US Holocaust Memorial*, spunând că „a devenit scopul vieţii lui să atragă atenţia lumii asupra condiţiilor din ţara sa"[3]. Preşedintele sud-coreean Lee Myung-bak le-a spus congresmanilor americani că încălcarea drepturilor omului în Nord este mai importantă decât armele nucleare[4]. Citând povestea lui Shin, procurorul-şef din procesul crimelor de război comise de dictatorul sârb Slobodan Miloşevici a cerut Consiliului de Securitate al ONU să autorizeze o investigaţie a crimelor nord-coreene împotriva umanităţii[5]. După întâlnirea cu Shin, Înaltul Comisar al Naţiunilor Unite pentru Drepturile Omului, Navi Pillay, a spus că a sosit vremea pentru o „anchetă internaţională serioasă" asupra crimelor comise în lagărele din Coreea de Nord[6]. *The Economist* a dojenit lumea întreagă – inclusiv pe sine – pentru că nu a luat în serios problemele Coreei de Nord. „Poate că amploarea atrocităţilor

---

[3] Hillary Rodham Clinton, „Remarke at the U.S. Holocaust Memorial Museum Forward-Looking Symposium on Genocide Prevention", Washington DC, 24 iulie 2012, http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/195409.htm.

[4] „Lee spune că drepturile omului în Coreea de Nord sunt mai importante decât armele nucleare", agenţia France-Press, 23 mai 2012, http://bit.ly/Jdcd9l.

[5] Geoffrey Nice şi William Schabas, „Put North Korea on Trial", *New York Times*, 25 aprilie 2012.

[6] „Pillay cere să se acorde mai multă atenţie asupra încălcării drepturilor omului în Coreea de Nord, solicitând o anchetă internaţională", Oficiul Înaltului Comisariat al Naţiunilor Unite pentru Drepturile Omului, Geneva, 13 ianuarie 2013, http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12923&LangID=E

amorțește indignarea", scria într-un editorial apărut după publicarea cărții. „Cu siguranță este mai ușor să fii sarcastic cu regimul, de parcă ar fi condus de extratereștri ciudați, decât să te confrunți cu suferințele pe care le provoacă acesta (*The Economist* este vinovat). Dar crimele, înrobirile, dislocările de populație, tortura, violul – Coreea de Nord a comis aproape toate atrorcitățile care sunt considerate crime împotriva umanității"[7].

Cartea a apărut în librăriile din lumea întreagă și astfel Shin a călătorit dintr-o țară în alta, explicând ce a făcut în lagăr și reamintind oamenilor că în continuare există sclavi și turnători. Reporterii îl întrebau aproape zilnic dacă în Coreea de Nord au încercat să-l omoare. Nu era o întrebare neîntemeiată. În cel puțin trei ocazii diferite, Phenian a trimis asasini să-i ucidă pe dezertorii care vorbesc prea mult. Două tentative au eșuat, dar guvernul sud-coreean a declarat că agenți nord-coreeni l-au împușcat mortal pe Lee Han Young la Seul, în 1997. El era un nepot al fostei soții a lui Kim Jong-il și un opozant fățiș al Nordului.[8]

La puțin timp după apariția cărții *Evadare din Lagărul 14*, Coreea de Nord și-a intensificat denunțările la adresa celor care criticau nerespectarea drepturilor omului. „Armata și populația [din Coreea de Nord] nu vor lăsa vreodată ca SUA să doboare inviolabilul sistem socialist sub pretenția apărării drepturilor omului", este declarația oficială a Agenției Centrale de Știri.[9] După care a emis și o amenințare, în care se spunea că dezertorii și activiștii pentru drepturile omului vor suporta represaliile: „Cei care

[7] „Niciodată, din nou?". *The Economist*, 21 aprilie 2012

[8] Choe Sang-hun, „Coreea de Sud a arestat doi nord-coreeni în presupusul complot de asasinare". *New York Times*, 21 aprilie 2010.

[9] „KNCA cere SUA să ia în serios propriile probleme legate de drepturile omului", Agenția de știri nord-coreeană (KCNA), 15 mai 2012, http://www.kcna.co.jp/item/2012/201205/news15/20120515-11ee.html.

îndrăznesc să rănească demnitatea liderului suprem [al Coreeei de Nord] nu vor fi în siguranță, indiferent unde se află, și nu vor reuși să scape de pedeapsa neîndurătoare..."[10].

La întrebarea despre siguranța lui, Shin putea să răspundă liniștit. Nu îi era frică. El a spus că nimic nu-l va putea opri să vorbească despre ceea ce i s-a întâmplat în interiorul Lagărului 14 până când gulagul nord-coreean va fi închis și toți prizonierii eliberați.

[10] „DRPK va lua măsuri corespunzătoare împotriva terorismului", Agenția de știri nord-coreeană, 31 iulie 2012, http://www.kcna.co.jp/item/2012/201207/news31/20120731-27ee.html.

„În Lagărul 14, nimic nu amintea de normalitate. Nimic bun nu era de așteptat de la ziua de mâine, în afara nădejdii într-o masă care să îți umple stomacul – întotdeauna aceeași, anume o mână de mălai și un blid de ciorbă din varză acră, primite de la cazan, la capătul unei zile de muncă istovitoare. Nicio speranță, niciun alt gând. O lume în care singura certitudine era aceea că poți oricând să fii pedepsit, că moartea te privește întotdeauna din spate și te așteaptă, răbdătoare, ca pe o pradă sigură."

– MARIUS OPREA

Lagărele de muncă din Coreea de Nord au o existență mult mai îndelungată decât a Gulagului sovietic și a lagărelor de concentrare naziste. Chiar dacă fotografiile făcute din satelit sunt mai mult decât grăitoare, guvernul nord-coreean neagă prezența acestor închisori. Nicio persoană născută în lagăr nu a reușit vreodată să evadeze – nimeni, cu excepția lui Shin Dong-hyuk, care a scăpat din acel infern și a povestit ce se întâmplă acolo.

În *Evadare din Lagărul 14*, un bestseller publicat în 22 de țări, printre care Brazilia, Japonia, Rusia și China, jurnalistul american Blaine Harden dezvăluie secretele celui mai represiv sistem totalitar din lume, prin intermediul relatării înfiorătoare a lui Shin, un băiat care nu știa nimic despre lumea de afară, devenise de mic un turnător și fusese obligat să asiste la execuția familiei sale.

O poveste despre suferință și curaj, supraviețuire și speranță, cartea de față este o mărturie șocantă despre evenimentele din spatele gardului electrificat.

„O carte remarcabilă, care ar trebui să facă parte din bibliografia oricărei programe de liceu și a orelor de educație civică din facultăți."

– *THE SEATTLE TIMES*

ISBN: 978-973-135-756-0

www.grupulcorint.ro